

Polgári iskoláink fejlődése az utolsó évtized alatt.

Le développement des écoles primaires supérieures en Hongrie pendant les 10 dernières années.

Résumé. C'est il y a près de 70 ans, en 1868, que la loi sur l'enseignement primaire a créé les premières écoles primaires supérieures, dites bourgeoises. Une loi, mise en vigueur en 1927, modifiait à plusieurs égards le régime de ces écoles. Ajoutant que la création des écoles primaires supérieures pouvait être rendue obligatoire pour les communes de plus de 5.000 habitants, et constituant un fonds pour l'établissement de telles écoles, elle autorisait, exceptionnellement, pour le temps où, du fait de la baisse de la natalité pendant la guerre, certains établissements n'auraient pas assez d'élèves, la création d'écoles mixtes, prenant des élèves des deux sexes. Par suite de cette dernière mesure, le nombre des écoles primaires supérieures a diminué pendant quelque temps. Celui des écoles mixtes a atteint 63 avant 1932—33. Ces tout derniers temps, il y avait encore 58 écoles mixtes, ayant 8.1% des élèves des écoles primaires supérieures.

Ces dernières années, y compris l'année scolaire 1934—35, le nombre des écoles primaires supérieures a augmenté de nouveau, et l'on peut espérer que les écoles mixtes seront supprimées peu à peu. Actuellement, l'Etat fait peu d'écoles primaires supérieures, le rapide développement de l'instruction primaire ayant causé de trop grosses dépenses. Dans ces conditions, c'est surtout à l'Eglise catholique, aux communes et aux particuliers qu'incombe la tâche d'instituer de telles écoles, et parmi les localités de plus de 5.000 habitants (en n'y comprenant pas celles qui en ont plus de 50 mille), 43% n'ont pas encore d'école primaire supérieure. Des établissements de cette sorte, 10% se trouvent dans de petites communes (de 2 mille à 5 mille habitants); près de la moitié (46%), dans des localités de 5 mille à 20 mille habitants; 17%, dans celles de 20 mille à 50 mille habitants; 27%, dans les villes de plus de 50 mille habitants.

Pour les écoles primaires supérieures, les données statistiques montrent, quant aux dix dernières années, les principaux changements suivants: Le nombre des élèves, après avoir diminué en raison de la régression de la natalité pendant la guerre, a atteint, pendant ladite période, son maximum en 1933—34, pour accuser ensuite une nouvelle diminution, le nombre des jeunes filles y ayant fort baissé pour des raisons économiques et sociales. L'effectif des élèves dits privés, pour la plupart peu studieux, diminuait d'année en année. Pour les notes obtenues, on constate une amélioration constante. On a vu baisser, de plus en plus, le nombre de ceux qui, sortis de l'école primaire supérieure, ont continué leurs études scolaires; cette diminution a été due principalement à des

causes d'ordre matériel. Pour les mêmes causes, le nombre des élèves qui, ayant terminé leurs études, sont rentrés chez leurs parents pour y vivre, accuse, surtout parmi les filles, un accroissement. La proportion des élèves israélites diminue notablement. En ce qui concerne la profession des parents, soulignons que la proportion des enfants d'ouvriers, y compris ceux de garçons de bureau, a fort monté, passant de 36.7 à 47.8%.

Quant à la question de savoir si l'école primaire supérieure, qui a aujourd'hui quatre classes, devrait devenir une école professionnelle pourvue de classes supérieures donnant un enseignement agricole, industriel et commercial, elle est un des importants problèmes des temps actuels, et qu'il faudra résoudre sous peu.

*

Polgári iskoláink az 1868.-i népoktatási törvény keretében kezdték meg működésüket és a világháború végéig eltelt félszázad alatt hatalmas arányban fejlődtek ki. A háború után ez az iskolafaj önálló közép fokú iskolává alakult s így fejlődésének egy újabb szakaszát kezdhette meg. A polgári iskoláknak az 1925/26. tanévig eltelt, közel 60 éves multját vázlatosan, a legfőbb adatok kíséretében, már korábban ismertettük. (L. a Magyar Statisztikai Szemle 1927. évi 10. számát.). Ezúttal a legutóbbi tíz esztendő alatt végbement változásokról és a polgári iskolák újabb helyzetéről emlékezünk meg s ennek kapcsán a legutóbbi helyzetképet a már rendelkezésre álló 1935/36. tanévi részletes adatok alapján vázoljuk.

A jelzett tíz év alatt a polgári iskolák története elég változatos képet nyújt. Erre az időszakra esik az új polgári iskolai törvény, az 1927. évi XII. t. c. életbelépte s ezzel együtt ennek az iskolafajnak önálló felügyelettel és rendtartással való ellátása, valamint a polgári iskolai építési alap létesítése. Nevezetes rendelkezése a törvénynek az, hogy az 5.000 lakosnál nagyobb lélekszámú községek számára a polgári iskola felállítását kötelezhetővé teszi. A polgári iskolai tanárképzés is többféle reformon ment át; a tanulmányi kiképzés kerete állandóan nagyobbodott. A jelzett tíz év kiemelkedő eseménye egyébként ezen a téren a kétféle

(külön a tanárok és külön a tanárnők képzésére fennállott) állami intézet egyesítése és egyidejűleg (az 1928/29. tanévtől kezdve) Budapestről Szegedre való áthelyezése.

Ami az iskolák tanítási rendjét és szervezetét illeti, a törvény rendelkezései közül kettőt emelhetünk ki, mint olyant, amelynek érvényesülése a statisztikai adatokban is kifejezésre jut. Az egyik — a kevésbé jelentékeny, inkább egy már kialakult rendet törvényesítő — intézkedés volt az, amelyik a polgári iskola évfolyamainak (osztályainak) a számát a korábbi *hattal* szemben *négyben* állapította meg. Ennek következtében a polgári iskolák két felső (V. és VI.) osztálya, amelyekre egyébként is már csak szórványosan iratkoztak a tanulók, az 1928/29. tanévtől kezdve teljesen megszűnt. A másik, lényegében igen jelentős és az iskolák számának az alakulására is rendkívül erősen ható intézkedés volt a *közös (koedukációs) iskolák felállítása*; a törvény 7. §-a ugyanis kimondotta, hogy „ott, ahol a külön fiú- és külön leánypolgári iskola kellő benépesítése egyelőre nem várható, *kivételesen és átmenetileg* a fiuknak a leányokkal való *együttes* tanítása is megengedhető.”

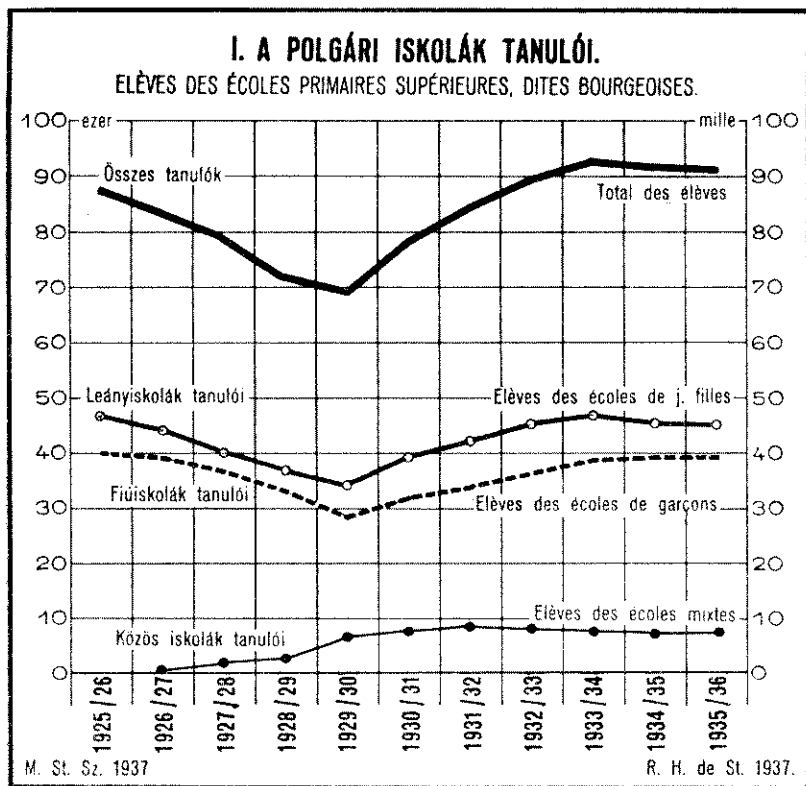
Eltekintve attól, hogy pedagógiai szempontból helyeselhető-e vagy nem a nagyobbára 10—15 éves gyermekeknek nyilvános iskolában való együttes tanítása, a törvény maga is csak szükségszerűnek (kivételes és átmeneti intézkedésnek) tekinti a közös iskolák felállítását. Ezt a szükségszerűséget nagyrészt a megfelelő korú népességnek a háborús születések által előidézett hiánya okozta, aminek következtében beállott az önálló fiú- és leányiskoláknak kezdődő *elnéptelenedése*. Ideiglenes jellegük ellenére a közös iskolák száma néhány év alatt eléggé magasra emelkedett; 1926/27-ben csak alig néhány ilyen iskola nyílt meg, hat év múlva pedig már 60 fölé nőtt a számuk. Erről a következő adatok tanuskodnak:

T a n é v	A k ö z ö s i s k o l á k			
	száma	%-a	tanulóinak száma	%-a
1926/27	5	1·2	487	0·5
1927/28	18	4·4	1.878	2·4
1928/29	24	6·6	2.423	3·4
1929/30	52	13·8	6.373	9·2
1930/31	53	14·0	7.419	9·4
1931/32	58	15·3	8.568	10·1
1932/33	63	16·2	8.002	8·9
1933/34	62	15·5	7.462	8·0
1934/35	62	15·4	7.318	8·0
1935/36	58	14·6	7.409	8·1

A háborús születések okozta hiány a polgári iskolai tanulók számában a 20-as évek második felében éreztette hatását; az 1930/31. tanévtől kezdve ismét fokozatosan emelkedett a tanulók száma; ennek ellenére a közös iskolák száma csak most, a közelmúltban kezdett apadni. A tanulók számát tekintve, kevesebb súlyt jelent a közös iskolák száma; a tizedfordulón is legfeljebb $\frac{1}{10}$ rész jutott a tanulók összes létszámából ezekre az iskolákra s azóta ez a részesedés már 8%-ra apadt, amennyiben négy év alatt jó ezerrel kevesbedett itt a tanulók száma. Ha tehát nevelési szempontból kifogásolhatók is ezek az iskolák, ellensúlyozza ezt az, hogy többnyire kisebb iskolaegységekről van szó s emellett kilátás lehet arra, hogy ez a közös iskolatípus a közel jövőben elveszti jelentőségét s a közös iskolák hovatovább ismét visszanyerik régi alakjukat, azaz külön fiú- és külön leányiskolákká válnak szét.

Ha a polgári iskolák számának egy évtized alatt végbement változásait figyeljük (l. az 1. sz. táblát), azt látjuk, hogy az 1926/27. tanévi nagy fellendülés után, amikor egyszerre 24 iskolával gyarapodott az iskolahálózat (30 új iskola keletkezett és 6 megszűnt), a következő néhány év alatt az iskolák száma a külön fiú- és leányiskoláknak közös iskolává való összevonása folytán rohamosan apadt s így jóval a régi nivå alá esett. Jóllehet ebben az időben is nyíltak még új iskolák (így az 1928/29. tanévben 10 iskola), ezt a gyarapodást a jelzett összevonások ellensúlyozták. Az 1929/30. tanév ütötte a legerősebb rést az iskolák számában, amikor átalakulás folytán 28-cal nőtt a közös iskolák száma, több iskola pedig megszűnt s ehhez képest 32-vel kevesebb iskola működött. Erről a mélypontról (377) emelkedett fel azután az iskolák száma az 1934/35. tanévig 403-ra, természetesen még mindig nem érve el a múlt évtized végén kialakult létszámot s valószínű, hogy egyhamar nem is éri el, hisz újabban már egyenesen csökkenő irányzatot mutat a polgári iskolák száma.

Az iskolák számának emelkedését mutató adatsor eszerint csak nyers eredményt tüntet fel; ezek mögött pontosabb vizsgálat után erősebb mozgalmasságot fedezhetünk fel. Évente több iskola keletkezik, mint amennyi megszűnt: így 1932/33-ban 15, 1933/34-ben 11, 1934/35-ben 9 új iskola (köztük 3 róm. kat. leányiskola és 3 magán-, illetőleg társulati közös iskola) jött létre,

viszont e három tanéven át 12 iskola szűnt meg. A legutóbbi tanévben pedig csupán egy új iskola nyílt meg (az érdi róm. kat. leányiskola), s ezzel szemben 4 vidéki közös iskola és 2 budapesti leányiskola szüntette be a működését. Öt tanéven át (1931/32-től 1935/36-ig) eszerint 18-cal emelkedett az iskolák száma, azaz 36 iskola nyílt meg, 18 pedig megszűnt. Ez a hullámváz arra mutat, hogy ez az iskolafaj a mai alakjában még nem találta meg a társadalmi és kulturális viszonyoknak megfelelő végleges vagy legalább is állandóbb formáját és az iskolák szervezése a helyi igényekhez alkalmazkodó egyenetlen változásoknak van kitéve.

Maga az állam nem igen törekszik a polgári iskolák számának gyarapítására. Szór-

ványosan állít ugyan új iskolákat, de sok helyütt — többnyire elnéptelenedés miatt — be is szünteti azokat. Az állam általában egyre inkább a községekre és a felekezetekre hárítja a polgári iskolai oktatás ellátását. Az 1932/33. és 1933/34. tanévben még létesült 8 állami iskola, de ugyanakkor 4 meg is szűnt; az utóbbi két tanévben pedig elmaradtak az állami iskolaalapítások.

A jelzett tíz év folyamán volt olyan tanév (1929/30), amikor éppen az összevonások miatt 26-tal apadt az állami iskolák száma; ez azonban tulajdonképpen csak 6 iskolának a bezűntetését jelentette, a többi 20 külön fiú- és leányiskola volt s mint közös iskola folytatta működését. A legutóbbi tanévben megszűnt 4 közös iskola szintén állami jellegű volt.

A községi és a felekezeti iskolák száma ennek folytán az eltelt tíz év alatt gyarapodott, míg az állami és a társulati iskoláké fogyott. Különös jelenség az is, hogy míg az állami közös iskolák eltűnnek, magánjellegű közös iskolák keletkeznek; több esetben a megszűnt állami iskola került magánkézbe. (L. az iskolákat jelleg szerint a 2. sz. táblán.)

Az említett változások a polgári iskolák terület szerint összeállított adataiban is kifejezésre jutnak. Az 1926/27. tanévet, amikor legtöbb volt az iskolák száma (416), a legutóbbi (1935/36.) tanévhez viszonyítva, azt látjuk, hogy vármegyéink közül 8 volt olyan, amelyekben gyarapodott (összesen 14-gyel), 12 pedig olyan, amelyekben fogyott (28-cal) a polgári iskolák száma. (A többi öt vármegyében változatlan a lét-

1. A polgári iskolák főbb adatai az utolsó tíz évben.

Données principales sur les écoles primaires supérieures, dites bourgeoises, pour les 10 dernières années.

Tanév Années scolaires	Az iskolák Ecoles	Az osztályok Classes	A tanárok Profes- seurs	A tanulók Elèves	Növekedés (+) v. csökkenés (-) a tanulók szá- mában %-ban Accrois- sissement (+) ou diminution (-) du nombre des élèves, %	A tanulók közül — Elèves				Proportion des élèves réguliers	
						magántanuló privés		fiú garçons	lány jeunes filles	Egy tanárra pour un profes- seur	Egy osztályra pour une classe
						szám nombre	%	%	jutott nyilv. tanuló	jutott nyilv. tanuló	
1925/26	392	2.254	3.868	87.161	—	7.926	9.1	46.0	54.0	20.5	35.2
1926/27	416	2.293	4.199	83.792	— 3.9	8.274	9.9	46.7	53.3	18.0	32.9
1927/28	407	2.271	4.287	78.998	— 5.7	9.487	12.0	47.8	52.2	16.2	30.6
1928/29	409	2.202	4.166	72.113	— 8.7	8.355	11.6	47.9	52.1	15.3	29.0
1929/30	377	2.048	3.834	69.398	— 3.8	6.047	8.7	46.8	53.2	16.5	30.9
1930/31	378	2.105	3.675	78.633	+ 13.3	5.347	6.8	46.3	53.7	19.9	34.8
1931/32	380	2.149	3.692	84.769	+ 7.8	4.143	4.9	46.0	54.0	21.8	37.5
1932/33	390	2.208	3.827	89.417	+ 5.5	3.511	3.9	46.0	54.0	22.4	38.9
1933/34	399	2.277	4.002	92.949	+ 3.9	3.458	3.7	46.1	53.9	22.4	39.3
1934/35	403	2.269	3.944	91.767	— 1.3	3.246	3.5	47.1	52.9	22.4	39.0
1935/36	398	2.313	3.992	91.174	— 0.6	3.233	3.5	47.4	52.6	22.0	38.0

2. A polgári iskolák fontosabb adatai jelleg szerint az 1935/36. tanévben.

Données principales sur les écoles primaires supérieures, d'après le caractère de l'école, pour l'année scolaire 1935—36.

Az iskolák neve és jellege <i>Genre et caractère des écoles</i>	Az iskolák <i>Ecoles</i>	A tanárok ¹⁾ <i>Professeurs¹⁾</i>	A tanulók <i>Elèves</i>	A tanulók közül — <i>Elèves</i>				Proportion des <i>élèves réguliers</i>		
				magántanuló <i>privés</i>		fiú <i>garçons</i>	leány <i>jeunes filles</i>	Egy tanárra pour un profes- seur	Egy osztályra pour une classe	
				szám <i>nombre</i>	%	%				
száma — <i>nombre</i>						jutott nyilv. tanul.				
Fiúiskolák — <i>Ecoles de garçons</i> . . .	142	1.567	38.825	1.647	4·2	100·0	0·0	23·7	40·0	
Leányiskolák — <i>Ecoles de jeunes filles</i>	198	2.062	44.940	1.340	3·0	—	100·0	21·1	37·4	
Közös iskolák — <i>Ecoles mixtes</i> . . .	58	363	7.409	246	3·3	59·4	40·6	19·7	32·3	
Összesen — <i>Total</i> . . .	398	3.992	91.174	3.233	3·5	47·4	52·6	22·0	38·0	
Jelleg szerint <i>Caractère des écoles</i>										
<i>Ecoles</i>	Állami — <i>d'Etat</i>	160	1.453	34.842	924	2·7	56·7	43·3	23·3	39·1
	Községi — <i>communales</i>	101	1.461	33.813	702	2·1	49·0	51·0	22·7	38·0
	Róm. kat. — <i>cath. romaines</i>	80	689	14.641	1.203	8·2	20·8	79·2	19·5	38·9
	Református — <i>calvinistes</i>	14	124	2.626	170	6·5	36·0	64·0	19·8	36·7
	Ág. hitv. ev. — <i>luthériennes</i>	1	7	97	5	5·2	—	100·0	13·1	23·0
	Izraelita — <i>israélites</i>	6	49	1.405	181	12·9	43·1	56·9	25·0	51·0
	Társulati — <i>d'associations</i>	6	34	600	48	8·0	57·3	42·7	16·2	26·3
	Magán — <i>privées</i>	30	175	3.150	—	—	62·3	37·7	18·0	27·9

1) Hitoktatók nélkül. — *Non compris les maîtres de religion.*

szám.) A városok közül ugyanezen idő alatt 4 mutat fel gyarapodást (5 iskola) s ezzel szemben Budapesten 9-cel apadt az iskolák száma. A jelzett 9 év mérlege a következő:

vármegyék	+	14	—	28	=	—	14
városok	+	5	—	9	=	—	4
összesen:	+	19	—	37	=	—	18

Különösen feltűnő, hogy Jász-Nagykunszolnok vármegyében 7-tel apadt az iskolák száma. Ezenkívül a fővárosi polgári iskolák számának a csökkenése érdemel említést. Budapesten 1926/27-ben 27 fiú- és 46 leányiskola működött, míg 1935/36-ban 26 fiú és 38 leányiskola. Főképen tehát a leányiskolák száma apadt Budapesten; ez sem jelenti azt, hogy új iskola nem jött létre; újabban több róm. kat. (szerzetesi) jellegű leányiskola nyílt meg; ezt a szaporulatot azonban ellensúlyozza az egyéb jellegű iskolák sorozatos bezárása.

Polgári iskoláink közül (1935/36-ban) 106 tj. város, 95 megyei város, 197 pedig egyéb község területén áll fenn. (Megyei városaink közül csupán Hajdunánáson és Mezőtúron nincs polgári iskola. Az előbbinek 18.000, az utóbbinak közel 28.000 lakosa van.) A politikai jelleg helyett sokkal

érdekesebb népeesség szerint vizsgálni az iskolák székhelyeit, minthogy itt elsősorban az a kérdés merül fel, hogy a törvény intenciójának megfelelően az 5.000 lakoson feletti községek mennyiben vannak ellátva polgári iskolával. Kitűnik elsősorban, hogy a 2.000 lakoson aluli községek egyikében sincs polgári iskola; viszont az ennél nagyobb (2.000—5.000 lakosú) községek egy csekély hányada ($\frac{1}{20}$ rész) el van látva ilyen iskolával; a polgári iskola állítására kötelezhető községek viszont (nem tekintve a nagy városokat) csak 57%-ban vannak ellátva polgári iskolával, amennyiben 260 középkategóriájú (5—50 ezer lakosú) község közül 148-nak van polgári iskolája. Erről az ellátottságról a következő lapon lévő (1935/36. tanévi) adatok szólnak.

Ezekből az adatokból is látható, hogy a közös iskolák létrejötte megváltoztatta az iskolák elhelyezkedési képét. A közös iskolák a kisebb (20 ezren aluli) községekben létesültek, kiszorítva a külön fiú- és külön leányiskolákat és azonfelül bizonyos szaporulatot idézve elő az iskolával ellátott községek számában, inkább horizontális irányban mozdítva elő a fejlődést, amennyiben (1935/36-ban) 19-cel több volt a polgári iskolával ellátott községek száma, mint tíz évvel ezelőtt.

Községcsoportok	A községek száma amelyekben				A polgári iskolával ellátott községek száma		
	összesen	csak fiú-	csak leány-	csak közös	többféle	1935/36-ban	1925/26-ban
		polgári iskola állott fenn					
2—5 ezer lakossal	582	1	6	17	7	31	19
5—10 " "	161	2	5	26	27	60	65
10—20 " "	66	—	7	13	36	56	51
20—30 " "	18	—	7	—	11	18	13
30—50 " "	15	—	—	—	14	14	15
50 ezernél több "	12	—	—	—	12	12	9
Összesen	1935/36-ban . . .	854	3	25	56	107	191
	1925/26-ban . . .	785	16	41	—	115	172

Polgári iskoláik az említett községek (1925/26-ban 172, 1935/36-ban 191) közt a következőképp oszlanak meg:

	Fiú-	Leány-	Közös	összesen	
	iskolák			szám	%
2—5 ezer lakosú községek	8	13	17	38	9.6
5—10 " " "	27	32	27	86	21.6
10—20 " " "	36	47	13	96	24.1
20—30 " " "	11	22	1	34	8.5
30—50 " " "	15	20	—	35	8.8
50 ezernél több " "	45	64	—	109	27.4
Összesen . . .	142	198	58	398	100.0

Az iskolák számából eszerint közel fele rész (45.7%) a középkategóriájú (5—20 ezer lakosú) községekre, jó 1/4 rész pedig a nagyvárosokra jut; az ország népességéből viszont az előbbi kategóriára 22.4, az utóbbira pedig 21.0% jut. (A 20—50 ezer lakossal bíró községekre a népesség 11.5%-a esik.) A nagyobb községekre (városokra) tehát a népességhez viszonyítva kevesebb iskola jut (ezek az iskolák természetesen népesebbek), míg a középkategóriájú községek (városok) ellátottsága — pusztán az iskolák számát tekintve — kedvezőnek látszik. Ilyen szempontból a polgári iskolák valóban a kisvárosok kispolgári elemeinek kultúr-igényeit látszanak elsősorban szolgálni.

*

A polgári iskolai tanulók számának alakulását figyelve, ugyancsak erős hullámzást látunk az utolsó tíz évben, hisz erre az időszakra esik a háború alatt született nemzedéknek a középfokú iskolák alsó tagozataiba — így a polgári iskolákba — való beiskolázása. Az 1924/25. tanévben látjuk a legmagasabb ponton a tanulók számát (91 ezer), amely ekkor kb. azt a nívót éri el,

amelyen a háború előtt néhány évvel (1911—1912-ben) a régi (teljes) Magyarországon állott. A következő (1925/26.) tanévben már a háborús szülöttek kerültek az első évfolyamba s innen kezdve öt tanéven át (1929/30-ig) állandóan fogyott a tanulók száma, míg elérte a 69 ezres (legalacsonyabb) létszámot. Ez az ötévi apadás 24%-nak felel meg. Az 1930/31. tanévben már a háború után született népesebb nemzedék került sorra az I. osztályban és négy év alatt (1933/34-ig) a tanulólétszám 34%-os növekedéssel ismét el is érte a 93 ezres magaspontra; azóta azonban ismét némi (2%-os) visszaesést láthatunk (l. az 1. sz. táblát), aminek okát részben a születések számának ismételt visszaesésében, részben abban kell keresnünk, hogy tanulóifjúságunk (ez különösen a leányokra áll) kevésbé törekszik a polgári iskolák felé.

A háborús születések hatása főképp az I. osztályú tanulók számában okozott erősebb mozgalmat. Érdekes itt a középiskolák hasonló adataival való párhuzambaállítás. Eszerint volt

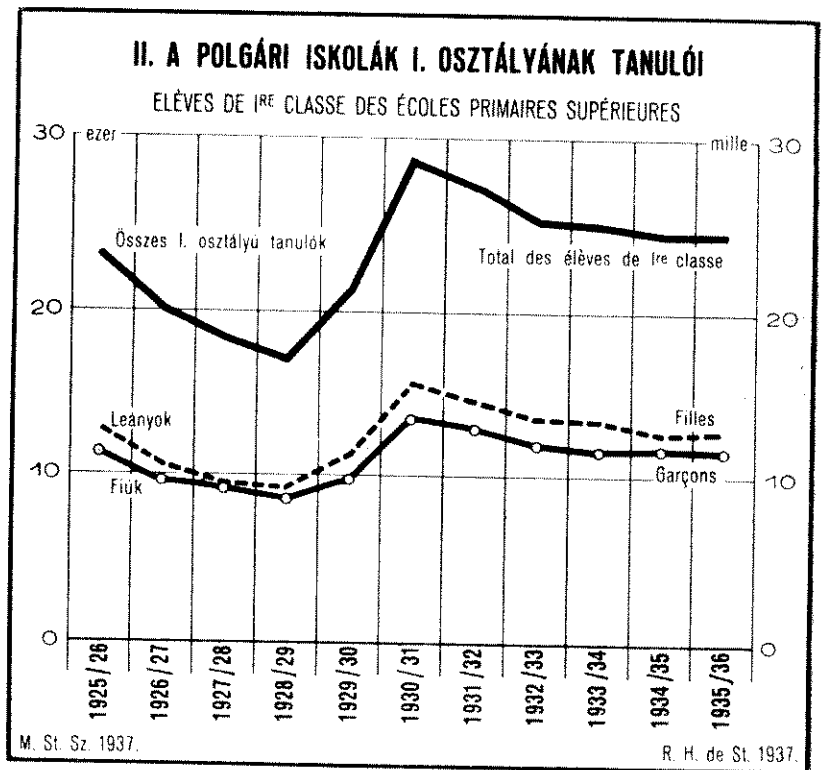
	a középiskolai		a polgári iskolai	
	I. osztályú tanulók			
	száma	növekedése (+) v. csökkenése (-) %-ban	száma	növekedése (+) v. csökkenése (-) %-ban
1924/25-ben	12.325	—	28.810	—
1928/29-ben	8.829	— 28.4	17.843	— 38.2
1930/31-ben	12.969	+ 46.9	28.899	+ 62.0
1935/36-ban	10.518	— 18.9	24.128	— 16.5

A polgári iskoláknál tehát az I. osztályú tanulók száma erősebben csökkent, de erősebben is növekedett a hullámvölgy, illetőleg hullámhegy felé való haladás folyamán, mint a középiskolai I. osztályosoké. (Igaz, hogy a középiskolák I. osztályában

az 1927/28. tanév jelentette a mélypontot; de ha ezt a tanévet állítjuk is a fenti 1928/29. tanév helyébe, a visszaesés százaléka 30·6-re, az emelkedés 51·5-re változik, tehát nem sok jelentősége van.) Az utolsó öt tanév (1930/31-től kezdve) a magaspontról való visszaesést mutatja s ez az előbbi két időszakkal ellentétben a középiskolák I. osztályánál aránylag nagyobb, mint a polgári iskolákénál. Nem mondhatjuk tehát azt, hogy a továbbtanulásra hivatott gyermekek a polgári iskolától elfordulva inkább a középiskolát keresik fel, hiszen a középiskolánál már az I. osztályba való felvételnél érvényesül némi szelekció, ami a polgári iskoláknál nem áll fenn.

A születések száma különösen az 1921. évtől az 1924. évig csökkent; 1921-ben 31·8, 1924-ben 26·8 születés esett 1.000 lakosra; három év alatt 13·3%-kal fogyott az élveszülöttek száma. Ennek a visszaesésnek a hatása mutatkozik az I. osztályos tanulók számának említett csökkenésében. A születések száma ugyan 1925-ben ismét növekedett (28·3 ezrelékre), de ez a körülmény nem idézett elő növekedést (az 1935/36. tanévben) az I. osztályos tanulók számában; sőt a polgári iskoláknál 0·2%-kal, a középiskoláknál 2·1%-kal csökkent a jelzett legutóbbi tanévben az újonnan felvett tanulók száma. Valószínű, hogy itt már a gazdasági válság bénító hatásával is szembetalálkozunk s ha ennek, valamint a születések számának az 1926. évtől kezdődő további csökkenésével számolunk (1927-ben 25·7 ezrelékre, sőt 1929-ben 25·0 ezrelékre esett le a születési arányszám), a mostani, valamint a közelebről következő tanévekben a szóbanlevő kétféle (középfokú) iskolafajnál inkább számíthatunk a tanulók számának csökkenésére, mint emelkedésére.

A tanulók számában elsősorban a fiúk és leányok megoszlása, másodsorban a magántanulók részesedése érdemel figyelmet. (L. az 1. sz. táblát.) A vizsgált tíz esztendő figyelve, a nemek szerint való megoszlás 1928/29-ig a fiúk, 1932/33-ig pedig a leányok és innen kezdve ismét a fiúk javára mutat — bár kisebbfokú — eltolódást. Az utóbbi két évben a fiúk száma 42.885-ről 43.224-re, tehát 0·7%-kal emelkedett, míg a leányoké 50.054-ről 47.950-re, tehát 8·2%-kal esett vissza. A háború után a leánytanulók részesedése a mostani 53% helyett 60%-ot is tett. E változások valószínűleg a kereseti pályákon való elhelyez-

kedési lehetőségekkel függenek össze s ezek a leányok számára ma kevésbé biztatóak. A polgári iskolák életképességét tehát, úgy látszik elsősorban a leánytanulók elmaradása veszélyezteti.

Az iskolák jellegét tekintve, a leánytanulók a felekezeti iskolákban szerepelnek nagyobb aránnyal, a fiútanulók pedig az állami és ezenkívül a magániskolákban. (L. a 2. sz. táblát.) A közös iskolákban a fiútanulók képviselnek nagyobb arányt: 1931/32-ben ez az arány elérte a 63%-ot, legutóbb pedig 59% volt.

A magántanulók száma a polgári iskolákban időnkint rendkívül magas fokot ért el; így a háború után is, valamint a huszas évek második felében, amikor sok idősebb, már foglalkozással bíró egyén törekedett a bizonyítvány utólagos megszerzésére. A magántanulók aránya 1927/28-ban elérte a 12%-ot. A vizsgálat mértékének a megszigorítása azonban fokozatosan rostálta a magántanulók számát és arányuk azóta fokról-fokra le is apadt: legutóbb 3·5% volt. A fiúk részesedése a magántanulók közt valamivel nagyobb, mint a leányoké: a két nem aránya 55·5—45·5%. A felekezeti iskolákban jóval nagyobb a magántanulók aránya (így az izraelita iskolákban 13%), mint a községi és állami iskolákban (2—3%).

A tanulók osztályok szerint való tagozódását feltüntető arányszámok (l. a 3. sz. táblát) az 1925/26. tanévtől kezdve a háborús kiesés okozta hullámozást tükrözik vissza. Az első és később a többi osztályok

arányaszámai fokozatosan kisebbednek és végül a IV. osztály létszáma duzzad meg. Majd 1929/30-tól kezdve ismét az I. osztály létszáma ugrik magasra és a IV. osztályé kezd fogyni. A születések számának újabb csökkenése a közelmúlt tanévekben hasonló — bár kisebbszerű — eltolódást idézett elő az osztályok normális arányszámaiban.

A tanulók *előmenetelét* feltüntető adatok (l. a 3. sz. táblát) a tanulmányi viszonyokban tíz év alatt fokról-fokra beállott igen kedvező változásokra mutatnak rá. A kimutatásunkon szereplő arányszámok alapján látjuk, hogy különösen a jeles tanulók aránya nőtt erősen, de számottevő a jórendűek térfoglalása is. Az elégséges eredménnyel vizsgázó tanulók ezzel szemben jóval kevesebben vannak s igen megnyugtató, hogy ezzel együtt a bukottak száma is jóval kevesebb, mint tíz év előtt. Az 1925/26. tanévhez képest — bár a tanulók összlétszáma 1935/36-ig csak 4·6%-kal nőtt — a jeles tanulók száma 53·8%-kal, a jórendűeké pedig 28·3%-kal gyarapodott s ezzel párhuzamosan az elégséges tanulók száma tíz év alatt 8·7%-kal, a bukottakké pedig 27·5%-kal apadt. Ugyan-

csak az ismétlők száma is kevesbedett: tíz év alatt 24·6%-kal. A tanulmányi eredményeknek ezt a feltűnő javulását egyrészt a kevésbé odaváló magántanulók elmaradása, másrészt a polgári iskolai tanítási színvonalnak az új törvény, tanrend stb. hatása alatt beállott emelkedése idézte elő.

A 3. sz. táblánk még a IV. osztályú tanulók pályaválasztásáról közöl néhány adatot. A IV. osztályú tanulók létszáma a háborús kiesés következtében éppen a tárgyalt évtized derekán, az 1928/29—1932/33. tanév alatt, tehát öt éven át állott alacsony nívón. Feltűnő, hogy a pályaválasztás irányában is éppen ebben az időszakban észlelhetünk bizonyos változást. A tanulmányaikat *továbbfolytató* tanulók aránya ugyanis, amíg 1929/30-ig állandóan növekedett, az 1930/31—1931/32. tanévekben erősen visszaesett az otthonmaradtok számának emelkedésével szemben. Ez utóbbiaknak egyébként mintegy 80%-a leány. A leánytanulók leginkább női kereskedelmi tanfolyamon vagy tanítóképzőben, a fiútanulók pedig javarészt felső kereskedelmi iskolában folytatják tanulmányaikat. A szakiskolákat mindkét nembeli tanulók már jóval kisebb számban keresik fel. A fiúk

3. A polgári iskolai tanulók osztály, előmenetel és pályaválasztás szerint %o-ban.

Elèves des écoles primaires supérieures, d'après les classes, les résultats scolaires et le choix de carrière (%o).

Tanév Années scolaires	Elèves ayant fréquenté la				Elèves ayant obtenu						Ismétlő volt — Elèves ayant doublé la classe	A IV. osztályt végzett nyilvános tanulók közül — Parmi les élèves réguliers ayant fait la IV ^e classe		
	Az I. IV ^e	A II. II ^e	A III. III ^e	A IV. IV ^e	Általában la mention			Egy pour une	Két pour deux	Több pour plusieurs		tovább tanul — ont continué leurs études	kereső pályára megy ont embrassé une profession	otthon marad vagy ismeretlen pályára megy sont restés chez leurs parents ou ont embrassé une profession inconnue
					jeles — très bien	jó — bien	elégséges passable							
	osztályba járt ¹⁾ classe ¹⁾				osztályzatot kapott									
1925/26	27·4	29·0	23·4	20·2	9·7	27·8	46·5	6·2	5·7	4·1	2·6	39·1	33·3	27·6
1926/27	24·1	27·4	26·1	22·3	10·3	28·8	45·9	5·9	5·6	3·5	2·3	40·1	31·7	28·2
1927/28	23·6	24·9	25·7	25·8	11·1	31·0	44·1	5·9	5·1	2·8	2·1	41·1	29·7	29·2
1928/29	24·7	24·9	24·3	26·1	11·1	30·8	43·1	6·1	5·5	3·4	2·1	41·1	29·4	29·5
1929/30	30·4	24·1	22·6	22·9	11·5	31·7	41·3	5·8	5·8	3·9	2·4	41·9	33·1	25·0
1930/31	36·8	25·5	19·2	18·5	11·0	30·2	42·8	6·1	5·7	4·2	2·5	38·8	29·1	32·1
1931/32	32·2	31·2	20·6	16·0	11·1	31·3	42·8	5·7	5·3	3·8	3·0	35·3	31·5	33·2
1932/33	28·3	28·6	25·6	17·5	11·9	31·9	42·3	5·4	5·1	3·4	2·7	35·8	31·0	33·2
1933/34	26·6	26·6	24·4	22·4	13·0	33·1	41·4	5·1	4·5	2·9	2·5	35·3	31·0	33·7
1934/35	26·3	26·6	24·4	22·7	14·1	34·2	40·4	4·9	4·0	2·4	2·2	35·2	32·4	32·4
1935/36	26·5	26·1	24·6	22·8	14·3	34·1	40·6	4·7	3·9	2·4	1·9	35·4	32·6	32·0

¹⁾ Az V. és VI. osztálynak 1926/27-ben még 103 (0·1%), 1927/28-ban pedig 14 (0·0%) tanulója volt; 1928/29-től kezdve megszűnt a két felső osztály. — Les Ve et VIe classes avaient encore en 1926—27 103 élèves (0·1%) et en 1927—28, 14 (0·0%); ces deux classes supérieures sont supprimées à partir de 1928—29.

4. A polgári iskolai tanulók a szülők lakóhelye, továbbá vallás és anyanyelv szerint %-ban.
Elèves des écoles primaires supérieures, d'après la résidence de leurs parents, la religion et la langue maternelle (%).

T a n é v Années scolaires	Dont les parents habitaient					Leur religion :					Nem magyar és pedig Langue maternelle non hongroise :	
	Az iskola székhelyén dans la même ville ou commune où était l'école	A vármegye más köz- ségében — dans d'autres communes du même comitat	Más vármegye terü- letén — en d'autres comitats	Eloszolt területen sur le territoire dé- taché de la Hongrie	Egyéb külföldön en d'autres pays étrangers	Róm. kat. Cath. romains	Református Calvinistes	Ág. h. tv. ev. Luthériens	Izraelita Israélites	Egyéb Autres religions	élèves ayant pour langue m.	
											német l'alle- mand	egyéb une autre langue
l a k o t t					v a l l á s ú					anyanyelvű		
1925/26	75.1	17.2	7.0	0.6	0.1	62.8	14.9	6.0	14.3	2.0	2.2	0.8
1926/27	74.8	17.3	7.2	0.6	0.1	63.8	15.6	5.6	12.8	2.2	2.3	0.7
1927/28	72.6	18.8	7.9	0.7	0.0	64.7	16.0	5.5	11.7	2.1	2.3	0.6
1928/29	71.5	19.6	8.2	0.7	0.0	65.6	16.3	5.3	10.8	2.0	2.2	0.6
1929/30	74.2	17.8	7.4	0.6	0.0	66.1	15.8	5.4	10.6	2.1	2.2	0.6
1930/31	73.2	19.1	7.2	0.5	0.0	66.5	16.0	5.2	10.3	2.0	2.2	0.6
1931/32	74.0	19.2	6.4	0.4	0.0	66.3	16.1	5.4	10.4	1.8	2.4	0.6
1932/33	74.5	18.9	6.2	0.4	0.0	66.5	15.8	5.4	10.4	1.9	2.3	0.6
1933/34	74.7	19.0	6.0	0.3	0.0	66.4	16.0	5.5	10.1	2.0	2.2	0.5
1934/35	74.0	19.7	6.0	0.2	0.1	66.7	16.2	5.5	9.7	1.9	2.2	0.6
1935/36	73.3	20.3	6.1	0.2	0.1	66.8	16.2	5.4	9.6	2.0	2.2	0.4

közt igen jelentékeny az ipari pályára lépők száma; a leányok közül is azonban sokan keresnek megélhetést ezen a téren. Egyébként a polgári iskolát végzett leá-

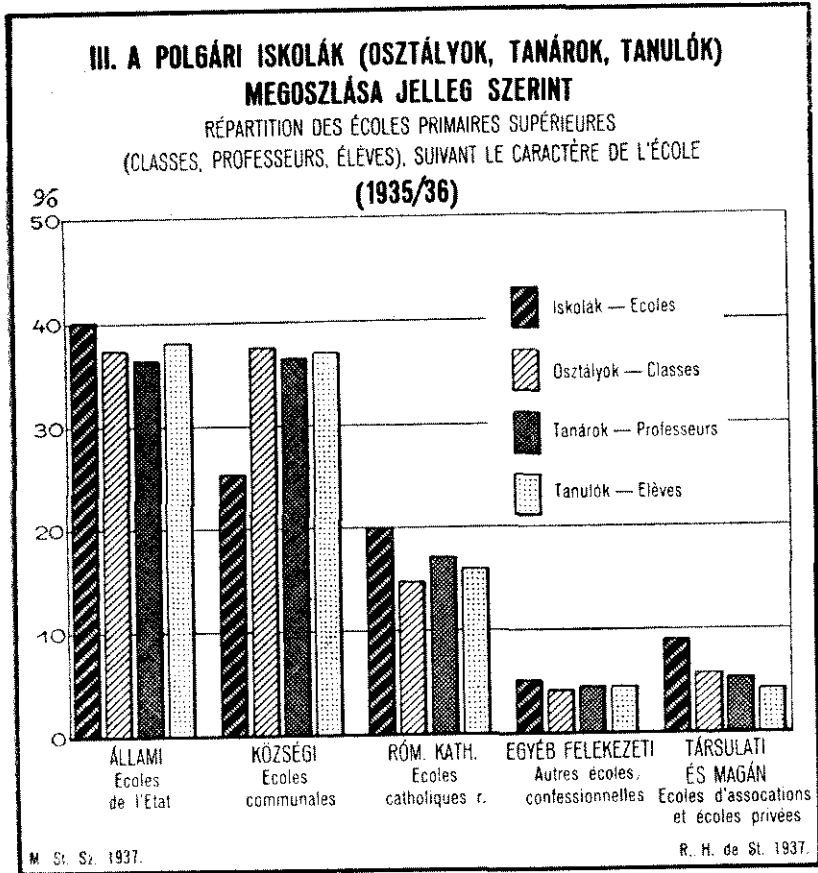
nyoknak közel felerésze — legalább egyelőre — nem áll sem a továbbtanulók, sem a keresők közé.

A tanulók egyéb (személyi) adatai kö-

5. A polgári iskolai tanulók szüleik foglalkozása szerint %-ban.

Elèves des écoles primaires supérieures d'après la profession de leurs parents (%).

Tanév Années scolaires	Östermelés Production du sol			Bányászat és ipar — Mines et industrie			Kereskedelem, hitel és közlekedés Commerce, crédit et communications			Közfoglalkozás és szabadfoglalkozás — Services publics et professions libérales				Más foglalkozás Autres professions						
	Nagy-, középirtokos és bérlő Grands et moyens propriétaires f. et fermiers	Kisirtokos, kisirtokos-napsz. és bérlő s. más önálló östermelő Petits propriétaires et pet. fermiers, journaliers petits propriétaires ou petits se miers, autres indépendants (patrons) de la prod. du sol	Tisztviselő — Employés	Gazdasági munkás, cseléd Ouvriers et domestiques agricoles	Önálló — Indépendants (patrons)	Tisztviselő — Employés	Egyéb alkalmazott — Autre personnel	Önálló — Indépendants (patrons)	Tisztviselő — Employés	Egyéb alkalmazott — Autre personnel	Köztisztviselő — Fonctionnaires publics	Pap, tanár és tanító — Ministres des cultes, professeurs, instituteurs	Más önálló és tisztviselő — Autres indépend. et autres employés	Polgári és katonai altiszt, szolgáló Garçons de bureau, sous-officiers et gens de service	Nyugdíjas tisztviselő — Fonctionnaires en retraite	Egyéb nyugdíjas — Autres retraités	Tőke, járadékos, magán.ó — Capitalistes et rentiers	Külön meg nem nevezett napszamos Journaliers s. a. t.	Árvaház, szeretetház — Orphelins et établissements de charité	Egyéb és ismeretlen — Personnes exerçant d'autres professions ou ayant une profession inconnue
1925/26	1.2	10.1	0.9	2.2	19.3	1.5	9.2	9.8	4.3	10.2	5.9	2.7	2.2	6.6	2.2	3.3	3.2	1.0	0.9	3.3
1926/27	1.0	10.4	0.8	2.4	17.6	1.3	9.0	8.5	4.3	12.2	6.0	2.6	2.3	6.6	2.7	3.3	3.3	1.1	1.3	3.3
1927/28	1.0	11.2	0.8	2.7	17.5	1.4	9.2	7.7	4.1	12.1	5.6	2.7	2.1	6.8	2.5	3.6	3.2	1.0	1.3	3.5
1928/29	1.1	10.8	0.7	2.9	16.6	1.2	10.0	7.7	4.1	12.5	5.0	2.6	2.1	7.0	2.6	3.9	3.1	1.0	1.4	3.7
1929/30	0.9	10.6	0.7	2.3	16.6	1.2	10.6	7.4	4.6	13.4	4.9	2.4	2.0	6.6	2.1	4.9	0.5	1.3	1.6	5.4
1930/31	0.8	10.8	0.7	2.2	17.6	0.9	11.3	7.1	4.3	13.7	4.2	2.2	1.9	7.3	2.8	3.8	0.3	1.5	1.3	5.3
1931/32	0.6	10.2	0.7	2.1	18.5	1.0	12.1	7.3	4.4	13.1	4.1	2.0	2.0	7.4	2.7	3.8	0.3	1.3	1.1	5.3
1932/33	0.7	9.1	0.6	1.8	18.5	1.2	12.7	7.3	3.9	13.3	4.0	2.0	1.9	8.3	2.5	4.1	0.3	1.3	1.1	5.4
1933/34	0.7	8.8	0.6	1.9	19.1	1.0	12.5	7.5	3.9	13.6	3.8	1.9	1.9	8.6	2.5	4.1	0.3	1.5	0.9	4.9
1934/35	0.7	8.8	0.6	1.9	19.1	1.0	12.8	7.6	3.4	13.3	3.9	2.0	2.0	9.1	2.3	4.2	0.2	1.3	0.9	4.9
1935/36	0.8	9.0	0.6	1.9	19.2	1.1	13.5	7.4	3.8	12.6	3.8	2.0	2.0	9.2	2.3	4.1	0.2	1.0	0.8	4.7

zül a lakóhelyre, a vallásra és az anyanyelvre (l. a 4. sz. táblát), valamint a szülők foglalkozására (l. az 5. sz. táblát) vonatkozókat emelhetjük ki. A polgári iskolai tanulók $\frac{3}{4}$ része az iskola székhelyén lakik. Távolabbi körzetből (más vármegye területéről) a tanulóknak csak alig 6%-a keresi fel a polgári iskolákat. (Az utóbbi 7 év folyamán ez az arány is apadt: 1928/29-ben 8·2%-ot tett.) A tanulók *valóságát* feltüntető arányszámok fokozatos eltolódást jeleznek, leginkább a róm. katolikusok és reformátusok javára. Az izraeliták térvesztése különösen a tárgyalt tízéves időszak elején és végén volt erősebb. A tanulók számában mélypontot jelentő 1929/30. tanév óta 1935/36-ig a róm. katolikusok száma 32%-kal, a reformátusoké 35%-kal, az ág. h. evangélikusoké 30%-kal, a csekély kivétellel baptistákból álló egyéb keresztényeké 28%-kal gyarapodott, míg az izraelita tanulók száma (8.773) csak 20%-os emelkedést tüntet fel a jelzett hat év alatt. Igen jelentős társadalmi átalakulásra mutatnak rá a szülők *foglalkozásáról* szóló adatok. Eszerint a különféle foglalkozási ágakban önállóan működők (ideszámítva a tőkéseket stb.), valamint a tisztviselők (az önálló értelmiségiekkel együtt) száma jelentékeny fogyatkozást mutat fel a *segédszemélyzet* körébe tartozók (altiszt, segéd, munkás) feltűnő gyarapodásával szemben. A jelzett három főcsoport arányai a következők:

	Önálló	Tisztviselő	Segédszemélyzet
1925/26	43·6	19·7	36·7
1926/27	40·8	20·0	39·2
1927/28	40·6	19·2	40·2
1928/29	39·3	18·3	42·4
1929/30	36·0	17·9	46·1
1930/31	36·6	17·0	46·4
1931/32	36·9	16·9	46·2
1932/33	35·9	16·1	48·0
1933/34	36·4	15·6	48·0
1934/35	36·4	15·2	48·4
1935/36	36·6	15·6	47·8

A közölt arányszámok alapján észlelhető folyamat már a háború alatt megindult s azóta szakadatlanul tart; következménye a két első kategóriának a háttérbe szorulásával kapcsolatban a munkásosztály térfoglalása, amennyiben a tanulóknak már-már *felerésze* ebből a társadalmi rétegből kerül ki. Ezt az átalakulást figyelembevéve, megállapíthatjuk, hogy a polgári iskoláknak a korábbi iránytól eltérően ma már egyre kevésbé a „polgári” vagy „kispolgári” elem nevelése, mint inkább a polgársághoz közelálló, annak helyébe törekvő s leginkább alkalmazotti sorban, szerényebb viszonyok közt élő társadalmi réteg iskoláztatási szükségleteinek a kielégítése lesz a hivatása.

*

A polgári iskolák *tanári* személyzete (l. az 1. és 2. sz. táblát) az 1927/28. tanévben volt a legnépesebb, olyan magas számot (kerekén 4.300) ért ekkor el, amilyen magasan a háború előtt a régi Magyarországon sem állott; ez a létszám — a tanulók számának csökkenésével párhuzamosan — 1930/31-ig 14·3%-kal apadt, majd 1931/32-től kezdve 1935/36-ig 8·6%-kal növekedett a legutóbb kerekszámban 4.000 volt.

A leányiskolák *tanerővel* való ellátottsága jobb, mint a fiúiskoláké. A három iskolatípus közt a tanulók 42·6—49·3—8·1%-os arányban oszlottak meg, míg a tanárok megoszlási aránya 39·2—51·7—9·1 volt legutóbb. A különféle jellegű iskolák közt a tanszemélyzet (egybevetve az iskolák és a tanulók hasonló megoszlási arányai-val) százalékosan a következőképp oszlott meg:

	Polgári iskolák	Tanárok	Tanulók
Állami	40·2	36·4	38·2
Községi	25·4	36·6	37·0
Róm. katolikus	20·1	17·3	16·1
Egyéb felekezeti	5·3	4·5	4·5
Társulati és magán	9·0	5·2	4·2
Összesen	100·0	100·0	100·0

A tanszemélyzettel való ellátottság eszerint a róm. katolikus, valamint a társulati és magániskoláknál kielégítőbb, mint az állami, községi és egyéb felekezeti jellegű iskoláknál. A fenti arányszám rámutat arra is, hogy a községi polgári iskolák a nagyobb egységeket foglalják magukban, a társulati és magániskolák viszont a legkisebb iskolaegységeket.

A két nem közt százalékosan következőképp oszlik meg a tanszemélyzet:

	iskolák			Összesen
	Fiú-	Leány-	Közös	
Férfi	76.3	10.1	48.2	39.6
Nő	23.7	89.9	51.8	60.4

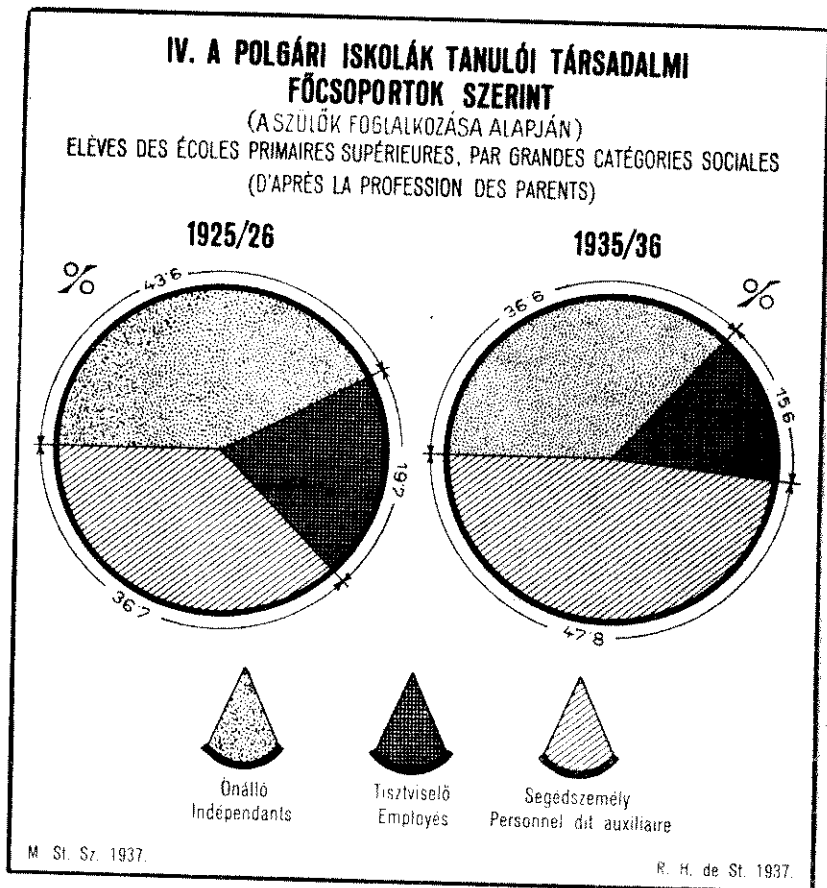
Jelleg szerint vizsgálva adatainkat azt látjuk, hogy a római katolikus iskolákban közel 80 % a női tanerők aránya, míg az állami és községi iskolákban 56—57%; a többi iskolákban a nők általában feles arányt foglalnak el.

A tanári személyzet között létszámában a *hitoktatók* nem szerepelnek. Megemlíthetjük azonban, hogy a hitoktatók száma az utolsó tíz év alatt a polgári iskolákban lényegesen (773-ról 1.232-re) emelkedett, amit a lelkészek számának gyarapodásával kapcsolatban a hitoktatás intenzívebbé válása idézett elő; több iskola, amelynél eddig a tanulók az iskolán kívül részesültek hitoktatásban, az iskola keretén belül látta el a hitoktatást. Érdekes körülmény ezenkívül a hitoktatók számának a gyarapodása is; legutóbb 75 hitoktatót vehettünk számba a hittanárok létszámában és pedig 37 református, 20 izraelita, 15 róm. katolikus, 2 ág. h. evangélikus és 1 görög keleti hitoktatót.

*

A polgári iskolák, valamint tanáraik és tanulóik számának az összevetése útján megállapított arányszámok az iskolák népességére és tanerővel való ellátottságára nézve nyújtanak gyakorlati szempontból is érdekes felvilágosítást.

Az iskolák átlagos népessége az utolsó tíz évben következőképp alakult: 1924/25-ben még 226 *nyilvános* tanuló jutott egy iskolára s ez az átlag a következő tanévekben (1928/29-ig) a tanulók számának apadása miatt egészen 156-ig apadt le; később (1929/30-tól) a tanulók számának a gyara-

podásával és az iskolák számának apadásával kapcsolatban ismét évről-évre emelkedik az átlag, 1933/34-ben 224-et érve el; a legutóbbi tanév átlaga 221 volt.

Polgári iskoláink közt 55 olyat találunk, amelyeknek tanulólétszáma nem haladja meg a 100-at. Ezek közt az iskolák közt 10 *nem teljes* azaz csupán egy, két vagy három osztállyal működő iskolát találunk. A nevezett 10 iskola közt kettő megszűnőben levő, a többi 8 pedig fokozatosan tovább fejlődő tanintézet.

A nem teljes iskolák száma egyébként (az összes iskolák közt) különösen 1928/29-ben, valamint az 1932/32—1934/35. tanévekben volt magas (23—28), az előbbi évben a megszűnőben levő, az utóbbi években pedig az újonnan megnyitott s évenként egy-egy osztállyal kiegészülő iskolák nagyobb száma miatt. A legutóbbi tanévben 16 polgári iskolánk volt nem teljes négy évfolyamú.

A kisebb (100-at meg nem haladó) létszámmal működő polgári iskolák a tanulók száma szerint (1935/36-ban) a következőképp csoportosíthatók:

10 — 20 tanulóval	1 iskola (nem teljes)
21 — 30	2 " " "
31 — 40	2 " " "
41 — 50	2 " " "
51 — 60	3 " (köztük 2 nem teljes)
61 — 70	3 " 1 " "
71 — 80	8 " 1 " "
81 — 90	13 " 1 " "
91 — 100	21 " " "
Összesen:	55 iskola (köztük 10 nem teljes)

Eszerint 12 olyan polgári iskola áll fenn, amely teljes négy évfolyamú ugyan, de tanulólétszáma mégis csak 41—80 között mozog. Ezenkívül 33 olyan (teljes) polgári iskolát találunk, amelyekben 81—100 közt van a tanulók száma. Az 1935/36. tanévben tehát összesen 45 olyan iskolát (köztük 14 állami, 10 róm. katolikus, 14 magán- és 7 egyéb jellegű iskola) vehetünk számba, amelyeknek életképességéhez a kisebb létszám miatt kétség férhet. Fel kell tételeznünk, hogy azok a polgári iskolák, amelyeket tanügyi igazgatásunk megszüntetésre szán, ezeknek a sorából kerülnek ki.

Az iskolák népessége mellett az *osztályok* létszáma is figyelmet érdemel. A polgári iskolák összes osztályainak száma (a párhuzamos osztályokkal együtt) 1926/27-ben 2.293-at tett; 1929/30-ig bezárólag 11%-kal visszaesett az osztályok száma (2.048), innen kezdve úgyszólván megszakítás nélkül ismét emelkedett, hat év alatt 13%-kal s ehhez képest legutóbb 2.313 *osztályt* számláltak polgári iskoláink. Hasonló hullámzást mutat a *párhuzamos* osztályok száma is: 1925/26-ban 759, 1929/30-ban 570, legutóbb pedig 735 párhuzamos osztály állott fenn; a visszaesés aránya 25%-ot, az ismételt, hat év alatt elért emelkedése pedig 29%-ot jelent. Az 1925/26. tanévben 33·7% volt a párhuzamos osztályok aránya; ugyanez az arány 1928/29-ben 27·4%-ot, 1933/34-ben 32·3%-ot, legutóbb pedig 31·8%-ot tett. A közös iskolákban alig találunk párhuzamos osztályt; a fiúiskolákban 37·1%, a leányiskolákban pedig éppen $\frac{1}{3}$ rész az arány. A róm. katolikus és református jellegű iskolákban nincs nagyobb szerepük a párhuzamos osztályoknak (9·0 és 16·4%); az állami iskolákban az osztályok $\frac{1}{4}$ része esik ezekre, a községi iskolákban pedig felénél nagyobb része (55%); az arányszámot itt a budapesti nagy iskolaegységek szerepe emeli ily magasra.

Az 1927. évi polgári iskolai törvény az *osztályok* átlagos népességének legmagasabb számát 50-ben állapítja meg, de hozzáfűzi azt, hogy ezt az átlagot az iskola-fenntartóknak csökkenteniök kell és „tíz év múltán (tehát 1937-ben) a tanulók létszáma osztályonként nem haladhatja meg a negyvenet.” A polgári iskolák ennek a rendelkezésnek egészben véve meg is felelnek; az átlagos osztálylétszám a háborús kiesés mélypontján (1928/29-ben) még különösen

alacsony is volt (29), azóta azonban évről-évre emelkedett s a legutóbbi években a 40-hez állott közel. (L. az 1. és 2. sz. táblát.)

A nyilvános tanulóknak *egy tanárra jutó átlagos száma* (l. az 1. és 2. sz. táblát) kb. párhuzamosan halad az osztálylétszámot mutató átlagokkal; 1925/26-tól 1928/29-ig esik az átlag, ezentúl pedig emelkedik; visszaesést, éppúgy, mint az előbbi átlagnál, csak a legutóbbi tanévben látunk.

*

A polgári iskolai oktatás közel hetven éves multjából az imént megfigyelt és szorosán statisztikai szemmel vizsgált tíz esztendő sok komoly és lényegbe vágó megállapításra adhat alkalmat. A statisztikai eredmények csak nagyon kevésé jogositanak fel arra, hogy a polgári iskoláknak a mai alakban való létjogosultságát bíráljuk, némely vonatkozásban azonban számadataink is figyelmeztetnek, hogy ennél az iskolafajnál mielőbbi és gyökeres reformra van szükség; másrészt a dolgok mélyére is csak a számszerű adatok és összefüggések segítségével láthatunk.

A korábbi hatalmas arányú fellendüléssel szemben a legutóbbi időszakban a polgári iskolai oktatás terén a stagnálás, sőt a hanyatlás jelei mutatkoznak. Az új polgári iskolai törvény megalapozta ugyan a jövő kiépítését, de a tervek csak kevésé kerültek kivitelre. A tanintézetek belső rendje, munkássága, eredményfelmutatása sok helyütt szinte mintaszerűen fejlődött tovább, *extenzív* irányú fejlődésről azonban alig lehet szó. A polgári iskolai oktatás, amely szemben a középiskolával, tömegnevelőiskola és *főképp gyakorlati célokat szolgál*, nem felel meg a megváltozott kulturális és életviszonyoknak és alig követi a társadalmi átalakulás okozta változásokat, egyszóval nem szolgálja annak a népelemnek az életcéljait, amelynek érdekében fennáll.

Jogosak s így teljes támogatást érdemelnek tehát azok a törekvések, amelyek ennek az iskolafajnak főképp *gyakorlati* irányban való továbbfejlesztésére irányulnak. Külföldön már több helyütt megvalósult a nyolc osztályú polgári iskola, amely több irányú teljes középfokú képesítést nyújt. Nálunk különösen szükség volna a falusi és városi, az agrár- és ipari lakosság kultúrigényeinek a figyelembevételével a polgári iskolák reformjára; ebben a ke-

retben mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi irányú felső tagozatok volnának minél szélesebb körben szervezhetők. Régi panasz, hogy középfokú gazdasági szakiskoláink kiépítése hiányos és gazdasági szakiskoláink felé csak nagyon mérsékelt a törekvés. Szó lehet tehát a polgári iskoláknak a gazdasági irányú szakiskolákkal való egybeolvasztásáról s ezáltal a szakoktatás égető problémáinak is megfelelő irányban való megoldásáról. Egy másik nehéz feladat a középfokú leánynevelés kérdésének a megoldása a pedagógiai és a gyakorlati szempontok összeegyeztetésével és az ilyen irányú igények együttes kielégítésével. A polgári leányiskoláknak bizonyos (gazdasági, egészségügyi, pedagógiai stb.) pályákra nagyobb és biztosabb értékű képesítést kellene nyújtaniok s így a *szélesebbkörű* nevelést szolgáló leányiskolai típusú kellene fejlődniök.

A továbbfejlesztésnek mindenesetre a gyakorlati tapasztalatok alapján kell megindulnia. Erre a célra létesült 1932/33-ban a székesfővárosi (IX. ker.) *irányító* polgári iskola is, melynek tanítási alapelve a cselekedtető oktatás, a munkaszeretet s amely így az ú. n. munkaiskolák egységes pedagógiai vezérfonalát van hivatva megállapítani.

Remélhető, hogy a polgári iskolák a megfelelő, alapos átszervezés után sokkal nagyobb mértékben tehetnek eleget kulturális hivatásuknak s egyre nagyobb tömeget vonhatnak be a nemzetépítő munkába. Ennél a nagy célnál azonban az átszervezőket annak az elgondolásnak kell vezetnie, hogy a polgári iskola végeredményben mégis *népiskola*, s ha belső szervezése a középiskola mintájára történik is, céljai sohasem lehetnek azzal azonosak.

Asztalos József dr.

© SZOCIÁLIS STATISZTIKA ©

Munkaviszályok 1936-ban.

Les conflits du travail en Hongrie en 1936.

Résumé. En Hongrie, le nombre des conflits du travail, ayant oscillé de 1930 à 1935 entre 20 et 50 par an, a bondi l'année dernière à 122. Malgré cela, le nombre moyen, pour un conflit du travail, des journées et salaires perdus a été inférieur à celui de 1935, car, contrairement aux années précédentes, la plupart des grèves ont eu lieu, en province, dans des établissements peu considérables.

L'année dernière, c'est dans l'industrie textile qu'on a vu les plus grandes grèves; ajoutons que les femmes y représentaient 71% des grévistes. Venaient ensuite, pour l'importance des grèves, l'industrie du vêtement et le bâtiment, mais il n'y eut là que quelques grèves dans les grandes entreprises.

En 1936, la plupart des conflits du travail étaient des grèves pour augmentation de salaires; 77.5% n'en ont pas duré plus d'une semaine. La plupart des grèves ont eu quelque succès; le quart n'en eut aucun résultat.

*

Az 1929-től 1936-ig tartó 8 éves időszak első felében, vagyis 1932-ig bezáróan, a munkaviszályok mind előfordulásukat, mind méreteiket tekintve, fokozatosan

csökkentek (csak 1931-ben mutatkozott ebben a periódusban némivel nagyobb erősbödés), második felében ellenben, vagyis 1933—1936. között pedig mind erősebben fölparázslottak s az utolsó esztendőben, amellyel éppen eme beszámolóink foglalkozik, hirtelen megszorodtak. A munkaviszályesetek száma ugyanis, mely az 1930-tól 1935-ig terjedő időszakban évente 20 és 50 között váltakozott, 1936-ban 122-re emelkedett fel. Az 1936. év munkaviszályai ellenben — bár összeségükben meghaladják az előző esztendők munkaviszályainak belső méreteit — inkább csak az esetek számának erős megnövekedésében fejezik ki a sztrájkmozgalom felélénkülését, mert a belső intenzitást jelző adatok nem mutatnak a sztrájk esetek számának hirtelen megszorodásával párhuzamos emelkedést. Legjobban kitűnik ez abból az adatsorból, mely az egy-egy munkaviszályra átlag esett szünetelő munkásokat, elvesztett munkanapokat és bérvesztést jelző számadatokat foglalja magában. Ezek az adatok 1936-ban ugyanis lényegesen ala-

retben mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi irányú felső tagozatok volnának minél szélesebb körben szervezhetőek. Régi panasz, hogy középfokú gazdasági szakiskoláink kiépítése hiányos és gazdasági szakiskoláink felé csak nagyon mérsékelt a törekvés. Szó lehet tehát a polgári iskoláknak a gazdasági irányú szakiskolákkal való egybeolvasztásáról s ezáltal a szakoktatás égető problémáinak is megfelelő irányban való megoldásáról. Egy másik nehéz feladat a középfokú leánynevelés kérdésének a megoldása a pedagógiai és a gyakorlati szempontok összeegyeztetésével és az ilyen irányú igények együttes kielégítésével. A polgári leányiskoláknak bizonyos (gazdasági, egészségügyi, pedagógiai stb.) pályákra nagyobb és biztosabb értékű képesítést kellene nyújtaniok s így a *szélesebbkörű* nevelést szolgáló leányiskolai típusú kellene fejlődniök.

A továbbfejlesztésnek mindenesetre a gyakorlati tapasztalatok alapján kell megindulnia. Erre a célra létesült 1932/33-ban a székesfővárosi (IX. ker.) *irányító* polgári iskola is, melynek tanítási alapelve a cselekedtető oktatás, a munkaszeretet s amely így az ú. n. munkaiskolák egységes pedagógiai vezérfonalát van hivatva megállapítani.

Remélhető, hogy a polgári iskolák a megfelelő, alapos átszervezés után sokkal nagyobb mértékben tehetnek eleget kulturális hivatásuknak s egyre nagyobb tömeget vonhatnak be a nemzetépítő munkába. Ennél a nagy célnál azonban az átszervezőket annak az elgondolásnak kell vezetnie, hogy a polgári iskola végeredményben mégis *népiskola*, s ha belső szervezése a középiskola mintájára történik is, céljai sohasem lehetnek azzal azonosak.

Asztalos József dr.

© SZOCIÁLIS STATISZTIKA ©

Munkaviszályok 1936-ban.

Les conflits du travail en Hongrie en 1936.

Résumé. En Hongrie, le nombre des conflits du travail, ayant oscillé de 1930 à 1935 entre 20 et 50 par an, a bondi l'année dernière à 122. Malgré cela, le nombre moyen, pour un conflit du travail, des journées et salaires perdus a été inférieur à celui de 1935, car, contrairement aux années précédentes, la plupart des grèves ont eu lieu, en province, dans des établissements peu considérables.

L'année dernière, c'est dans l'industrie textile qu'on a vu les plus grandes grèves; ajoutons que les femmes y représentaient 71% des grévistes. Venaient ensuite, pour l'importance des grèves, l'industrie du vêtement et le bâtiment, mais il n'y eut là que quelques grèves dans les grandes entreprises.

En 1936, la plupart des conflits du travail étaient des grèves pour augmentation de salaires; 77,5% n'en ont pas duré plus d'une semaine. La plupart des grèves ont eu quelque succès; le quart n'en eut aucun résultat.

*

Az 1929-től 1936-ig tartó 8 éves időszak első felében, vagyis 1932-ig bezáróan, a munkaviszályok mind előfordulásukat, mind méreteiket tekintve, fokozatosan

csökkentek (csak 1931-ben mutatkozott ebben a periódusban némivel nagyobb erősbödés), második felében ellenben, vagyis 1933—1936. között pedig mind erősebben fölparázslottak s az utolsó esztendőben, amellyel éppen eme beszámolóink foglalkozik, hirtelen megszorodtak. A munkaviszályesetek száma ugyanis, mely az 1930-tól 1935-ig terjedő időszakban évente 20 és 50 között váltakozott, 1936-ban 122-re emelkedett fel. Az 1936. év munkaviszályai ellenben — bár összeségükben meghaladják az előző esztendők munkaviszályainak belső méreteit — inkább csak az esetek számának erős megnövekedésében fejezik ki a sztrájkmozgalom felélénkülését, mert a belső intenzitást jelző adatok nem mutatnak a sztrájk esetek számának hirtelen megszorodásával párhuzamos emelkedést. Legjobban kitűnik ez abból az adatsorból, mely az egy-egy munkaviszályra átlag esett szünetelő munkásokat, elvesztett munkanapokat és bérvesztést jelző számadatokat foglalja magában. Ezek az adatok 1936-ban ugyanis lényegesen ala-

csonyabbak, mint a közvetlenül megelőző esztendőekben feljegyzett azonos jelentésű adatok, annak ellenére, hogy azokban az esztendőekben a munkaviszályok száma a felét sem érte el az 1936. évi munkaviszályesetek számának. Ez a szembeállítás végeredményében tehát azt mutatja, hogy az 1936. évi munkaviszályesetek nagy része kevés munkáskezet foglalkoztató kisüzemekre terjedt ki. Még egy — ezzel némileg összefüggésben álló — jellegzetessége van az 1936. évi munkaviszályoknak az előző évekkel összevetve, az nevezetesen, hogy míg az előző években a munkaviszályok erősen túlnyomó hányada a fővárosi és fővároskörnyéki üzemekre lokalizálódott, addig 1936-ban a munkaviszályeseteknek közel háromnegyedrész (70,5%) éppen a vidéken fordult elő.

Az 1936. évi munkaviszályok részletes adataira áttérve, a szénbányászat körében találkozunk két esettel, melyek közül az egyik egy borsodmegyei bányában az év közepén három napon át tartó kisebb-méretű sztrájk volt egy tervezett bérleszállítás ellen, mely valóban el is maradt. A másik eset pedig kizárás, mely az év elején a pécsi bányatelepen — bár szintén csak három napon át tartott, — de nagy munkástömeget érintett, tehát kiterjedt méreteket öltött — és amely tulajdonképpen még a megelőző év végén lezajlott nagyobb méretű munkaviszály utóhullámának tekinthető és egy újabb földalatti sztrájk megelőzésére rendeltetett el a bányavállalat által.

A 120 ipari sztrájk közül legkiemelkedőbb méreteket a fonó- és szövőiparban találjuk, bár a sztrájk esetek száma (30) jóval kevesebb itt, mint a ruházati iparban (46). A fonó- és szövőipari sztrájkokkal ezért bővebben foglalkozunk és elsőben is megállapítjuk, hogy nem volt az 1936. esztendőnek egyetlen hónapja sem, melyben egyik vagy másik gyártelepen ne zavarta volna meg a nyugodt termelés menetét hosszabb-rövidebb sztrájkmozgalom; mégis meg lehet jelölni bizonyos időszakokat, melyekben hevesebb volt a hullámverés. Ilyen volt az év első két hónapja, melyekben még az előző esztendőből áthúzódó egy sztrájk is folyamatban volt. Eme sztrájkok belső intenzitása azonban csekélyebb méretek között mozgott. A május hónapban megindult hullám ellenben, mely június, sőt július hónapokig is elhúzódott, már erősebb volt, de a legnagyobb tömegeket az

augusztusban fölcsapó hullám mozgatta meg, mely kivált Csepelen és Békéscsabán söpört végig. Szeptembertől az év végéig tartó időszakban már csak szórványosan előforduló és kisebb jelentőségű sztrájkok voltak a fonó- és szövőiparban. Ebben az ipari főcsoportban túlnyomólag nők vannak foglalkoztatva, következésképpen a sztrájkokban résztvettek és kénytelenségből nem dolgozók együttes számának is nagyrésze, közel háromnegyede (71%) nő volt. A fonó- és szövőipari sztrájkok kétharmada tiszta bérsztrájk volt, de a további harmad jórésze is, közvetve bár, de végeredményében szintén bérkérdés (a munkarendszer megváltoztatása) körül támadt nézeteltérésből fakadott, utóbbiaknál a munkások eredményt ugyan nem igen értek el, de a tiszta bérsztrájkok kisebb részben teljes, nagyobb részben részleges sikerrel zárultak.

A következő ipari főcsoport, melyben az 1936. év folyamán erősebb méreteket öltött a sztrájkmozgalom, a ruházati ipar, de az ebben az ipari főcsoportban lezajlott 46 sztrájk eset rendkívül elaprózódott, hiszen 424 üzemre terjedt ki. Ezek az üzemek, nagyon kevés kivételtől eltekintve, csupa apró, 1—5 segéddel dolgozó üzemek, még a gyárak között is alig találni 100 alkalmazottat, vagy ennél többet foglalkoztató vállalatot. Az üzemek továbbá az egész ország területén szétszórtnak fekszenek és legnagyobbbrészt ez teszi azt, hogy az 1936. évi munkaviszályok általában véve túlnyomólag mint vidéki sztrájkok jelentkeznek.

Nagyjában ugyanezek jellemzik az építőiparban lezajlott sztrájkokat is, melyek, méreteiket tekintve, harmadikul következnek a sorrendben.

Aránylagosan a legnagyobb belső intenzitású sztrájkok a gépgyártásnál, valamint a vas- és fémiparban fordulnak elő, ahol is alig egynéhány üzemben, de nagy munkástömegek szüntették be a munkát, ezért azután az egy-egy sztrájkra eső szünetelők, az elvesztett munkanapok és a bérvesztés arányszámai kimagaslók.

Általában véve az összes ipari sztrájkok, kevés kivételtől eltekintve, bérsztrájkok voltak, vagyis a követelések béremelésre, a bérleszállítástól, a munkaidőmeghosszabbítástól, kedvezőtlenebb munkarendszerek bevezetésétől való elállásra irányultak.

Az ipari sztrájkok zöme (77,8%) nem tartott tovább két hétnél és csak 11 húzó-

Munkaviszályok 1936-ban. —

Foglalkozási csoport, terület	A munkaviszályok — <i>Conflicts du travail</i>			Az érintett telepeken a munkaviszály kitérő napján alkalmazott munkások <i>Ouvriers y employés le jour du commencement du conflit</i>	A munkaviszály tartama alatt — <i>Pendant les conflits du travail, combien</i>			Az összes szünetelő az alkalmazott munkások %-ában — <i>Ouvriers n'ayant pas travaillé pendant les conflits du travail, en % des ouvriers employés</i>	A sztrájkoló (kizárt) — <i>Grévistes (ou ouvriers exclus)</i>	A kénytelenségből nem dolgozó — <i>Non grévistes obligés de cesser le travail</i>	Az összes szünetelő — <i>Grévistes, y compr. les non grévistes obligés de cesser le travail</i>		
	A munkaviszályok által érintett — <i>touchés par eux</i>		A sztrájkoló (kizárt) — <i>de grévistes (ou ouvriers exclus)?</i>		a kénytelenségből nem dolgozó — <i>de non grévistes obligés de cesser le travail?</i>	az összes szünetelő — <i>de grévistes (y compr. les non grévistes obligés de cesser le travail)?</i>	munkások száma					munkások száma	munkások által elvesztett munkanapok száma — <i>nombre des journées perdues par eux</i>
	üzemek	telepek											
Sztrájkok													
<i>Bányászat és kohászat</i>													
Köszén- és barnaszénbányászat	1	1	1	63	57	6	63	100.0	114	9	123		
<i>Ipar</i>													
I. Vas- és fémipar	5	5	5	284	203	—	203	71.5	4.784	—	4.784		
II. Gépgy., villamossági ipar stb.	2	2	2	787	431	279	710	90.2	6.453	846	7.299		
III. Kő-, föld-, agyag-, aszbeszt- és üvegipar	5	6	6	431	151	—	151	35.0	974	—	974		
IV. Fa- és csontipar	9	14	14	1.565	1.429	91	1.520	97.1	14.199	300	14.499		
VI. Fonó- és szövőipar	30	32	30	13.118	8.398	1.137	9.535	72.7	131.016	15.690	146.706		
VII. Ruházati ipar	46	424	424	2.981	2.502	92	2.594	87.0	28.455	850	29.305		
IX. Élelmezési és élvezeti cikkek gyárt.	3	10	10	249	182	—	182	73.1	1.185	—	1.185		
XI. Építőipar	20	153	168	3.519	2.019	603	2.622	74.5	17.926	3.946	21.872		
Együtt	120	646	659	22.934	15.315	2.202	17.517	76.4	204.992	21.632	226.624		
Összesen	121	647	660	22.997	15.372	2.208	17.580	76.4	205.106	21.641	226.747		
Kizárás													
<i>Bányászat és kohászat</i>													
Köszén- és barnaszénbányászat	1	1	3	3.728	3.167	—	3.167	85.0	5.875	—	5.875		
Mindössze	122	648	663	26.725	18.539	2.208	20.747	77.6	210.981	21.641	232.622		
1935	50	484	557	23.996	12.612	4.062	16.674	69.5	83.508	27.459	110.967		
1934	49	310	312	19.597	12.291	471	12.762	65.1	83.483	8.673	92.156		
1933	31	233	260	14.598	8.533	1.834	10.367	71.0	106.419	18.759	125.178		
1932	20	—	56	7.639	4.061	864	4.925	64.5	30.195	2.719	32.914		
Munkaviszályok terület szerint													
Budapest	{ számszerint	23	34	35	4.387	2.603	261	2.864	65.3	50.014	1.679	51.693	
	{ %-ban . . .	18.8	5.3	5.3	16.4	14.0	11.8	13.8	—	23.7	7.8	22.2	
Budapestet környező községek	{ számszerint	13	69	67	8.518	5.276	921	6.197	72.8	78.490	13.051	91.541	
	{ %-ban . . .	10.7	10.6	10.1	31.9	28.5	41.7	29.9	—	37.2	60.3	39.4	
Egyéb vidék	{ számszerint	86	545	561	13.820	10.660	1.026	11.686	84.6	82.477	6.911	89.388	
	{ %-ban . . .	70.5	84.1	84.6	51.7	57.5	46.5	56.3	—	39.1	31.9	38.4	

Les conflits du travail en Hongrie en 1936.

A sztrájkoló (kizárt) — Grévisztes (ou ouvriers exclus)			A kénytelenésgből nem dolgozó Non grévisztes obligés de cesser le travail			Az összes szünetelő — Grévisztes, y compr. les non grévisztes obligés de cesser le travail			Átlag esett — Proportion moyenne					A munkaviszállyok folytán elmaradt termelés ér- teke pengőben — Valeur, en pengős, de ce qui aurait pu être produit pendant les conflits du travail	Catégories de professions et régions
									egy munkaviszállyra pour 1 conflit du travail			egy szünetelőre pour 1 ouvrier ayant cessé le travail			
									szünetelő — des ouvriers n'ayant pas travaillé	elvesztett munkanap — des jour- nées perdues	bérveszteség pengőben — des per- tes de salaires, en pengős	elvesztett munkanap — des journées perdues	bérveszteség pengőben — des pertes de salaires, en pengős		
munkások által elvesztett munkabér összege P-ben salaires perdus par eux du fait des conflits du travail, en pengős															
289	17	306	63	123	306	2.0	5	1.026							
													Grèves		
													Mines et hauts fourneaux		
													Mines de houille et de lignite		
													Industrie		
													I. Sidérurgie et mét.		
													II. Constr. mécanique, ind. électr., etc.		
													III. Ind. de la pierre, céramique, ind. de l'asbeste, verrerie		
													IV. Ind. du bois et de l'os		
													VI. „ textile		
													VII. „ du vêtement		
													IX. Fabric. d'objets d'aliment. et de boissons		
													XI. Ind. du bâtiment		
34.509	—	34.509	41	957	6.902	23.6	170	90.400							
41.730	2.924	44.654	355	3.650	22.327	10.3	63	185.000							
4.352	—	4.352	30	195	870	6.5	29	15.500							
48.602	556	49.158	169	1.611	5.462	9.5	32	162.060							
376.868	51.859	428.727	318	4.890	14.291	15.4	45	3,952.259							
72.865	2.823	75.688	56	637	1.645	11.3	29	290.354							
4.310	—	4.310	61	395	1.437	6.5	24	84.700							
68.048	9.243	77.291	132	1.094	3.865	8.3	29	122.640							
651.284	67.405	718.689	146	1.888	5.989	12.9	41	4,902.913							
651.573	67.422	718.995	145	1.874	5.942	12.9	41	4,903.939							
													Ensemble		
													Total		
													Lock-outs		
													Mines et hauts fourneaux		
													Mines de houille et de lignite		
24.814	—	24.814	3.167	5.875	24.814	1.9	8	118.903							
676.387	67.422	743.809	170	1.907	6.097	11.2	36	5,022.842							
319.978	87.719	407.697	333	2.219	8.154	6.6	24	1,617.126						1935	
346.854	22.748	369.602	260	1.881	7.543	7.2	29	1,594.378						1934	
514.465	63.041	577.506	334	4.038	18.629	12.1	56	1,941.192						1933	
92.758	9.815	102.573	246	1.646	5.129	6.7	21	737.090						1932	
													Conflits du travail par régions		
124.317	5.513	129.830	124	2.248	5.645	18.0	45	863.195							
18.4	8.2	17.5	—	—	—	—	—	17.2							
													Budapest { en nombres %}		
309.394	41.688	351.082	477	7.042	27.006	14.8	57	2,712.194							
45.7	61.8	47.2	—	—	—	—	—	54.0							
													Communes de la région budapestoise { en nombres %}		
242.676	20.221	262.897	136	1.039	3.057	7.6	22	1,447.453							
35.9	30.0	35.3	—	—	—	—	—	28.8							
													Autr. régions { en nombres %}		

dott el egy hónapnál hosszabb időre is. A sztrájk esetek egy negyedrésze anélkül végződött, hogy a sztrájkolók bármilyen eredményt is értek volna el a munkabeszüntetéssel, egyhatodrészük teljes sikerrel, a többi, vagyis a túlnyomórész, részleges sikerrel zárult.

A munkaviszályok következtében beállott termelésveszteség értéke meghaladja az ötmillió pengőt, melyből egyedül a

fonó- és szövőipari sztrájkok következtében mutatkozó termelésveszteség értéke közel négymillióra rúg. Összehasonlításképpen megemlítjük, hogy Franciaországban a sorozatos sztrájkok kb. egymilliárd pengő veszteséget okoztak az 1936. évben, bár igaz, hogy ebben az összegben a munkások bérvesztesége is bennfoglaltatik.

Mozolovszky Sándor dr.

MEZŐGAZDASÁG

Az 1935/36. év mezőgazdasági termelése.

La production agricole en Hongrie en 1935—1936.

Résumé. L'enquête relative à la production des terres labourables en 1935—36 a été faite d'après la méthode utilisée avant l'enquête de 1934—35. Cette dernière tenait compte de toutes les exploitations agricoles; celle pour 1935—36 laissait de côté les nombreuses exploitations de moins de 5 arp. cad., faisant établir, à cet égard, par les mairies, au moyen d'évaluations d'experts, la superficie des terres ensemencées. Tant pour 1934—35 que pour 1935—36, les enquêtes étaient basées sur la déclaration de l'exploitant. Malgré la différence de méthode, les résultats des deux opérations ne montrent pas d'écarts essentiels pour les principales productions; on n'y trouve des différences notables que pour les plantes peu fréquentes.

En 1935—36, les sinistres n'ont ravagé que 0·7% des terres ensemencées, contre 2·1% en 1933—34 et 0·8% en 1934—35. Donc, pendant la dernière campagne agricole, ces ravages ont été bien au-dessous de la moyenne (estimée généralement à 1%). Les sinistres ont nui surtout aux terres de froment (45·8%). C'est la grêle (68·2% des sinistres) qui a fait le plus de mal.

L'étendue des terres ensemencées n'a guère varié depuis la campagne 1934—35. Par rapport à celle-ci, les cultures de céréales ont augmenté seulement de 1·2%. A cet égard, les terres pour la culture des légumes verts ont augmenté de 56·4%, accusant par rapport à 1934—35 un énorme écart. Cependant, ceci est dû, pour la plus grande part, au fait que pour l'année dernière, l'enquête a été exécutée d'après une méthode différente de celle de l'enquête précédente: les pois et haricots verts, qui dans la statistique officielle appartenaient auparavant à la catégorie des légumineuses, ont été compris, pour 1935—36, dans celle des légumes verts. Il est à remarquer ici que, depuis l'année dernière, la sta-

tistique officielle indique séparément les terres de choux-fleur et d'épinard; avant l'enquête de 1935—36, ceux-ci figuraient sous la rubrique „autres produits.“

Quant aux résultats de la récolte, soulignons que pour le froment, ils ont dépassé de 4·2% ceux de 1934—35, qui avaient été assez bons. Tandis qu'en 1934—35, les cultures sarclées et de fourrages, endommagées par une forte sécheresse, ont peu rendu, on voit à cet égard pour 1935—1936 une vive amélioration, représentant, au point de vue de la quantité, 82·8% pour le maïs, 76% pour les pommes de terre, 46·2% pour la betterave à sucre, 59·6% pour la betterave fourragère, 79·9% pour le maïs vert, 73% pour la luzerne. Ainsi donc, en 1935—36, la quantité des produits des terres labourables a été en général pareille à celle des meilleures récoltes moyennes.

En ce qui concerne le rendement moyen, soulignons les augmentations suivantes sur le rendement de la campagne 1934—35: froment, 6·3%; orge, 8%; maïs pour graine, 84·5%; pommes de terre, 67%; betterave à sucre, 39·9%; betterave fourragère, 47·7%; piment employé comme épice, 51·1%; maïs vert, 63%; trèfle, 38·1%; luzerne, 48·1%; pois verts, 37·1%; haricots verts, comme produit principal de terres labourables, 62%; oignon, 19·3%; ail, 17·3%; tomate, 25·1%.

Quant à l'étendue des terres à fourrages, elle a été diminuée en 1935—36 de 17·6% pour la production de graines de trèfle; de 8·9% pour la luzerne; de 24% pour la vesce d'automne, et dans une très grande proportion (30·2%) pour la vesce de printemps. Toutefois, le rendement moyen y a été favorable; la quantité des produits a, sauf quelques exceptions, dépassé celle de la campagne précédente.

dott el egy hónapnál hosszabb időre is. A sztrájk esetek egy negyedrésze anélkül végződött, hogy a sztrájkolók bármilyen eredményt is értek volna el a munkabeszüntetéssel, egyhatodrészük teljes sikerrel, a többi, vagyis a túlnyomórész, részleges sikerrel zárult.

A munkaviszályok következtében beállott termelésveszteség értéke meghaladja az ötmillió pengőt, melyből egyedül a

fonó- és szövőipari sztrájkok következtében mutatkozó termelésveszteség értéke közel négy millióra rúg. Összehasonlításképpen megemlítjük, hogy Franciaországban a sorozatos sztrájkok kb. egymilliárd pengő veszteséget okoztak az 1936. évben, bár igaz, hogy ebben az összegben a munkások bérvesztesége is bennfoglaltatik.

Mozolovszky Sándor dr.

MEZŐGAZDASÁG

Az 1935/36. év mezőgazdasági termelése.

La production agricole en Hongrie en 1935—1936.

Résumé. L'enquête relative à la production des terres labourables en 1935—36 a été faite d'après la méthode utilisée avant l'enquête de 1934—35. Cette dernière tenait compte de toutes les exploitations agricoles; celle pour 1935—36 laissait de côté les nombreuses exploitations de moins de 5 arp. cad., faisant établir, à cet égard, par les mairies, au moyen d'évaluations d'experts, la superficie des terres ensemencées. Tant pour 1934—35 que pour 1935—36, les enquêtes étaient basées sur la déclaration de l'exploitant. Malgré la différence de méthode, les résultats des deux opérations ne montrent pas d'écarts essentiels pour les principales productions; on n'y trouve des différences notables que pour les plantes peu fréquentes.

En 1935—36, les sinistres n'ont ravagé que 0·7% des terres ensemencées, contre 2·1% en 1933—34 et 0·8% en 1934—35. Donc, pendant la dernière campagne agricole, ces ravages ont été bien au-dessous de la moyenne (estimée généralement à 1%). Les sinistres ont nui surtout aux terres de froment (45·8%). C'est la grêle (68·2% des sinistres) qui a fait le plus de mal.

L'étendue des terres ensemencées n'a guère varié depuis la campagne 1934—35. Par rapport à celle-ci, les cultures de céréales ont augmenté seulement de 1·2%. A cet égard, les terres pour la culture des légumes verts ont augmenté de 56·4%, accusant par rapport à 1934—35 un énorme écart. Cependant, ceci est dû, pour la plus grande part, au fait que pour l'année dernière, l'enquête a été exécutée d'après une méthode différente de celle de l'enquête précédente: les pois et haricots verts, qui dans la statistique officielle appartenaient auparavant à la catégorie des légumineuses, ont été compris, pour 1935—36, dans celle des légumes verts. Il est à remarquer ici que, depuis l'année dernière, la sta-

tistique officielle indique séparément les terres de choux-fleur et d'épinard; avant l'enquête de 1935—36, ceux-ci figuraient sous la rubrique „autres produits.“

Quant aux résultats de la récolte, soulignons que pour le froment, ils ont dépassé de 4·2% ceux de 1934—35, qui avaient été assez bons. Tandis qu'en 1934—35, les cultures sarclées et de fourrages, endommagées par une forte sécheresse, ont peu rendu, on voit à cet égard pour 1935—1936 une vive amélioration, représentant, au point de vue de la quantité, 82·8% pour le maïs, 76% pour les pommes de terre, 46·2% pour la betterave à sucre, 59·6% pour la betterave fourragère, 79·9% pour le maïs vert, 73% pour la luzerne. Ainsi donc, en 1935—36, la quantité des produits des terres labourables a été en général pareille à celle des meilleures récoltes moyennes.

En ce qui concerne le rendement moyen, soulignons les augmentations suivantes sur le rendement de la campagne 1934—35: froment, 6·3%; orge, 8%; maïs pour graine, 84·5%; pommes de terre, 67%; betterave à sucre, 39·9%; betterave fourragère, 47·7%; piment employé comme épice, 51·1%; maïs vert, 63%; trèfle, 38·1%; luzerne, 48·1%; pois verts, 37·1%; haricots verts, comme produit principal de terres labourables, 62%; oignon, 19·3%; ail, 17·3%; tomate, 25·1%.

Quant à l'étendue des terres à fourrages, elle a été diminuée en 1935—36 de 17·6% pour la production de graines de trèfle; de 8·9% pour la luzerne; de 24% pour la vesce d'automne, et dans une très grande proportion (30·2%) pour la vesce de printemps. Toutefois, le rendement moyen y a été favorable; la quantité des produits a, sauf quelques exceptions, dépassé celle de la campagne précédente.

L'exportation hongroise des graines de fourrage est en général assez considérable. La Hongrie a à cet égard depuis des années pour clients l'Allemagne, l'Autriche, l'Italie et les Etats-Unis. Ainsi donc, les exportations hongroises de graines de fourrage ont une place importante dans la balance commerciale hongroise: en 1934, elles ont rapporté 10,017.000 pengős; en 1935, 9,337.000; en 1936, 12,801.000.

Dans les prairies, le foin a bien rendu. En moyenne, par arpent cadastral, la production y a dépassé de 34,4% celle de 1934—35 (laquelle, on s'en souvient, a été insuffisante). La récolte de foin étant considérable, les prix de foin sont tombés, baissant en moyenne par q de 35,6% par rapport à la campagne précédente. A cause de cette baisse, la valeur de la production de foin a été de 11,1% inférieure à celle de 1934—35, où en quantité la production a été faible.

*

Az 1111/935. M. E. sz. rendelet rendelkezései értelmében az 1934/35. gazdasági évben a szántóföldi termelés eredményeinek megállapításánál az összes gazdaságok vetésterületi adatait az adatszolgáltatásra kötelezetteknek be kellett vallani; a most elmúlt gazdasági évben a vonatkozó adatok begyűjtésénél a statisztikai hivatal ismét a régebbi években követett eljárást alkalmazta. A gazdasági növények vetésterületét ugyanis ebben a gazdasági évben egyénileg csak a legalább 5 kat. holdat kitevő gazdaságok vallották be, a nagy tömeget jelentő kisebb gazdaságok vetésterületét a községi előljáráások szakértők bevonásával megint becslés útján állapították meg.

Általánosságban megállapíthatjuk, hogy a nagyobb jelentőségű gazdasági növények vetésterületénél a két év adatai között — bár a felvétel módszere eltérő — lényeges különbségek nem igen mutatkoznak, a ritkábban kultivált gazdasági növények adatai között ezzel szemben már találhatunk egykét nehezen indokolható ugrásszerű emelkedést vagy csökkenést.

1. Bevetett és learatott terület, ugar és elemi csapások.

Az ország szántóföldterületéből az 1935/1936-os gazdasági évben 9,573.390 kat. hold volt bevetve, ugarnak 190.021 kat. holdat hagytak. Az ugar ebben az évben tehát normális 1,9%-a az összes szántóföldterületnek, az előző évi feltűnően nagy ugarterületnél most már 16,7%-kal kevesebb.

Az elemi csapások kártétele a szóbanforgó évben elég mérsékeltnek mondható. Míg ugyanis az 1933/34. gazdasági évben a természet romboló ereje és a kártevők a bevetett területnek 2,1%-át tették tönkre, a következő gazdasági évben a károsodás mérve csak 0,8% volt, addig ez az arány a most tárgyalt gazdasági évben 0,7%-ra csökkent, tehát jóval a normálisnak tartott 1%-os kártétel alatt maradt.

A legnagyobb kár, mint az 1. sz. tábla adatai mutatják, természetesen a búzavetéseket érte, a kártételek 45,8%-a a búzával bevetett területet pusztította el. Az elemi csapások összes kártételeiből a rozssal beve-

1. Az elemi csapások által elpusztított vetésterület termények és csapásnemek szerint 1935 és 1936-ban.

Superficies ravagées par les sinistres en 1935 et 1936, suivant les produits et les différents sinistres.

Az elemi csapás megnevezése <i>Sinistres</i>	Elpusztított vetésterület kat. holdban — <i>Superficies ravagées, en arp. cad.</i>													
	1935							1936						
	Búza <i>Froment</i>	Rozs <i>Seigle</i>	Árpa <i>Orge</i>	Zab <i>Avoine</i>	Szemes ten- geri - Majs pour graine	Egyéb term. <i>Autres produits</i>	Összesen <i>Total</i>	Búza <i>Froment</i>	Rozs <i>Seigle</i>	Árpa <i>Orge</i>	Zab <i>Avoine</i>	Szemes ten- geri - Majs pour graine	Egyéb term. <i>Autres produits</i>	Összesen <i>Total</i>
Árvíz (talajvíz) <i>Inondat, (et pluies)</i>	350	55	131	72	115	180	903	5.856	2.632	1.036	61	273	374	10.232
Aszály — <i>Sécheresse</i>	3.415	1.906	1.998	1.274	44.940	19.613	73.146	1.090	859	390	25	3	18	2.385
Fagy — <i>Gel</i>	9.176	13.191	1.580	803	2.269	7.153	34.172	1.015	444	9	—	—	50	1.518
Jég — <i>Grêle</i>	45.268	25.526	12.153	1.027	1.895	1.756	87.625	18.323	5.650	5.669	2.307	7.200	7.976	47.125
Féreg — <i>Vers</i>	60	—	20	—	—	86	166	87	—	15	—	—	174	276
Rozsda — <i>Rouille</i>	—	—	—	—	—	—	—	417	—	239	23	—	128	807
Rovar — <i>Insectes</i>	246	724	15	25	—	178	1.188	3.997	430	485	162	—	265	5.339
Egyéb — <i>Autres sinistres</i>	10	—	—	—	—	36	46	861	73	21	15	200	228	1.398
Összesen — Total	58.525	41.402	15.897	3.201	49.219	29.002	197.246	31.646	10.088	7.864	2.593	7.676	9.213	69.080

2. A mezőgazdasági termelés országos eredményei 1935 és 1936-ban.

Résultats généraux de la production agricole en 1935 et 1936.

A termény neve Produits	A learatott terület kat. hold Terres récoltées, en arp. c.		A szem és mag stb. Production de grains, de graines, etc.		A levél, fej, takar- mány, kóró, szalma stb. Production de: feuilles, têtes de plantes, fourrages, tiges, pailles, etc.		A szem és mag stb. Grains, graines etc.		A levél, fej, takarmány, kóró, szalma stb. — Feuilles, têtes de plantes, four- rages, tiges, pailles, etc.	
			termésmennyisége q — en q				átlagtermése q rendement moyen, en q			
	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
1. Gabonaneműek — Céréales										
Búza — Froment	2,907.765	2,832.984	22,922.206	23,892.458	42,492.002	45,651.913	7.9	8.4	14.6	16.1
Rozs — Seigle	1,081.005	1,129.825	7,277.388	7,141.435	15,143.884	15,608.189	6.7	6.3	14.0	13.8
Árpa — Orge	743.435	816.506	5,564.498	6,583.366	9,081.803	10,625.957	7.5	8.1	12.2	13.0
Zab — Avoine	353.138	372.194	2,459.041	2,619.801	4,297.152	4,703.812	7.0	7.0	12.2	12.6
Köles — Millet	15.449	11.117	65.468	62.816	125.898	117.032	4.2	5.7	8.2	10.5
Tatárka — Sarrasin	1.021	781	3.636	3.034	—	—	3.6	3.9	—	—
1. Együtt — Ensemble	5,101.813	5,163.407	—	—	—	—	—	—	—	—
2. Hüvelyesek — Légumineuses										
Borsó, magnak — Pois pour graine	38.054	45.336	207.883	346.473	—	—	5.5	7.6	—	—
Bab főtermény — Haricots, comme produit principal	5.635	7.171	22.658	39.783	—	—	4.0	5.5	—	—
Bab melléktermény ¹⁾ — Haricots, comme produit second. ¹⁾	593.479	700.480	321.591	545.450	—	—	0.5	0.8	—	—
Lencse — Lentille	24.877	24.076	81.133	80.398	—	—	3.3	3.3	—	—
2. Együtt — Ensemble	68.566	76.583	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Kapásnövények — Cultures sarclées										
Szemes tengeri — Maïs pour graine	1,999.514	1,975.883	14,183.377	25,930.977	27,921.408	46,263.942	7.1	13.1	14.0	23.4
Burgonya — Pommes de terre	488.522	515.501	13,926.662	24,512.891	—	—	28.5	47.6	—	—
Cukorrépa — Betterave à sucre	81.758	85.484	7,889.706	11,244.460	—	—	94.0	131.5	—	—
Takarmányrépa — Betterave fourragère	215.722	241.342	22,013.756	35,126.366	—	—	102.0	145.6	—	—
Sárgadinnye — Melon	7.340	9.008	299.464	496.744	—	—	40.8	55.1	—	—
Görögdinnye — Melon d'eau	15.830	22.731	885.518	1,723.851	—	—	55.9	75.8	—	—
Tök takarmány főtermény — Citrouille fourrag., comme produit principal	14.095	14.062	1,314.682	1,742.863	—	—	93.3	124.0	—	—
Tök takarmány melléktermény ¹⁾ — Citrouille fourrag., comme produit second. ¹⁾	684.106	857.320	8,777.911	19,594.417	—	—	12.8	22.8	—	—
Séprócirok főtermény — Sorgho à balai, comme produit principal	12.908	14.944	92.450	130.129	63.378	86.567	7.2	8.7	4.9	5.8
Séprócirok melléktermény ¹⁾ — Sorgho à balai, comme produit second. ¹⁾	105.218	131.070	62.955	92.612	47.280	63.459	0.6	0.7	0.4	0.5
3. Együtt — Ensemble	2,835.689	2,878.955	—	—	—	—	—	—	—	—
4. Kereskedelmi növények Plantes dites commerciales										
Dohány — Tabac	26.508	25.684	—	—	214.410	213.522	—	—	8.1	8.3
Repce — Colza	26.352	13.418	104.013	66.682	—	—	3.9	5.0	—	—
Rostnak termelt kender főtermény — Chanvre, cultivé pour en utiliser la tige, prod. princip.	14.776	20.500	1.509	2.033	313.332	560.085	0.1	0.1	21.2	27.3
Magnak termelt kender főtermény — Chênevis, prod. principal	1.713	2.314	4.716	10.006	29.465	47.669	2.8	4.3	17.2	20.6
Kender melléktermény ¹⁾ — Chanvre, prod. second. ¹⁾	23.039	27.617	8.858	368	57.764	84.257	0.4	0.01	2.5	3.1
Rostnak termelt len — Lin, cult. pour en utiliser la tige	4.407	6.071	10.399	18.104	53.539	97.476	2.4	2.9	12.1	16.1
Magnak termelt len — Linette	16.911	10.206	53.216	42.912	63.752	117.371	3.1	4.2	3.8	11.5
Komló — Houblon	177	186	700	904	—	—	4.0	4.9	—	—
Mák főtermény — Pavot, prod. princip.	12.273	12.681	29.158	40.262	—	—	2.4	3.2	—	—
Mák mellékterm. ¹⁾ — Pavot, prod. second. ¹⁾	27.355	40.272	9.947	17.721	—	—	0.4	0.4	—	—
Napraforgó főtermény — Tournesol, produit principal	8.209	9.207	38.330	51.661	—	—	4.7	5.6	—	—
Napraforgó melléktermény ¹⁾ — Tournesol, prod. second. ¹⁾	206.542	263.736	147.436	235.400	—	—	0.7	0.9	—	—
Paprika fűszernek — Piment, à employer comme épice	7.801	7.049	36.599	49.858	—	—	4.7	7.1	—	—
4. Együtt — Ensemble	119.127	107.316	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Szálastakarmányfélék — Fourrages										
Őszi takarmánykeverék — Mélange de fourrages d'automne	115.433	127.507	—	—	10,909.885	19,631.317	—	—	94.5	154.0
Tavaszi bükkönykeverék — Mélange de vesces de printemps	44.190	44.269	—	—	648.195	813.706	—	—	14.7	18.4
Lóhere — Trèfle	212.074	209.325	—	—	2,661.369	3,409.137	—	—	12.5	16.3
Bíborhere — Trèfle incarnat	176.799	195.134	—	—	2,736.455	4,184.211	—	—	15.5	21.4
Lucerna — Luzerne	59.670	71.598	—	—	855.367	1,124.671	—	—	14.3	15.7
	326.476	382.353	—	—	5,915.006	10,234.773	—	—	18.1	26.8

A termény neve <i>Produits</i>	A learatott terület kat. hold <i>Terres récoltées, en arp. c.</i>		A szem és mag stb. <i>Production de grains, de graines, etc.</i>		A levél, fej, takar- mány, kóró, szalma stb. <i>Production de: feuilles, têtes de plantes, fourrages, tiges, pailles, etc.</i>		A szem és mag stb. <i>Grains, graines etc.</i>		A levél, fej, takarmány, kóró, szalma stb. — <i>Feuil- les, têtes de plantes, four- rages, tiges, pailles, etc.</i>	
			termésmennyisége q — en q				átlagtermése q <i>rendement moyen, en q</i>			
	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936	1935	1936
Baltacim — <i>Sainfoin</i>	59.056	57.209	—	—	797.327	930.594	—	—	13·5	16·3
Muhar — <i>Moha</i>	47.916	38.654	—	—	616.824	663.117	—	—	12·9	17·2
Egyéb szálastakarmány — <i>Autres fourrages</i>	47.336	43.351	—	—	593.191	735.028	—	—	12·5	17·0
5. Együtt — <i>Ensemble</i>	1,088.950	1,169.400	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Főzelék- és zöldségfélék <i>Légumes verts</i>										
Zöldborsó — <i>Pois verts</i>	4.264	6.856	—	—	67.679	149.376	—	—	15·9	21·8
Zöldbab — <i>Haricots verts</i>	1.296	2.189	—	—	16.667	45.819	—	—	12·9	20·9
Tök főzeléknek — <i>Citrouille, à employer comme légume</i>	1.135	1.543	—	—	51.085	124.455	—	—	45·0	80·6
Paprika zölden — <i>Piment vert</i>	2.151	2.963	—	—	59.562	81.470	—	—	27·7	27·5
Vöröshagyma — <i>Oignon</i>	5.684	8.467	—	—	312.236	555.954	—	—	55·0	65·6
Fokhagyma — <i>Ail</i>	980	1.925	—	—	24.305	56.007	—	—	24·8	29·1
Fejeskáposzta főtermény — <i>Chou pommé, comme prod. princip.</i>	6.276	9.862	—	—	413.716	893.474	—	—	65·9	90·6
Fejeskáposzta melléktermény ¹⁾ — <i>Chou pommé, comme prod. second.¹⁾</i>	27.109	39.874	—	—	257.461	499.818	—	—	9·5	12·5
Kelkáposzta — <i>Chou blanc</i>	559	1.118	—	—	21.797	47.501	—	—	39·0	42·5
Paradicsom — <i>Tomate</i>	4.960	8.179	—	—	233.064	481.271	—	—	47·0	58·8
Sárgarépa — <i>Carotte</i>	1.103	2.033	—	—	44.505	98.416	—	—	40·3	48·4
Petrezselyem — <i>Persil</i>	886	1.866	—	—	32.714	76.150	—	—	36·9	40·8
Kalarábé — <i>Chou-rave</i>	242	577	—	—	6.755	26.500	—	—	27·9	45·9
Uborka — <i>Concombre et cornichon</i>	3.099	5.405	—	—	91.832	203.610	—	—	29·6	37·7
Saláta — <i>Salade</i>	1.892	3.099	—	—	41.984	76.046	—	—	22·2	24·5
Karfiol — <i>Chou-fleur</i>	270	358	—	—	7.035	13.946	—	—	26·0	39·0
Paraj — <i>Epinard</i>	1.681	601	—	—	25.936	10.957	—	—	15·4	18·2
6. Együtt — <i>Ensemble</i>	36.478	57.041	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Egyéb termény — <i>Autres produits</i>	63.277	51.608	—	—	—	—	—	—	—	—
Learatott terület összesen — <i>Terres récoltées, total</i>	9,313.900	9,504.310	—	—	—	—	—	—	—	—

¹⁾ A melléktermények területi adatai a kimutatott másnemű főtermények adataiban is bennfoglaltatnak. — *Au point de vue de la superficie des terres cultivées, les chiffres des produits secondaires indiqués séparément sont compris, malgré cela, dans ceux des produits principaux.* — ²⁾ Előzetes adatok. — *Données provisoires.*

tett területre 14·6%-a, a tengerivel bevetett területre 11·1%-a esett.

Kárnekemek szerint vizsgálva az elemi csapások szerepét, az 1935/36. gazdasági évben a jégverés volt a fő károkozó, az összes károknak 68·2%-a ennek a csapásnak számlájára írható. A jégverés után az árvíz (talajvíz) 14·8%-os és a rovarkárok 7·7%-os aránya következik.

A két év adatait összehasonlítva a learatott terület nagysága a főbb terményeknél nagyon közel áll egymáshoz. Továbbmenve, ha nem az egyes gazdasági növények adatait hasonlítjuk össze, hanem a növénycsoportok bevetett területének nagyságát vizsgáljuk, a legtöbb esetben a különbség még kisebb lesz. Így mindjárt a gabonafélék 1935/36. évi bevetett területe mindössze csak 1·2%-kal nagyobb, mint a megelőző gazdasági évben. A hüvelyeseknél már valamivel nagyobb (11·7%) a két év adatai között a különbség, de a gazdasági szempontból sokkal nagyobb jelentőségű kapás-

növényeknél ismét csak 1·5%-os területszaporodást állapíthatunk meg. A szálastakarmányfélék learatott területe 7·4%-kal szintén megnőtt. Aránylag a zöldség- és főzelékféléknél legnagyobb a különbség, itt ismét az 1935/36-os gazdasági év javára 56·4%-os, tehát igen jelentékeny területszaporodással állunk szemben. Ezt a nagy növekedést nem lehet egyedül egyes cikkek kedvező konjunkturális helyzetével magyarázni, fontosabb körülmény itt az adatgyűjtés módosulása. A zöldborsó és a zöldbab, melyeknek bevetett területe eddig a hüvelyeseknél szerepelt, most a zöldség- és főzelékfélékhez került. A karfiol és a paraj szántóföldi termelésének külön kimutatása ugyancsak a most tárgyalt gazdasági év adatgyűjtési reformja. Ennek a két terménynek vetésterületi adatait a hivatal eddig az egyéb termények rovatában mutatta ki.

A most felsorolt gazdasági növénycsoportoknál végig területi szaporodásról szá-

moltunk be. Az ugarterület fogyásán és az elemi csapások kártételeinek csökkenésén kívül a vetésterület most vázolt emelkedéseit a minden évben ingadozó nagyságú kereskedelmi növények vetésterületének 9·9 %-os fogyása segítette még elő.

2. A termésmennyiségek és a termésátlagok.

Az elmúlt gazdasági év szántóföldi termelése eredményességének általános elbírálásánál vegyük elsősorban szemügyre néhány legfontosabb gazdasági növényünk terméseredményét. A búzatermés a normálisnak tartott húszmillió métermázsánál jóval nagyobb volt, sőt a gabonatermés szempontjából kedvező 1934/35. év búzatermését még 4·2 %-kal túlhaladta. A megelőző évben a kapásnövények és a szálastakarmányfélék termése a szárazság következtében igen rossz volt, ezért kellett ennek a gazdasági évnek eredményességét annak idején gyenge közepesnek minősíteni. Az 1935/36. évben nemcsak — mint már említettük — a gabonafélék terméseredménye volt teljesen kielégítő, a kapások közül a tengeri termésmennyisége 82·8 %-kal, a burgonyáé 76 %-kal, a cukorrépáé 46·2 %-kal, a takarmányrúpáé 59·6 %-kal, a szálastakarmányfélék közül a csalamádé termésmennyisége 79·9 %-kal, a lucernáé 73 %-kal kedvezőbb volt, mint a megelőző gazdasági év gyenge terméseredménye. *Ezeknek az adatoknak előrebocsátása után megállapíthatjuk, hogy az 1935/36-os gazdasági évnek szántóföldi terméseredménye nagy átlagban jó közepesnek minősíthető.*

A terméseredmények általános elbírálására kétségtelenül megfelelő a terméseredmény nagyságára vonatkozó számadat, ha azonban a gazdálkodás sikerességét és eredményességét közelebbről óhajtjuk megfigyelni, erre a célra a vetésterület nagyságának ingadozását nem érző kat. holdankinti termésátlagokat kell felhasználnunk.

A gabonafélék termésátlagai közül a búza termésátlaga 6·3 %-kal, az árpa termésátlaga 8 %-kal kedvezőbb, mint az 1934/35. évben megállapított termésátlag. A rozs termésátlaga ezzel szemben 6 %-kal romlott és érdekes eset, hogy a zab termésátlaga hajszára ugyanaz, mint az előző gazdasági évben.

A hüvelyesekre vonatkozó termésátlagok adatai közül megemlíti, hogy a magnak hagyott borsó termelése igen jó eredménnyel járt, a termésátlag 38·2 %-kal

multa felül az előző évi kat. holdankinti termésátlagot. Hasonlóképpen jó volt a főterményként vetett bab termésátlaga, 37·5 %-kal kedvezőbb volt, mint az 1934/35. évi átlag. A lencse termésátlaga mind a két évben 3·3 métermázsa volt, tehát a kat. holdankinti átlagos hozam teljesen egyenlő.

A legfeltűnőbb különbségeket a két év adatai között a kapásnövények termésátlagainál láthatjuk. Így mindjárt a szemes tengeri termésátlaga teljes 84·5 %-kal multa felül az előző év katasztrofálisan rossz termésátlagát. Hasonlóképpen elég nagy a különbség (67 %) a tárgyalt év javára a két év burgonya termésátlaga között. A cukorrépánál 39·9 %-kal, a takarmányrúpánál 42·7 %-kal nagyobb termésátlagot állapíthattunk meg, mint az előző évben. A kapások tehát ebben az aszálymentes évben a megfelelő bő csapadék következtében elsőrangú eredményeket szolgáltatottak, így most egy olyan kivételes gazdasági évvel állunk szemben, amelyikben gazdasági növényeink a kora tavaszi, a májusi, a nyáreleji és a nyárvégi szükséges esőt kellő mennyiségben megkapták.

Elég jó termésátlagokat produkáltak kereskedelmi növényeink is. Soraikból megemlíti, hogy a repce termésátlaga 28·2 %-kal, a fűszerpaprikáé 51·1 %-kal nagyobb volt, mint az 1934/35. évi átlag. Hasonlóképpen jóval kedvezőbbek voltak a tárgyalt gazdasági évben a szálastakarmányfélék termésátlagai. Kiemeljük közülük a csalamádét, ennek termésátlaga 63 %-kal multa felül az 1934/35. évi átlagot. A lóherénél ez a termésátlagtöbblet 38·1 %, a lucernánál 48·1 %. A szálastakarmányfélék ebben az évben tehát a kapásnövényekhez hasonlóan ritkán előforduló kitűnő termést hoztak gazdáinknak.

Ugyancsak kitűnő terméseredményekről számolhatunk be a főzelék- és a zöldségfélék csoportjában. A jobbnál jobb termésátlagok közül megemlíti, hogy a zöldborsó mostani termésátlaga 37·1 %-kal bizonyult az előző évinél nagyobbak. A szántóföldön főterményként termelt zöldbabnál ez a többlet 62 %-os, a vöröshagymánál 19·3 %-os, a fokhagymánál 17·3 %-os, a paradicsomnál 25·1 %-os.

Az természetes, hogy a szem- és magterméshez hasonlóan a szalma, szár-, kóró stb. terméseredménye jóval nagyobb, mint a megelőző évben. Elég itt annyit felemlíteni, hogy a tengeriszár az 1934/35. gazdasági évben kat. holdankinti átlagban 14

3. A hét főtermény ideiglenes és végleges termésmennyisége az 1935/36. évben.

Quantité de la production des 7 principales plantes agricoles en 1935—36. Chiffres provisoires et données définitives.

A termény neve Produits	Az 1935/36. évi Production en 1935—36. d'après les chiffres		A végleges adat több (+) v. kevesebb (—) mint az ideig- lenes %-ban - Augmentation (+) ou diminution (—) ressortant des chiffres déf- nitifs, par rapport aux chiffres provisoires, %
	ideiglenes provisoires	végleges définitifs	
	termésmennyiség q		
Búza - Froment	23,607.541	23,892.458	+ 1.2
Rozs - Seigle	7,263.395	7,141.435	- 1.7
Árpa - Orge	5,820.576	6,583.366	+ 13.1
Zab - Avoine	2,463.956	2,619.801	+ 6.3
Szemes tengeri Mais pour graine	26,006.851	25,930.977	- 0.3
Burgonya Pommes de terre	26,620.861	24,512.891	- 7.9
Cukorrépa Betterave à sucre	10,941.603	11,244.460	+ 2.8

métermázst adott, ezzel szemben a tárgyalt évben ez az átlag 23.4 métermázsa volt, a különbség tehát a két év átlaga között a mostani év javára 67.1%.

Mint minden évben, úgy most is bemutatjuk azt a kis összeállítást, amelyik a hét főterménynek becslés útján megállapított ideiglenes terméseredményét szembeállítja

a végleges adatokkal. A zabnál, a burgonyánál és főleg az árpánál elég jelentékeny az eltérés, de a búzánál — ez pedig a legfontosabb — alig van a két adat között különbség. (Az előbbi évben a búzánál a végleges termésadat 13.9%-kal nagyobb volt, mint az ideiglenes adat.) Érdekes jelenség, hogy a tengerinél volt mind a két évben a legkisebb eltérés, sőt a végleges eredmény csak 0.3%-kal kisebb, mint a becslés. A földművelésügyi minisztérium szakközegeinek korai becslése ebben a gazdasági évben tehát eléggé megközelítette a későbbben megállapított végleges termésadatokat.

A terméseredmények tárgyalásánál külön mutatjuk be a szalastakarmánymagvaknak hagyott területre és termésre vonatkozó statisztikai adatokat. A takarmánymagvak termelésére hagyott terület nagysága, ha az előző évi adatokat is figyeljük, kétségtelenül elég nagy mértékben fogyott. Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a két év adatgyűjtése eltérő volt, a különbség nagyobbik részét valószínűleg ennek a változásnak számlájára kell írni. Ez a feltevés annál valószínűbb, mert ezeknek a takarmánymagvaknak külföldi exportja éppen az utóbbi időkben eléggé megerősödött, a termelés visszaesését gazdaságilag sem igen lehet indokolni. Nem tud-

4. A szalastakarmány-magvaknak hagyott terület, termés és annak értéke 1934—1936. években.

Terres affectées à la production des graines de fourrage; produits et valeur de la production de ces terres. 1934—36.

A termény neve Produits	1934			1935				1936					
	Terület kat. hold Superficie, arp. c.	Átlagtermés kat. holdankint Rendement moyen par arp. c., q	Termésmennyiség q Production, q	Terület kat. hold Superficie, arp. c.	Átlagtermés kat. holdankint Rendement moyen par arp. c., q	Termésmennyiség q Production, q	Átlag érték q-kint pengő Valeur moyenne par q, en pengős	Összes érték ezer pengő Valeur totale, en milliers de pengős	Terület kat. hold Superficie, arp. c.	Átlagtermés kat. holdankint Rendement moyen par arp. c., q	Termésmennyiség q Production, q	Átlag érték q-kint pengő Valeur moyenne par q, en pengős	Összes érték ezer pengő Valeur totale, en milliers de pengős
Lóhere — Trèfle	46.614	1.0	48.248	54.201	1.1	61.281	135	8.280	44.677	1.4	62.976	99	6.223
Biborhere — Trèfle incarnat	14.506	2.7	39.551	29.084	2.8	81.196	40	3.285	29.024	3.2	93.245	29	2.707
Lucerna — Luzerne	72.095	1.0	73.840	125.372	1.2	150.216	117	17.515	114.269	1.5	171.922	107	18.465
Baltacim — Sainfoin	7.125	3.4	24.275	10.728	2.0	21.799	33	720	10.040	3.6	33.131	20	674
Muhar — Moha	6.641	4.6	30.675	6.402	3.1	20.032	19	379	7.447	5.0	37.563	22	838
Őszi búkköny Vesce d'automne	8.739	5.1	44.674	16.261	3.9	63.785	27	1.719	12.358	4.7	57.733	17	980
Tavaszi búkköny Vesce de print.	45.498	4.4	200.930	69.989	3.7	257.697	21	5.290	48.825	4.6	225.219	15	3.375

¹⁾ Adatok nincsenek. — Il n'y a pas de données.

5. A szálastakarmány-magvak kivitele 1934—1936 években.

Exportations de graines de fourrages en 1934—1936.

A termény és a kiviteli ország neve <i>Produits et pays de destination</i>	Mennyiség q <i>Volume q</i>	Érték 1000 P <i>Valeur en milliers de pengős</i>	Mennyiség q <i>Volume q</i>	Érték 1000 P <i>Valeur en milliers de pengős</i>	Mennyiség q <i>Volume q</i>	Érték 1000 P <i>Valeur en milliers de pengős</i>
	1934		1935		1936	
Lóheremag összesen — <i>Exp. de graines de trèfle</i>	17.871	3.038	1.978	334	27.639	2.897
Ebből: — <i>Dont en</i> : Németország — <i>Allemagne</i>	16.428	2.793	1.708	301	7.460	1.001
Ausztria — <i>Autriche</i>	1.301	221	268	33	1	*)
Amerikai Egy.-Áll. — <i>Etats-Unis</i>	30	5	—	—	16.620	1.584
Nagy-Britannia — <i>Grande-Bretagne</i>	—	—	—	—	1.858	162
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	112	19	2	*)	1.700	150
Biborheremag összesen — <i>Exp. de graines de trèfle incarnat</i>	26.446	1.888	55.852	3.124	77.502	3.050
Ebből: — <i>Dont en</i> : Németország — <i>Allemagne</i>	24.630	1.759	29.412	1.912	30.778	1.680
Amerikai Egy.-Áll. — <i>Etats-Unis</i>	1.000	71	11.149	435	36.686	1.018
Olaszország — <i>Italie</i>	14	1	13.450	699	6.548	250
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	802	57	1.841	78	3.490	102
Lucernamag összesen — <i>Exp. de graines de luzerne</i>	23.247	3.952	20.105	3.251	34.266	4.883
Ebből: — <i>Dont en</i> : Németország — <i>Allemagne</i>	18.269	3.106	14.957	2.558	28.166	4.202
Dánia — <i>Danemark</i>	2.325	395	2.835	354	1.647	180
Svédország — <i>Suède</i>	869	148	1.106	158	1.583	176
Lengyelország — <i>Pologne</i>	400	68	300	41	1.195	148
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	1.384	235	907	140	1.675	177
Baltacim总投资 — <i>Exp. de graines de sainfoin</i>	1.870	56	1.432	71	106	3
Ebből: — <i>Dont en</i> : Németország — <i>Allemagne</i>	735	22	973	48	—	—
Ausztria — <i>Autriche</i>	1.121	34	52	1	3	*)
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	14	*)	407	22	103	3
Muharmag összesen — <i>Exp. de graines de moha</i>	991	22	3.603	79	251	5
Ebből: — <i>Dont</i> : aux Amerikai Egy.-Áll. — <i>Etats-Unis</i>	450	11	3.364	74	250	5
Ausztria — <i>Autriche</i>	183	5	239	5	1	*)
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	358	6	—	—	—	—
Őszi és tavaszi bükkönymag összesen — <i>Exp. de graines de vesces d'automne et de printemps</i>	29.320	1.061	22.149	1.078	57.748	1.963
Ebből: — <i>Dont en</i> : Németország — <i>Allemagne</i>	21.430	964	14.708	765	47.926	1.651
Ausztria — <i>Autriche</i>	4.279	48	918	25	80	3
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	3.335	35	311	7	—	—
Amerikai Egy.-Áll. — <i>Etats-Unis</i>	100	8	5.518	259	9.317	296
Egyéb ország — <i>Autres pays</i>	176	6	694	22	425	13

*) Érték 500 Pengőn alul. — *Au-dessous de 500 pengős.*

nánk tehát megmagyarázni, hogy a lóheremag termőterülete 17·6%-kal, a lucernáé 8·9%-kal, a baltacimé 6·4%-kal, az őszi bükkönyé 24%-kal, a tavaszi bükkönyé 30·2%-kal miért csökkent, hiszen épen ezeknek a terményeknek külföldi kivitele elég nagy arányban megnőtt; a belföldi értékesítés — az átlagárak csökkenése dacára — sem mondható kedvezőtlennek. Területszaporodást (16·3%) egyedül a muharmag termelésére hagyott területnél látunk, ez viszont valószínűleg összefügg azzal a körülménnyel, hogy az átlagár csakis a muharmagnál emelkedett.

A takarmánymagvak termésátlaga a múlt évi átlagoknál jelentősen kedvezőbb, sőt egyik-másik igen tekintélyes arány-

ban nőtt meg, így a baltacim总投资 termésátlaga 80%-kal, a muharmagtermés átlaga 61·3%-kal nagyobb volt, mint az 1934/35. év hasonló termésátlaga. A javult termésátlagnak megfelelően a területveszteség dacára — egy-két kivétellel — a termésmennyiség nagysága is felülmulta az előző évi eredményt. Ennek a körülménynek tudható be, hogy a takarmánymagtermelésre szolgáló terület csökkenése és jelentékeny értékcsökkenés ellenére a lucernamagtermés értéke 5·4%-kal még mindig nagyobb volt, mint az előző évi érték. A muharmagtermelésnél a terület is megnőtt, az átlagérték is javult, nem lehet tehát csodálkozni azon, hogy a muharmagtermés értéke 121·1%-kal felülmulta az 1934/35. évi muharmagtermés

értékét. A többi takarmánymagféleségnél természetesen elég nagy értékcsökkenésekkel találkozunk, elegendő, ha az őszi bükkönymag 43%-os és a tavaszi bükkönymag 36,2%-os értékcsökkenését említjük fel.

Külön kimutatásban közöljük a takarmánymagvak utolsó három évre vonatkozó exportadatait. (5. sz. tábla.) Az adatok bizonyítják, hogy a magyar takarmánymagvak külföldön milyen keresettek. Az exportált mennyiség és a fizetett ár általában emelkedő irányzatot mutat, gazdáink bi-

zonyára fokozni is fogják a takarmánymagvak termelését, annál is inkább, mert — mint a táblázat adatai is mutatják, — Németország, Ausztria, Olaszország és az Egyesült Államok évek óta rendszeres vevőink, tehát a jóminőségű takarmánymagvaknak állandó rendes piacai úgy látszik biztosítva vannak. A szálastakarmánymagvak exportja 1936-ban 12,801.000 pengőt hozott az országba, 35%-kal többet, mint az előző évben, 27,8%-kal többet, mint 1934-ben.

6. A rét-terület, a termelt széna mennyisége és értéke 1934—1936. években.

Superficie des prairies ; quantité et valeur des foins y produits. 1934—36.

Év, országrész <i>Années et régions</i>	A rét területe kat. hold <i>Superficie des prairies, arp. c.</i>	Átlagtermés kat. holdankint q <i>Rendement moyen par arp. c., q</i>	A széna termés- mennyisége q <i>Production de foin en q</i>	Átlagérték mé- termázánkint P <i>Valeur mo- yenne par q, en pengős</i>	Összes érték ezer pengő <i>Valeur totale en milliers de pengős</i>
1934					
Dunántúl — <i>Transdanubie</i>	521.371	13,7	7,133.273	4,40	31.392
Alföld — <i>Grande Plaine</i>	454.846	11,4	5,168.454	4,61	23.848
Észak — <i>Nord</i>	163.762	11,3	1,846.706	4,74	8.761
Összesen — Total	1,139.979	12,4	14,148.433	4,52	64.001
1935					
Dunántúl — <i>Transdanubie</i>	500.043	12,5	6,273.823	5,76	36.117
Alföld — <i>Grande Plaine</i>	434.352	8,6	3,746.147	5,94	22.243
Észak — <i>Nord</i>	155.255	9,4	1,464.157	6,51	9.527
Összesen — Total	1,089.650	10,5	11,484.127	5,91	67.887
1936					
Dunántúl — <i>Transdanubie</i>	516.778	14,4	7,464.042	3,44	25.706
Alföld — <i>Grande Plaine</i>	455.707	12,9	5,865.251	4,21	24.690
Észak — <i>Nord</i>	162.383	15,4	2,502.910	3,99	9.975
Összesen — Total	1,134.868	13,9	15,832.203	3,81	60.371

3. Rétgazdálkodásunk.

Rétterületünk, talán ismét a statisztikai adatszolgáltatás módszerében az 1935. évben beállott változás következtében, mint a 6. sz. tábla adataiból láthatjuk, 1936. évben az előző évinél 4,1%-kal nagyobb volt. Hogy a területnagyságnak ez az emelkedése főleg az adatszolgáltatás módjában bekövetkezett változására vezethető vissza, azt az is bizonyítja, hogy az 1934. évi rétterületnél a mostani területviszonyuk 0,4%-kal kisebb.

A rétek szénatermése a tárgyalt gazdasági évben igen kedvező volt; éppúgy, mint a szálastakarmányféléknél, itt is kiválóan

jó termésátlagot állapíthatunk meg. Ez a termésátlag 32,4%-kal jobb volt, mint a takarmányhiányáról emlékeztető 1934/35. gazdasági év szénatermésátlaga. A széna ára a nagy termésnek megfelelően sokkal olcsóbb volt, mint az előző években. A métermázánkénti átlagérték 35,6%-kal maradt a tavalyi érték alatt, sőt az 1934. évi átlagértéknél is 15,7%-kal kisebb volt. Ennek megfelelően a tekintélyes termésmennyiség dacára az ország szénatermésének összes értéke az előző évi gyenge szénatermés értékénél 11,1%-kal kisebb volt.

Sajóhelyi István.

A földbirtokok száma és területe.

(A mezőgazdasági összeírás eredményei II. — Résultats du dernier recensement agricole. II.)

Le nombre et la superficie des propriétés foncières en Hongrie.

Résumé. D'après les chiffres fournis pour les propriétés foncières par le dernier recensement agricole, et qui ont été élaborés par communes, il y a en Hongrie, parmi les propriétés foncières, 98·2% de propriétés à mutation libre; les autres sont à mutation limitée. Des propriétés à mutation libre, 76·4% appartiennent à des ressortissants hongrois de profession agricole; 22·8%, à des ressortissants hongrois exerçant d'autres professions; 0·8%, à des ressortissants étrangers.

Par rapport au territoire entier, la répartition des propriétés foncières offre un tableau bien différent: celle des propriétés à mutation libre n'y représente que 72·9%, contre 27·1% pour les propriétés à mutation limitée, ces dernières étant en général plus grandes que les premières. — Des propriétés foncières, 89·6% appartiennent à des ressortissants hongrois de profession agricole; 8·6%, à d'autres citoyens hongrois; 1·7%, à des citoyens étrangers.

C'est surtout en Transdanubie et dans le Nord que les ressortissants étrangers ont des propriétés. La plupart possèdent une petite propriété et sont des frontaliers; parmi ceux qui habitent au delà de la frontière, les uns afferment leurs terres, les autres les cultivent eux-mêmes. Il y a peu de moyennes ou grandes propriétés parmi celles des citoyens étrangers.

Des propriétés à mutation limitée, les plus importantes sont celles appartenant à des Eglises ou à des fondations d'écoles confessionnelles: la proportion en est de 23·1%. Cette proportion représente 21·0% pour les copropriétés; 19·0% pour les propriétés communales, municipales et départementales; 18·9% pour les propriétés de fidéicommiss; 18·0% pour celles appartenant à d'autres personnes.

En ce qui concerne les propriétés à mutation libre, la superficie s'en répartit ainsi: petites propriétés, y compris les tout à fait petites, 69·0%; moyennes propriétés, 17·9%; grandes propriétés, 13·1%. Les propriétés à mutation limitée montrent, à cet égard, une répartition bien différente, les petites propriétés n'y représentant que 11·6%, contre 32·8% pour les moyennes propriétés. La proportion y est très forte — 55·6% — pour les grandes propriétés, comprenant pour la plupart d'importants domaines (de fidéicommiss, de villes, d'Eglises, de fondations d'écoles confessionnelles, de fondations publiques).

De la superficie totale des propriétés à mutation libre ou limitée, 53·4% appartiennent à de

petites propriétés, y compris les tout à fait petites; 21·9%, à de moyennes propriétés; 24·7%, à de grandes propriétés. Ces proportions, fournies par le dépouillement, par communes, des données du recensement agricole, se modifieront lorsqu'on aura élaboré, suivant la répartition par propriétaire, les données relatives aux propriétés. On prévoit, par les documents disponibles, que cette dernière opération modifiera surtout le pourcentage des grandes et moyennes propriétés; qu'elle augmentera le pourcentage des premières, en abaissant celui des secondes; et que, probablement, elle ne modifiera pas essentiellement celui des petites propriétés.

*

A földbirtokoknak az általános mezőgazdasági összeírás keretében történt számbavételénél birtokegységeknek tekintettük ugyanannak a földtulajdonosnak egy község határában fekvő összes olyan földbirtokát, amelyhez földadó alá eső (mívelhető) terület tartozik, tekintet nélkül arra, hogy a földbirtok a községen belül hány darab-ból áll. Ezenkívül ugyanakkor az egyenes ágon fel- és lemenő családtagoknak s a feleségnek ugyanegy községben elterülő, közösen kezelt összes földbirtokai is egy birtoknak számítottak. Viszont ugyanezeknek a családtagoknak külön kezelt, valamint az oldalági családtagoknak akár együttesen, akár pedig külön kezelt földbirtokait már különálló birtokként kellett összeírni.

A földbirtokoknak községenként történt összeírása következtében az egyes földbirtokosok az összeírás statisztikai anyagában általában annyiszor szerepelnek, ahány község határában földbirtokaik vannak, kivéve, ha ugyanannak az egyénnek nevében egy községen belül szabadon elidegeníthető földtulajdon és ezen kívül még hitbizományi földbirtok vagy pedig vitézi telek is áll. Ezeknek a különféle tulajdoni jellegű földbirtokoknak mindegyikét ugyanis különálló birtokegységnek vettük, még abban az esetben is, ha azokat együttesen kezelték. Ezekben az — elég szórványosan előforduló esetekben — ugyanaz az egyén tehát egy községben két földbirtokkal is szerepelt.

Az esetek száma, amelyekben ugyanannak a földtulajdonosnak két vagy több község határában van földbirtoka és ezért az összeírás anyagában kétszer vagy pedig többször

szerepel, nem ismeretes. Köztudomású azonban, hogy az azt előidéző okok különfelesége és gyakorisága következtében az ilyen több községben való birtoklás elég sűrűn előfordul. Az öröklés és hagyomány útján történt elég gyakori birtokszerzésen kívül a földbirtokosok vétel révén is sokszor jutnak olyan földbirtokhoz, amelyik nem abban a községben fekszik, ahol régi birtokaik vannak. A közületek politikai határai ugyanis a birtokszerzésnél akadályt nem jelentenek. Egymagában az a tény, hogy valamely földbirtokos eredeti földtulajdona és az eladó földbirtok között esetleg községhatár vonul el, a birtokvásárlást nem akadályozza.

A parcellázások alkalmával is számtalanszor megtörtént, hogy az egyes parcellavásárlóknak a vétel idején a szomszédos község vagy város határában már volt földjük, vagyis ilyen módon nemcsak földnélküliek váltak földbirtokosokká, hanem a törpe- és kisbirtokosok jobbmódú rétege is gyarapította birtokállományát.

A földbirtokrendezés végrehajtása során sokszor a jogosult földigénylőket annak a községnek határában elterülő földekből, amelyben az érdekeltek laktak és ahol némi földbirtokuk már volt, igénybevehető földterület hiányában kielégíteni nem lehetett. Ilyenkor az igényjogosultak valamelyik közvetlen szomszédos községhez tartozó földbirtok területéből kaptak földet. A földreform végrehajtása tehát elég nagy mértékben szaporította azoknak a földbirtokosoknak számát, akiknek birtokai két vagy több községben terülnek el.

Öröklés, hagyomány és vásárlás útján természetesen a törpe- és kisbirtokosok mellett a közép- és nagybirtokosok is elég gyakran jutottak más községben mezőgazdasági ingatlanhoz, mint ahol eredeti birtokaik feküdtek.

Mindezeknél az okoknál fogva a földbirtokoknak községenként megállapított száma jóval nagyobb, mint az a birtoklétszám, amelyet az ugyanazon földtulajdonos tulajdonában levő összes földbirtokok adatainak egyesítése útján határozunk meg. Az előbb említett adatokban az egyes földbirtokosok annyiszor szerepelnek, ahány községben birtokaik vannak és pedig mindenkor az érdekelt községben fekvő birtokaik terjedelmének megfelelő nagyságcsoporthoz; utóbbi esetben pedig az adatok a földtulajdonosokat csak egyszer és pedig bárhol található azonos tulajdonjogcímű

összes földbirtokaik együttes kiterjedésének megfelelő nagyságkategóriában mutatják ki.

A földbirtokosonként egyesített adatok még nem ismeretesek, de máris rendelkezésre állanak a földbirtokmegoszlásnak községenként megállapított adatai.¹⁾ Bár ezek az utóbbi adatok az ország földbirtokviszonyai felől minden irányban még nem nyújtanak teljes tájékoztatást, a községek és a városok területének a hitbizományi és telepítési törvény életbelépte előtti birtokmegoszlásáról egészen pontos képet adnak. A földbirtokok számára és azoknak nagyságcsoporthoz szerint részletezett területére vonatkozó következő adataink elbírálásánál mindenesetre figyelemmel kell lenni arra, hogy azok községek szerint végzett feldolgozás eredményei.

a) A földbirtokok száma.

A községekben és a városokban 1935 tavaszán az összeíró közegek összesen 1,898.267 földbirtokot írtak össze. Ez a birtoklétszám (a fentebb ismertetett korlátok között) a kizárólag néhány négyzetöltnyi kertből vagy szőlőből álló ingatlanokat éppen úgy magában foglalja, mint a valamennyi művelési ágat felölelő, több ezer kataszteri hold terjedelmű latifundiumokat. (L. az 1. számú kimutatást.)

Az összeírt földbirtokoknak 98,2%-a szabadforgalmú földbirtok. A szabadforgalmú földbirtokoknak országos viszonylatban 76,4%-a mezőgazdasági foglalkozású magyar állampolgároknak, 22,8%-a pedig olyan magyar honosoknak van tulajdonában, akik adataik beszolgáltatásakor magukat nem mezőgazdasági foglalkozásúnak, hanem valamilyen más foglalkozásbelinek vallották. A külföldi honos földbirtokosok, akiknek adatait a foglalkozásra való tekintet nélkül együttesen állapítottuk meg, a szabadforgalmú földbirtokoknak mindössze 0,8%-át adják.

A szabadforgalmú földbirtokok száma az egyes országrészek területén általában ugyanolyan arányban oszlik meg, amilyen arányban azok az összterületből részesednek; ezeknek a birtokoknak megoszlása a földbirtokok számát (nem pedig területét) tekintve az egyes országrészekben nagyjából azonos. Ezzel szemben a korlátolt for-

¹⁾ L. „Magyarország földbirtokviszonyai az 1935. évben. I. Törvényhatóságok és községek (városok) szerint“ című és a Magyar Statisztikai Közlemények új sorozatának 99. köteteként megjelent kiadványt.

1. A földbirtokoknak községenként megállapított száma 1935-ben.¹⁾Nombre, établi en 1935, par communes, des propriétés foncières.¹⁾

M e g n e v e z é s Spécification	A földbirtokok birtoknagyságcsoportok szerint Propriétés foncières, suivant les catégories de grandeur											
	Az összes — Nombre total des dites propriétés	P r o p r i é t é s										
		Az 1 kat. holdnál kisebb de moins de 1 arp. c.		Az 1-5 — arp. c.	Az 5-50 — arp. c.	Az 50-100 — arp. c.	A 100-500 — arp. c.	Az 500-1000 — arp. c.	Az de 1000-3000 — arp. c.	A 3.000 kat. holdnál nagyobb de plus de 3.000 arp. c.		
		szántóföldnélküli n'ayant pas de terres labourables	szántóföldes ayant des terres labourables									
k a t. h o l d a s												
földbirtokok száma — nombre de ces propriétés												
Dunántúl — Transdanubie												
Pro- priétés	Szabadforgalmú — à mutation libre	föld- birtokok	733.916	124.327	162.501	274.657	167.622	2.496	1.582	378	291	62
			16.462	1.421	916	2.878	7.244	1.364	1.890	333	315	101
Összes — Au total			750.378	125.748	163.417	277.535	174.866	3.860	3.472	711	606	163
Alföld — Grande Plaine												
Pro- priétés	Szabadforgalmú — à mutation libre	föld- birtokok	859.541	214.321	159.158	282.903	190.327	8.167	3.957	451	219	38
			11.789	1.935	743	1.708	4.551	992	1.322	275	199	64
Összes — Au total			871.330	216.256	159.901	284.611	194.878	9.159	5.279	726	418	102
Észak — Nord												
Pro- priétés	Szabadforgalmú — à mutation libre	föld- birtokok	270.037	52.070	58.182	101.067	55.999	1.285	1.079	221	120	14
			6.522	654	259	1.050	2.804	591	869	158	110	27
Összes — Au total			276.559	52.724	58.441	102.117	58.803	1.876	1.948	379	230	41
Magyarország — Hongrie entière												
Szabadforgalmú földbirtokok együtt — Propriétés à mutation libre			1.863.494	390.718	379.841	658.627	413.948	11.948	6.618	1.050	630	114
Ebből — Dont												
Mezőgazdasági foglalkozású magyar honosok tulajdo- nában — Appartenant à des ressortissants hongrois exerçant une profession agricole			1.424.394	189.195	276.650	558.229	382.542	10.545	5.614	939	577	103
Kettős vagy többes foglalkozású magyar honosok tulaj- donában — Appartenant à des ressortissants hongrois exerçant deux professions ou plus			423.847	196.662	99.499	95.512	29.889	1.309	886	75	15	—
Külföldi honosok tulajdonában — Appartenant à des ressortissants étrangers			15.253	4.861	3.692	4.886	1.517	94	118	36	38	11
Korlátolt forgalmú földbirtokok együtt — Propriétés à mutation limitée			34.773	4.010	1.918	5.636	14.599	2.947	4.081	766	624	192
Ebből — Dont												
Kincstári földbirtokok — Propriétés de l'Etat			2.077	230	80	291	1.118	152	123	28	39	16
Községi, városi és törv. hat. földb. — Propriétés com- munes, municipales et départementales			5.103	274	183	710	1.824	858	1.024	129	75	26
Köz- és volt urteré földbirt. — Copropriétés et propriétés de successeurs d'anciens serfs			5.293	172	133	415	1.405	867	1.909	298	85	9
Köz- és magánalapítványi földbirt. — Propriétés de fondations publ. et privées			563	59	39	129	125	26	74	38	58	15
Hitbizományi földbirtokok — Propriétés de fidéicommiss Vitézi telkek — Terres de „braves“			522	2	1	13	44	19	111	105	161	66
Egyházi és felekezeti iskolai földbirtokok — Propriétés d'Eglises et d'écoles confessionnelles			1.768	46	19	109	1.486	75	31	2	—	—
Állami, községi, társulati és magániskolai földbirtokok — Propriétés d'écoles possédées par l'Etat, par des communes, associations ou par des particuliers			12.230	825	632	2.484	6.851	632	446	128	173	59
Hitelintézeti földbirtokok — Propriétés d'établissements de crédit			840	141	157	284	224	15	18	1	—	—
Egyéb részvénytársasági, egyesületi, társulati stb. föld- birtokok — Propriétés d'autres sociétés par actions ou d'autres associations et sociétés, etc.			2.342	650	286	536	595	104	140	17	14	—
Egyéb részvénytársasági, egyesületi, társulati stb. föld- birtokok — Propriétés d'autres sociétés par actions ou d'autres associations et sociétés, etc.			4.035	1.611	388	665	927	199	205	20	19	1
Az összes szabad- és korlátolt forgalmú földbirtokok együtt — Total des propriétés à mutation libre et de celles à mutation limitée			1.898.267	394.728	381.759	664.263	428.547	14.895	10.699	1.816	1.254	306

¹⁾ Az adatok a kizárólag földadó alá nem eső (terméketlen) területből álló földbirtokokat nem foglalják magukban. — Non compris les propriétés comprenant seulement des terres improductives (non assujetties à l'impôt foncier).

galmú földbirtokok az ország különböző részein egymástól meglehetősen eltérő arányban helyezkedtek el. A Dunántúl az országterületnek 39·6%-át adja, a korlátolt forgalmú földbirtokoknak aránya itt 47·3%. Az összes területből 45·3%-kal részesedő Alföldön az említett tulajdonjog-című földbirtokokból viszont már csak 33·9%, Északon pedig, amely vidékhez hazánk területének 15·1%-a tartozik, a kötött forgalmú földbirtokoknak 18·8%-a található.

Az ilyen földbirtokoknak a nyugati és az északi törvényhatóságok területén tör-tént viszonylagos sűrűbb elhelyezkedése kizárólag annak a következménye, hogy a községeknek több mint fele a Dunán túl található és hogy a közületek száma még Északon is aránylag nagyobb, mint az Alföldön. Nyilvánvaló tehát, hogy a községi, közbirtokossági, továbbá az egyházi és felekezeti iskolai földbirtokok a nagyobb köz-séglétszámú vidékeken sűrűbben fordulnak elő, mint a viszonylag kevesebb közülettel rendelkező Alföldön.

A mezőgazdasági foglalkozású magyar állampolgárok és a külföldi honosok földbirtokaiból a Dunántúl, a nem mezőgazdasági foglalkozásúak földbirtokállományából az Alföld és végül a külföldi honosok birtoklétszámából az északi ország-rész területi arányánál nagyobb mértékben részesedik.

A Dunán túl aránylag sok a törpe- és a kisbirtokos, ezért nagy ott a mezőgazdasági földbirtokosok száma. A tanyarendszernek, továbbá a talaj- és csapadékviszonyok többnyire kedvezőtlen alakulásának a következménye, hogy a törpe- és a kisbirtokosok egy része az Alföldön a mezőgazdaságból megélni nem tudván, a mezőgazdaságon kívül mással is foglalkozik, másfelől pedig ott a többi foglalkozásbeliek érdekeik és megélhetésük tekintetében inkább egybe vannak forrva a mezőgazdasággal, mint azokon a területeken, ahol a mezőgazdaság szerepe nem annyira kiemelkedő.

A külföldi állampolgárságú földbirtokosok birtokainak legnagyobb része az országhatárhoz közelfekvő községekben és városokban terül el; a földtulajdonosok többnyire az idegen impérium alá került területen laknak s földjeiket vagy bérbeadták, vagy pedig azok megmunkálása és a termés betakarítása végett a határon átjárnak. Az ilyen birtokosok már csak a határok aránylagos hosszúsága következté-

ben is főleg a nyugati és északi vármegyék területén vannak a legnagyobb számban.

Az adatok beszolgáltatása alkalmával a korlátolt forgalmú földbirtokokat azok rendeltetése szerint megkülönböztetve kellett bejelenteni. Az egyházi és felekezeti iskolai birtokok adataiban tehát a különféle rendeltetésű földbirtokok külön-külön szerepelnek. Így az adatok az egyes felekezetek lelkészeinek javadalom fejében bírt földjeit, továbbá az illetményképen kapott egyéb (tanítói, kántori, harangozói stb.) földbirtokokat különálló birtokként számolják el. Ezért és mert egy-egy községben több felekezetnek is lehetnek és vannak is birtokai, az egyházi és felekezeti iskolai földbirtokok a korlátolt forgalmú földbirtokok közül számbelileg jelentősen kiemelkednek.

A nagyságcsoportonként részletezett adatok azt mutatják, hogy a szabadforgalmú földbirtokoknak 21·0%-a olyan 1 kat. holdnál kisebb birtokból áll, amelyhez szántóföld nem tartozik. Ez a birtoktípus szigorúan véve teljes egészében alig számítható a mezőgazdasági ingatlanok közé, mert — különösen városokban — sok közülük a csak lakóházból és nem mezőgazdasági célt szolgáló kertből áll. Az ilyen birtokoknak 50·3%-a nem mezőgazdasági foglalkozású egyének tulajdonában van. Ez a birtokcsoport egyébként az Alföldön a legnépesebb, az összes szabadon elidegeníthető említett nagyságú birtokoknak 54·9%-a ott került összeírásra. (L. a 2. és a 3. sz. kimutatást.)

A szántófölddel kapcsolatos 1 kat. holdnál kisebb földbirtokok a szabadforgalmú birtokállománynak számbelileg 20·4%-át teszik. Az ilyen terjedelmű és az ennél nagyobb földbirtokokból az előbb említett kategóriával szemben, a mezőgazdasági foglalkozású magyar állampolgárok már nagyobb hányaddal részesednek, mint a kettős vagy többes foglalkozású magyar honos birtokosok. Országrészek szerint ez a birtokkategória a Duna jobb partján van leginkább elterjedve, ennek a birtoktípusnak 42·8%-a ott, 41·9%-a pedig az Alföldön található.

Az 1—5 kat. holdas törpebirtokok a szabadforgalmú földbirtokok számából 35·3%-ot foglalnak le. A községenként megállapított birtoklétszámnak legnagyobb hányadát ez a nagyságcsoport szolgáltatja. Érdekes, hogy a birtokok számát tekintve az Alföld és a Dunántúl jelentősége ennél

a nagyságcsoporthoz méreteiben hasonló egymáshoz, amennyiben a birtoklétszám az Alföldön 43·0%-a, a Dunántúlon pedig 41·7%-a ebbe a birtoknagyságcsoporthoz tartozik. A nyugati országrész területe azonban 12·4%-kal az Alföld terjedelmétől elmarad, végeredményben az 1—5 kat. holdas törpebirtokok számbelileg viszonylag a dunántúli törvényhatóságokban fordulnak elő legsűrűbben.

A szabadforgalmú 5—100 kat. holdas kisbirtokok és 100—1000 kat. holdas középbirtokok számbelileg az elidegenítés szempontjából azonos jellegű birtokállományoknak 22·9, illetőleg 0·4%-át adják. A kisbirtokok és a középbirtokok száma az

2. A földbirtokok száma országrészek szerint a nagyságcsoporthoz százaléklékában.

Nombre proportionnel, par régions, des propriétés foncières, suivant les catégories de grandeur (%).

Birtoknagyságcsoporthoz Catégories de grandeur de propriétés	Dunántúl Transdanubie	Alföld Grande Plaine	Észak — Nord	Magyarország Hongrie entière
Szabadforgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation libre				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	31·8	54·9	13·3	100·0
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	42·8	41·9	15·3	100·0
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	41·7	43·0	15·3	100·0
5—100 " " " "	39·9	46·6	13·5	100·0
100—1000 " " " "	25·5	57·5	17·0	100·0
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	47·4	34·6	18·0	100·0
Összesen: — Total	39·4	46·1	14·5	100·0
Korlátolt forgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation limitée				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	35·4	48·3	16·3	100·0
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	47·8	38·7	13·5	100·0
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	51·1	30·3	18·6	100·0
5—100 " " " "	49·1	31·6	19·3	100·0
100—1000 " " " "	45·9	32·9	21·2	100·0
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	51·0	32·2	16·8	100·0
Összesen: — Total	47·3	33·9	18·8	100·0

3. A földbirtokok száma nagyságcsoporthoz szerint az országrészek birtoklétszámának százaléklékában.

Nombre, par catégories de grandeur, des propriétés foncières, par rapport aux propriétés f. des régions (%).

Birtoknagyságcsoporthoz Catégories de grandeur de propriétés	Dunántúl Transdanubie	Alföld Grande Plaine	Észak — Nord	Magyarország Hongrie entière
Szabadforgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation libre				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	16·9	25·0	19·3	21·0
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	22·1	18·5	21·5	20·4
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	37·4	32·9	37·4	35·3
5—100 " " " "	23·2	23·1	21·2	22·9
100—1000 " " " "	0·3	0·5	0·5	0·4
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	0·1	0·0	0·1	0·0
Általában: — En général	100·0	100·0	100·0	100·0
Korlátolt forgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation limitée				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	8·6	16·4	10·0	11·5
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	5·6	6·3	4·0	5·5
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	17·5	14·5	16·1	16·2
5—100 " " " "	52·3	47·0	52·1	50·5
100—1000 " " " "	13·5	13·6	15·7	13·9
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	2·5	2·2	2·1	2·4
Általában: — En général	100·0	100·0	100·0	100·0

Alföldön a legnagyobb, az országrész területéhez viszonyítva azonban a kisbirtokok aránya nemcsak az Alföldön, hanem a Duna jobb partján is meghaladja a megfelelő országrésznek az összterületben való részesezési arányát. A középbirtokoknak 57·5%-a az Alföld közületeinek határában fekszik. Dunántúl mindössze 25·5%-át számolta el ennek a nagyságcsoporthoz. A legtöbb nagybirtok a Duna jobb partján van, e birtokcsoporthoz 47·4%-át ott, 34·6%-át pedig az Alföldön találjuk.

A korlátolt forgalmú földbirtokok nagyságcsoporthoz alakulása a birtokok számát tekintve a szabadforgalmúak kategóriái-

nak tagozódásától elég nagy mértékben eltér. A szabadforgalmú birtokok legnagyobb része (35,3%-a) ugyanis az 1—5 kat. holdas nagyságcsoportban foglal helyet, ezzel szemben a korlátolt forgalmú földbirtokok ebben a birtokcsoportban csak 16,2, az 5—100 kat. holdasok között ellenben nem kevesebb, mint 50,5%-kal szerepelnek. Ezenkívül az értékesítés szempontjából megkötött birtokok között a közép- és nagybirtokok nagyságcsoportjai viszonylag jóval népesebbek, mint a szabadforgalmú birtokok között. A kötött forgalmú földbirtokok állományából ugyanis a 100—1.000 kat. holdas birtokok 13,9, az 1.000 kat. holdnál nagyobb birtokok pedig 2,4%-kal részesednek, ezzel szemben a szabadforgalmúaknál ez az arányszám mindössze 0,4, illetőleg 0,02%.

A korlátolt forgalmú földbirtokok egyes nagyságkategóriái, az 1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélküli csoportot nem számítva, a Duna jobb partján a legnépesebbek; ez a külön megemlített csoport ellenben az Alföldön a leggyakoribb. Az 1 kat. holdnál kisebb, szántófölddel kapcsolatos birtokokat kivéve, az összes többi birtokkategóriák számbelileg az északi dombos vidéken is meghaladják az ország résznek az összterülethez viszonyított arányát.

b) A földbirtokok területe.

Azok a földbirtokok, amelyekhez földadó alá eső (mívelhető) terület tartozik, együttvéve 16,081.844 kat. hold terjedelműek. (L. a 4. számú kimutatást.) Ennek a földterületnek 72,9%-a a szabadforgalmú, 27,1%-a pedig a korlátolt forgalmú földbirtokokhoz tartozik. A területből a szabadforgalmú földbirtokok viszonylag kisebb, a korlátolt forgalmúak pedig nagyobb hányadot foglalnak el, mint a földbirtokok számából, mert a korlátolt forgalmú földbirtokok átlagosan nagyobbak, mint a szabadforgalmú földbirtokok. (L. az 5. sz. kimutatást.)

A szabadforgalmú földbirtokok területéből a mezőgazdasági foglalkozású magyar honos földbirtokosok 89,6%-ot, a kettős foglalkozású magyar állampolgárok pedig 8,6%-ot tartanak tulajdonukban. Az utóbb említett tulajdoncsoport területileg kisebb hányad felett rendelkezik, mintha a földbirtokok számát nézzük. Viszont a külföldi honos földtulajdonosok, akik a területnek 1,8%-át kezükben tartják, a földterületből nagyobb arányban veszik ki részüket, mint a birtoklétszámból, mert a külföldiek birto-

kainak átlagos terjedelme a magasabb nagyságcsoportban valamivel meghaladja az ide tartozó többi földbirtokok területi átlagát.

A szabadforgalmú földbirtokok a területet tekintve a Dunán túl és Északon valamivel kisebb arányban, az Alföldön pedig némileg nagyobb mértékben szerepelnek, mint amilyen arányban a megfelelő ország-rész az összterületből részesedik. (L. a 6. és 7. sz. kimutatást.) A magyarázat erre az, hogy a korlátolt forgalmú földbirtokoknál éppen ellenkező a helyzet, vagyis azoknak a földbirtokoknak szerepe éppen a nyugati és az északi országrészben mutat fölényt az Alfölddel szemben.

A mezőgazdasági foglalkozású magyar állampolgárok földbirtokai az egyes országrészekben ugyanolyan arányúak, mint általában a szabadforgalmú földbirtokok, mert hiszen az ilyen birtokok zömét éppen a mezőgazdák birtokállománya szolgáltatja. A kettős foglalkozásúak földbirtokai az Alföldön nagyobb, a másik két országrészben pedig kisebb arányban helyezkedtek el, mint azt az illető országrésznek az összes területhez viszonyított aránya mutatja.

A korlátolt forgalmú földbirtokok területéből az összes egyházi és felekezeti iskolai birtokok 23,1%-ot foglalnak le; nagyságrendben ezután 21,0%-os arányszámmal a közbirtokosságok, volt úrbéresek stb. tulajdonában álló birtokok, 19,0%-kal a községek, városok és törvényhatóságok birtokai és majdnem ugyanakkora, 18,9%-os arányszámmal a hitbizományi földbirtokok következnek. A kincstári tulajdont képező földbirtokok az elidegenítés szempontjából azonos megítélés alá tartozó földbirtokállománynak már csak 6,1%-át, a köz- és magánalapítványi földbirtokok 6,0%-át, a hitelintézetek birtokai 2,0%-át, az egyéb részvénytársaságok, egyesületek, társulatok stb. birtokai pedig 2,9%-át teszik. A vitézi telkek mindössze 0,8%-kal részesednek a kötött forgalmú földbirtokok területéből.

A korlátolt forgalmú földbirtokok végeredményben ugyan létszám és kiterjedés tekintetében is a Duna jobb partján helyezkedtek el leginkább, mégis a kincstári földbirtokoknak 47,9%-a, a községi, városi és törvényhatósági birtokoknak 63,6%-a, a köz- és magánalapítványi ingatlanoknak 50,3%-a, az állami, községi, társulati és magániskolai földbirtokoknak 49,4%-a és végül az egyéb részvénytársaságok, egyesületek, társulatok stb. tulajdonában levő birto-

4. A földbirtokoknak községenként megállapított területe 1935-ben.¹⁾
Superficie, établie en 1935, par communes, des propriétés foncières.¹⁾

M e g n e v e z é s Spécification	A földbirtokok birtoknagyságcsoportok szerint Propriétés foncières, suivant les catégories de grandeur									
	Az összes — Superficie totale desdites propriétés	P r o p r i é t é s								
		Az 1 kat. holdnál kisebb de moins de 1 arp. cad.		Az 1—5 — arp. c.	Az 5—50 — arp. c.	Az 50—100 — arp. c.	A 100—500 — arp. c.	Az 500—1000 — arp. c.	Az 1000—3000 — arp. c.	A 3.000 kat. holdnál nagyobb de plus de 3.000 arp. c.
		szánóföldnélküli n'ayant pas de ter- res labourables	szántóföldes ayant des terres labourables							
k a t. h o l d a s										
földbirtokok összes területe kat. hold — superficie de ces propriétés, en arp. cad.										
Dunántúl — Transdanubie										
Propriétés } Szabadforgalmú — à mutation libre } földbir- tokok	4,390.362	39.603	92.553	664.585	2,051.478	165.687	348.749	268.787	478.409	280.511
Propriétés } Korlátolt forgalmú — à muta- } földbir- tokok	1.985.603	1.239	871	7.774	132.787	97.694	414.137	233.304	528.177	569.620
Összes — Au total . . .	6,375.965	40.842	93.424	672.359	2,184.265	263.381	762.886	502.091	1,006.586	850.131
Alföld — Grande Plaine										
Propriétés } Szabadforgalmú — à mutation libre } földbir- tokok	5,630.842	52.249	75.768	697.901	2,642.864	546.401	769.750	311.833	347.606	186.470
Propriétés } Korlátolt forgalmú — à muta- } földbir- tokok	1.647.435	1.236	640	4.412	90.986	70.470	287.572	190.233	332.959	668.927
Összes — Au total . . .	7,278.277	53.485	76.408	702.313	2,733.850	616.871	1,057.322	502.066	680.565	855.397
Észak — Nord										
Propriétés } Szabadforgalmú — à mutation libre } földbir- tokok	1,700.018	14.420	32.977	243.375	683.122	86.291	240.542	155.341	184.797	59.153
Propriétés } Korlátolt forgalmú — à muta- } földbir- tokok	727.584	593	254	2.895	52.888	42.054	190.879	112.556	181.818	143.647
Összes — Au total . . .	2,427.602	15.013	33.231	246.270	736.010	128.345	431.421	267.897	366.615	202.800
Magyarország — Hongrie entière										
Szabadforgalmú földbirtokok együtt Propriétés à mutation libre	11,721.222	106.272	201.298	1,605.861	5,377.464	798.379	1,359.041	735.961	1,010.812	526.134
Ebből — Dont										
Mezőgazdasági foglalkozású magyar hon- osok tulajdonában — Appartenant à des ressortissants hongrois exerçant une pro- fession agricole	10,501.950	61.067	155.563	1,376.474	4,994.641	704.515	1,154.977	656.717	929.489	468.507
Kettős vagy többes foglalkozású magyar honosok tulajdonában — Appartenant à des ressortissants hongrois exerçant deux professions ou plus	1,007.541	43.377	43.831	218.208	365.169	87.127	177.652	52.191	19.986	—
Külföldi honosok tulajdonában — Appar- tenant à des ressortissants étrangers	211.731	1.828	1.904	11.179	17.654	6.737	26.412	27.053	61.337	57.627
Korlátolt forgalmú földbirtokok együtt — Propriétés à mutation limitée	4,360.622	3.068	1.765	15.081	276.661	210.218	892.588	536.093	1,042.954	1,382.194
Ebből — Dont										
Kincstári földbirtok - Propriétés de l'Etat	266.590	204	79	794	21.867	10.467	23.803	18.966	74.477	115.933
Községi, városi és törv. hat. földbirtokok Propriétés communales, municipales et départementales	828.283	236	176	2.006	40.904	62.045	203.486	83.334	114.555	318.541
Köz- és volt úrbéres földbirt. — Copro- priétés et propriétés de successeurs d'an- ciens serfs	917.568	156	121	1.053	35.295	63.808	435.675	203.587	125.427	52.446
Köz- és magánalapítványi földb. — Propriét. de fondations publ. et privées	262.111	51	38	326	2.591	1.786	16.515	28.593	95.317	116.894
Hitbizományi földbirtokok — Propriétés de fidéicommiss	821.747	2	1	34	1.071	1.344	32.454	79.498	282.602	424.741
Vitézi telkek — Terres de "braves"	33.003	21	19	368	20.486	5.652	5.203	1.254	—	—
Egyh. és felekezeti iskolai földbirt. — Pro- priétés d'Eglises et d'écoles confess.	1,006.311	775	606	6.948	123.965	42.695	95.551	93.339	295.861	346.571
Allami, községi, társulati és magániskolai földbirtokok — Propriétés d'écoles pos- sédées par l'Etat, par des communes, associations ou par des particuliers	9.754	131	151	662	3.246	1.020	3.967	577	—	—
Hitelintézeteki földbirtokok — Propriétés d'établissements de crédit	88.343	477	255	1.339	10.276	7.322	33.266	11.615	23.793	—
Egyéb részvénytárs., egyes. társ. stb. föld- birtokok — Propriétés d'autres sociétés par actions ou d'autres associations, sociétés, etc.	126.912	1.015	319	1.551	16.960	14.079	42.668	12.330	30.922	7.068
Az összes szabad- és korlátolt forgalmú földbirtokok együtt — Total des pro- priétés à mutation libre et de celles à mutation limitée	16,081.844	109.340	203.063	1,620.942	5,654.125	1,008.597	2,251.629	1,272.054	2,053.766	1,908.328

¹⁾ Az adatok a kizárólag földadó alá nem eső (terméketlen) területből álló földbirtokokat nem foglalják magukban. — Non compris les propriétés comprenant seulement des terres improductives (non assujetties à l'impôt foncier).

5. A földbirtokok községenként megállapított átlagos terjedelme 1935-ben.¹⁾Superficie moyenne, établie en 1935, par communes, des propriétés foncières.¹⁾

M e g n e v e z é s Spécification		A földbirtokok birtoknagyságcsoportok szerint Propriétés foncières, suivant les catégories de grandeur												
		Az összes — Superficie moyenne des propriétés indiquées	P r o p r i é t é s								A 300 kat. holdnál nagyobb de plus de 3000 arp. c.			
			Az 1 kat. holdnál kisebb de moins de 1 arp. cad.		Az 1—5 — arp. c.	Az 5—50 — arp. c.	Az 50—100 — arp. c.	A 100—500 — arp. c.	Az 500—1000 — arp. c.	Az 1000—3000 — arp. c.				
			szántóföldnélküli n'ayant pas de ter- res labourables	szántóföldes ayant des terres labourables										
k a t. h o l d a s														
		földbirtokok átlagos területe kat. hold superficie moyenne, en arpents cadastraux												
Pro- priétés	Dunántúl — Transdanubie													
	Szabadforgalmú — à mutation libre	6·0	0·3	0·6	2·4	12·2	66·4	220·4	711·1	1.644·0	4.524·4			
	Korlátolt forgalmú — à mutation limitée	120·6	0·9	0·9	2·7	18·3	71·6	219·1	700·6	1.676·8	5.639·8			
	Összes — Au total	8·5	0·3	0·6	2·4	12·5	68·2	219·7	706·2	1.661·0	5.215·5			
Pro- priétés	Alföld — Grande Plaine													
	Szabadforgalmú — à mutation libre	6·6	0·2	0·5	2·5	13·9	66·9	194·5	691·4	1.587·2	4.907·1			
	Korlátolt forgalmú — à mutation limitée	139·7	0·6	0·9	2·6	20·0	71·0	217·5	691·8	1.673·2	10.452·0			
	Összes — Au total	8·4	0·2	0·5	2·5	14·0	67·4	200·3	691·6	1.628·1	8.386·2			
Pro- priétés	Észak — Nord													
	Szabadforgalmú — à mutation libre	6·3	0·3	0·6	2·4	12·2	67·2	222·9	702·9	1.540·0	4.225·2			
	Korlátolt forgalmú — à mutation limitée	111·6	0·9	0·9	2·8	18·9	71·2	219·7	712·4	1.652·9	5.320·3			
	Összes — Au total	8·8	0·3	0·6	2·4	12·5	68·4	221·5	706·9	1.594·0	4.946·3			
	Magyarország — Hongrie entière													
	Szabadforgalmú földbirtokok együtt — Pro- priétés à mutation libre	6·3	0·3	0·5	2·4	13·0	66·8	205·4	700·9	1.604·5	4.615·2			
	Ebből: — Dont:													
	Mezőgazdasági foglalkozású magyar honosok tulajdonában — Appartenant à des ressort- issants hongrois exerçant une profession agricole	7·4	0·3	0·6	2·5	13·1	66·8	205·7	699·4	1.610·9	4.548·6			
	Kettős vagy többes foglalkozású magyar hono- sok tulajdonában — Appartenant à des ressortissants hongrois exerçant deux pro- fessions ou plus	2·4	0·2	0·4	2·3	12·2	66·6	200·5	695·9	1.332·4	—			
	Külföldi honosok tulajdonában — Apparte- nant à des ressortissants étrangers	13·9	0·4	0·5	2·3	11·6	71·6	223·8	751·5	1.614·1	5.238·8			
	Korlátolt forgalmú földbirtokok együtt Propriétés à mutation limitée	125·4	0·8	0·9	2·7	19·0	71·3	218·7	699·9	1.671·4	7.198·9			
	Ebből: — Dont:													
	Kincstári földbirtokok — Propriétés de l'Etat	128·4	0·9	1·0	2·7	19·6	68·9	193·5	677·4	1.909·7	7.245·8			
	Községi, városi és törv. hat. földb. — Pro- priétés communales, municipales et départe- mentales	162·3	0·9	1·0	2·8	22·4	72·3	198·7	669·3	1.527·4	12.251·6			
	Közbert. és volt úrbéres földbirt. — Copropriétés et propriétés de successeurs d'anciens serfs .	173·4	0·9	0·9	2·5	24·3	73·6	228·2	683·2	1.475·6	5.827·3			
	Köz- és magánalapítványi földbirt. — Pro- priétés de fondations publ. et privées . . .	465·6	0·9	0·9	2·5	20·7	68·7	223·2	752·4	1.643·4	7.792·9			
	Hítbizományi földbirtokok — Propriétés de fidéicommiss	1.574·2	0·9	0·9	2·6	24·3	70·7	292·4	757·1	1.755·3	6.435·5			

¹⁾ Az adatok a kizárólag földadó alá nem eső (terméketlen) területből álló földbirtokokat nem foglalják magukban. — Non compris les propriétés comprenant seulement des terres improductives (non assujetties à l'impôt foncier).

M e g n e v e z é s Spécification	A földbirtokok birtoknagyságcsoportok szerint <i>Propriétés foncières, suivant les catégories de grandeur</i>										
	Az összes — Superficie moyenne des propriétés indiquées	P r o p r i é t é s									
		Az 1 kat. holdnál kisebb de moins de 1 arp. cad.		Az 1—5 — arp. c.		Az 5—50 — arp. c.		Az 50—100 — arp. c.		Az 100—500 — arp. c.	
		szántóföldnélküli n'ayant pas de terres labourables	szántóföldes ayant des terres labourables	k	a	t.	h	o	l	d	a
földbirtokok átlagos területe kat. hold <i>superficie moyenne, en arpents cadastraux</i>											
Vitézi telkek — <i>Terres de „braves“</i>	18·7	0·5	0·9	1·9	13·8	75·4	167·8	627·0	—	—	
Egyházi és felekezeti iskolai földbirtokok — <i>Propriétés d'Eglises et d'écoles confessionnelles</i>	82·3	0·9	0·9	2·8	18·1	67·6	214·2	729·2	1.502·1	5.874·1	
Allami, községi, társulati és magániskolai földbirtokok — <i>Propriétés d'écoles, possédées par l'Etat, par des communes, associations ou par des particuliers</i>	11·6	0·9	0·9	2·3	14·5	68·0	220·4	577·0	—	—	
Hitelintézeti földbirtokok — <i>Propriétés d'établissements de crédit</i>	37·7	0·7	0·9	2·5	17·3	70·4	237·6	683·2	1.699·5	—	
Egyéb részvénytársasági, egyesületi, társulati stb. földbirtokok — <i>Propriétés d'autres sociétés par actions ou d'autres associations et sociétés, etc.</i>	31·5	0·6	0·8	2·3	18·3	70·7	208·1	616·5	1.627·5	7.068·0	
Az összes szabad- és korlátolt forgalmú földbirtokok együtt — Total des propriétés à mutation libre et de celles à mutation limitée	85	0·3	0·5	2·4	13·2	67·7	210·5	700·5	1.637·8	6.236·4	

koknak 44·1%-a az Alföldön kerül el. Dunántúl főleg csak a hitbizományi birtokok területének 73·3%-os, a közbirtokossági birtokok terjedelmének 43·1%-os s az egyházi és felekezeti iskolai földbirtokok kiterjedésének 50·2%-os részesedésével érte el a korlátolt forgalmú földbirtokok térfoglalásánál mutatkozó fölényt.

A kincstári birtokok között főleg a koronauradalom és a mezőhegyesi állami ménesbirtok, a közületi földbirtokok között elsősorban Debrecen, Szeged és Kecskemét város birtoka, az alapítványi földbirtokok között pedig legfőképpen a magyar kat. válásalap birtokkomplexuma biztosítja az Alföld kiemelkedő szerepét. A többnyire legelőkből és erdőkből álló közbirtokossági és általában közösségi földbirtokok a sűrű községi település következtében szerepelnek a Duna jobbpartján a legkiterjedtebben. Az egyházi és felekezeti iskolai célokat szolgáló földbirtokok leginkább a katolikus egyházi főhatóságok, káptalanok és tanítórendek dunántúli földbirtokai révén jutottak ebben az országrészben nagyobb jelentőséghez. A hitbizományi földbirtokok Duna jobbparti túlsúlyának magyarázataképpen elegendő talán megemlíteni, hogy Esterházy Pál hg.,

Festetics György hg., Frigyes kir. hg. örökösei, hg. Esterházy Móric gr. stb. hitbizományi jellegű földbirtokainak legnagyobb része ennek az országrésznek területén fekszik.¹⁾

A birtoknagyságcsoportok szerint részletezett területi adatokból kitűnik, hogy azok a szabadforgalmú földbirtokok, amelyeknek kiterjedése az 1 kat. holdat nem éri el és amelyekhez szántóföld nem tartozik, az ország és az egyes gazdasági vidékek szabadforgalmú földbirtokainak területéből egyaránt 0·9%-ot foglalnak el. (L. a 7. sz. kimutatást.) Ez a birtoktípus a nyugati és az északi országrész határai között kisebb, az Alföldön pedig nagyobb arányban van képviselve, mint amilyen arányban az illető országrészek a területből részesednek.

Az 1 kat. holdnál kisebb olyan szabadforgalmú földbirtokok, amelyek részben szántóföldből állanak, az azonos tulajdoni jellegű földbirtokoknak 1·7%-át teszik. Ez a birtoknagyságcsoport általában a dunántúli dombos vidéken a legkiterjedtebb.

Az 1—5 kat. holdas törpebirtokok a

¹⁾ L. „Magyarország földbirtokosai és földbérlői“ című, most megjelent Gazdacíműtár.

6. A földbirtokok területe országrészek szerint a nagyságcsoportok százalékában.

Superficie, par régions, des propriétés foncières, suivant les catégories de grandeur (%).

Birtoknagyságcsoport Catégories de grandeur de propriétés	Dunántúl Transdanubie	Alföld Grande Plaine	Észak — Nord	Magyarország Hongrie entière
Szabadforgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation libre				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	37·3	49·2	13·5	100·0
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	46·0	37·6	16·4	100·0
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	41·4	43·5	15·1	100·0
5—100 „ „ „ „	35·9	51·6	12·5	100·0
100—1000 „ „ „ „	29·5	51·6	18·9	100·0
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	49·4	34·7	15·9	100·0
Összesen — Total	37·5	48·0	14·5	100·0
Korlátolt forgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation limitée				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	40·4	40·3	19·3	100·0
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	49·3	36·3	14·4	100·0
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	51·5	29·3	19·2	100·0
5—100 „ „ „ „	47·3	33·2	19·5	100·0
100—1000 „ „ „ „	45·3	33·5	21·2	100·0
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	45·3	41·3	13·4	100·0
Összesen — Total	45·5	37·8	16·7	100·0

szabadforgalmú földbirtokok területéből általában 13·7%-ot foglalnak le, arányuk a Dunántúlon 15·1, Északon 14·3, az Alföldön pedig csak 12·4%-ot ért el.

Az 5—100 kat. hold terjedelem között váltakozó kisbirtokok a szabadforgalmú földbirtokok állományának országos viszonylatban több mint felét, pontosan 52·7 %-át adják.

A 100—1000 kat. hold kiterjedésű középirtokokhoz a megkötöttség nélkül értékesíthető birtokállománynak 17·9%-a tartozik. Ennek a birtoknagyságcsoportnak jelentősége az északi dombos vidéken a legkiemelkedőbb, amennyiben a szabadforgalmú földbirtokok területéből ott 23·3,

az alföldi síkon már csak 19·2, a Dunántúlon pedig mindössze 14·1%-ot tesznek a középirtokok.

Az 1.000 kat. holdnál nagyobb földbirtokok a szabadforgalmú földbirtokok körében a földterületnek országos eredményben 13·1%-át felelelik és a dunántúli dombos vidéken a leggyakoribbak; ott az azonos tulajdoni jellegű birtokok területének 17·3%-a, Északon, ahol aránylag szintén elég nagy területeket lekölt, 14·3%-a, az Alföldön ellenben csak 9·5%-a képezi nagybirtoknak részét.

A korlátolt forgalmú földbirtokok között a területet nézve a törpe- és a kisbirtokok sokkal kisebb mértékben, a közép-

7. A földbirtokok területe nagyságcsoportok szerint az országrészek területének százalékában.

Superficie, par catégories de grandeur, des propriétés foncières, par rapport à la superficie des régions (%).

Birtoknagyságcsoport Catégories de grandeur de propriétés	Dunántúl Transdanubie	Alföld Grande Plaine	Észak — Nord	Magyarország Hongrie entière
Szabadforgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation libre				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	0·9	0·9	0·9	0·9
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	2·1	1·4	1·9	1·7
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	15·1	12·4	14·3	13·7
5—100 „ „ „ „	50·5	56·6	45·3	52·7
100—1000 „ „ „ „	14·1	19·2	23·3	17·9
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	17·3	9·5	14·3	13·1
Általában — En général	100·0	100·0	100·0	100·0
Korlátolt forgalmú földbirtokok — Propriétés à mutation limitée				
1 kat. holdnál kisebb szántóföld nélkül — <i>de moins de 1 arp. cad., n'ayant pas de terres labourables</i>	0·1	0·1	0·1	0·1
1 kat. holdnál kisebb szántófölddel — <i>de moins de 1 arp. c., ayant des terres labourables</i>	0·1	0·0	0·0	0·0
1—5 kat. holdig — <i>arp. c.</i>	0·4	0·3	0·4	0·3
5—100 „ „ „ „	11·6	9·8	13·0	11·2
100—1000 „ „ „ „	32·6	29·0	41·7	32·8
1000 kat. holdon felül — <i>de plus de 1000 arp. c.</i>	55·2	60·8	44·8	55·6
Általában — En général	100·0	100·0	100·0	100·0

és nagybirtokok pedig jóval kiterjedtebben vannak képviselve, mint a szabadforgalmú birtokok soraiban. Az 5 kat. holdon aluli összes törpebirtokok az értékesítés korlátozottsága szempontjából azonos elbírálás alá eső birtokállomány területének mindössze 0·4%-át foglalják el, viszont a szabadforgalmúaknál ez a nagyságcsoporthoz, 16·3%-kal szerepel. A kisbirtokok, amelyek a szabadforgalmú birtokok kiterjedésének több mint felét igénylik, a kötöttforgalmú földbirtokállomány területéből mindössze 11·2%-ot vallhatnak magukénak. A középbirtokok területi aránya a szabadforgalmúak 17·9%-os arányszámával szemben a kötöttforgalmú földbirtokok körében már 32·8%-ot tesz, a nagybirtokoké pedig a szabadforgalomban szereplő mezőgazdasági ingatlanokra vonatkozólag megállapított 13·1%-os részesedési aránnyal szemben nem kevesebb, mint 55·6%-os területi arányszámot ért el. Vagyis, amíg a szabadforgalmú földbirtokok területének 69·0%-a törpe- és kisbirtokokhoz tartozik, addig a kötöttforgalmú birtokállományból ez a két nagyságcsoporthoz együttvéve csak 11·6%-ot foglal el, mert az ilyen tulajdonjogcímű földbirtokok területének oroszánrésze (88·4%-a) közép- és nagybirtokok között oszlik meg. A kötött

birtokok közül a kisbirtokok jelentősége a Dunán túl és az északi dombos vidéken emelkedik ki leginkább, a középbirtokok elterjedtsége Északon a legjelentősebb, a nagybirtok pedig az Alföldön áll terjedelem tekintetében az első helyen, de a Dunán túl is elég nagy területek tartoznak ehhez a birtoknagyságcsoporthoz.

A bemutatott birtokstatisztikai adatok végeredményben arról adnak számot, hogy a hitbizományi és a telepítési törvény életbelépte előtt a *mivelhető területet felölelő összes szabad- és korlátolt forgalmú földbirtokok területének 12·0%-a törpebirtokokhoz, 41·4%-a kisbirtokokhoz tartozott, a középbirtokok ennek a területnek 21·9%-át, a nagybirtokok pedig 24·7%-át foglalták el.* Ezek az adatok ugyan a földbirtokosonkinti feldolgozási munkálatok eredményeképpen némileg módosulnak, amennyire azonban a rendelkezésre álló forrásokból megállapítható, a változás főleg a közép- és nagybirtokokat érinti és pedig olyanféleképpen, hogy a középbirtokok aránya a nagybirtokok javára kisebb lesz, a törpe- és kisbirtokok területi részesedése ellenben — előreláthatólag — lényegesebben alig változik.

Szóllósy Zoltán dr.

© I P A R ©

Magyarországi szabadalmak statisztikája.

Statistique des brevets de Hongrie.

Résumé. Le Szabadalmi Közlöny (Journal des Brevets) publie toutes les années une statistique, fournie par la Cour Royale Hongroise des Brevets. Il y a encore un relevé détaillé qui complète, pour 1924—27, les statistiques données par ce Journal.

On voit, par ces documents, que le nombre des brevets délivrés augmentait continuellement. Pendant les quarante dernières années, leur répartition par catégories d'inventions n'a guère changé. Les brevets de peu de durée représentent près de la moitié des brevets délivrés. Le nombre des brevets est en raison inverse de la durée du brevet. Parmi les gens ayant obtenu des brevets, il y a, aujourd'hui encore, beaucoup d'étrangers; toutefois, la proportion de ceux-ci a fort baissé ces dernières années. Parmi les brevets délivrés, plus d'un tiers l'a été à des firmes; à cet égard, la proportion des ingénieurs est de près d'un tiers. De 1927 à

1935, le pourcentage des brevets exempts de taxe a monté de 6 à 30%. Le nombre des oppositions monte, lui aussi, continuellement. Celui des demandes faites par l'intermédiaire de représentants est en diminution. Pour les recettes de la Cour des Brevets, on constate une augmentation considérable, due au relèvement de la durée de protection et des taxes annuelles.

*

A Szabadalmi Bíróság fennállásának negyvenéves évfordulója alkalmából érdekes a magyarországi szabadalmak statisztikájával behatóbban foglalkozni. Nem szabad megelégednünk azokkal a bizonytalan, csak sejtésszerű megállapításokkal, melyek bennünk — a szabadalmakkal nem statisztikájával

és nagybirtokok pedig jóval kiterjedtebben vannak képviselve, mint a szabadforgalmú birtokok soraiban. Az 5 kat. holdon aluli összes törpebirtokok az értékesítés korlátozottsága szempontjából azonos elbírálás alá eső birtokállomány területének mindössze 0·4%-át foglalják el, viszont a szabadforgalmúaknál ez a nagyságcsoporthoz, 16·3%-kal szerepel. A kisbirtokok, amelyek a szabadforgalmú birtokok kiterjedésének több mint felét igénylik, a kötöttforgalmú földbirtokállomány területéből mindössze 11·2%-ot vallhatnak magukénak. A középbirtokok területi aránya a szabadforgalmúak 17·9%-os arányszámával szemben a kötöttforgalmú földbirtokok körében már 32·8%-ot tesz, a nagybirtokoké pedig a szabadforgalomban szereplő mezőgazdasági ingatlanokra vonatkozólag megállapított 13·1%-os részesedési aránnyal szemben nem kevesebb, mint 55·6%-os területi arányszámot ért el. Vagyis, amíg a szabadforgalmú földbirtokok területének 69·0%-a törpe- és kisbirtokokhoz tartozik, addig a kötöttforgalmú birtokállományból ez a két nagyságcsoporthoz együttvéve csak 11·6%-ot foglal el, mert az ilyen tulajdonjogcímű földbirtokok területének oroszánrésze (88·4%-a) közép- és nagybirtokok között oszlik meg. A kötött

birtokok közül a kisbirtokok jelentősége a Dunán túl és az északi dombos vidéken emelkedik ki leginkább, a középbirtokok elterjedtsége Északon a legjelentősebb, a nagybirtok pedig az Alföldön áll terjedelem tekintetében az első helyen, de a Dunán túl is elég nagy területek tartoznak ehhez a birtoknagyságcsoporthoz.

A bemutatott birtokstatisztikai adatok végeredményben arról adnak számot, hogy a hitbizományi és a telepítési törvény életbelépte előtt a *mivelhető területet felölelő összes szabad- és korlátolt forgalmú földbirtokok területének 12·0%-a törpebirtokokhoz, 41·4%-a kisbirtokokhoz tartozott, a középbirtokok ennek a területnek 21·9%-át, a nagybirtokok pedig 24·7%-át foglalták el.* Ezek az adatok ugyan a földbirtokosonkinti feldolgozási munkálatok eredményeképpen némileg módosulnak, amennyire azonban a rendelkezésre álló forrásokból megállapítható, a változás főleg a közép- és nagybirtokokat érinti és pedig olyanféleképpen, hogy a középbirtokok aránya a nagybirtokok javára kisebb lesz, a törpe- és kisbirtokok területi részesedése ellenben — előreláthatólag — lényegesebben alig változik.

Szóllósy Zoltán dr.

© I P A R ©

Magyarországi szabadalmak statisztikája.

Statistique des brevets de Hongrie.

Résumé. Le Szabadalmi Közlöny (Journal des Brevets) publie toutes les années une statistique, fournie par la Cour Royale Hongroise des Brevets. Il y a encore un relevé détaillé qui complète, pour 1924—27, les statistiques données par ce Journal.

On voit, par ces documents, que le nombre des brevets délivrés augmentait continuellement. Pendant les quarante dernières années, leur répartition par catégories d'inventions n'a guère changé. Les brevets de peu de durée représentent près de la moitié des brevets délivrés. Le nombre des brevets est en raison inverse de la durée du brevet. Parmi les gens ayant obtenu des brevets, il y a, aujourd'hui encore, beaucoup d'étrangers; toutefois, la proportion de ceux-ci a fort baissé ces dernières années. Parmi les brevets délivrés, plus d'un tiers l'a été à des firmes; à cet égard, la proportion des ingénieurs est de près d'un tiers. De 1927 à

1935, le pourcentage des brevets exempts de taxe a monté de 6 à 30%. Le nombre des oppositions monte, lui aussi, continuellement. Celui des demandes faites par l'intermédiaire de représentants est en diminution. Pour les recettes de la Cour des Brevets, on constate une augmentation considérable, due au relèvement de la durée de protection et des taxes annuelles.

*

A Szabadalmi Bíróság fennállásának negyvenéves évfordulója alkalmából érdekes a magyarországi szabadalmak statisztikájával behatóbban foglalkozni. Nem szabad megelégednünk azokkal a bizonytalan, csak sejtésszerű megállapításokkal, melyek bennünk — a szabadalmakkal nem statisztikájával

tikai szempontból foglalkozva — kialakulnak.

A szabadalmi jogvédelem az ipari tulajdonjognak — ahová rajta kívül a védjegy-jog s a különböző mintavédelmek (használati, ipari és ízlésminták) tartoznak — legjelentősebb része. A következőkben csupán a szabadalmakra vonatkozó statisztikákkal fogunk foglalkozni, annál is inkább, mert a védjegy- és mintavédelmi statisztikák önmagukban véve is oly nagy terjedelműek, hogy külön tanulmány tárgyát alkothatják.

Mielőtt a vizsgálatokra rátérnénk, foglaljuk össze röviden a szabadalmakra vonatkozó tudnivalókat. A találmányi szabadalmakról szóló alapvető törvény az 1895: XXXVII. t. c., melyet azóta több újabb törvény módosított ill. egészített ki. — Szabadalmaztatni általában minden iparilag értékesíthető új találmányt lehet. A szabadalom azt a feltalálót ill. jogutódját illeti meg, aki találmányát elsőnek jelentette be. A szabadalom megadása nálunk az ú. n. felszólalási rendszer szerint történik. A bíróság a találmány újdonságát hivatalból nem vizsgálja, hanem csupán az egyéb törvényes kelékek szempontjából nézi át a bejelentést. Ha a bejelentési osztály a bejelentést rendbenlévőnek találja, akkor annak a Szabadalmi Közlönyben való közzétételét rendeli el, ellenkező esetben pedig a hiányok pótlására hívja fel a bejelentőt. A közzététel két hónapig tart, mely idő alatt törvényes indokok alapján (a bejelentés tárgya nem új, nem szabadalmazható találmány, nem megvalósítható stb.) bárki felszólalhat a megadás ellen. Azon az alapon, hogy a bejelentés nem a bejelentőt illeti meg, csak az érdekelt szólalhat fel. Ha nincs felszólalás, akkor a bejelentési osztály a közzétett igénypontokra a szabadalmat megadja. Felszólalás esetén, megfelelő előkészítő eljárás és szóbeli tárgyalás lefolytatása után a bejelentési osztály ülésben határoz a megadásról. E határozat ellen a bírói osztályhoz felfolyamodásnak van helye. A megadott szabadalmakat a bírói osztályhoz benyújtandó

megsemmisítési keresettel lehet megtámadni. A bírói osztály az ily ügyekben ítélettel határoz. Az ítélet ellen a m. kir. Kúriához lehet fellebbezni.

*

E rövid áttekintés után rátérhetünk tanulmányunk tulajdonképeni tárgyára.

Vizsgálatainkhoz rendelkezésünkre állanak a Szabadalmi Hivatal illetve Bíróság ügyforgalmának fontosabb statisztikai adatai, melyeket a Szabadalmi Közlöny már kezdettől fogva közöl. Minden egyes év statisztikája a közlöny következő évfolyamában megtalálható és így — bár az itt található adatokkal részletesen fogunk foglalkozni — ezek újbóli leközlésétől eltekinthetünk. E helyett inkább grafikus ábrázoláshoz és átlagok megállapításához folyamodunk. Ez utóbbi érdekében a 40 évet kisebb időközökre osztva, ezek átlagos értékeit közöljük. Az átlagok igen szépen mutatják a szabadalmi ügy fejlődését, — szemben az egyes évek ingadozó értékeivel —, ha a beosztást a szabadalmi jog fejlődésével kapcsolatosan állapítjuk meg. E beosztás szerint az első csoport 1896-tól 1908-ig, az ipari tulajdon védelmére alakult nemzetközi Unióba való belépésünkig tart; a második 1909-től 1914-ig, a világháború kezdetéig, a harmadik 1915-től 1920-ig, a Szabadalmi Hivatalnak Bírósággá való átszervezéséig; a negyedik 1921-től 1932-ig, vagyis a 20 éves oltalmi idő bevezetéséig tart és végül az ötödik csoport a legutóbbi három évet foglalja magába (1933—35).

Az 1. sz. táblázat és az I. grafikon mutatják, hogy a negyven év folyamán miként alakult a találmányi bejelentéseknek, közzétételeknek és megadott szabadalmaknak a száma.

A bejelentések számánál, amint látjuk, a világháború előtt kisebb-nagyobb ingadozások ellenére emelkedő irányzat érvényesült. A háborús és forradalmi évek természetesen erős visszaesést okoztak. A háború után az emelkedő irányzat mérséklődött, viszont a bejelentések számának hullámszerűsége

1. Szabadalmakra vonatkozó általános statisztika.

Statistique générale des brevets.

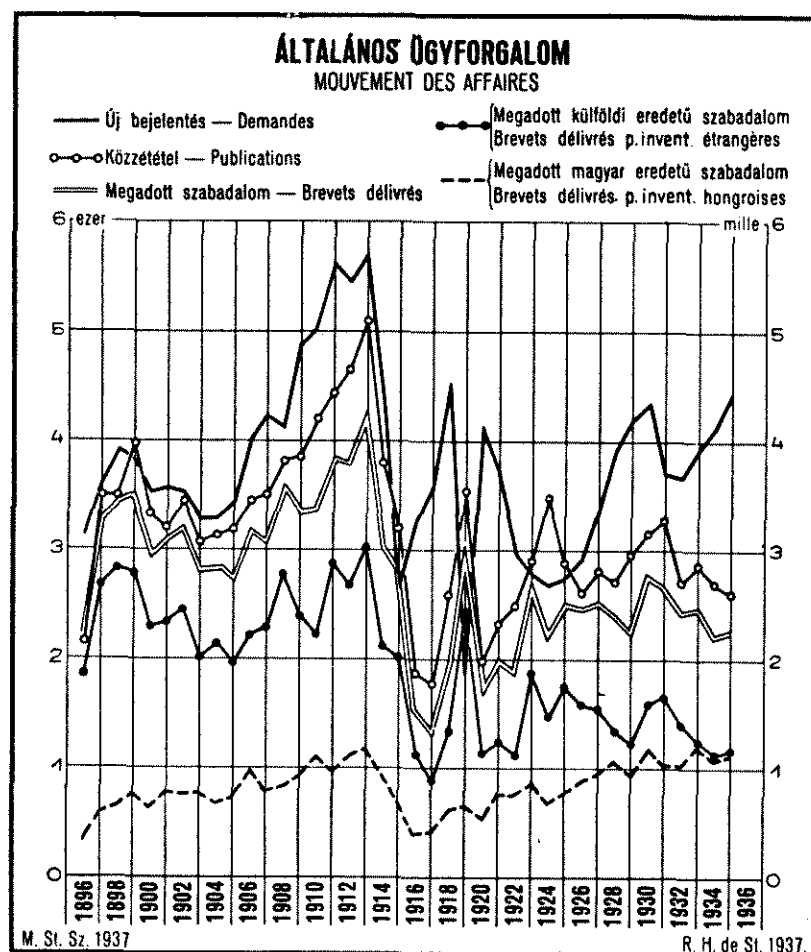
Részletezés — <i>Spécification</i>	1896—1908	1909—1914	1915—1920	1921—1932	1933—1935
	évek átlaga — <i>moyennes annuelles</i>				
Bejelentés — <i>Demandes de brevet</i>	3685	5175	3325	3410	4169
Közzétett bejelentés — <i>Demandes publiées</i>	3320	4340	2620	2860	2710
Megadott szabadalom — <i>Brevets délivrés</i>	3070	3620	2080	2396	2317
Felszólalás — <i>Oppositions</i>	172	325	145	222	362

fokozódott. A közzétételek és a megadott szabadalmak száma nagyjában mindig párhuzamosan mozgott a bejelentések számával. Jelentősebb eltérést csupán 1919-ben látunk, amikor több közzététel, sőt több szabadalom megadás is történt, mint amennyi az évi bejelentés volt. Ugyanis ebben az évben a bejelentések száma nagyon visszaesett, viszont a közzétételeknek a háború alatt engedélyezett 6 hónapnál hosszabb halasztási lehetősége megszűnt, s így egyszerre sok közzététel vált esedékessé.

*

Az ügyforgalom kialakulására sok különböző, sokszor ellentétes irányba dolgozó erő hat és így ezeknek, valamint hatásuknak vizsgálata nehézséggel jár. Aránylag legkönnyebben a szabadalmi jog fontosabb változásainak hatását vizsgálhatjuk meg. Az első fontosabb ily változás Magyarországnak az ipari tulajdon védelmére alakult nemzetközi Unióba való belépése. Érdekes, hogy ez a külföldiek részére megadott szabadalmak arányát nem változtatta meg. Ugyanis az 1909. évet megelőző és követő 4 esztendő alatt a külföldiek részére megadott szabadalmak aránya állandóan 70% körül mozgott.¹⁾ Ennek magyarázata abban keresendő, hogy a külföldi eredetű bejelentések mellett a belföldi eredetűek száma is jelentősen növekedett, mert a magyar ipar ez idő tájt erőteljesen fejlődött. Az igénybe vett külföldi elsőbbségek száma azonban lényegesen emelkedett. A Szabadalmi Közlöny 1908-as évfolyamában megadásra kihirdetett 3099 szabadalom közül csak 341-et jelentettek be külföldi elsőbbséggel (11%), míg az 1911-es évfolyamban közölt 4260 szabadalom közül már 1278 darabot (30%). A szabadalmi ügy iránt mutatkozó érdeklődésnövekedés abból is látható, hogy a felszólalásoknak a bejelentésekhez, illetve közzétételekhez viszonyított aránya szintén emelkedett. (1906 és 1908 közt átlagban 6·1, 1909 és 1913 közt átlagban 7·7 felszólalás esett 100 közzétételre.) A közzétételnek bizonytalan időre való halasztását lehetővé tevő háborús rendelet hatásával már foglalkoztunk. Az 1920: XXXV. t.-c. legfontosabb rendelkezése a Szabadalmi Hivatalnak Bírósággá történő átszervezése. Ennek hatását azonban statisztikailag nehéz kimutatni. Sokkal job-

¹⁾ 1905-től 1913-ig a külföldi eredetű szabadalmak aránya a következőképp alakult: 72·5, 69·0, 74·6, 77·2, 75·6, 66·5, 74·6, 72·2%.

ban kimutatható eredménye volt e törvény másik rendelkezésének, mely a háborús viszonyok következtében kiaknázatlanul maradt szabadalmak oltalmi idejének meghosszabbítását tette lehetővé. Összesen 6565 ily kérelmet adtak be, melyek közül kedvezőtlenül csupán 436 darabot intéztek el. Az ezek után következő jogszabályok hatása részben statisztikailag ki nem mutatható természetű (mint például a Szabadalmi Felsőbíróság megszüntetése), részben pedig az életbelépés idejének közelsége miatt statisztikailag kellőleg még nem észlelhető. (Pld. az oltalmi időnek 20 évre való felemelése, kényszerengedély stb.)

Mielőtt áttérnénk a további vizsgálatokra, meg kell említenünk, hogy a meglévő statisztikai adatok az egész részletes vizsgálatokhoz nem elegendők, mert ezek alapján több érdekes kérdésre (például bejelentők foglalkozása, szegényjogosak, szabadalmak élettartama) nem kaphatunk feleletet. Ezért szükségesnek mutatkozott egy további statisztikai felvétel, hogy e kérdésekről legalább valamely rövidebb időre vonatkozólag tájékozódhassunk. Ez legcélszerűbben a bejelentések irataiból készült felvétellel volt megvalósítható. A kis számok okozta véletlenek elkerülése végett legalább négy évnek a vizsgálata volt szükséges (mintegy 12.000 bejelentés). A feldolgozandó bejelentések időpontját úgy kellett megállapítanunk, hogy egyfelől a bejelentések iratai már elintézet-

2. Találmányi főosztályok szerinti megoszlás (1924—27. évek átlaga).

Classification par grandes catégories d'industrie (moyennes de 1924—27).

Találmányi főosztályok — <i>Grandes catégories</i>	Bejelentés <i>Demandes</i>		Szabadalom <i>Brevets</i>	
	drb <i>unités</i>	%	drb <i>unités</i>	%
I. Ruházat — <i>Vêtements</i>	90	3.1	52	2.7
II. Fűtés, világítás — <i>Chauffage et éclairage</i>	172	5.9	115	6.0
III. Kozmetika — <i>Cosmétique</i>	29	1.0	15	0.8
IV. Kémia — <i>Chimie</i>	230	7.9	185	9.6
V. Vasutak, erőgépek — <i>Chemins de fer, moteurs</i>	419	14.6	270	14.0
VI. Díszműárú — <i>Objets de fantaisie</i>	66	2.3	32	1.7
VII. Műszerek, elektromosság — <i>Instruments de précision, électricité</i>	498	17.3	337	17.6
VIII. Építkezés, utak, faipar — <i>Construction, maçonnerie, chaussées, industrie du bois</i>	192	6.5	122	6.4
IX. Művészet, sokszorosítás — <i>Arts, imprimerie</i>	219	7.5	113	5.9
X. Mezőgazdaság, malomipar — <i>Agriculture, meunerie</i>	210	7.2	140	7.3
XI. Bőr-, olaj- gumiipar — <i>Cuir, huiles, caoutchouc</i>	60	2.0	48	2.5
XII. Bányászat, fémgyártás — <i>Mines, métallurgie</i>	44	1.6	36	1.9
XIII. Papíripar — <i>Papiers</i>	32	1.2	18	0.9
XIV. Textilipar — <i>Industrie textile</i>	61	2.1	51	2.7
XV. Hajózás — <i>Navigation</i>	17	0.6	8	0.4
XVI. Fémipar — <i>Industries métallurg. diverses</i>	104	3.6	72	3.7
XVII. Agyag-, üvegipar — <i>Poterie, verrerie</i>	62	2.2	43	2.2
XVIII. Háztartási és különböző cikkek — <i>Articles de ménage et autres articles divers</i>	163	5.6	105	5.5
XIX. Hadiipar — <i>Industrie de guerre</i>	34	1.2	24	1.2
XX. Közlekedés, sport, kovácsipar — <i>Moyens de transport, sports, forgerie</i>	150	5.2	86	4.5
XXI. Vízvezeték, csatornák, szivattyúk — <i>Aqueducs, canalisation, pompes</i>	68	2.4	48	2.5
Összesen — Total	2.920	100.0	1.920	100.0

A táblázat a találmányi osztályoknak csak rövid címeit tartalmazza. A részletes beosztás a Szabadalmi Közlöny évi tartalomjegyzékében található meg.

tek legyenek, másfelől pedig a vizsgált időpont mégse legyen nagyon távoli. E szempontok mérlegelésével az 1924-től 1927-ig bezárólag történt bejelentéseket választottuk részletes vizsgálatunk tárgyául. — Tekintve, hogy e bejelentésekből lett szabadalmak közül a legrégebb is csak 11 éves, viszont minket a további megoszlás is érdekel, azért az 1935. márciusában érvényben volt, 10 évnél idősebb szabadalmakat is feldolgoztunk. A feldolgozás menete mindkét esetben az volt, hogy minden bejelentésről, illetve szabadalomról külön kis statisztikai lap készült, melynek megfelelő csoportosításával megkaptuk a kívánt adatokat.

Találmányi osztályok szerinti megoszlás.

A találmányi osztályok szerinti megoszlás vizsgálatánál először az 1924—27 évek adataival foglalkozunk, mivel bejelentésekre vonatkozó ily adatokat csak itt találunk. Mielőtt azonban a részletekbe bocsátkoznánk, meg kell említeni, hogy a találmányi

osztályoknak a mult századból származó csoportosítása nem a legszerencsésebb, nemcsak azért, mert az egyes osztályok különböző nagyságú iparterületeket ölelnek fel, hanem azért sem, mert az egy-egy osztályba foglalt területek is meglehetősen heterogének. Ép ezért a szabadalmi statisztika a hivatalos iparstatisztikával való összehasonlításra nem is alkalmas.

Az 1924—27. évekről szóló felvétel kiterjeszkedik a találmányi alosztályok vizsgálatára is. De tekintve az alosztályok nagy számát (158), ezen adatok részletezésétől el kell tekintenünk s meg kell elégedni a fontosabb végeredmények közzétételével. A ruházati iparnál legjelentősebb a cipészipar (I. b), mely az I. osztálynak majdnem egyharmadát adja. A fűtés-világításnál a találmányok közel fele a fűtő- és főzőkályhák alosztályából (II. h) kerül ki. A vegyiparnál az élelmezési (IV. e), általános vegyipari (IV. h₁) és gyógyszeripari (IV. h₂) alosztályok jelentősek. A vasutak és erőgépek osztályában jóformán minden idetartozó alosztály

szép számmal van képviselve. A műszer- és villamosiparnál a villamosgépek és vezetékek (VII. g), továbbá a telefon és rádió (VII. j) viszik a főszerepet, de megemlítendő még az orvosi műszerek és röntgenberendezések alosztálya (VII. e) is. A VIII. főosztályban a faipar (c) és a lakatosság (d) egyaránt fontos. Kiemelkedő még az építkezés (a), az útéptés (j) alosztálya, míg a többi hét alosztály csak kisebb szerepet játszik. A művészet, sokszorosítás főosztályában a reklám és mozgófényképek alosztálya (IX. h) uralkodik. A következő főosztálynak (mezőgazdaság) egyharmada a mezőgazdasági gépekre és eszközökre vonatkozó találmányok (X. a) közül kerül ki. A vegyi gyárak versenye és a gyümölcstermelés terjedése következtében elég sok bejelentés és szabadalom van a csávázó, permetező és rovarirtó (X. h) alosztályban. Körülbelül ugyanily jelentőségű a malomipari alosztály (X. i) is. A XI. főosztályban az olaj-aszfaltgumiipar (b) jelentős. Kár, hogy az oly fontos gumigyártás nem alkot külön alosztályt. A textiliparnál az előkészítés és fonál alosztályában (XIV. a) találunk nagyobb számmal bejelentést. A XVIII. főosztálynál aránylag sok a bejelentés a háztartási (a) és a vendéglői (d) cikkekből, mely utóbbiak számát főleg a szikvízpalackokra vonatkozó találmányok szaporítják. A XX. főosztályban az autó, motorkerékpár, traktor alosztály (a₂) a legforgalmasabb. A kerékpár, pneumatik (c), valamint a sport-, turistaeszközök (g) már csak kisebb mértékben vannak képviselve. Végül a XXI. főosztályból a szivattyúkra vonatkozó találmányokat kell megemlítenünk (c).

A szabadalmak találmányi főosztályok szerinti megoszlása (csak a fontosabbakra nézve) a negyven év folyamán a következőképp alakult:

3. Megoszlás fontosabb találmányi osztályok szerint %-ban.

Classification par branches d'industrie (%).

Találmányi osztály — <i>Grandes catégories</i>	1896—1908	1909—1914	1915—1920	1921—1932	1933—1935
II.	7.6	5.5	4.7	5.8	5.8
IV.	7.8	7.5	7.5	8.6	8.2
V.	14.4	15.5	14.9	12.9	9.1
VII.	12.3	12.2	14.4	17.2	22.6
IX.	4.9	5.9	3.2	6.0	5.9
X.	7.2	7.9	7.4	7.3	4.7
XIV.	2.7	2.3	2.2	2.2	2.8
XVIII.	5.7	5.5	3.2	5.1	5.7
XIX.	1.8	2.8	7.9	1.9	2.2
XX.	6.7	5.5	5.6	4.9	5.4

Nagyon lényeges változás alig történt a 40 év alatt. A legszembetűnőbb talán a műszer- és villamosiparnál (VII) látható állandó emelkedés, melyet főleg a telefon és rádió fejlődése okozott. A fűtés-világításnál (II) az első időszakhoz képest kis visszaesés tapasztalható, de 1909-től kezdve alig van változás. A vasutak, erőgépek osztályánál (V) lassú csökkenést észlelünk. A mezőgazdasági osztálynál az utóbbi időben mutatkozó nagyarányú visszaesés oka a mezőgazdaság válságában lelhető meg. A háborús évek elsősorban a szórakoztató eszközök, reklámok (IX) és a háztartási cikkek (XVIII) osztályában, továbbá a hadiipari találmányoknál (XIX) okoztak eltolódást. Az első kettőnél nagymértvű csökkenést látunk, míg az utóbbinál a megadott szabadalmak száma az első időszakénak több mint ötszörösére emelkedett.

A szabadalmak élettartama.

Az igénybe vett oltalmi idő vizsgálatánál elsősorban az 1924—27 év adataival foglalkozunk. Az ez években bejelentett szabadalmak megoszlását a 4. sz. táblázatban találjuk meg.

A 7 éven felüli megoszlást csak az 1924. év adataiból véve a következő, az összes szabadalmakhoz viszonyított százalékos megoszlását találjuk:

Oltalmi idő	8	9	10	Még érvényben van
	é v			
%	7.2	3.2	2.3	9.7

Feltűnő, hogy a rövidéletű szabadalmak (1—3 évesek) majdnem felét alkotják az összeseknek. Három évi fennállás után azért szűnik meg több szabadalom, mint két év után, mert a szegényjogosak díjhitelezése rendszerint 3 évre terjed. A negyedik évtől kezdve a szabadalmak száma rohamosan csökken. A tíz évnél idősebb szabadalmak megoszlásáról az 1935. márciusában érvényben volt tíz évnél idősebb szabadalmakról készült felvétel ad tájékozódást. E szerint összesen 710 ily szabadalom volt érvényben, ami az akkori fennálló összes szabadalmaknak csak 4.4%-át teszi ki. A tíz évnél idősebb szabadalmak megoszlása a következő:

év	11	12	13	14	15	16	17	18
drb	161	92	81	121	170	65	15	4

4. Szabadalmak élettartama (1924—27. évi bejelentések átlaga).

Durée des brevets (moyennes de 1924—27).

Oltalmi idő <i>Durée de protection</i>	Évi átlag <i>Moyenne annuelle</i>		Fontosabb találmányi osztályok szerinti megoszlás <i>Classification par branches d'industrie</i>											
	darab <i>en nombres</i>	%	I	II	IV	V	VII	VIII	IX	X	XI	XIV	XVIII	XX
1	309	16.1	14	22	21	39	46	23	21	26	4	6	22	20
2	293	15.2	11	21	25	34	40	23	21	28	6	7	19	20
3	337	17.5	15	16	26	48	50	27	25	26	6	5	22	16
4 } év — ans	210	10.9	5	15	20	31	34	12	14	16	5	5	12	8
5	176	9.2	2	10	18	23	35	10	10	14	5	5	9	4
6	144	7.5	2	8	17	26	27	8	5	6	5	5	9	5
7	97	5.1	2	5	10	14	23	5	5	6	2	3	4	3
7 évnél idősebb — <i>plus de 7 ans</i>	354	18.5	1	18	48	55	82	14	12	18	15	15	8	10
Összesen — Total	1920	100.0	52	115	185	270	337	122	113	140	48	51	105	86

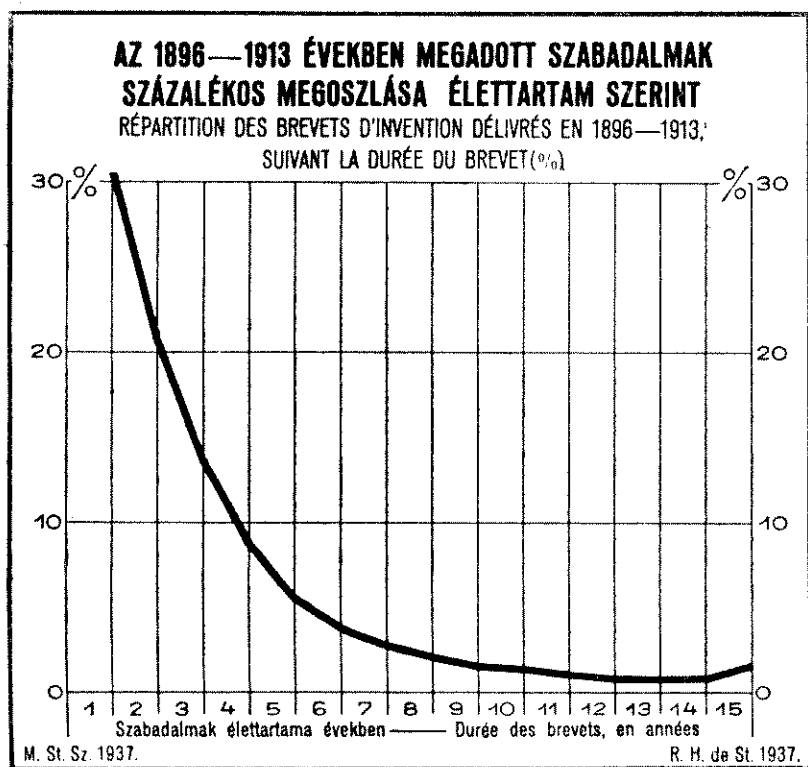
E számokat nézve két dolog tűnik fel. Az egyik a 14 és 15 éves szabadalmak nagy száma, melynek magyarázata az oltalmi idő háborús meghosszabbítási lehetőségében keresendő. (E szabadalmak közé tartozik valamennyi az 1914—1920 években történt bejelentésekből származó érvényes szabadalom.) A másik dolog a 17 és 18 éves szabadalmak kicsi száma, amely ugyan még nem végleges adat, mivel az évi díjak késéssel is befizethetők. 19 és 20 éves szabadalom 1935-ben még azért nem volt, mert az oltalmi idő felemelésekor, 1932-ben 15 évnél idősebb szabadalom nem lehetett. A fenti két táblázat adatait összehasonlíthatjuk a Szabadalmi Közlönyben megjelent, az 1896—1913-ig megadott szabadalmak élettartamáról szóló kimutatással.¹⁾ Ezen adatok alap-

ján az átlagos élettartam százalékos megoszlását a II. grafikon ábrázolja.

Amint látjuk, egy eléggé folytonos hiperbolaszerű görbét kaptunk, melynek csak az utolsó értéke ugrik ki. E nagymérvű kiugrás arra vall, hogy már ebben az időben szükségesnek mutatkozott valamilyen reform, mert vagy az oltalmi idő volt rövid vagy az évi díjak voltak alacsonyok. A húsz éves oltalmi idő mellett ez a kiugrás valószínűleg kisebbedni fog. A háború előtti adatokból az is látható, hogy akkor a rövidéletű szabadalmak még nagyobb aránnyal voltak képviselve, mert az 1—3 éves szabadalmak 60—65 százalékát tették az össze-eknek.

A táblázatból látható, hogy főleg a nagyipar szabadalmi tartoznak a hosszúéletű szabadalmak közé. Annak, hogy a vasutakerőgépek osztálya (V) csak épp eléri a tíz évnél idősebb szabadalmak átlagarányát, magyarázata, hogy eltekintve az idetartozó sok kisjelentőségű szabadalomtól, ez az ipar a szükségletek és kívánságok változásával állandóan fejlődik s így az oltalmi idő nem a díj nagysága, hanem elavulás miatt nem lett teljesen kihasználva.

A tapasztalat szerint a rövidéletű szabadalmak jórésznél tulajdonkép nem is került gyakorlatbavételre a sor. Van oly szabadalom is, mely csak mint reklám volt hasznosítható, vagy csak a feltaláló hiúságát elégítette ki. Megemlítendő még az idénycikkekre vonatkozó találmányok is, melyeket rendszerint csak egy alkalommal lehetett értékesíteni (pl. nemzetközi vásár). Mindezek a rövidéletű szabadalmak tulajdonkép nem is szabadalmi oltalmat, hanem használati mintaoltalmat kívántak volna.

¹⁾ 1914. évf. 646—647. old.

5. Bejelentések és szabadalmak megoszlása eredet szerint (1924—27 évek átlaga).

Demandes et brevets classés par pays d'origine (moyennes de 1924—27).

Megnevezés — <i>Désignation</i>	I	IV	V	VII	VIII	IX	X	XI	XIV	XVIII	Egyéb <i>Autres</i>	Össz. <i>Total</i>
	Találmányi főosztályok — <i>Classification par grandes catégories d'invent.</i>											
Bejelentés — <i>Demandes</i>												
Magyar — <i>Hongroises</i>	64	81	195	225	137	147	120	18	14	103	438	1.542
Külföldi — <i>Étrangères</i>	26	149	224	273	55	72	90	42	47	60	340	1.378
Összesen — <i>Total</i>	90	230	419	498	192	219	210	60	61	163	778	2.920
Szabadalom — <i>Brevets délivrés</i>												
Összesen — <i>Total</i>	52	185	270	337	122	113	140	48	51	105	497	1.920
<i>Sur deman-</i> des } Magyar — <i>hongroises</i>	30	47	82	106	77	56	66	10	8	52	208	742
} Külföldi — <i>étrangères</i>	22	138	188	231	45	57	74	38	43	53	289	1.178
} Ebből — <i>Dont</i>												
<i>sur deman-</i> des } Osztrák — <i>autrichiennes</i>	5	12	23	21	11	7	8	3	3	7	51	141
} Német — <i>allemandes</i>	10	67	91	104	18	19	39	12	22	24	112	518
} Angol — <i>britanniques</i>	1	6	9	13	2	8	5	10	2	3	20	79
} Francia — <i>françaises</i>	—	15	13	7	2	5	2	4	4	2	17	71
} A. E. Állambeli — <i>des États-</i> <i>Unis</i>	1	6	4	24	1	8	3	3	2	3	22	77
} Cseh — <i>tchéco-slovaques</i>	2	6	15	5	2	2	4	—	2	2	19	59
} Holland — <i>hollandaises</i>	—	8	3	36	—	2	1	2	1	1	5	61

A hosszúéletű (10 évnél nem idősebb) szabadalmaknál az oltalmi idő növekedésével a vegyipar, a vasutak és erőgépek, valamint az elektromos ipar osztályai kedvező arányukkal még jobban kiválnak a többi közül. A 17 és 18 éves szabadalmak közt a következő érdekesebb találmányokat találjuk: elektromos rezgőberendezés, önműködő vasúti kapcsoló, olajfürdős villamosgép (Kandó), fémöntés, telefonvezeték, szádfalvas, sikszitahajtás, olajozógyűrű, gázalarc.

Bejelentők és szabadalomtulajdonosok lakhely szerinti megoszlása.

A szabadalmi bejelentések tekintélyes része külföldről származik. Mivel a bejelentések származási helyére vonatkozólag a hivatalos statisztika eddig nem közölt adatokat, hanem csupán a megadott szabadalmakról van ilyen kimutatás, először a már említett 1924—27. évi részletes felvétel adataival foglalkozunk. (5. sz. táblázat.)

A külföldi származású bejelentések aránya ezek szerint tehát 47% volt. De ha csak azokat a bejelentéseket nézzük, melyekből nem lett szabadalom, akkor ez az arány jóval kisebb, mindössze 20%. Más szempontból vizsgálva e számokat azt találjuk, hogy a magyar eredetű bejelentések közül 48%, a külföldi eredetűek közül 85% lett szabadalommal. A külföldieknek szabadalommal

nem lett bejelentéseit főleg a vasutak, erőgépek (V), az elektromosság (VII), az olaj- és gumiipar (XI), továbbá a textilipar (XIV) osztályainál találjuk. E bejelentések jórésze, mint később látni fogjuk, felszólalás következtében nem vezetett szabadalomra. — Az utóbbi években a külföldről jövő bejelentéseknél visszaesés tapasztalható, mely azonban nem annyira számbeli, mint inkább aránybeli. Számszerű adatunk erre vonatkozólag csak 1935-ről van, amikor is a 4447 bejelentés közül 1354 drb. érkezett külföldről (30,4%). 1925-ben ez az arány 45% volt, tehát 10 év alatt a külföldiek aránya a kétharmad részére esett vissza.

Az 1924—27. évi bejelentésű szabadalmaknál a külföldiek aránya 61,4%. A magyar bejelentésű szabadalmak számát a németek közelítették meg legjobban. A százalékos megoszlás a következőképp alakult: Magyarország aránya 38,8%, Németországé 27,2%, Ausztriáé 7,4%, Angliáé, az Amerikai Egyesült Államoké, Franciaországé, Hollandiáé és Cseh-Szlovákiáé 3 és 4 százalék körül mozgott. Az évi tíz darabot még Belgiumból Svédországból és Olaszországból benyújtott bejelentésekre megadott szabadalmak száma haladja meg.

A négy évtized alatt a magyar eredetű szabadalmak aránya a következőképp alakult:

É v	Magyar eredetű szabadalom %-ban
1896—1908 . .	23
1909—1914 . .	29
1915—1920 . .	26
1921—1932 . .	38
1933—1935 . .	45

Tehát nemcsak a magyar eredetű bejelentések, hanem a magyar eredetű szabadalmak aránya is egyre jobban növekszik. Ez részben a magyar ipar fejlődésével és a szabadalmak iránti érdeklődésnek fokozódásával, részben pedig (főleg az utolsó három év alatt) a szegényjogos feltalálók számának növekedésével magyarázható, mely okokhoz hozzájárult a már említett, — a külföldi bejelentések számánál tapasztalható — lassú visszaesés (l. még az I. grafikont). A világháború alatt az ellenséges államok alattvalói számára a szabadalmaztatás szünetelt. Hogy ennek ellenére a magyar származású szabadalmak aránya mégis csökkent, azt a magyar eredetű bejelentések számának valóban jelentős csökkenésén kívül a német eredetű bejelentések számának viszonylag kismértékű csökkenése okozta. A szabadalmak számának származási országok szerinti megoszlásának változását feltüntető diagrammok (helyszűke miatt nem közöljük) azt mutatják, hogy az egyes országokba megadott szabadalmak száma igen rendszertelenül változott. Érdekes, hogy az angol és amerikai eredetű szabadalmak számának kimagasló értékei sokszor egy időpontra esnek. Így például 1911—12 táján van egy ilyen nagyobb emelkedés, amely a telefonipari találmányok nagy számának tulajdonítható. Az 1926. évi hasonló jelenség magyarázata a rádióipar fellendülésében keresendő. A világháború után a külföldi eredetű magyar szabadalmak a háború előtti számuknak csak mintegy 60 százalékát érik el. Ez a csökkenés Magyarországnak mind a területi, mind pedig az ipari háborús veszteségéhez képest elég kedvező, különösen ha tekintetbe vesszük, hogy a külföldiek részére megadott szabadalmak száma más államokban is lecsökkent.¹⁾

A tíz évnél idősebb szabadalmaknál a külföldi származásúak a következőképp oszlanak meg:

¹⁾ Így pl. a világháború utáni külföldi eredetű szabadalmak számának a háború előttihez viszonyított aránya Németországban 86%, Ausztriában 50%, Svájcban 78% és Franciaországban 83% volt.

Megnevezés	11	12	13	14	15	16	17	18	Össz.
	é v e s								
	s z a b a d a l m a k								
Külföldiek részére adott szabad. db	133	84	73	117	162	62	14	3	648
Összes szabadalmak %-ában . . .	82·6	91·3	90·0	96·7	95·3	95·4	93·3	75·0	91·4

Tehát míg a külföldiek részére megadott szabadalmak átlagos aránya 60% körül volt, addig a 10 évnél idősebbeknél ez 91·4%, azaz a felével több. A 11. évben ez arány még csak 82%, de innen kezdve fokozatosan növekszik. A 17. és 18. évben látható visszaesés a kis számoknak a véletlennel szembeni érzékenysége miatt van. Az idősebb szabadalmaknál az angol és amerikai eredetű szabadalmak jelentősége növekszik és számuk sokszor megközelíti a német eredetűekét.

Végül foglalkozunk röviden az elsőbbségekkel is. Az 1927. évi adatok szerint a szabadalommal lett bejelentések 39 százalékánál (a külföldi eredetű bejelentések aránya 60% volt), a szabadalommal nem lett bejelentések 7 százalékánál nem vették igénybe az uniós elsőbbségi jogot. Ha az elsőbbséggel bejelentett szabadalmaknak a találmányi osztályok szerinti megoszlását a külföldi eredetű szabadalmak hasonló megoszlásával összehasonlítjuk, akkor lényeges eltérést nem találunk köztük. Kiállítási elsőbbséget a részletesen vizsgált négy esztendő alatt évenként alig egy-két bejelentő vett igénybe.

Bejelentők és szabadalomtulajdonosok foglalkozás szerinti megoszlása.

E vizsgálatnál első feladatunk a foglalkozási csoportok megállapítása. A foglalkozások egész részletes taglalásába nem bocsátkozhatunk, már csak azért sem, mivel egyfelől a bejelentők foglalkozásukat nagyon általánosan adják meg, másfelől pedig a megadott foglalkozások nem mindig felelnek meg a valóságnak. Ez oknál fogva nem adhatunk részletes felvilágosítást arra nézve sem, hogy a feltalálók közt mennyi a szakember és mennyi a dilettáns. Ugyanis ezt csak akkor lehetne megállapítanunk, ha nemcsak a pontos foglalkozás és képesítés volna megadva, hanem a munkakör is, amelyben a feltaláló rendszeresen dolgozik. Mert például, ha valaki gépészmérnök, az még nem jelenti azt, hogy az autósakmában otthonos, ezzel szemben egy autókereskedő, akinek esetleg nincs is műszaki képe-

6. Foglalkozás szerinti megoszlás (1924—27. évi átlag).

Répartition par métiers (moyennes de 1924—27).

Részletezés <i>Spécification</i>	Cég <i>Firmes</i>	Ebből külföldi <i>Dont étrangères</i>	Mérnök <i>Ingénieurs</i>	Iparos <i>Industriels</i>	Műszaki tisztviselő <i>Employés dits techniques</i>	Egyéb <i>Divers</i>	Összesen <i>Total</i>
Szabadalommal nem lett bejelentés: drb. — <i>Demandes auxquelles on n'a pas donné suite: leur nombre</i>	136	.	230	189	71	374	1.000
Szabadalommal lett bejelentés: drb. — <i>Demandes satisfaites, leur nombre</i>	718	604	406	330	78	388	1.920
%	37.4	31.4	21.2	17.2	4.0	20.2	100.0

sítése, szakmájában annyira jártas lehet, hogy szakembernek tekinthető. Mindezek figyelembevételével legcélszerűbbnek látszott a foglalkozásokat öt csoportba osztani. A cégek csoportjába nem csupán a kereskedelmi cégek kerültek, hanem az egyéb jogi személyek is (közületek, tudományos intézetek stb.). A mérnökök csoportjába a különböző mérnökökön kívül a vegyészeket, építészeket és magasabb műszaki képesítésű bejelentőket vettük. Az iparosok csoportja igen sokoldalú, mert itt nemcsak a legkülönbözőbb iparágak vannak képviselve, hanem mert az iparossegédtől egész a nagyiparosig az iparral foglalkozók mind ide tartoznak. A műszaki tisztviselők csoportjába soroztuk az üzemvezetőket és a gyárigazgatókat is. A fennmaradó foglalkozási ágak az „egyéb“ csoportba kerültek. E csoport zömét a kereskedők és tisztviselők adják. A más csoportba be nem sorozott, idetartozó egyéb értelmiségek közül az orvosok és tanárok szerepelnek megemlítenő számmal. Az oly bejelentéseket, melyeknek több, különböző foglalkozású bejelentője van, a magasabbrendű foglalkozási csoportba soroztuk. (6. sz. táblázat.)

A szabadalommal nem lett bejelentések legtöbbször (37.4%) tehát az „egyéb“ foglalkozási csoportba tartozóktól ered. Jelentős a mérnökök és az iparosok ily bejelentései is. Feltűnő viszont a cégeknek alig 14 százalékos aránya. Ezzel szemben a szabadalomtulajdonosok közt a cégek vezetnek. A szabadalomtulajdonos mérnököknél és iparosoknál kisebb, a műszaki tisztviselőknél és az „egyéb“ foglalkozásúaknál nagyobb mérvű visszaesés van. A szabadalomtulajdonos cégek 88%-a külföldi. Ha kiszámítjuk, hogy a különböző foglalkozású csoportok bejelentéseinek hány százaléka lett szabadalommal, akkor a következő értékeket kapjuk:

cégeknél 85, mérnököknél, iparosoknál 64, műszaki tisztviselőknél 52 és az „egyéb“ foglalkozásúaknál 51%. A mérnökök arányszámainál azonban tekintetbe kell venni, hogy a cégek találmányainak nagy része szintén mérnökök munkája.

A hosszú életű szabadalmak bejelentőinek megoszlása a következő: 66% cég (külföldi cég: 63.6%), 22.2% mérnök, 5.5% iparos, 1.0% műszaki tisztviselő és 5.3% „egyéb“ foglalkozású. A cégek tehát itt még fokozottabb mértékben érvényesülnek, pedig az átruházások révén birtokukba jutott szabadalmak nem is szerepelnek e kimutatásban. A külföldi cégek szerepe is jól látható, mert a szabadalomtulajdonos cégek 96%-a külföldi. A mérnökök aránya itt valamivel jobb, mint a mérnököknek az összes szabadalmakra vonatkozó aránya, viszont a többi foglalkozási ágak aránya lényegesen rosszabb. Érdekes, hogy a 14 évnél idősebb szabadalmaknál a mérnökök aránya a cégek rovására kissé megjavul. Ennek magyarázata az, hogy az ily hosszúéletű szabadalmaknál jelentős az igen kiváló mérnökök munkája (pl. Junkers, Kaplan, Kandó, Bláthy), akik vagy önálló kutató munkát végeznek, vagy ha valamilyen cég megbízásából dolgoznak is, találmányukat saját nevük alatt jelenthetik be.

Térjünk most át a bejelentők foglalkozására és a találmányi osztályok közti összefüggés vizsgálatára. A szabadalommal nem lett bejelentéseknél megfigyelhetjük, hogy az egyszerűbb vagy a divatnak alávetett cikkek osztályaiban (ruházati-, játék-, szórakozási- és reklámeszközök, háztartási cikkek osztálya) az iparosok és az „egyéb“ foglalkozásúak csoportja van előtérben. Az előbbieket aránya 30%, az utóbbiaké 50% körül van. A mérnökök az erőgépek, vasutak (V) és a villamosság (VII) osztályánál

haladják meg az átlagos arányukat. A szabadalomtulajdonos cégek aránya az osztályok szerinti tagozódásnál sem változik nagyon. A cégek az átlagos arányuknál jobban ott vannak képviselve, ahol a nagyipar uralkodik (vegyipar, vasutak-erőgépek, villamosság, bányászat-kohászat és textilipar). Ezekben az osztályokban a mérnökök szerepe is jelentős, viszont a többi csoporté kicsi. Kivétel az orvosi műszerek, Röntgenberendezések alosztálya (VII. e), melynél az „egyéb“ foglalkozásúak száma az orvosok és fogorvosok idetartozó bejelentései következtében elég nagy. A ruházati (I) és a mezőgazdasági (X) osztálynál az iparos feltalálók aránya az átlagos arányuk kétszeresét is meghaladja. A ruházati osztálynál e nagy arány természetes, a mezőgazdasági osztálynál pedig ennek oka a vidéki kovácsok és géplakatosok idevonatkozó szabadalmaiban keresendő. Az „egyéb“ foglalkozásúakat csak ott találjuk nagyobb számmal, ahol sok a rövidéletű szabadalom.

Megemlítendő még, hogy a vizsgált négy év alatt évenként átlagban 155 bejelentés volt társas bejelentés (5·3%) és a bejelentők közül 59 volt jogutód (2%). A többszörös szabadalomtulajdonosokkal a hivatalos statisztika nem foglalkozik s az erre vonatkozó adatokat az 1924—27. évi felvételtől sem lehet megállapítani, mivel a felvételi lapokon a bejelentő neve nem szerepel. Ezért meg kell elégednünk, hogy tájékozódásképp egy évben megadott szabadalmakra vonatkozó adatokat állapítjuk meg, mégpedig a Szabadalmi Közlöny névmutatója alapján. Így azt találjuk, hogy például 1927-ben a 2409 megadott szabadalom tulajdonosa közül volt:

Magánosnak	Cégeknek		Szabadalma volt (db)
82	52	2	
46	12	3—5	
3	6	6—10	
1	4	11—15	
	1	16—20	
	1	21—30	
	1	31—40	
	1	41—50	

A valóságos értékek a néhány szabadalommal rendelkező magános esetében a fentiekénél kisebbek, mert sok köztük a társasbejelentő (kb. 20%). A sok szabadalommal rendelkező magánosok rendszerint gyáripárosok (fegyvergyáros, téglagyáros).

Szegényjog.

A szegényjogos bejelentések és szabadalmak száma a részletesebben vizsgált négy esztendő alatt a következő volt:

	1924	1925	1926	1927	Átlag
Szegényjogos bejelentés db	122	204	268	386	245
Az össz. bejelentés %-ában	4·5	7·5	9·2	11·5	8·8
Szegényjogosszabadalomdb	40	88	107	149	96
Az össz. szabadalom %-ában	2·3	5·2	5·4	6·5	5·0

A szegénységi jog kedvezményét élvező bejelentések és szabadalmak száma tehát a négy év alatt több mint háromszorosára emelkedett. De ez a növekedés nemcsak számbelileg mutatkozott, hanem az összes bejelentések, illetve megadott szabadalmakhoz viszonyított arányoknál is meg van. 1924-ben a szegényjogos bejelentések aránya 4·5%, az ily szabadalmak aránya 2·3% volt, 1927-ben pedig már 11·5, illetve 6·5%. Feltűnő a szegényjogos bejelentések ellen beadott felszólalások kis száma. A négy év 980 szegényjogos bejelentése ellen a rendes arány szerint 57 felszólalásnak kellett volna történnie,¹⁾ ezzel szemben csupán 14 felszólalás történt. Ez érthető is, mert e bejelentéseknél a Szabadalmi Bíróság a találmány újdonságát hivatalból vizsgálja s így a már csak kis számú közzétételre kerülő szegényjogos bejelentésnél kevés a felszólalási lehetőség.

A szegényjogos bejelentéseknél látszik meg legjobban, hogy az iparon kívül álló feltalálók érdeklődési köre mily gyorsan változik a külső események hatására. 1924-ben a fűtés, az asztalos- és lakatosipar osztályában, továbbá a játékaru, valamint az autó- és kerékpáripárban volt a legtöbb szegényjogos bejelentés. 1925-ben a fűtési és a közlekedési iparban lecsökken, ellenben a ruházati iparnál, a reklámnál, a hajózásnál és a háztartási cikkekénél lényegesen emelkedik az arányuk. 1926-ban a reklámok osztálya háttérbe szorul és helyette a kozmetika, a papíripár és újból a közlekedési ipar erősödik. A következő esztendőben a fűtés-, a reklám- és filmesztályok megint erősödnek és szaporodik a vasutak, erőgépek osztályába tartozó szegényjogos bejelentők száma, de lecsökken a hajózás iránti érdeklődés. Minden ily érdeklődésváltozásnak megtalálhatjuk a mindennapi életből

¹⁾ Az 1924—27. évek 11.705 bejelentése közül 680 ellen érkezett felszólalás (5·8%).

származó okát, mint például valamilyen rendelet, újsághír vagy rendkívüli esemény. A szegényjogos bejelentők legnagyobb százalékban a játékaruk (VI), a háztartási cikkek (XVIII) és a vegyipar (IV) osztályába tartozó találmányokra kaptak szabadalmat. Az első két osztálynál ez természetes is, mert ezekhez nem kell nagy szaktudás, a vegyészeti találmányok bejelentői közt pedig, mint a felvételtől látható, aránylag sok volt a szegénységi bizonyítvánnyal rendelkező vegyész, akik használható találmányokkal szaporították a szabadalommal lett bejelentések számát. A szegényjogosok foglalkozás szerinti százalékos megoszlása a következő:

	Szabadalommal nem lett bejelentés	Szabadalom
mérnök	17%	21%
iparos	26 „	38 „
műszaki tisztviselő . .	9 „	10 „
egyéb	48 „	31 „
	100%	100%

A meddő bejelentéseknek tehát közel fele az „egyéb“ foglalkozásúak csoportjából kerül ki. A mérnökök aránya kisebb, de azért elég jelentős. A megadott szabadalmaknál a mérnökök aránya valamivel megjavul, de még mindig nem éri el az „egyéb“ foglalkozásúak arányát.

Érdekesebb a szegényjogos szabadalmak élettartamáról készült kimutatás (1924—27. évi átlag).

	Ötletmi idő						6 évnél idősebb	Össz.
	1	2	3	4	5	6		
Szabadalmak sz. db	5	15	69	2	2	2	1	96

A rövidéletű (1—3 éves) szabadalmak tehát az összeseknek 93 százalékát teszik ki. A négy és hat év közti szabadalmak már csak 6%-kal szerepelnek, ennél idősebb pedig csupán elvétve akad. E megoszlási arány a szegényjogos bejelentések újabban mutatkozó nagymérvű szaporodásával valószínűleg meg fog változni. Annak oka, hogy a szegényjogos szabadalmak így rövidéletűek, nemcsak azok értéktelenségében keresendő, hanem abban is, hogy e feltalálóknak nincs tőkéjük az értékesítéshez.

A legújabb időkben a szegényjogosak száma, mint már említettük, erősen emelkedett. Sajnos, ennek részletes kimutatására nincs adatunk. Mindössze csak azt lehetett a lajstromkönyvből megállapítani, hogy a megadott szabadalmak közül hány élvezett

díjhitelezést. 1935-ben a 2270 megadott szabadalom közül 668 volt szegényjogos (30%), míg 1927-ben 2304 közül csak 138 (6%). Ez tehát a szegényjogos szabadalmak arányában ötszörös növekedést jelent. A bejelentéseknél, melyre vonatkozólag újabb adatunk nincs, a szegényjogosak növekedése valószínűleg még nagyobb. Mint érdekesség megemlíthető, hogy a nem kedvezőbb gazdasági helyzetben lévő Ausztriánál ugyan ezen idő alatt a szegényjogosak száma csak kétszeresére emelkedett. Ennek az aránytalan eltérésnek az oka, legalább részben, a szegényjog megadására vonatkozó jogszabályok különbözőségében rejlik.

Felszólalások.

Szabadalmi rendszerünk legfontosabb része a felszólalási eljárás, mert ezzel történik a bejelentések tulajdonképeni ellenőrzése, tekintettel arra, hogy a Szabadalmi Bíróság a találmány újdonságát szabadalmazhatóság szempontjából általában hivatalból nem vizsgálja. A felszólalások számának változása azt mutatja, hogy a szabadalmak iránti érdeklődés egyre jobban fokozódik.

100 közzétételre eső felszólalások száma:

1896—1908	1909—1914	1915—1920	1921—1932	1933—1935
4·8	7·5	5·5	7·8	15·6

A felszólalások aránya a közelmúltban már a kezdeti értéknek több mint háromszorosára emelkedett. E növekedést előidéző okok közül a legfontosabb az, hogy a bejelentések és szabadalmak szaporodásával a felszólalási okok is (az azonos vagy közel azonos tárgyú bejelentések következtében) növekedtek. Jól látható e növekedés a részletesen vizsgált négy év adatainál is, amikor 1924-ben a bejelentések 3%-a ellen érkezett felszólalás, míg 1927-ben már több mint 7% volt a felszólalások aránya.

A felszólalások számát növelő egyéb okok vizsgálata végett nézzük a felszólalásoknak a fontosabb találmányi osztályok szerinti megoszlását.

A 7. sz. táblázatból több érdekes dolgot figyelhetünk meg. Először is megállapítható, hogy a felszólalások száma nemcsak a bejelentések számától függ, mert például a II. osztálynál (fűtés-világítás) az 1927. évi bejelentésekre érkezett felszólalások száma a négy év előttinek a kétszerese, holott a bejelentések száma ezalatt $\frac{1}{5}$ -del visszaesett.

érdekes képet nyujtanak. Az 1926. és 1927. évi idevonatkozó adatokat feldolgozva a következőket kapjuk. A felszólalók 75—80%-ának ítéltek meg költséget, amely arány csak valamivel kisebb, mint azoknak az eseteknek aránya, melyeknél felszólalási költség megítélhető volt (1., 2. és 5. eset), amiből következik, hogy főleg a képviselők útján felszólalók értek el eredményt. (Ugyanis csak a képviselők útján felszólalóknak ítélhető meg költség, az ú. n. önfelszólalónak legfeljebb csak a készkiadásai téríthetők meg.) A megítélt költségek összege tág határok közt változik. A részletesen vizsgált időszakban a 100 pengőn aluli költségek aránya 30—40%, 101-től 200 pengőig 30%. 201-től 500 pengőig 30—35%, 501-től 1000 P-ig 3—5%, 1000 pengőn felüli megítélt költség csak egy-kettő akadt. A felfolyamodások 75—80%-ánál állapítottak meg költséget, az esetek többi részénél pedig a költségeket kölcsönösen megszüntették.

A felszólalásos bejelentésekből lett szabadalmak jelentőségét úgy tudjuk helyesen megítélni, ha élettartam szerinti megoszlásukat is figyelembe vesszük. Az egyéves szabadalmak aránya nagyjában megegyezik az átlagos aránnyal, de ezzel szemben a két és háromévesek aránya lényegesen kisebb, mivel a felszólalásos szabadalmak közt kevés a szegényjogos. A hosszabb élettartamú szabadalmak aránya ismét megfelel az átlagosnak, holott azt lehetne várni, hogy a jelentősebb, tehát hosszabb életű szabadalmak ellen több lesz a felszólalás. E látszólagos ellentét oka, hogy a felszólalások, mint már említettük, főleg már a közzétételnél is értékesnek látszó találmányok ellen irányulnak. A közzétételkor még kevésbé értékesnek látszó, de később jól beváló szabadalmakat utólag megsemmisítési keresettel támadják meg. (Így volt például a hangosfilmtechnikánál is, ahol a közzététel idejében még a gyakorlatilag nem értékes találmányok ellen nem szólaltak fel, csak évek

multán, mikor az ipari megvalósításra került a sor, támadták meg megsemmisítési keresettel ezeket a szabadalmakat.) A felszólalással megtámadott bejelentések bejelentőinek foglalkozási arányai az átlagos arányoktól lényegesen eltérnek. E mellett míg az átlagos arány évenként alig változik, addig itt az egyes évek adatai közt is nagy eltérések vannak, aminek oka részben a kis számoknak a véletlennel szembeni érzékenysége, részben pedig a felszólalási alapok különbözősége. A felszólalásoknál érdekelt bejelentők közel fele cég, 20—30%-a mérnök, 14—15%-a iparos és körülbelül ugyanannyi „egyéb“ foglalkozásúak csoportjába tartozó. Műszaki tisztviselő csak elenyésző számmal van. A felszólalók közt a cégek még nagyobb aránnyal vannak képviselve. Az „egyéb“ foglalkozásúak aránya is nagyobb és eléri a 20 százalékot. Ezzel szemben a mérnök felszólalók aránya kisebb, mint a mérnök bejelentőké (alig 20%). Iparost és műszaki tisztviselőt a felszólalók közt alig találunk.

A felszólalással megtámadott bejelentések több mint fele magyar eredetű és 33—47%-a külföldi. A felszólalóknál a belföldiek szerepe még nagyobb (65—75%).

A felek képviselői.

A szabadalmi törvények a feleknek ügyvivő vagy ügyvéd általi képviseletét csak peres eljárásnál teszik kötelezővé. Azonban természetes, hogy a bíróság munkájának megkönnyítése és a felek érdekeinek hathatósabb védelme végett célszerűbb a bejelentési és felszólalási eljárás során is, a szakértő képviselő igénybevétele.

Először nézzük az 1927. év adatait. (8. sz. táblázat.) Az összes bejelentők elég jelentékeny része tehát önmaga jelentette be találmányát. Olyan, aki később az eljárás folyamán akár magától, akár a bíróság felhívására vallott volna képviselőt, igen kevés volt (1—2%). A képviselők túlnyomó része

8. Képviselet. — *Représentation.*

Részletezés — <i>Spécification</i>	1937				1935	
	Bejelentés <i>Demandes</i>		Szabadalom <i>Brevets</i>		Bejelentés <i>Demandes</i>	
	drb <i>leur nombre</i>	%	drb <i>leur nombre</i>	%	drb <i>leur nombre</i>	%
Képviselet nélkül — <i>Sans représentation</i>	974	29.5	360	16	2364	53
Ügyvivő képviselő — <i>Agent de brevet</i>	2175	64.0	1761	77	1860	42
Ügyvéd — <i>Avocat</i>	221	6.5	161	7	223	5

ügyvivő és aránylag kevés köztük az ügyvéd (10%). Ez azonban érthető, mert a szabadalmi eljárás sok műszaki vonatkozása mellett jogi téren is számos új dolgot kíván az ily ügyekkel nem állandóan foglalkozóktól, úgyhogy néhány szabadalmi bejelentés elintézése nem éri meg az ügyvédeknek a reá fordított időt és fáradságot. Épp ezért az ügyvéd képviselők többnyire a közül a néhány ügyvéd közül kerülnek ki, akik rendszeresen foglalkoznak szabadalmakkal, viszont olyan, aki csak egy-két bejelentést képvisel, elvétve akad. Így a 221 darab ügyvéd által benyújtott bejelentés közül kb. kétszázat e néhány (2—4) ügyvéd képviselt. A szabadalommal lett bejelentéseknél a képviselő nélküliek aránya a bejelentéseknél mutatkozó arány felénél alig valamivel több. Ez arra mutat, hogy egyrészt a szabadalomképesebb, tehát értékesebb találmányokat bízzák ügyvivőkre, ügyvédekre, de másrészt azt is jelenti, hogy a képviselő nélkül eljáró felek bejelentésüket sokszor alakilag sem tudják úgy rendbehozni, hogy arra szabadalmat kaphassanak.

Érdeemes még külön a szegényjogos bejelentésekkel foglalkoznunk. Itt természetesen a képviselőnélküliek aránya még nagyobb, mint a többiekénél (80%). Meghatalmazott ügyvivő az esetek 12%-ában, ügyvéd pedig 6—8%-ában volt. Az 1927. évi szegényjogos bejelentők részére kirendelt ingyenes ügyvivők száma mindössze 8. A kirendelt ügyvivők száma azonban az utóbbi időben e számnak a sokszorosára emelkedett, egyrészt a szegényjogos bejelentések nagymérvű növekedése, másrészt az ingyenes ügyvivő lehetőségének a köztudatban való elterjedése következtében.

A felszólalásos bejelentéseknél a képviselők az átlagosnál nagyobb százalékkal szerepelnek. E bejelentések alig 10 százaléka volt olyan, amelynél nem volt képviselő. Igaz viszont, hogy a bejelentők egyrésze csak a felszólalás hatására fordult ügyvivőhöz. A képviselők nagy arányát még az is magyarázza, hogy e bejelentések bejelentői közt sok a cég, akik még, ha addig nem is volt képviselőjük, a felszólalás folyamán kénytelenek voltak ügyvivő vagy ügyvéd képviselőt vallani, mert a cégek K. T. szerinti képviselője rendszerint nem szakértő mérnökük, hanem a szabadalmi ügyekben járatlan kereskedelmi ember. Érdekes hogy a felszólalóknál a képviselőnélküliség aránya valamivel nagyobb, mint a felszólá-

lások bejelentéseknél (13%). Ez különösen a magánjogi felszólalások esetében gyakori. A visszautasított felszólalások nagyrésze azonban épp a képviselőnélküli felszólalások közül kerül ki.

Az 1927. évi bejelentések és az ezek ellen érkezett felszólalások az ügyvivők közt a következőképp oszlottak meg:

Ügyek száma	Ügyvivők száma	
	bejelentéseknél	felszólalásoknál
1—5	—	11
6—10	3	11
11—20	—	5
21—30	3	4
31—40	2	—
41—50	1	—
51—75	13	—
76—100	4	—
101—125	4	—
126—150	2	—
150-nél több	2	—

1927-ben 34, 1936-ban 36 ügyvivő működött, akiknek túlnyomó része tagja volt a hitesszabadalmi ügyvivők testületének. Az ügyvivők közel egyharmada nem önállóan, hanem másod- vagy harmadmagával folytatta tevékenységét. A fenti táblázatban nem a társasirodákra eső ügyek száma van feltüntetve, hanem csak annyi, amennyi egy-egy ügyvivőre esik. (Az irodára eső ügyek száma osztva az irodatulajdonosok számával.) Egy ügyvivőre átlagosan 62 bejelentés és 7 felszólalás jutott. A fenti táblázat szerint az ügyvivők több, mint egyharmadánál az ügyek száma az átlagos érték körül van. A sok ügygel rendelkező ügyvivőket többnyire a nagyobb cégek állandó képviselői közt találjuk. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy az utóbbi időben az egyes nagyobb cégeknél az a törekvés érvényesül, hogy bejelentéseiket nem ügyvivővel, hanem saját külön e célra kiképzett tisztviselőjükkel, esetleg mérnökükkel készítetik el.

Áttérve az 1935. év adataira, mindjárt szemünkbe ötlük a képviselőnélküli bejelentők arányának jelentős növekedése, mert míg 1927-ben ezek egyharmad részét sem tették az összes bejelentéseknek, addig most már több, mint felét adják. Hogy ez a változás nemcsak a bejelentési többletből adódik, az abból is látható, hogy az ügyvivők képviselte bejelentéseknek nem csupán az aránya romlott le egyharmad részével, hanem számuk is egyhatedével visszaesett. Az ezt előidéző sokféle ok közül a legfontosabb, hogy míg a külföldi eredetű (te-

hát csak megbízott útján eszközölhető) bejelentések száma nem emelkedett, addig a szegényjogos bejelentők száma jelentősen megszorodott és a cégek bejelentéseinél is a már fent említett törekvés (képviselő nélküli bejelentés) érvényesült. Amíg az 1935. évi bejelentéseknél a képviselő nélküliek aránya 53% volt, addig az 1935. évben közzétett bejelentéseknél ez az arány csupán 25%¹⁾. Az egy ügyvivőre eső bejelentések száma 1935-ben 52 volt (szemben az 1927. évi 62 bejelentéssel). — Ha most a magyarországi adatokat összehasonlítjuk az osztrák szabadalmi hivatal adataival, akkor azt látjuk, hogy míg ott 1927-ben a bejelentések 59%-ánál történt ügyvivő útján a bejelentés, addig 1935-ben már csak 53%-nál. Vagyis a csökkenés ott is meg van, de kisebb mértékben mint nálunk.

A Szabadalmi Bíróság bevételei és kiadásai.

A Szabadalmi Bíróság pénzügyi forgalma több szempontból érdekes. Így például érdemes a bevételek összetételét, annak idők folyamán történt változásait, továbbá a bíróság tiszta bevételi többletének alakulását vizsgálnunk. A Szabadalmi Közlöny kezdetől fogva közli a hivatal illetve bíróság bevételeit és kiadásait, kivéve az 1919-től 1926-ig terjedő időt, amikor a pénzérték folytonos változása miatt a közlés szünetelt.

A bevétel legnagyobb részét az évi díjak teszik (80—90%). Elég tekintélyes még a bejelentési díjakból befolyt összeg is, de már az egyéb díjak tétele aránylag kicsi. A Szabadalmi Hivatal összes bevétele 1896-ban közel 350.000 korona volt. (Mindeniütt kikerekített értékeket közlünk.) Ez az összeg fokozatosan emelkedett és 1913-ban már 1.460.000 koronát tett ki. Igaz, hogy 1909-től e bevételekben a hivatalhoz befolyt védjegy- és mintaügyi bevételek is szerepelnek, de tekintve, hogy ez az egész összegnek csak néhány százaléka (akkor 1—2, most 5—6%), nem hat zavarólag. A háború alatt és után, a befolyt díjaknál természetesen nagy volt a visszaesés. Még 1927-ben is csak 426.000 P volt a bevétel. 1929-ben azonban a bíróság bevétele, — főleg a szabadalmi díjaknak ez év januárjában történt nagymértvű felemelése következtében — hirtelen növekedett. 1931-től a gazdasági válság hatására egy kis visszaesés mutatkozott,

1) 2600 közzétett bejelentés közül 649 bejelentésnél nem volt képviselő.

de 1933-ban az újabb díjemelés következtében ismét emelkedést tapasztalunk. Itt említjük meg, hogy a szabadalmi díjak 1932. évi felemelésének hatására a megszűnt szabadalmak évi száma emelkedett. Míg az 1932-öt megelőző időben a megszűnt szabadalmak évi száma 1600 és 2200 közt mozgott, addig 1933-ban 3800, 1934-ben 2300 szabadalom szűnt meg. Ennek ellenére a bevételeknek 1930 és 1932 közt látható csökkenő irányzata megszűnt és a bevételek a következő években, mint már említettük, ismét emelkedtek.

Az évi díjakból és pótdíjakból befolyt összegek kikerekített értékei az 1934—35-i költségvetési évben a következőképpen oszlanak meg:

Évi díj	Pengő	Évi díj	Pengő	Évi díj	Pengő
1	55.830	7	50.380	13	23.800
2	44.280	8	51.490	14	37.500
3	46.280	9	50.340	15	58.000
4	52.170	10	35.300	16	56.850
5	61.375	11	37.100	17	18.000
6	55.950	12	28.150	18	6.500

Leszámítva tehát a 10—14 évig terjedő esztendőket, továbbá a még ki nem alakult utolsó két évet, a különböző évidíjakból befolyt összegek csaknem egyformák (40.000—60.000 P). Megjegyzendő, hogy a táblázat adataiból kiszámítható érvényes szabadalmak korszerinti megoszlása nem teljesen egyezik a 195. oldalon közölt táblázat adataival. Ennek oka, eltekintve attól, hogy a fenti összegekben a pótdíjak is bentfoglaltatnak, egyfelől a felvételi idő nem egészen egyező volt, másfelől az, hogy az a fenti táblázatban közölt szabadalmak egy részénél már korábban, előre történt az esedékes évi díj befizetése. A kiadásokkal nem foglalkozunk részletesen, mindössze csak annyit állapítunk meg, hogy a kiadások ellentétben a bevételekkel, állandóan csökkennek. Ezért a bíróság tiszta bevételi többlete fokozatosan növekszik és 1935-ben már meghaladta a félmillió pengőt. Ehhez az összeghez még a bélyegilletékből befolyó kincstári jövedelmet is hozzá kell számítanunk, amely a beadványok száma alapján 60—80.000 pengőre becsülhető.

*

Ezzel a szabadalmakra vonatkozó főbb statisztikai kérdések vizsgálatát be is fejeztük. Még van ugyan néhány kérdés, mellyel érdemes lett volna foglalkozni, mint például a peres ügyek, bitorlások, stb. azonban ezek tanulmányozása már igen távolra ve-

zetne bennünket. Csak összehasonlítás-kép emlékezzünk még meg röviden a külföldi szabadalmi statisztikákról. Az egyes országokra vonatkozó statisztikákat az illető ország szabadalmi lapjában találjuk meg. E statisztikák nemcsak gazdagságuk, de összeállításuk tekintetében is meglehetősen eltérnek egymástól s így összehasonlító vizsgálathoz nem igen alkalmasak. Az Unió államainak adatait a „La Propriété Industrielle“ összefoglaló táblázatban évenként közli, de ez éppen csak, hogy megfelel annak az igen kevés követelménynek, melyet a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1927. évi kairói kongresszusa megkívánt az egyes államoktól. Az eddig kimutatott adatokon kívül az eredményes összehasonlító vizsgálat lehetővé tétele végett célszerű volna még legalább a következő adatok összegyűjtésének előírása és egységesítése: a szabadalmak megoszlása származási országok szerint; az érvényben lévő szabadalmak megoszlása kor szerint; a felszólalásokra és

megsemmisítésekre, valamint a kényszerengedélyekre vonatkozó adatok.

Visszatérve saját adatgyűjtésünkhöz, abból végső következtetésképpen azt a fontos tanulságot szűrhetjük le, hogy, ha a szabadalmi ügyek folyásáról helyes képet akarunk kapni, akkor nem szabad becslésekkel megelégednünk, hanem bele kell mélyednünk az adatok tömegébe, hogy így azok feldolgozásával és mérlegelésével a vizsgálandó kérdésekre kellő világosságot vethessünk. Hogy azonban ez megtörténhesék, szükséges a nyers adatok rendszeres, minél szélesebb körű gyűjtése, mert sokkal nagyobb fáradság az adatokat visszamenőleg megállapítani, mint azokat rendszeresen gyűjteni. Ha a nagy munkatöbblet miatt nem is lehetséges, hogy minden bejelentésről külön kis statisztikai lap készüljön, — ami a legjobb módszer volna, — a meglévő adatgyűjtésnek a fentebb tárgyalt kérdésekre kiterjedő bővítése azonban feltétlenül szükségesnek látszik.

Darvas Pál.

Magyarország villamos energiaipara.

L'industrie de l'énergie électrique en Hongrie.

Résumé. Vu la généralisation de l'emploi de l'électricité, il n'est pas sans intérêt d'examiner le rôle que joue l'industrie de l'énergie électrique dans l'ensemble des industries de Hongrie. Nous ne parlerons ici que des usines d'électricité d'utilité publique.

Dans le tableau 1, nous offrons, pour 1935, un tableau général, montrant les données qui caractérisent l'industrie de l'énergie électrique et les autres industries.

L'industrie de l'énergie électrique ne remonte pas à loin en Hongrie; on est donc à même d'en indiquer exactement l'évolution.

En 1898, la Hongrie avait 43 usines d'électricité d'utilité publique; dès 1913, à la veille de la guerre, elle en avait 224 (tableau 2). Les progrès accomplis ressortent particulièrement de ce fait que de 1898 à 1913, dans lesdites usines la capacité des générateurs a monté de 210 mille à 1664 mille kva, et l'énergie électrique y produite, de 365 millions à 2157 millions de kwh.

Le traité de Trianon détachait de la Hongrie les régions où se trouvaient une grande partie — près de 60% — des usines d'électricité. Mais depuis la production hongroise de l'énergie électrique a fait un puissant progrès (tableaux 3a), b) et 4). Si le nombre des usines d'électricité a diminué

depuis 1928, cela n'a été dû qu'à la centralisation de la production. Ainsi, celle-ci évoluait selon les meilleurs principes; on voit, par les données statistiques, qu'à partir de 1928, la capacité des usines d'électricité s'est élevée de 20 mille à 45 mille kva. La production d'énergie, ayant monté, de 6023 millions de kwh en 1927, à presque 900 millions de kwh en 1935, y a pris un vif développement, ce qui ressort aussi des chiffres indiquant la proportion moyenne, pour 1 habitant, de la production.

Cette proportion a monté, de 706 kwh en 1927, à presque 100 kwh en 1935. Toutefois, ce résultat n'est pas satisfaisant par rapport à l'étranger. L'industrie hongroise de l'énergie électrique n'a pas encore atteint un niveau correspondant aux progrès culturels et industriels du pays. On peut espérer qu'elle y parviendra bientôt, le gouvernement ayant dirigé, ces dernières années, l'évolution de cette industrie sur la voie la meilleure.

*

Alig egy fél évszázada annak, hogy az emberi elme egyik — talán legnagyobb — találmánya: az elektromosság a laboratórium szűk keretei közül kilépett és a villamosítás kérdése rövid idő alatt elsőrendű közgazdasági feladattá vált. A villa-

zetne bennünket. Csak összehasonlítás-kép emlékezzünk még meg röviden a külföldi szabadalmi statisztikákról. Az egyes országokra vonatkozó statisztikákat az illető ország szabadalmi lapjában találjuk meg. E statisztikák nemcsak gazdagságuk, de összeállításuk tekintetében is meglehetősen eltérnek egymástól s így összehasonlító vizsgálathoz nem igen alkalmasak. Az Unió államainak adatait a „La Propriété Industrielle“ összefoglaló táblázatban évenként közli, de ez éppen csak, hogy megfelel annak az igen kevés követelménynek, melyet a Nemzetközi Statisztikai Intézet 1927. évi kairói kongresszusa megkívánt az egyes államoktól. Az eddig kimutatott adatokon kívül az eredményes összehasonlító vizsgálat lehetővé tétele végett célszerű volna még legalább a következő adatok összegyűjtésének előírása és egységesítése: a szabadalmak megoszlása származási országok szerint; az érvényben lévő szabadalmak megoszlása kor szerint; a felszólalásokra és

megsemmisítésekre, valamint a kényszerengedélyekre vonatkozó adatok.

Visszatérve saját adatgyűjtésünkhöz, abból végső következtetésképpen azt a fontos tanulságot szűrhetjük le, hogy, ha a szabadalmi ügyek folyásáról helyes képet akarunk kapni, akkor nem szabad becslésekkel megelégednünk, hanem bele kell mélyednünk az adatok tömegébe, hogy így azok feldolgozásával és mérlegelésével a vizsgálandó kérdésekre kellő világosságot vethessünk. Hogy azonban ez megtörténhesék, szükséges a nyers adatok rendszeres, minél szélesebb körű gyűjtése, mert sokkal nagyobb fáradság az adatokat visszamenőleg megállapítani, mint azokat rendszeresen gyűjteni. Ha a nagy munkatöbblet miatt nem is lehetséges, hogy minden bejelentésről külön kis statisztikai lap készüljön, — ami a legjobb módszer volna, — a meglévő adatgyűjtésnek a fentebb tárgyalt kérdésekre kiterjedő bővítése azonban feltétlenül szükségesnek látszik.

Darvas Pál.

Magyarország villamos energiaipara.

L'industrie de l'énergie électrique en Hongrie.

Résumé. Vu la généralisation de l'emploi de l'électricité, il n'est pas sans intérêt d'examiner le rôle que joue l'industrie de l'énergie électrique dans l'ensemble des industries de Hongrie. Nous ne parlerons ici que des usines d'électricité d'utilité publique.

Dans le tableau 1, nous offrons, pour 1935, un tableau général, montrant les données qui caractérisent l'industrie de l'énergie électrique et les autres industries.

L'industrie de l'énergie électrique ne remonte pas à loin en Hongrie; on est donc à même d'en indiquer exactement l'évolution.

En 1898, la Hongrie avait 43 usines d'électricité d'utilité publique; dès 1913, à la veille de la guerre, elle en avait 224 (tableau 2). Les progrès accomplis ressortent particulièrement de ce fait que de 1898 à 1913, dans lesdites usines la capacité des générateurs a monté de 21·0 mille à 166·4 mille kva, et l'énergie électrique y produite, de 36·5 millions à 215·7 millions de kwh.

Le traité de Trianon détachait de la Hongrie les régions où se trouvaient une grande partie — près de 60% — des usines d'électricité. Mais depuis la production hongroise de l'énergie électrique a fait un puissant progrès (tableaux 3a), b) et 4). Si le nombre des usines d'électricité a diminué

depuis 1928, cela n'a été dû qu'à la centralisation de la production. Ainsi, celle-ci évoluait selon les meilleurs principes; on voit, par les données statistiques, qu'à partir de 1928, la capacité des usines d'électricité s'est élevée de 2·0 mille à 4·5 mille kva. La production d'énergie, ayant monté, de 602·3 millions de kwh en 1927, à presque 900 millions de kwh en 1935, y a pris un vif développement, ce qui ressort aussi des chiffres indiquant la proportion moyenne, pour 1 habitant, de la production.

Cette proportion a monté, de 70·6 kwh en 1927, à presque 100 kwh en 1935. Toutefois, ce résultat n'est pas satisfaisant par rapport à l'étranger. L'industrie hongroise de l'énergie électrique n'a pas encore atteint un niveau correspondant aux progrès culturels et industriels du pays. On peut espérer qu'elle y parviendra bientôt, le gouvernement ayant dirigé, ces dernières années, l'évolution de cette industrie sur la voie la meilleure.

*

Alig egy fél évszázada annak, hogy az emberi elme egyik — talán legnagyobb — találmánya: az elektromosság a laboratórium szűk keretei közül kilépett és a villamosítás kérdése rövid idő alatt elsőrendű közgazdasági feladattá vált. A villa-

mosság szinte napról-napra hódított meg magának újabb és újabb területeket és az emberiség mai mindennapi életének alig van olyan megnyilvánulása, amelynél az valamilyen formában szerepet ne játszana. Világosságot teremt, hatalmas energiát létesít és az erőátvitelt oly tökéletes módon valósítja meg, amelynél jobb alig képzelhető el. Ellátja energiával a vasutakat s ezzel a közlekedést és szállítást gyorsá, biztossá és egyszerűvé teszi. Az üzeneteket, a híreket felülmúlhatatlan gyorsasággal továbbítja, a betegségek gyógykezelésénél immár nélkülözhetetlenné válik, a kultúra terjesztésének szolgálatában pedig felbecsülhetetlen értéket jelent.

Érdeklődésre tarthat számot, hogy az az iparág, amely a kultúrembertől e már szinte elválaszthatatlan energiát előállítja, Magyarország egész iparában milyen helyet foglal el.

Egy olyan általános zsinórmértéket

megállapítani, amelynek segítségével valamely iparág elsőbbsége a többivel szemben kétségtelenül megállapítható lenne, nem könnyű feladat. A különféle iparágak súlyának megmérésére ugyanis más és más mértékegység szolgál. Vannak iparágak, amelyek jelentőségére a foglalkoztatott munkáskezek száma, másoknál viszont a beállított motorikus erő nagysága mutat rá. Sok esetben az ipartelepek száma, majd az elért termelés értéke dönt az elsőbbség kérdésében, gyakran viszont a befektetett tőke nagysága a mérvadó. Egy iparág rangsorának megállapítása legeredményesebben mégis úgy történhetik, hogy a különféle mértékegységek az értékelésnél — a kérdéses iparághoz idomuló mérlegeléssel — mind figyelembe vétetnek.

Az 1. számú táblázat Magyarország iparára vonatkozóan magában foglalja mindazokat az adatokat, amelyek a fentiekben

1. A gyáripár 1935. évi főbb adatai ipari főcsoportok szerint.

Données principales, pour 1935, sur l'industrie manufacturière, suivant les grandes catégories d'industries.

Ipari főcsoport <i>Numéros d'ordre et désignation des grandes catégories industrielles</i>		Az ipartelepek száma <i>Nombre des établissements industriels</i>	%	A befektetett álló tőke értéke ezer P — <i>Capitaux investis en millions de pengős</i>	%	Az erőgépek teljesítő- képessége LE-ben — <i>Capacité des machines motrices, en CV</i>	%	Évi átlagos munkáslétszám — <i>Nombre annuel moyen des ouvriers</i>	%	Az év folyamán előállított iparcikkek értéke ezer P — <i>Valeur des produits industriels, en millions de pengős</i>	%
száma	megnevezése										
I.	Vas- és fémipar — <i>sidérurgiques et métallurgiques</i>	255	7.3	217.707	9.2	56.974	5.4	31.233	14.4	238.913	10.9
II.	Gépgyártás stb. — <i>des machines, etc.</i>	161	4.6	133.767	5.6	23.165	2.2	24.087	11.2	164.699	7.5
II/22	Köszhasználatú villamos energiaipar — <i>production d'électricité d'utilité publ.</i>	280	8.1	473.394	19.9	698.737	66.5	6.538	3.1	117.577	5.3
III.	Kő-, agyag- és üvegipar — <i>de la pierre, poterie et verrerie</i>	528	15.1	260.633	11.0	39.689	3.8	21.803	10.1	74.573	3.4
IV.	Fa- és csontipar — <i>du bois et de l'os</i>	313	9.0	25.662	1.1	11.651	1.1	10.039	4.6	51.232	2.3
V.	Bőr-, sörté- és gumiipar — <i>du cuir, du poil, du crin et du caoutchouc</i>	89	2.5	29.474	1.2	7.545	0.7	8.504	3.9	90.704	4.1
VI.	Fonó- és szövőipar — <i>textiles</i>	326	9.3	337.032	14.2	37.731	3.6	54.445	25.2	412.916	18.8
VII.	Ruházati ipar — <i>du vêtement</i>	158	4.5	8.367	0.4	369	0.0	6.261	2.9	42.197	1.9
VIII.	Papírosipar — <i>du papier</i>	76	2.2	24.479	1.1	5.024	0.5	3.974	1.8	39.899	1.8
IX.	Élelmezési ipar — <i>de l'alimentation</i>	944	27.0	463.838	19.5	153.259	14.6	30.262	14.0	719.005	32.7
X.	Vegyészeti ipar — <i>chimiques</i>	250	7.2	378.765	15.9	15.700	1.5	12.017	5.6	203.139	9.2
XII.	Sokszorosító és műipar — <i>polygraphiques</i>	111	3.2	20.937	0.9	508	0.1	6.860	3.2	46.623	2.1
Összesen — <i>Total</i>		3.491	100.0	2.374.055	100.0	1.050.352	100.0	216.023	100.0	2.201.477	100.0

említett értékelés alapjául szolgálhatnak. A közölt adatokból kitűnik, hogy a villamos energiaipar a telepek száma tekintetében sorrendben az ötödik, a termelés értéke szempontjából pedig a hatodik helyen áll. A befektetett állótöke értéke és az alkalmazott erőgépek teljesítőképessége a villamos energiaipart Magyarország iparcsoportjai között az első, az alkalmazott munkások száma pedig majdnem az utolsó helyre utalja.

A különböző mértékegységekkel végzett mérések tehát különböző és egymásnak ellentmondó eredményekre vezetnek. Ennek az az oka, hogy a villamos energiaiparnak a következőkben ismertetett egyéni sajátosságai, amelyek a többi iparágakkal közös mértékegység megállapításának lehetőségét majdnem teljesen kizárják, a rangsorozást még külön is megnehezítik. A tárgyalt mértékegységeknek a villamos energiaipar szempontjából való kellő mérlegelése útján azonban a mutatkozó látszólagos ellentmondásokra mégis magyarázat nyerhető és így az értékelésre tisztultabb kép bontakozik ki.

Az ipartelepek száma a villamos energiaipar jelentőségének megmérésére önmagában semmiesetre sem lehet mérvadó. A villamos energiaipar kialakulása idején a telepek száma a fejlődés mértékéről ugyan némileg tájékoztatást nyújt, de akkor, amikor a szóbanforgó ipar erősödése újabb telepek létesítése helyett inkább a meglévő üzemek teljesítőképességének növelésében nyilvánul meg, a telepek száma a mérés alapjául már nem szolgálhat. Az energiatermelés és elosztás fejlődésének biztosítása egyébként leggazdaságosabban éppen a központosítás, vagyis sok kis telep helyett egy nagy teljesítőképességű telepnek beállítása révén érhető el. Tehát elképzelhető esetleg a fordított arány érvényessége is, amelynél a villamos energiaipar fejlődésével az energiatermelő telepek számának csökkenése mutatkozik.

Az alkalmazottak száma sem szolgálhat a mérés alapjául. Nagy telepek vezetésére is elegendő ugyanis egy-két szakember, sok munkásra sincs szükség, mert a gépek az energiatermelést automatikusan végzik és az alkalmazott néhány munkás feladata jóformán csak a gépek üzembentartásával kapcsolatos teendők ellátására szorítkozik.

A mechanikai energiának villamos energiává való átalakítása, vagyis a villamos energiatermelés, természetesen nagy mó-

torikus erőt kíván, tehát az erőgépek teljesítőképességének nagysága szintén nem jelentheti a villamos energiatermelő ipar elsőbbségét egy talán jelentősebb, de kisebb hajtóerőt szükségelő iparággal szemben. A villamos energiatermelő ipar erőgépeinek teljesítőképességére vonatkozó adatok mérlegelésénél egyébként szem előtt kell tartani azt a körülményt is, hogy azok a valóságosnál valamivel nagyobbak. A kisebb energiatermelő telepek ugyanis sokszor valamilyen más ipari üzemmel (malmal, fűrészteleppel stb.) kapcsolatosak és gyakran mindkét üzem meghajtására ugyanaz az erőgép szolgál. Ilyen esetekben a közös erőgép teljesítőképességének a két üzemre eső hányada többnyire csak körülményes számítások útján volna megállapítható s ezért a kérdéses erőgép teljesítőképességét osztatlanul csak a jelentősebb üzemnél — rendszerint a villamos energiatermelőnél — veszik figyelembe. Tehát az erőgép teljesítőképességének a másik iparág meghajtására szolgáló hányada is a villamos energiatermelő ipar javára íródik.

A villamos energiaiparba befektetett állótöke magas értéke szintén a dolog természetéből folyik. Eltekintve ugyanis attól, hogy a szóbanforgó ipar gépi berendezése már önmagában is magas értéket képvisel, ebben az iparban a befektetett állótöke — ellentétben a többi iparág állótökéjével — nemcsak a szorosán vett ipartelep értékét öleli fel, hanem a messze ágazó távvezeték- és elosztóhálózatok értékét is magában foglalja. Az összehasonlításra tehát az állótöke nagysága sem mértékadó.

Mint hogy az eladott villamosenergia értékének alakulását sok esetben a többi iparcikk értékalakulásától teljesen független tényezők is befolyásolják, a villamos energiaipar jelentőségének megmérésénél a termelés értéke helyett annak mennyisége — különösképen mert egynemű árucikkről van szó — sokkal alkalmasabb mértékegységül kínálkozik. A termelt energia mennyiségére vonatkozó adatok ugyan nem felelnek meg arra, hogy a többi iparággal szemben összehasonlítási alapul vétessenek, de az évenkénti energiatermelésre vonatkozó adatsor a villamos energiaipar alakulásának feltétlenül hű tükrözője és a hazai villamos energiatermelő ipar más ország szóbanforgó iparával így módon párhuzamba állítható s a termelt energiamentiség az értékelés alapjává válhat.

A rangsor megállapításánál fontosabb

2. Magyarország villamos energiatermelő iparának főbb adatai az 1898., 1906. és az 1913. évekről.

Données principales, pour 1898, 1906 et 1913, sur l'industrie de l'énergie électrique en Hongrie.

Év Années	A telepek száma Nombre des établissements		A gőzgépek Machines à vapeur		A vízi erőgépek Machines motrices hydrauliques		Egyéb erőgépek Autres machines motrices		Az összes erőgépek Ensemble des machines motrices		Az energiatermelő gépek Générateurs d'électricité			Az alkalmazottak Employés		A termelt villamos energia mennyisége ezér Kwó. — Electricité produite, en milliers de kWh		A hálózatra kapcsolt — sur le réseau		Capacité, en CV, des moteurs électr. branchés		Nombre total des lampes à incandesc. et à arc branchées				
	száma	— leur nombre	teljesítőképessége LE leur capacité, CV	száma	— leur nombre	teljesítőképessége LE leur capacité, CV	száma	— leur nombre	teljesítőképessége LE leur capacité, CV	száma	— leur nombre	teljesítőképessége LE leur capacité, CV	száma	— leur nombre	teljesítőképessége LE leur capacité, CV	összes száma leur nombre total	közül a munkások száma dont ouvriers	A termelt villamos energia mennyisége ezér Kwó. — Electricité produite, en milliers de kWh	villamos motorok teljesítőképessége LE	izzó- és ivilámpák száma összesen	száma	— leur nombre	teljesítőképessége LE leur capacité, CV	száma	— leur nombre	
1898 ¹⁾	43	134	27.992	14	2.321	6	640	154	30.953	170	21.044	489.4	1.328	1.031	36.496	2.297	271.757									
1906 ¹⁾	120	281	71.845	40	10.337	39	3.910	360	86.092	384	59.251	493.8	2.887	2.268	93.953	14.230	958.894									
1913 ²⁾	224	308	165.587	64	16.552	246	41.600	618	223.739	697	166.427	742.9	5.918	4.918	215.729	79.051	2.702.964									
1913 ³⁾	91	157	115.920	12	2.810	98	14.755	267	133.485	329	106.400	1.169.2	2.236	1.667	97.643	39.477	1.752.602									

¹⁾ A Magyarbirodalomra vonatkozó adatok. — *Hongrie entière avant la guerre.* ²⁾ Horvát-Szlavonország adatai nélkül. — *Sans la Croatie-Slavonie.* ³⁾ Magyarország jelenlegi területére vonatkozó adatok. — *Territoire actuel.*

azonban az a kérdés, vajjon Magyarország villamos energiaipara betölti-e ma már azt a helyet, amelyet az ország ipari fejlettségének és általános kulturáltságának megfelelően betöltenie kellene.

A villamos energiaipar mai helyzetének megítélésére áttekinthető kép a múltjának felidézése révén nyerhető. Itt említhető meg, hogy a villamos energiaiparba a villamos energiát közhasználatra termelő telepek tartoznak. Megkülönböztethetők közöttük a közhasznú telepek, amelyek az energiát kizárólag eladásra termelik és a részben közhasznú telepek, amelyek mellett, hogy az energiát eladásra is termelik, annak jelentős részét maguk használják fel. Ezzel szemben a villamos energiát csak a saját szükséglet fedezésére termelő telepek a villamos energiaipar keretein kívül esnek.

A tárgyalt iparág még oly rövid életű, hogy annak fejlődési menetét nem nehéz keletkezésétől kezdve nyomon követni. Az első energiatermelő telep 1884-ben Temesvárott, a második pedig öt évvel később Budapesten létesült. A következő évtizedben azután egymást követte a villamos erőtelepek építése, úgyhogy az 1898. évi iparstatisztika a Magyarbirodalomban már 43 villamos energiatermelő üzemről adhatott számot. Az összehasonlítás kedvéért megemlíthető, hogy az 1888. év előtt a fejlett ipar felett rendelkező Németország is csak 2 villamos energiatermelő telepet mutat fel;

a további fejlődés azonban ott lényegesen gyorsabb ütemű volt és 1889-ben a villamos energiatermelő üzemek száma már 443-ra emelkedett. Ausztria ugyanekkor csak 30 jelentősebb erőtelepről számol be, tehát az ausztriai villamos energiaipar Magyarország hasonló iparával ekkor körülbelül egy színvonalon állott.

Az 1898., az 1906. és az 1913. évi iparstatisztikai adatgyűjtéseknek a villamos energiatermelő iparra vonatkozó főbb eredményeit a 2. számú táblázat tünteti fel. A közölt adatok hatalmas fejlődésről tanuskodnak. A telepek száma másfél évtized alatt több mint ötszörösre emelkedett, a hajtóerőül szolgáló erőgépek és az energiatermelő gépek teljesítőképessége pedig még ennél is nagyobb mértékben gyarapodott. Az egy telepre számítható kilóvoltamper-teljesítőképesség növekedése azt mutatja, hogy az újabban létesített telepek kapacitása általában lényegesen nagyobb volt, mint a régi telepeké. Ezek az adatok a villamos energiatermelő ipar megerősödését mutatják, ugyanekkor a termelt energiának növekedése, valamint a hálózatra kapcsolt villamos motorok teljesítőképességének gyors emelkedése az elektromosságának az iparban való térfoglalásáról tesz tanúságot, a hálózatra kapcsolt izzólámpák számának rohamos gyarapodása pedig a villamos energia használatának nagymértékű általános elterjedéséről nyújt képet.

Az elektromosság diadalmas térhódítása tehát minden téren bekövetkezik.

Az a merész lendületű fejlődés azonban, amely a villamos energiatermelő ipart a háború előtti időkben jellemzi, a háború évei alatt megtört. A háborús ipari konjunktúra ebben az iparágban nem vált érezhetővé. A fennálló telepek helyzete lényegesen rosszabbodott, mert az áremelkedések következtében növekvő termelési költségeiket a szerződéses áramdíjakra csak nagy nehézségek árán és nagy késedelemmel tudták áthárítani. Az energiatermeléshez szükséges jóminőségű szén hiánya, emellett még súlyosabb gondokat okozott. Rá kellett eszmélni az energiagazdálkodás fontosságára és arra, hogy az alacsony fűtőértékű szeneknek energiatermelési célra való felhasználása a sürgősen megoldandó feladatok közé tartozik. A tüzelő- és rézanyaghiány miatt ebben az időben még az energiaszolgáltatás zavartalanságának biztosítása is nehéz probléma volt. Természetes tehát, hogy akkor, amikor már a fennálló telepek nélkülözhető rézvezeték anyagának kicserélése s azoknak pótanyagokkal való helyettesítése is szükségessé vált és a gazdaságosság a telepek egyesítését kívánta volna, új telepek létesítésére aligha lehetett gondolni.

Bekövetkezett az összeomlás és a villa-

mos energiatermelő telepek nagyobbik része (a telepek 59,4%-a) Magyarország többi értékeivel együtt szintén idegen kezekbe került. De az energiatermelő telepek elvesztésénél sokkal nagyobb veszteséget jelentett az, hogy a szén- és vízi energiaforrásokról is le kellett mondani. Most, amikor a villamos energiatermelő telepek, mint erőközpontok, az iparfejlesztésnek és különösen a kisipar fejlődésének oly fontos eszközeivé váltak, sor kerülhetett volna az értékes vízierők okszerű kihasználására és ezen a révén hatalmas erőközpontok építésére. Az energiaforrásként legkedvezőbben kihasználható vízierők azonban majdnem mind a győztes államok birtokába jutottak és így az elektromos energiatermelés fejlesztésének e legkínálkozóbb módja helyett más — kevésbé előnyös — utat kellett választani. Villamos energiatermelő telepek létesültek kezdetben tehát mindenütt, ahol nagyobb ipari, vagy világítási energiaszükséglet jelentkezett, függetlenül attól, hogy a telepek a számukra szükséges energiaforrás, de különösen az egész ország egységes villamosításának terve szempontjából kedvező helyen vannak-e s a helyes energiagazdálkodás elvének követése csak a későbbi években válhatott valóra.

A villamos energiaipar háború utáni

3a. A villamos energiatermelők gépi berendezése. — *Outillage des usines d'électricité.*

Év — Années	A telepek <i>Etablissements</i>		A gőzgépek <i>Machines à vapeur</i>		A gőzturbinák <i>Turbines à vapeur</i>		Egyéb erőgépek — <i>Autres machines motrices</i>		Az összes erőgépek <i>Ensemble des machines motrices</i>			A villamos motorok <i>Moteurs électriques</i>		Az energiatermelő gépek <i>Générateurs d'électricité</i>	
	száma — leur nombre	az összes gyárak %-ában <i>par rapport à toutes les usines et fabriques, %</i>	száma — leur nombre	teljesítőképessége LE <i>leur capacité CV</i>	száma — leur nombre	teljesítőképessége LE <i>leur capacité CV</i>	száma — leur nombre	teljesítőképessége LE <i>leur capacité CV</i>	száma — leur nombre	teljesítőképessége <i>leur capacité</i>		száma — leur nombre	teljesítőképessége LE <i>leur capacité CV</i>	száma — leur nombre	teljesítőképessége KVA <i>leur capacité kva</i>
										lőerőben <i>CV</i>	a gyáripari erőgépteljesítmény %-ában <i>par rapport à celle des machines motr. de l'industrie manufacturière</i>				
1921	107	5.0	133	53.257	48	197.750	103	18.151	284	269.158	47.4	617	18.481	319	226.082
1922	119	4.8	133	53.737	50	202.410	107	17.869	290	274.016	44.6	636	18.693	337	224.256
1923	136	5.0	128	53.061	52	206.410	109	18.248	289	277.719	44.0	816	11.482	356	236.060
1924	148	5.1	117	47.506	60	222.210	122	18.978	299	288.694	44.3	817	12.608	366	241.696
1925	181	5.7	132	49.326	75	298.725	142	20.810	349	368.861	49.3	973	16.123	424	312.612
1926	219	6.7	147	50.938	83	304.710	188	40.474	418	396.122	51.8	1.054	16.684	491	348.544
1927	251	7.1	153	50.798	102	368.750	237	42.315	492	461.863	56.6	1.373	25.511	527	389.829
1928	259	7.3	142	49.759	107	410.050	244	43.428	493	503.237	59.0	1.600	30.550	531	459.139
1929	265	7.5	126	47.199	114	470.500	232	41.465	472	559.164	61.5	1.752	35.015	508	522.390
1930	266	7.6	118	44.115	124	578.008	232	43.573	474	665.696	65.4	1.982	41.333	488	616.814
1931	258	7.5	102	35.135	118	587.868	240	43.288	460	666.291	65.8	1.981	42.526	462	632.547
1932	291	8.8	86	31.461	108	579.135	221	41.151	415	651.747	65.7	2.036	45.636	443	632.667
1933	288	8.6	84	30.778	112	629.085	211	40.039	407	699.902	67.4	2.049	46.345	419	690.940
1934	287	8.5	69	23.717	109	629.200	206	39.724	384	692.641	67.1	2.066	47.217	398	686.919
1935	280	8.0	64	22.395	113	636.750	203	39.592	380	698.737	66.5	2.314	48.533	386	693.394

állapotára első ízben az 1921. évi iparstatistikai felvétel eredményei mutatnak rá. Ettől az évtől kezdődően a gyáripari, üzemi és termelési statisztikai felvétel keretében a közhasználatra villamos energiát termelő és elosztó ipartelepekről is évenként rendszeres adatgyűjtés folyik. A rendelkezésre álló bőséges anyagból ez alkalommal csak néhány jellemzőbb adatot ragadva ki, a 3. a) számú táblázat a tárgyalt iparág alakulásáról mégis hű képet nyújt. A közölt adatsorok mindegyike következetesen evolúciós és hatalmas fejlődésről tesz bizonyosságot. Az ipartelepek számára vonatkozó adatoknak a fejlődés szempontjából való megítélése végett ezúttal az abszolút számok helyett inkább csak a feltüntetett arányszámok érdemelnek figyelmet. A villamos energiatermelők számának az ország összes gyáripari telepeinek számához mért viszonyát kifejező százalékszámok — a legutóbbi években mutatkozó jelentéktelen visszaeséstől eltekintve — következetesen növekednek. Eszerint tehát a villamos energiaipar az ország egész ipari fejlődését meghaladó módon erősödött és az ipar összességében évről-évre nagyobb területet foglalt le a maga számára. Ugyanezt a viszonylagos fejlődést tükröztetik az erőgépek teljesítőképességére vonatkoztatott arányszámok is. A villamos energiaipar a gyáriparban alkalmazott elsődleges erőgépek hajtóerejének kezdetben nem egészen

a fele, az utóbbi években azonban már több mint háromnegyed része felett rendelkezett.

Az erőgépek között — az ország energiaviszonyaival összhangban — a gőzerejűek állanak első helyen, azok között az elsőség pedig a gőzturbinákat illeti. Az elektromos energiaipar tulajdonában lévő villamos motorok nem energiatermelésre, hanem az energiatermelők melléküzemeiben lévő munkagépek (szivattyúk, szellőző berendezések, javítást végző szerszámgépek stb.) meghajtására szolgálnak. A villamos motorokra vonatkozó adatok alakulása az energiatermelők melléküzemeinek jelentős erőszükséglet növekedését mutatja, tehát közvetve szintén a tárgyalt ipar fejlődése mellett szól.

A villamos energiatermelő ipar kapacitásának megmérése az energiatermelő gépek — a dinamók és generátorok — teljesítőképességére vonatkozó adatok szolgálnak. A 3. a) számú táblázatban közölt idevonatkozó adatok hasonlóképpen nagy gyarapodásról adnak számot. Az energiatermelő gépekkel kapcsolatos további megállapításokat azonban célszerűbb a későbbiekben közölt részletesebb adatok ismeretésekor megtenni.

A 3. b) számú táblázat bemutat néhány olyan adatot, amely a villamos energiaipar helyzetének megítélésére ugyan szorosan véve nem mértékadó, de figyelembevételük

3b. A villamos energiaipar alkalmazottai, főbb üzemi költségei és termelési értéke.

Employés, frais généraux et valeur de production de l'industrie de l'énergie électrique.

Év Années	Az alkalmazottak Employés		A munkások száma az összes gyáripari munkások %-ában Nombre des ouvriers par rapport à ceux de l'industrie manufacturière, %	Az összes személyzeti kiadások összege ezer P Dépenses de personnel, en milliers de pengős	A felhasznált				A termelt villamos energia Energie électrique produite
	összes száma leur nombre total	közül a munkások száma dont ouvriers			szén mennyisége ezer q — Charbons bons utilisés, en milliers de q	szén az összes gyáripari szén fogy. % par rapport aux charbons utilisés par l'industrie manufacturière, %	összes tüzelő és vil. anyagok Ensemble des combustibles et matières à éclairage employés	üzemi segédanyagok - Matières à exploitation auxil. employ.	
1921	5.631	4.402	2·9	3.156	6.758·4	25·5	14.588	681	19.578
1922	6.033	4.688	2·5	3.417	7.369·2	22·4	17.460	803	22.146
1923	6.177	4.733	2·3	4.314	7.333·0	22·3	17.050	1.212	34.268
1924	6.610	5.137	2·7	9.819	7.140·3	20·4	24.902	2.289	59.141
1925	7.081	5.494	2·8	15.891	8.735·7	25·6	30.930	1.640	81.125
1926	7.856	6.101	2·9	18.809	8.881·2	24·3	29.973	1.780	87.564
1927	8.385	6.589	2·7	20.433	11.129·9	26·4	39.856	2.158	104.811
1928	8.969	7.030	2·9	23.877	10.679·0	24·6	37.103	2.082	109.379
1929	9.253	7.303	3·0	24.812	11.199·9	25·4	44.687	1.548	120.937
1930	9.424	7.268	3·4	25.835	11.351·1	29·5	38.218	1.959	117.910
1931	9.099	6.876	3·6	23.895	10.750·9	31·4	36.459	1.450	115.451
1932	9.028	6.728	3·8	21.713	10.118·9	33·8	38.352	517	114.855
1933	9.110	6.704	3·5	20.729	10.891·8	35·1	37.328	494	110.923
1934	9.007	6.585	3·2	19.927	11.325·7	34·7	39.326	414	113.964
1935	9.224	6.652	2·9	20.486	12.181·3	33·0	39.971	479	117.577

a tárgyalt iparágról alkotott általános kép megvilágításához feltétlenül szükséges.

Az alkalmazottak számára vonatkozó adatok szintén növekedést mutatnak, de alakulásuk az egész gyáripár vonatkozó adatainak változásával nem párhuzamos. E szempontból figyelemreméltó azoknak a százalékszámoknak az alakulása, amelyek az energiaiparban foglalkoztatott munkások számának az összes gyáripari munkások számához mért arányát mutatják. Az általános depresszió éveiben — az 1930-1932. években — a munkáslétszám nem fogyatkozott meg oly mértékben, amint ez az egész gyáriparban bekövetkezett, viszont az energiaipari munkások számának későbbi növekedése az újabb ipari konjunktúra lendületével nem tartott lépést. A munkáslétszám lassúbb ütemű emelkedésére egyébként a munkást alig foglalkoztató elosztótelepeknek a szaporodása és a racionálisabban megszervezhető nagy termelőtelepek elterjedése is magyarázatul szolgál.

Figyelmet érdemelnek a szénfogyasztásról szóló adatok is, de különösen azok a százalékszámok, amelyek az energiaipar szénfogyasztását az egész gyáripár hasonló fogyasztásának arányában tüntetik fel. A villamos energiatermelő ipar szénfogyasztása a vizsgálat alá vont másfél évtized elején a gyáriparban összesen felhasznált szén mennyiségének még csak mintegy negyed-részt tette, míg a legutóbbi években annak már több mint egyharmadára rugott.

Néhány adat végül a tárgyalt iparág bruttó pénzügyi eredményeire vonatkozik. Szükséges megemlíteni, hogy a más ipari üzemmel kapcsolt energiatermelők vonatkozó adatai miatt a kimutatott főbb üzemi költségek alacsonyabbak, mint az e célra tényleg kiadott összegek. Néhány alkalmazottnak, de különösen a telep vezetőjének az illetménye és a gépek üzembentartásához felhasznált tüzelőanyagok beszerzési költsége ugyanis — mint a kapcsolatos üzemeknél nehezen szétválasztható tételek — sok esetben teljes összeggel a kapcsolt üzem terhére íródnak.

Az eddigiekben megismert adatok tehát az elektromos energiaipar nagymértékű fejlődését kétségtelenül igazolják. A fejlődés mértékének megítélése szempontjából azonban a mennyiségi adatok vizsgálatán túlmenően azok minőségére is figyelmet kell fordítani. Nem hagyható tehát figyelmen kívül az a körülmény, hogy a termelő-

telepek kapacitásának növekedése következtében a villamos energiaiparban bizonyos munkamegosztás következett be. A nagyobb energiatermelő telepek fogyasztó tábora ugyanis évről-évre duzzadt. A kis energiamennyiséget fogyasztók nagy tömegének ellátásával járó aprólékos teendők elvégzése pedig a vállalatoknak súlyos megterhelését vonta maga után. Az energiatermeléssel és annak további fejlesztésével kapcsolatos munkálatok zavartalan elvégzésének biztosítása végett elkerülhetetlenné vált, hogy a termelő vállalatok az adminisztrációs terhek alól felszabaduljanak. Ezért a termelők és a fogyasztók közé beékelődve elosztó vállalatok alakultak — rendszerint egy-egy község villamos energiával való ellátására — amelyek az energiát a termelőtelepektől nagyban vásárolták és azt a kisfogyasztók között közvetlenül maguk osztották szét. Később már e kis elosztótelepek száma is annyira elszaporodott, hogy a termelő és az elosztó vállalatok közé újabb nagy elosztó alakulatok bekapcsolódása vált szükségessé, amelyek viszont a termelőtől nagyobb mennyiségben átvett energiát a kis elosztók között osztották szét. Gyakran előfordul tehát az az eset is, hogy a fogyasztó a villamos energiát harmadkézből kapja. A fejlődésnek ez az iránya, amely a nagy termelőtelepek tehermentesítését eredményezte, kétségtelenül egészséges volt, mert az energiának nagyban, tehát gazdaságos módon való termelését segítette elő és a nagy termelési költségekkel, rossz hatásokkal dolgozó és ezért nem életképes törpe termelőtelepek megszűnésére, illetőleg azoknak elosztó vállalatokká való átalakulására vezetett.

A villamos energiaipar körébe tartozó telepek tehát termelő, illetőleg elosztó alakulatokká tagozódtak. Minthogy pedig az energiaelosztó telepek egész üzemi berendezése és gazdasági felépítése az energiatermelő telepektől lényegesen eltér, a Központi Statisztikai Hivatal szükségesnek látta adataikat az 1927. évtől kezdve a termelőtelepektől különválasztva feldolgozni.

A villamos energiaipar helyzetének megítélésére tulajdonképpen a termelőtelepek adatai nyújtanak hű képet, ezért a 4. számú táblázatban — eltérőleg az egész villamos energiaipart felölelő előző táblázatoktól — csak az energiatermelő telepekre vonatkozólag van néhány jellemzőbb adat összefoglalva.

Első tekintetre is meglepő az erőtelepek számára vonatkozó adatsor alakulása, mely az eddigi megfigyelés alá vont összes adatsorokkal ellentétben csökkenő irányzatú. Beigazolódást nyert tehát az a korábbiakban előlegezett feltevés, amely szerint a villamos energiatermelő ipar fejlődésének iránya az energiatermelő telepek számára vonatkozó adatsor alakulásával ellentétes is lehet. A telepek változásából tehát a villamos energiaipar fejlődésére következtetni nem lehet.

Csökkenést mutatnak az energiatermelő gépek darabszámát feltüntető adatok is, de az egy energiatermelő gépre jutó átlagos teljesítőképesség lényegesen emelkedik, igazolva a nagyobb gépegységek előtérbe nyomulását. Az energiatermelő gépek összes teljesítőképességét szemléltető adatsor a várakozásnak megfelelően lényegesen emelkedik. Az energiatermelő ipar izmosodásának azonban az energiatermelő gépeknek egy telepre jutó átlagos teljesítőképességét feltüntető adatok az igazi hű kifejezői. Ezek az adatok az energiatermelő üzemek kapacitásának hatalmas megnövekedéséről számolnak be, amely különösen akkor válik szembetűnővé, ha az összehasonlítás alapjául a háború előtti időkre vonatkozó megfelelő adatok vétetnek figyelembe (2. sz. táblázat). Az energiatermelő gépek teljesítőképességére rámutató adatoknak a 3. a) számú táblázat megfelelő adataival való összevetéséből kitűnik, hogy az energiatermelőkből energiaeosztókká alakult telepeken lévő — most már általában üzemen kívül álló — energiater-

melő gépek átlagos teljesítőképessége lényegesen kisebb, ami valóban a törpe termelőtelepeknek elosztókká való alakulását mutatja.

A termelt villamos energia mennyiségére vonatkozó adatok, messze túlszárnyalva Nagy-Magyarország elektromos energiatermelő iparának eredményeit, a villamosítás általános elterjedése mellett szólnak. A részletkérdéseket ez alkalommal mellőzve a mellékelt grafikon csupán tájékoztatás végett nyújt képet arról, hogy a termelt energia felhasználása köz- és magánvilágításra, ipari és vontatási célra a legutóbbi években miképpen oszlott meg. Nem tévesztendő szem elől, hogy a grafikon azt a villamos energiamennyiséget, amelyet a magán-, tehát nem közhasznú telepek állítanak elő, nem foglalja magában.

Összegezve az elmondottakat, minden kétséget kizáróan megállapítható tehát, hogy a villamos energiatermelő ipar fejlődési vonala kialakulásától kezdve visszaesést alig mutató módon állandóan emelkedett. Az elmondottak rávilágítottak arra is, hogy a tárgyalt iparág bizonyos szempontok szerint az ország egész iparában jelentős szerepet tölt be. Annak megállapítására azonban, hogy a villamos energiaipar elfoglalja-e azt a helyet, amelyet elfoglalnia kellene, az eddigieken kívül még egy — a külföldi viszonyokkal is összehasonlításra alkalmas — mértékegység megállapítására is szükség van. Ilyen mértékegységül az egy lakosra átlagosan jutó termelt energiamennyiség kínálkozik. A 4. számú táblázat tanúsága szerint ez az ér-

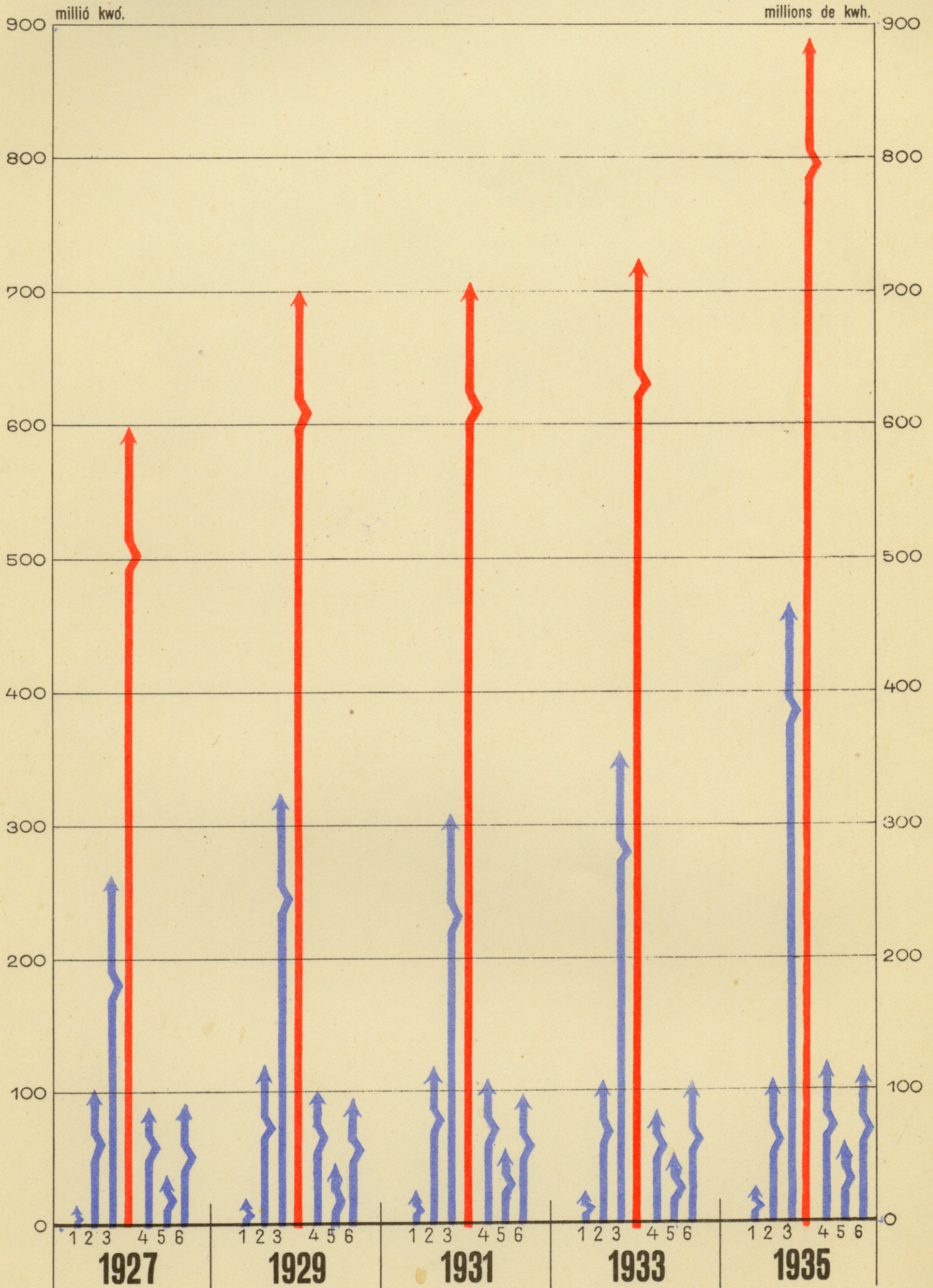
4. A villamos energiatermelő ipar főbb adatai az 1927—1935. években.

Données principales sur l'industrie de l'énergie électrique en 1927—35.

Év <i>Années</i>	Telepek száma <i>Nombre des établissements</i>	Az energiatermelő gépek <i>Générateurs d'électr.</i>		Az energiatermelő gépek átlagos teljesítőképessége KVA <i>Capacité moyenne d'un générat., kva</i>	Egy telepre jutó átlagos teljesítőképesség KVA <i>Capacité moyenne des générateurs par établissement, kva</i>	A termelt energia mennyisége ezer Kwó <i>Energie électrique produite, en milliers de kwh</i>	Egy lakosra jutó termelt energiamennyiség Kwó <i>De l'énergie électrique produite, il revient, en moyenne, à un habitant, en kwh</i>		Kihhasználási tényező %-ban <i>Coefficient de l'énergie utilisée, %</i>
		száma <i>leur nombre</i>	teljesítőképess. KVA <i>leur capacité, kva</i>				az országban <i>en Hongrie</i>	Budapest nélkül <i>non compris Budapest</i>	
1927	221	518	387.200	747·5	1.752·1	602.294	70·6	44·4	17·8
1928	223	513	454.000	885·0	2.035·9	648.608	75·4	46·8	16·3
1929	211	495	518.410	1.047·3	2.456·9	702.571	81·1	51·4	15·5
1930	198	469	612.703	1.306·4	3.094·5	720.233	82·9	56·6	13·4
1931	186	438	628.587	1.435·1	3.379·5	711.596	81·4	60·5	12·9
1932	166	394	619.473	1.572·3	3.731·8	686.764	78·2	58·4	12·7
1933	158	376	677.048	1.800·7	4.285·1	728.583	82·4	60·7	12·3
1934	155	370	675.389	1.825·4	4.357·3	808.782	90·9	70·4	13·7
1935	152	368	683.684	1.857·8	4.497·9	893.989	99·9	78·4	14·9

A TERMELT VILLAMOS ENERGIA MENNYISÉGE ÉS ANNAK FELHASZNÁLÁSA

QUANTITÉ ET UTILISATION DE LA PRODUCTION D'ÉNERGIE ÉLECTRIQUE

↑ { Termelt villamos energia
Production d'énergie électrique }
 Energie électrique utilisée pour: { éclairage public
éclairage privé
usages industriels
traction }
 Consommation des usines électriques
 Pertes dans le réseau et dans les transformateurs
↑ { 1 Közvilágításra
2 Magánvilágításra
3 Ipari célra
4 Vontatásra
5 A telepek önfogyasztása
6 Hálózati és transzformátor veszteség } felhasznált energia

5. Néhány ország villamos energiatermelése.
Production d'énergie électrique dans quelques pays.

Az országok megnevezése <i>Pays</i>	Az 1934. évben termelt villamos energia <i>Energie électrique produite en 1934</i>	
	mennyisége millió kilowattóra — en millions de kWh	egy lakosra jutó hányada kilowattóránként — il en revient, en moyenne, à 1 habitant : kWh.
Belgium — <i>Belgique</i>	4.023	486.1
Németország — <i>Allemagne</i>	30.726	461.2
Anglia — <i>Angleterre</i>	20.690	442.2
Ausztria — <i>Autriche</i>	2.465	364.4
Franciaország — <i>France</i>	15.235	363.3
Olaszország — <i>Italie</i>	11.884	278.8
Cseh-Szlovákia — <i>Tchéco-Slovaquie</i>	2.853	188.6
Magyarország — <i>Hongrie</i>	809	90.9
Lengyelország — <i>Pologne</i>	2.574	77.1
Jugoszlávia — <i>Yougoslavie</i>	718	48.7
Románia — <i>Roumanie</i>	760	39.9
Görögország — <i>Grèce</i>	158	23.4
Bulgária — <i>Bulgarie</i>	137	22.5

ték az 1937. évi 70.6 kilowattóráról szép fejlődés után az 1935. évben megközelítőleg 100 kilowattóra emelkedett. Az 5. számú táblázat a Népszövetségi Statisztikai Évkönyvből kiemelve néhány európai ország 1934. évi vonatkozó adatait foglalja magában.

A kép, amelyet az 5. számú táblázat közölt adatai nyújtanak, nem a legvigasztalóbb. A termelt villamos energia mennyiségének egy lakosra jutó hányada a feltüntetett nyugati országok mindegyikénél lényegesen nagyobb, mint Magyarországon és az átlagérték csak az iparilag kevésbé kulturált keleti és balkán államoknál marad a 100 kilowattóra alatt. A Budapestre vonatkozó adatok nélkül számított kilowattórahányad amellet tanuskodik, hogy a vidék a villamosítás terén még mindig nagyon elmaradott. Az ország 3.390 községe közül az 1935. évben mindössze 1.064 (31.4%) volt villamosítva. Ez az arány különösen egy fejlett módon villamosított ország megfelelő arányszámához hasonlítva eléggé kedvezőtlen. Franciaországban például az 1934. évben — az igaz, hogy

hatalmas állami támogatás eredményeként — a községeknek 91.2%-a volt már villamos energiával ellátva.

Magyarország elektromos energiatermelő ipara tehát nem áll azon a fokon, amelyen az ország kulturális viszonyainak megfelelően állania kellene. Eltekintve az ehelyütt csak érintőlegesen említett technikai szempontból fontos megoldandó feladatokról — amilyen például az ország villamosításának egységes terv szerint való fejlesztése, transzverzális távvezetékek további kiépítése, szabványosított feszültségekre és azonos periódusszámra való átterés stb. — jelentős azoknak a teendőknek a száma, amelyek megvalósításra várnak. Ezek közé tartozik elsősorban a községek és az ipar további villamosítása, majd valamivel távolabbi, de szintén elsőrendű fontosságú feladat a mezőgazdaság elektrifikálása és esetleg a villamos fűtés kérdésének gyakorlati megoldása.

Vannak vigasztaló tünetek is. Az energiatermelő telepek átlagos kihasználási tényezője — vagyis az a szám, amely a termelt energiának a termelhető energiához mért viszonyát mutatja — ugyanis elég alacsony. Ez egyébként a dolog természetéből is folyik, mert a kedvezőbb, nagy kihasználási tényező elérése, azaz a fogyasztásnak oly módon való szabályozása, hogy az lehetőleg állandóan a csúcsterhelés közelében ingadozzék, a gyakorlatban nehezen megoldható probléma. A kis kihasználási tényezőnek a 4. számú táblázatban mutatkozó csökkenése mégis amellet szól, hogy az energiatermelő gépek az utóbbi években nincsenek kellő mértékben kihasználva, tehát a fennálló energiatermelő berendezéssel, nagyobb beruházások nélkül lényegesen fokozottabb energiaszükséglet is kielégíthető volna. A kormány időszerű intézkedései a villamosításnak már eddig is sok fontos feladatát oldották meg és az energiaipar alakulását a legkedvezőbben befolyásolták. Nem jogosulatlan tehát az a remény, hogy az általános gazdasági helyzet javulása és további előnyös energiapolitikai intézkedések a villamos energiaipar jövő fejlődésében is erőteljesen éreztetik üdvös hatásukat.

Szalay Zoltán.

(Folytatás.)

O r s z á g	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1 9 3 6											
							I.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	IX.	X.	XI.	XII.
Beruházási iparok indexe																		
Egyesült Államok	48.2	27.6	41.2	46.5	63.2	82.4	69.7	65.9	67.6	77.9	80.6	84.1	87.9	87.1	87.6	90.0	92.9	97.6
Esztország	90.6	76.2	79.3	103.8	112.1	129.8	104.0	106.0	122.4	111.0	137.7	133.3	160.4	158.6	141.4	139.9	138.3	125.3
Finnország	67.5	68.4	79.0	105.5	102.0	109.2	104.1			101.6			114.3			116.7		
Japán	91.3	104.4	134.4	170.0	194.8		193.7	211.2	222.4	214.8	214.5	213.4	209.3	210.1	212.7	229.7	242.5	
Lengyelország	59.8	42.4	46.6	55.4	62.2	72.4	62.4	63.8	65.8	71.3	72.3	71.6	74.1	74.4	76.5	76.4	77.6	81.0
Németalföld	62.9	45.9	55.2	55.8	47.2	57.3	50.0	49.5	50.0	54.1	53.1	52.6	51.5	55.2	56.7	65.5	71.6	77.8
Németország	52.6	34.4	43.6	72.6	99.4	112.8	89.4	91.2	103.5	111.5	119.5	121.8	124.2	121.4	122.1	119.5	119.0	111.0
Norvégia	75.0	88.3	93.2	98.1	105.3	117.7	115.4	115.2	113.6	111.1	115.6	114.0	106.3	122.0	125.5	125.8	127.8	120.5
Románia	96.6	100.9	104.1	121.5														
Szovjet-Unió	183.2	213.2	234.8	292.6	368.0		440.9	458.6	450.5	479.1	495.6	494.6	454.6	473.5	517.1	530.6		
Fogyasztási iparok indexe																		
Egyesült Államok	85.2	75.9	84.2	83.4	87.6	94.5	91.3	88.1	87.6	89.4	89.2	92.1	96.0	97.4	97.6	96.0	100.3	107.1
Esztország	90.4	77.6	80.7	90.6	100.6	111.4	109.7	106.6	115.9	104.6	106.9	94.4	120.1	116.4	115.7	120.7	118.7	107.3
Finnország	90.7	95.3	109.6	125.9	139.6	153.3	153.0			151.5			153.3			154.7		
Japán	100.1	105.5	117.6	127.7	138.3		127.3	126.5	137.0	138.7	140.7	137.0	145.6	147.3	143.4	151.2	155.1	
Lengyelország	75.2	64.1	64.3	71.7	74.9	77.6	77.6	80.4	72.7	77.1	75.2	77.2	75.6	77.9	79.3	78.2	79.1	80.3
Németalföld	98.5	83.0	85.9	86.1	89.6	90.0	90.4	91.1	94.1	97.8	92.6	85.9	79.3	81.5	85.2	85.2	89.6	107.4
Németország	89.2	76.3	82.6	92.4	88.2	98.7	92.2	95.1	96.1	95.9	94.5	92.2	96.8	99.0	104.8	104.5	106.1	106.1
Norvégia	81.9	96.9	94.8	97.4	105.1	112.5	102.2	118.7	108.8	104.9	114.6	122.3	95.5	103.9	119.2	115.2	120.2	119.0
Románia	98.9	81.3	111.6	131.0														
Szovjet-Unió	141.2	155.9	164.8	188.9	224.9		262.6	262.4	271.0	269.8	271.9	233.3	225.2	259.8	305.3	348.1		
Építőiparok indexe																		
Argentina	59.9	42.2	40.4	52.4	48.3	43.9	33.7	28.5	44.0	46.8	38.0	46.6	52.6	46.6	56.4	50.4	42.4	41.1
Ausztrália	16.7	22.7	33.6	54.5	80.0		73.5	102.0	73.8	80.1	89.4	109.2						
Belgium	93.4	93.2	92.6	77.0	99.3	92.3	80.6	101.9	117.5	111.0	106.8	95.2	101.7	83.8	93.5	90.1	66.3	58.8
Csehszlovákia	75.0	87.6	62.4	50.3	35.5	44.0	16.6	9.2	11.6	13.4	26.0	52.6	70.0	50.0	80.3	75.8	63.2	58.7
Csile	44.0	56.0	73.7	130.3	139.6		114.3	148.8	221.1	86.1	72.4	89.7	143.1	92.9	125.0	93.9	147.8	
Délafrikai-Unió		100.0	93.6	143.8	217.8		319.3	227.1	218.6	238.1	215.0	310.2	216.0	232.8	292.4	313.3	238.6	
Egyesült Államok	45.9	19.6	18.4	19.2	31.9	51.8	40.6	31.5	47.2	57.1	55.7	56.2	58.5	61.4	53.6	55.3	53.3	51.3
Finnország	28.9	38.1	18.0	15.6	47.5	44.5	44.6	60.7	34.1	33.2	57.3	2.6	65.0	47.5	80.6	43.8	43.4	21.2
Franciaország	101.6	81.3	74.0	66.7	55.7	52.0	55.3	56.9	57.7	58.5	56.9	53.7	52.8	50.4	47.2	46.3	46.3	47.2
Kanada	47.2	16.8	9.2	11.4	19.7	16.9	6.6	9.8	12.1	16.3	21.3	23.4	23.6	18.8	18.6	21.0	15.5	16.5
Kína	120.9	86.3	111.8	105.4	78.8		29.7	34.7	60.9	60.9	70.4	81.7	63.9					
Kolumbia	28.8	27.6	48.7	64.4	66.1		68.2	76.0	100.8	63.4	66.9	79.1	79.2	80.5	94.9			
Lengyelország	100.0	89.4	91.3	120.1	121.8		94.7			87.9			169.8					
Magyarország	90.8	96.5	93.1	97.4	107.6	114.0	147.8	122.7	103.1	95.5	117.1	93.0	118.1	105.6	78.4	109.1	151.3	126.2
Nagy-Britannia	86.2	90.6	114.5	130.7	156.4	160.1	152.1	165.9	153.6	156.9	209.7	172.0	178.0	124.9	153.6	147.5	158.9	148.2
Németalföld	106.8	87.3	93.8	111.1	95.5	63.9	66.9	62.1	61.4	69.8	79.4	77.7	66.5	61.1	54.8	61.2	58.9	46.9
Németország	59.8	30.9	19.7	31.7	59.9	84.6	83.3	94.7	91.2	75.5	64.9	61.9	98.4	52.0	62.0	124.9	107.3	92.7
Norvégia	108.6	154.8	105.6	145.0	165.8		171.1			236.3			232.0					
Olaszország	52.8	45.1	53.1	88.6	104.8													
Palesztina	100.0	100.0	214.8	281.5	374.6	229.8	275.9	267.5	279.1	342.6	192.8	192.7	247.0	206.6	165.1	147.1	201.3	241.1
Spanyolország	80.5	66.6	70.4	73.1	140.5													
Svájc	135.9	141.8	106.2	118.0	71.4	34.1	18.1	29.3	87.1	26.1	25.0	27.7	16.3	18.3	76.0	38.5	19.2	21.6
Svédország	132.2	118.9	79.4	92.4	149.8	164.0	138.5			54.8			259.2			203.6		
Új-Zéland	55.1	49.8	50.8	53.4	66.6		63.1	68.6	86.9	82.2	84.2	84.6	86.4	80.9	78.7	75.5	78.0	
Ipari tevékenység világindexe																		
Világ (Szovjet-Unióval	79.1	69.0	77.7	85.0	95.3	110.5	102.7	102.6	102.9	107.7	108.5	107.9	108.5	110.1	113.8	116.4		
(Szovjet-Unió nélkül	74.8	63.0	71.3	77.0	85.1	95.6	88.9	88.0	88.5	93.3	93.7	93.6	96.1	96.5	97.8	98.7	102.2	103.1
Európa Szovjet-Unió nélkül	80.7	70.2	76.3	84.5	91.3	99.6	93.5	94.8	96.1	99.0	99.9	97.8	98.7	99.1	101.1	102.3	104.9	105.6
Észak-Amerika	68.4	54.4	64.3	67.3	76.4	88.8	82.6	79.7	78.8	85.6	85.7	87.2	91.1	91.4	92.2	92.6	96.6	102.0

100 alapon 1932-ig a válság következtében 69.0-ra esett vissza. Ezután fokozatos javulás állott be s 1935-ben az index 95.3 volt. 1936-ban erőteljes javulás következett s az index 110.5-re ment fel. Megjegyzendő, hogy ez az adat, mely csak az év első tíz hónapjának átlaga, nem is fejezi ki teljesen a javulás tendenciáját; a hónapról-hónapra javuló világindex 1936 októberében 116.4-en állott. Ez azt jelenti, hogy a világ ipari tevékenysége már múlt év végén 16%-kal haladta meg az 1929. évi konjunkturális magaslatot. Oroszország nélkül, melynek rendkívül kedvező adata igen javítja a világindexet, az 1936. évi világindex csak 95.6 az

1935. évi 85.1-del szemben, 1936 decemberében azonban ez az index már 103.1-en áll. Igen erősen közrejátszik a világindex megjavításában Észak-Amerika hatalmas ipari fellendülése. Ez annál feltűnőbb, mert az ipari termelés éppen a világ e részében az átlagnál jobban visszahanyatlott a válságévekben. 1929 = 100 alapon Észak-Amerika 1932. évi indexe 54.4 volt, 1935-ig feljavult 76.4-re, 1936 átlagában 88.8, 1936 végére 102.0-ra ugrott fel. Tehát Észak-Amerikában az ipari tevékenység ma majdnem mégegyszer olyan élénk, mint a válság mélypontján volt.

A táblázatunkban közölt részletekből kiemel-

kedik az Egyesült Államok gépiparának erős reagálása a konjunktúrára. Az Egyesült Államok gépipari indexe 1929 = 100 alapon 1932-ig 12·6-es mélységbe süllyedt. 1935-ben 55·2, 1936-ban 81·8, 1936 végén 94·4-en állt. A táblázatban nem közölt 1937 januári index pedig éppenséggel 128·6! Érdekes, hogy Japánban, ahol a gépipari indexet az elektromos áramfogyasztás indexe helyettesíti, 1930 = 100 alapon ez az index a múlt év végén 268·1-en állt. Hasonló arányú Japánban a beruházási javak indexének emelkedése is. Igen erős az automobilindex javulása Nagy-Britanniában, 1929-es alapon 1936 végéig 221·6-ra emelkedett. Németország hasonló adata 171·9. Említésreméltó, hogy a textilindex Görögországban 1929 óta a múlt év végéig 97·7%-kal emelkedett.

Egészen enormis, szinte hihetetlen magasságban járnak a Szovjet Unió indexei minden vonatkozásban. Az általános ipari termelési index 1929 = 100 alapon 1936 októberében 432·7. A gépipari termelés 1929 óta megtízszereződött, pedig az

1929-es adat (= 100) is hatalmas fejlődést jelez a korábbi évekkal (1927 = 55) szemben. 1935 átlagában az évről-évre ugrásszerűen emelkedő gépipari index már 657, 1935 végén 791 s 1936 utolsó adata 1018! A fogyasztási javak termelési indexe 1929-es alapon az utolsó adat szerint 348·1, a beruházási javaké pedig 530·6. Az összes indexek sorában legfeltűnőbb és legnagyobb méretű a Szovjet Unió automobilindexének felszökése. Ez az index így emelkedett: 1927: 30, 1929: 100, 1931: 235, 1932: 1.403, 1933: 2.922, 1934: 4.258, 1935 december: 6.783.

Az indexekhez megjegyezzük, hogy azok országonként nem egységes alapon számítottak. Különösen az építőipar indexei térnek el egymástól. Ezek részint a lakóházépítésre, részint ipari, kereskedelmi vagy egyéb építkezésre vonatkoznak s vagy értékadatok, vagy az épületek, szobák stb. száma, esetleg a beépített terület vagy a kiadott engedélyek alapján számítottak ki.

● KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ●

Borkivitelünk alakulása az utolsó tíz évben.

Variations de l'exportation de vin en Hongrie pendant les dix dernières années.

Résumé. Ces derniers temps, la production de vin était en Hongrie de 2·3 à 3·6 millions d'hectolitres par an; toutes les années, on en exportait 5 à 8%, et on en avait 92 à 95% pour la consommation intérieure. Pendant les 10 dernières années, c'est en 1930 qu'on y a produit et exporté le plus de vin. Ces exportations, ayant représenté 314 mille q en 1930, sont tombées à 254 mille q en 1933 et à 253 mille q en 1936. Leur valeur (16·1 millions de pengős en 1929 et 14·4 millions en 1930) a, en raison de la baisse du vin, été seulement de 5·3 millions en 1935 et de 5·7 millions en 1936. Dans la statistique hongroise du commerce extérieur, le poste des exportations de vin comprend, outre les vins en tonneaux et en bouteille, le moût en tonneaux et la lie de vin; nous indiquons, ci-dessous, et l'ensemble de ces exportations, et les quatre sortes de marchandises dont elles se composent. La part de ces éléments dans l'exportation de vin a changé ces derniers temps. Le moût, qui y représentait, vers la fin des années 1920, 23% à 31%, y figure à présent pour une proportion bien moindre, et celle du vin a notablement augmenté; pour le vin en bouteille, on y voit une forte progression pour les 4 dernières années.

Parmi les pays étrangers, la Hongrie a, pour le vin, 5 clients importants: l'Autriche, la Tchéco-Slovaquie, l'Allemagne, la Suisse, la Pologne. Naguère encore, les vins hongrois ont été exportés surtout en Autriche et en Tchéco-Slovaquie; aujourd'hui, ils le sont principalement en Allemagne et en Suisse. En 1936, la Hongrie en a exporté le plus en Allemagne (161 mille q, pour la plupart des vins destinés à être distillés, appelés *brännwein*). Venaient ensuite, sous ce rapport, la Suisse (56 mille q, des vins légers de la Grande Plaine et des vins de Villány et d'Eger); l'Autriche et la Tchéco-Slovaquie (9.378 et 13.420 q de bons vins, de Badacsony, d'Eger et de Tokaj); la Pologne (6.667 q, dont 85 ou 90% de vins de bonne qualité, provenant de Tokaj).

D'après les chiffres des gares expéditrices, c'est à Budafok qu'on a expédié à l'étranger le plus de vin (157 mille q, soit 62% des exportations vinicoles totales); Budapest occupait, à cet égard, la deuxième place (11.394 q); la commune d'Izsák, la troisième (7.638 q); venaient ensuite, sous ce rapport, Sopron, Eger, Bácsalmás, Zöldhalom, Tapolca, Tolcsva, etc.

Les vins de Hongrie jouissent d'une bonne réputation à l'étranger. Le gouvernement hongrois

kedik az Egyesült Államok gépiparának erős reagálása a konjunktúrára. Az Egyesült Államok gépipari indexe 1929 = 100 alapon 1932-ig 12·6-es mélységbe süllyedt. 1935-ben 55·2, 1936-ban 81·8, 1936 végén 94·4-en állt. A táblázatban nem közölt 1937 januári index pedig éppenséggel 128·6! Érdekes, hogy Japánban, ahol a gépipari indexet az elektromos áramfogyasztás indexe helyettesíti, 1930 = 100 alapon ez az index a múlt év végén 268·1-en állt. Hasonló arányú Japánban a beruházási javak indexének emelkedése is. Igen erős az automobilindex javulása Nagy-Britanniában, 1929-es alapon 1936 végéig 221·6-ra emelkedett. Németország hasonló adata 171·9. Említésreméltó, hogy a textilindex Görögországban 1929 óta a múlt év végéig 97·7%-kal emelkedett.

Egészen enormis, szinte hihetetlen magasságban járnak a Szovjet Unió indexei minden vonatkozásban. Az általános ipari termelési index 1929 = 100 alapon 1936 októberében 432·7. A gépipari termelés 1929 óta megtízszereződött, pedig az

1929-es adat (= 100) is hatalmas fejlődést jelez a korábbi évekkal (1927 = 55) szemben. 1935 átlagában az évről-évre ugrásszerűen emelkedő gépipari index már 657, 1935 végén 791 s 1936 utolsó adata 1018! A fogyasztási javak termelési indexe 1929-es alapon az utolsó adat szerint 348·1, a beruházási javaké pedig 530·6. Az összes indexek sorában legfeltűnőbb és legnagyobb méretű a Szovjet Unió automobilindexének felszökése. Ez az index így emelkedett: 1927: 30, 1929: 100, 1931: 235, 1932: 1.403, 1933: 2.922, 1934: 4.258, 1935 december: 6.783.

Az indexekhez megjegyezzük, hogy azok országonként nem egységes alapon számítottak. Különösen az építőipar indexei térnek el egymástól. Ezek részint a lakóházépítésre, részint ipari, kereskedelmi vagy egyéb építkezésre vonatkoznak s vagy értékadatok, vagy az épületek, szobák stb. száma, esetleg a beépített terület vagy a kiadott engedélyek alapján számítottak ki.

● KERESKEDELEM ÉS KÖZLEKEDÉS ●

Borkivitelünk alakulása az utolsó tíz évben.

Variations de l'exportation de vin en Hongrie pendant les dix dernières années.

Résumé. Ces derniers temps, la production de vin était en Hongrie de 2·3 à 3·6 millions d'hectolitres par an; toutes les années, on en exportait 5 à 8%, et on en avait 92 à 95% pour la consommation intérieure. Pendant les 10 dernières années, c'est en 1930 qu'on y a produit et exporté le plus de vin. Ces exportations, ayant représenté 314 mille q en 1930, sont tombées à 254 mille q en 1933 et à 253 mille q en 1936. Leur valeur (16·1 millions de pengős en 1929 et 14·4 millions en 1930) a, en raison de la baisse du vin, été seulement de 5·3 millions en 1935 et de 5·7 millions en 1936. Dans la statistique hongroise du commerce extérieur, le poste des exportations de vin comprend, outre les vins en tonneaux et en bouteille, le moût en tonneaux et la lie de vin; nous indiquons, ci-dessous, et l'ensemble de ces exportations, et les quatre sortes de marchandises dont elles se composent. La part de ces éléments dans l'exportation de vin a changé ces derniers temps. Le moût, qui y représentait, vers la fin des années 1920, 23% à 31%, y figure à présent pour une proportion bien moindre, et celle du vin a notablement augmenté; pour le vin en bouteille, on y voit une forte progression pour les 4 dernières années.

Parmi les pays étrangers, la Hongrie a, pour le vin, 5 clients importants: l'Autriche, la Tchéco-Slovaquie, l'Allemagne, la Suisse, la Pologne. Naguère encore, les vins hongrois ont été exportés surtout en Autriche et en Tchéco-Slovaquie; aujourd'hui, ils le sont principalement en Allemagne et en Suisse. En 1936, la Hongrie en a exporté le plus en Allemagne (161 mille q, pour la plupart des vins destinés à être distillés, appelés *brännwein*). Venaient ensuite, sous ce rapport, la Suisse (56 mille q, des vins légers de la Grande Plaine et des vins de Villány et d'Eger); l'Autriche et la Tchéco-Slovaquie (9.378 et 13.420 q de bons vins, de Badacsony, d'Eger et de Tokaj); la Pologne (6.667 q, dont 85 ou 90% de vins de bonne qualité, provenant de Tokaj).

D'après les chiffres des gares expéditrices, c'est à Budafok qu'on a expédié à l'étranger le plus de vin (157 mille q, soit 62% des exportations vinicoles totales); Budapest occupait, à cet égard, la deuxième place (11.394 q); la commune d'Izsák, la troisième (7.638 q); venaient ensuite, sous ce rapport, Sopron, Eger, Bácsalmás, Zöldhalom, Tapolca, Tolcsva, etc.

Les vins de Hongrie jouissent d'une bonne réputation à l'étranger. Le gouvernement hongrois

a pris récemment des mesures pour en faciliter plus encore l'exportation.

*

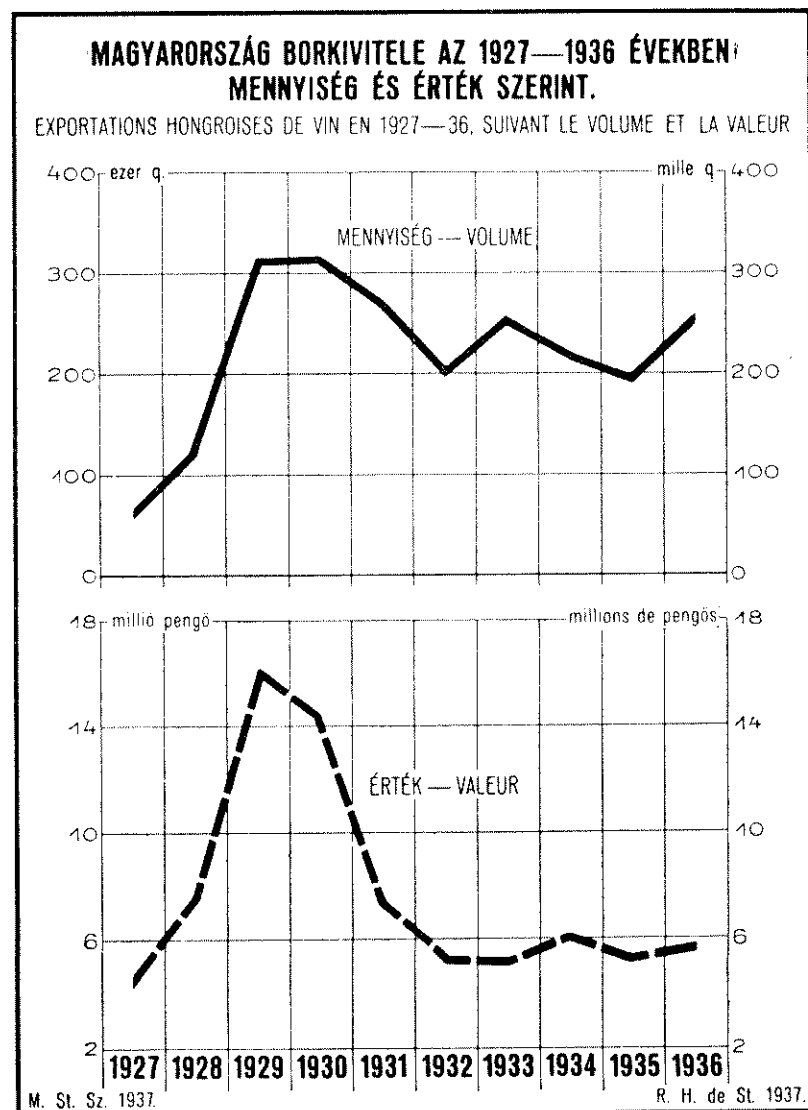
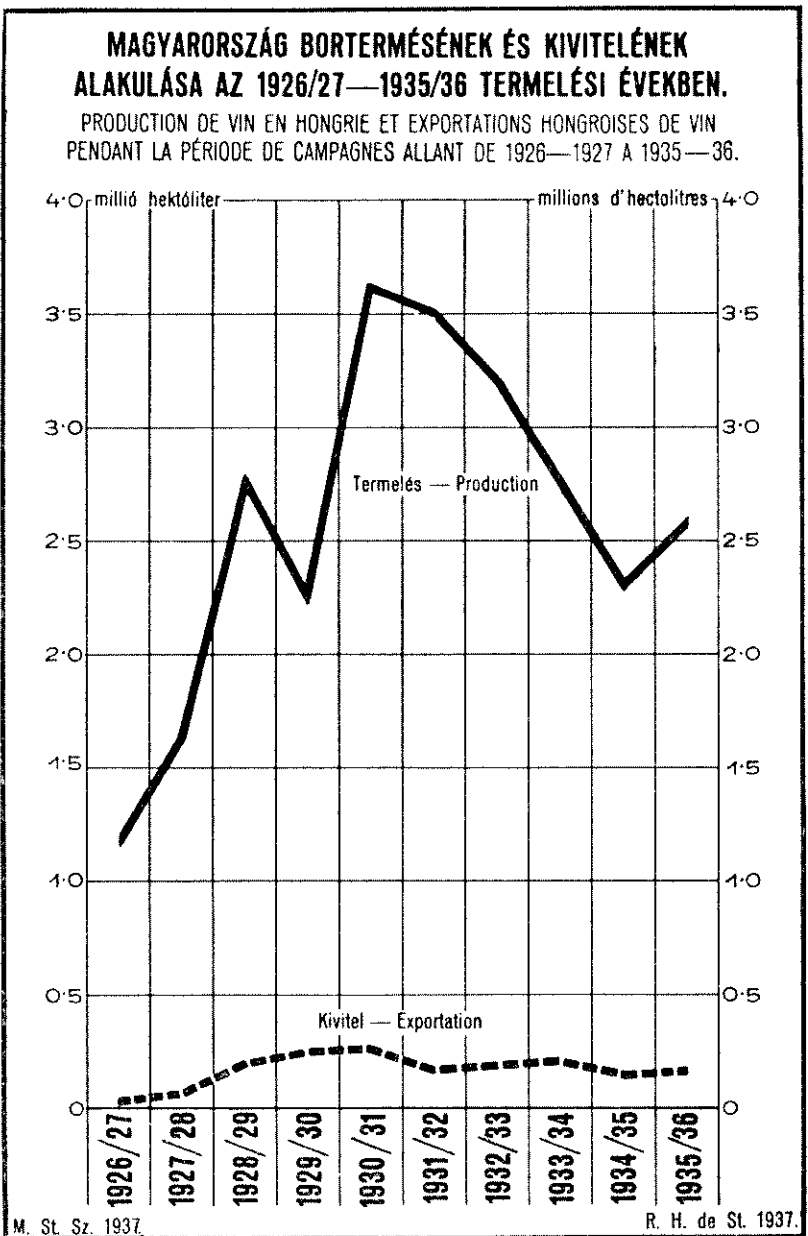
A bor kivitelünknek minden évben egyik fontos tételét képezi és az utóbbi tíz évben is jelentékeny összeggel járult hozzá külkereskedelmi mérlegünk javításához. A borkivitel mennyisége 1927. óta évenként igen változatos képet mutat, alakulására egyrészt a termés nagysága és minősége, másrészt az értékesítési lehetőségek van-

1. Magyarország bortermésének és -kivitelének összehasonlítása az 1926/27—1935/36 termelési években.

Production de vin en Hongrie pendant la période de campagnes allant de 1926—27 à 1935—36, comparée avec les exportations hongroises de vin.

Termelési év Campagnes	A termelt must borra átszámítva hl-ben Production de moût convertie en vin, en hl	A kivitt bor hl-ben Exportations de vin, en hl	%	Belfogyasztásra maradt bor hl-ben Vin disponible pour la consommation intérieure, en hl	%
1926/27	1,164.090	26.973	2.3	1,137.117	97.7
1927/28	1,643.768	68.298	4.2	1,575.470	95.8
1928/29	2,774.555	203.914	7.3	2,570.641	92.7
1929/30	2,240.642	252.471	11.3	1,988.171	88.7
1930/31	3,619.450	269.642	7.4	3,349.808	92.6
1931/32	3,509.765	173.862	5.0	3,335.903	95.0
1932/33	3,200.870	190.176	5.9	3,010.694	94.1
1933/34	2,775.085	216.318	7.8	2,558.767	92.2
1934/35	2,287.863	148.363	6.5	2,139.500	93.5
1935/36	2,572.240	171.901	6.7	2,400.339	93.3

nak a legnagyobb hatással. A borkivitel alakulásának vizsgálatát éppen ezért a termelt bormennyiség és a kivitelre került bormennyiség összehasonlításával kezdjük. Erre vonatkozólag az 1. számú tábla szolgál adatokkal, amely termelési évenként közli (a termelési év október 1 — szeptember 30-ig terjed) a termelt must mennyiségét borra átszámítva, valamint a kivitelre került bor bruttó métermázsa mennyiségét tiszta hektoliterekre átszámítva. Az elmúlt tíz évben a legkisebb bortermés 1926-ban volt, ekkor 1.2 millió hektoliter termelt. A kivitel is az 1926/27. termelési évben volt a legkevesebb, mindössze 27 ezer hektoliter bort exportáltunk. A legtöbb bor 1930-ban termelt 3.6 millió hektoliter, kivitelünk is az 1930/31. termelési évben érte el az utolsó tíz év legnagyobb mennyiségét 270 ezer hektolitert. Jelentékeny kivitelünk volt még az 1928/29. termelési évben, 204 ezer hektoliter, 1929/30. termelési évben 252 ezer hekto-

2. Magyarország borkivitele az 1927—1936. években mennyiség és érték szerint.

Exportations de vin de Hongrie en 1927—1936, suivant le volume et la valeur.

Év <i>Années</i>	Mennyiség q-ban <i>Volume, en q</i>	Érték — Valeur P
1927	61.632	4,528.976
1928	121.298	7,635.690
1929	313.238	16,107.016
1930	313.526	14,377.159
1931	269.304	7,328.708
1932	199.017	5,450.208
1933	254.145	5,414.852
1934	218.542	6,061.203
1935	195.580	5,328.159
1936	252.690	5,673.755

liter és az 1933/34. termelési évben 216 ezer hektoliter. Az 1935/36. termelési évben a bortermés közepes volt, 2·6 millió hektolitert tett, a kivitel is közepesen helyezkedett el, 172 ezer hektoliteres mennyiséggel.

Az elmúlt tíz évben a termelt mennyiségnek csak mintegy 2—8%-a került kivitelre, csak egy évben az 1929/30. termelési évben érte el a kivitel 252 ezer hektoliterrel a termés 11·3%-át. Az 1934/35. termelési évben a termés 6·5%-át, az 1935/36. termelési évben pedig 6·7%-át exportáltuk. Ezek az adatok azt mutatják, hogy a kivitelre kerülő bormennyiség igen kis százalékát teszi a termésnek, hiszen az ország bortermésének 92—98%-a minden évben a belfogyasztásra marad s így borkivitelünk fejlesztésének ezek szerint még tág tere van.

Külkereskedelmi statisztikánkban a borkivitel bruttómétermázsaiban van nyilvántartva s a tiszta métermázsamennyiség kiszámításánál lényeges különbség származik abból, hogy a bor hordókban, vagy palackokban kerül-e exportra. Egy bruttómétermázsa hordóbornál 84 liter, a palackbornál pedig 42 liter tiszta bornak felel meg. Az utolsó tíz év borkivitelének alakulását a 2. számú tábla mutatja. Ezekben az években borkivitelünk 62—314 ezer bruttómétermázsa határmennyiségek között mozog, amely kivitelt az 1927., illetve az 1930. években érték el. Jelentékeny mennyiségeket adtunk még el a külföldnek 1929-ben 313 ezer, 1933-ban 254 ezer és 1936-ban 253 ezer métermázst.

Sokkal változatosabb képet mutat a kivitel értékoldala, mert itt az áringadozások, a borminőségek árkülönbségei nagy

befolyással vannak az értékek alakulására. Az elmúlt tíz évben borkivitelünk összértéke 1929-ben és 1930-ban volt a legmagasabb. E két évben a borexport 16·1, illetve 14·4 millió pengővel gazdagította az ország közgazdaságát. A többi években a kivitt bor értéke jóval kisebb volt, két évben 1928-ban és 1931-ben meghaladta a 7 millió pengőt, egy évben 1934-ben 6 millió fölé emelkedett, a többi években pedig 5 millió pengő körül mozgott. Az utolsó két évben, 1935-ben 5·3 millió, 1936-ban pedig 5·7 millió pengőt képviselt. Az 1927. év óta eltelt tíz év alatt a borkivitel 77·9 millió pengővel javította az ország külkereskedelmi mérlegét. Borkivitelünknek az egyes években elért összértéke igen különböző egységértékekből alakult, 1927-ben a hordóbor bruttómétermázsajának egységértéke még 83·44 pengőt tett, amely érték 1930-ban 46·78 pengőre, 1931-ben 28·37 pengőre csökkent. Az 1935. évben az értékcsökkenés folytatódott, az egységérték 26·60-ra és az 1936. évben pedig 22·65 pengőre szállott alá. A bor egységértékének az évek folyamán észlelt csökkenése világosan mutatja, hogy a borárak a válság éveitől a többi agrárcikkek áresését nyomon követték.

Külkereskedelmi statisztikánk, amely az árukat a vámtarifának megfelelő tételek szerint dolgozza fel, a bor vámtarifátétele alatt a „must hordóban“ a „bor hordóban“, a „bor palackokban“ és a „borseprő“ adatait mutatja ki. A 3. számú táblázat a borkivitelnek e négy fajta szerinti megoszlását tíz évre visszamenőleg jelzi. A táblázatra tekintve rögtön szembeötlő, hogy míg az 1920-as évek végén kivitelünkben nagyobb százalékkal szerepelt a must, addig a legutóbbi években a must visszaesett és a bor kivitele emelkedett.

Az 1927. évben a kivitt össztermésnek 30·8%-a volt a must, 1932-ben a must 15·2%-ot tett. Az 1936. évben a must 7·5%-ra csökkent. A legtöbb mustot 1929-ben vittük ki, 44 ezer métermázst 1·2 millió pengő értékben. Innen kezdve kivitele fokozatosan csökkent, 1933-ban még 34 ezer métermázsa volt 487 ezer pengő értékben, majd tovább csökkenve 1936-ban 19 ezer métermázsa hanyatlott és alacsony ára miatt értéke csak 243 ezer pengőt képviselt.

A hordóbornál a helyzet fordítva van, 1927-ben az egész kivitelnek csak 68·5, 1928-ban pedig 76·1%-át képezte a hordó-

3. Magyarország 1927—1936. évi borkivitelének részletes adatai.

Données détaillées sur les exportations de vin de Hongrie, de 1927 à 1936.

Év Années	Must hordóban Moût en tonneaux					Bor hordóban Vin en tonneaux					Bor palackban Vin en bouteilles					Borsepró és borüledék, hordóban — Lie de vin et tartre, en tonneaux				
	Mennyiség Quantité		Egységérték Unité de valeur	Érték Valeur		Mennyiség Quantité		Egységérték Unité de valeur	Érték Valeur		Mennyiség Quantité		Egységérték Unité de valeur	Érték Valeur		Mennyiség Quantité		Egységérték Unité de valeur	Érték Valeur	
	q	%		P	%	q	%		P	%	q	%		P	%	q	%		P	%
1927	18.952	30.8	46.—	871.792	19.2	42.215	68.5	83.44	3,522.220	77.8	447	0.7	300	134.100	3.0	18	0.0	48.—	864	0.0
1928	28.180	23.2	40.—	1,127.200	14.8	92.314	76.1	68.60	6,332.546	82.9	516	0.4	322	166.152	2.2	288	0.3	34.—	9.792	0.1
1929	44.081	14.1	28.—	1,234.268	7.7	268.231	85.6	54.77	14,690.174	91.2	572	0.2	300	171.600	1.0	354	0.1	31.—	10.974	0.1
1930	20.159	6.4	26.—	524.134	3.6	292.457	93.3	46.78	13,682.295	95.2	805	0.3	210	169.050	1.2	105	0.0	16.—	1.680	0.0
1931	26.373	9.8	14.—	369.222	5.0	240.969	89.5	28.37	6,835.202	93.3	588	0.2	188	110.544	1.5	1.374	0.5	10.—	13.740	0.2
1932	30.221	15.2	20.—	604.420	11.1	167.749	84.3	28.12	4,717.440	86.5	706	0.3	176	124.256	2.3	341	0.2	12.—	4.092	0.1
1933	34.165	13.4	14.25	486.851	9.0	218.192	85.9	21.04	4,589.751	84.8	1.783	0.7	190	338.180	6.2	5	0.0	14.—	70	0.0
1934	13.385	6.1	16.07	215.068	3.5	200.739	91.9	26.27	5,272.883	87.6	4.338	2.0	132	572.852	9.5	80	0.0	5.—	400	0.0
1935	2.442	1.3	20.63	50.370	1.0	191.072	97.7	26.60	5,083.397	95.4	1.916	1.0	101	193.042	3.6	150	0.0	9.—	1.350	0.0
1936	18.868	7.5	12.90	242.738	4.3	230.037	91.0	22.65	5,210.039	91.8	2.405	1.0	89	214.768	3.8	1.380	0.5	4.50	6.210	0.1

bor. A hordóbor kiviteli mennyisége 1935-ben 97.7%-ra emelkedett. A legtöbb hordóbor 1930-ban exportáltuk, 292 ezer métermázsát, 13.7 millió pengő értékben, ami az egész mennyiség 93.3%-ának, illetve az összérték 95.2%-ának felel meg. Az 1936. évben a hordóbor kivitelünk 230 ezer métermázsára rúgott.

Palackborból a régebbi években csak egészen kis mennyiségeket vittünk ki külföldre. Az utolsó években a palackbor kivitele is fellendült, a legtöbbet 1934-ben exportáltuk, a 4.338 métermázsás kivitel 573 ezer pengőt képviselt. Ez a mennyiség a kiviteli mennyiség 2%-ának és mivel a palackborok rendszerint jó minőségű drágább borok, értékük az összérték 9.5%-ának felel meg. Az 1936. évben 2.405 mé-

termázsa palackbort exportáltunk 215 ezer pengő értékben, ami az összmennyiség 1%-át, az összérték 3.8%-át teszi.

Borsepróból kivitelünk egészen jelentéktelen, a legtöbbet 1931-ben 1.374 métermázsát és 1936-ban 1.380 métermázsát szállítottunk külföldre, 14 ezer, illetve 6 ezer pengő értékben.

Arról, hogy a magyar bor milyen országokban talált piacra, a 4. számú tábla számol be. Borkivitelünk az utolsó tíz évben főként öt ország felé irányult. Ausztriába, Cseh-Szlovákiába, Németországba, Svájcba és Lengyelországba. Visszapillantva az elmúlt tíz esztendőre, megállapíthatjuk, hogy az 1920-as évek végén Ausztria és Cseh-Szlovákia vette át a legtöbb magyar bort, a kivitel 87—88%-a

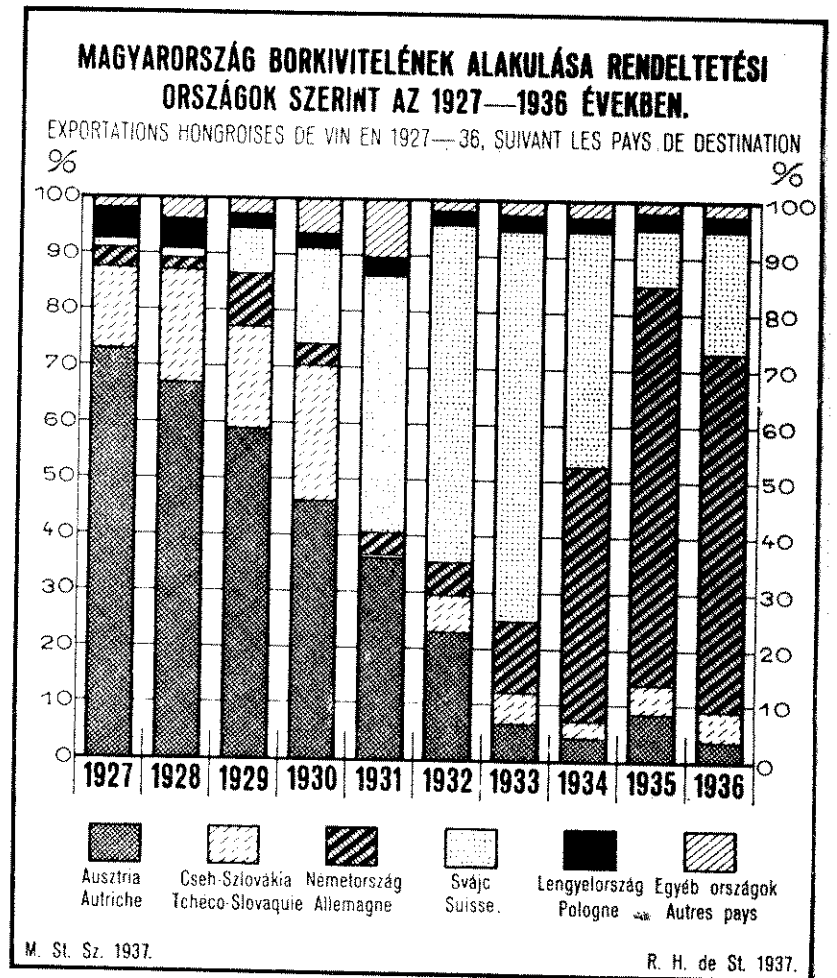
4. Magyarország borkivitelének mennyiségi megoszlása rendeltetési országok szerint. az 1927—1936. években.

Exportations de vin de Hongrie en 1927—36, suivant le volume et les pays de destination.

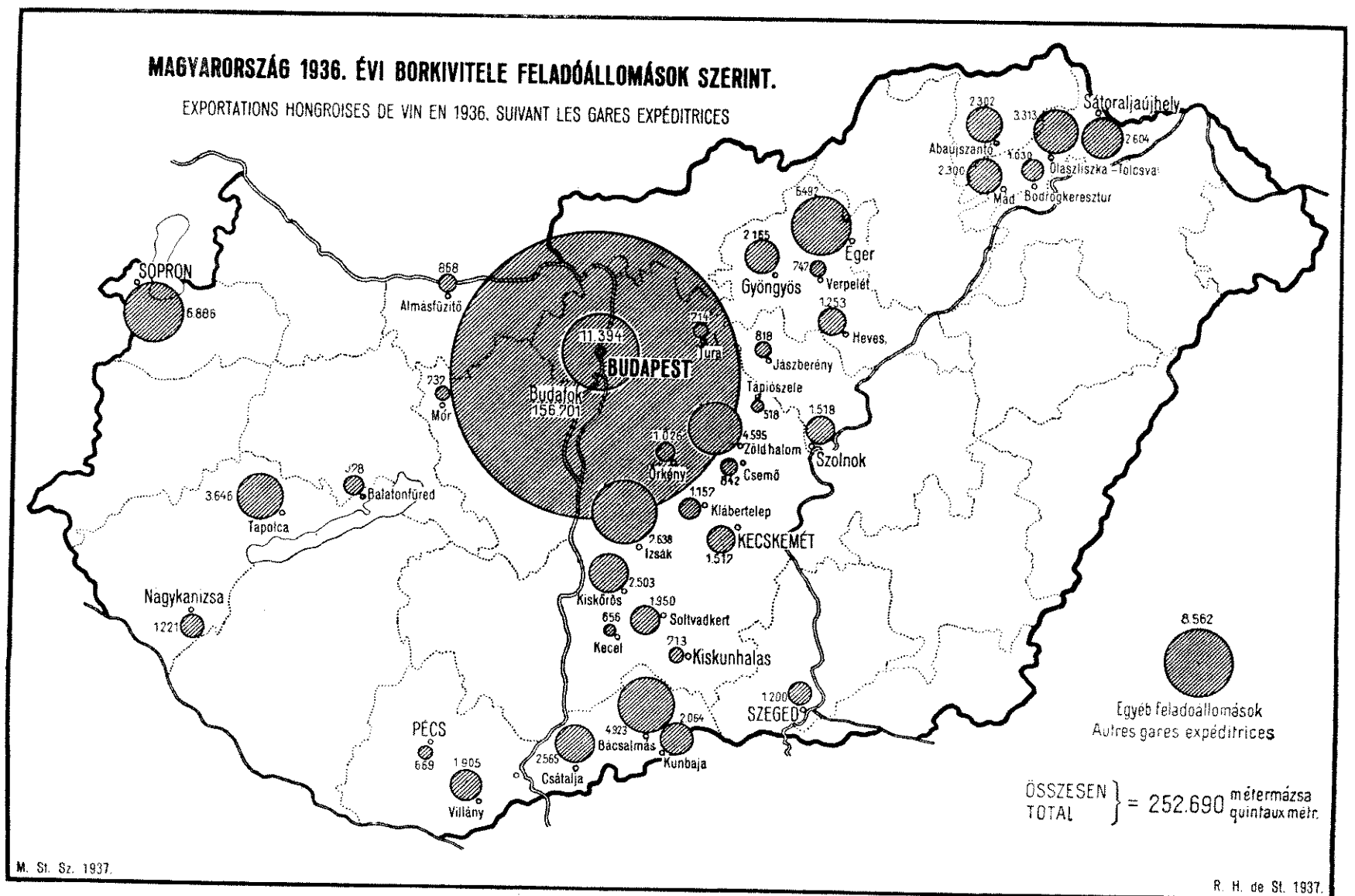
Ország Pays	1927		1928		1929		1930		1931		1932		1933		1934		1935		1936	
	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%	q	%
Ausztria Autriche	45166	73.3	81164	66.9	188850	58.7	144873	46.2	97323	36.2	46498	23.4	16600	6.5	9017	4.1	16158	8.3	9378	3.7
Cseh-Szlov. Tch.-Slov.	8783	14.3	24263	20.0	56623	18.1	77247	24.6	829	0.3	12166	6.1	14221	5.6	6591	3.0	11561	5.9	13420	5.3
Németorsz. Allemagne	2094	3.4	2794	2.3	29340	9.4	11858	3.8	10486	3.9	11946	6.0	33111	13.0	100062	45.8	138012	70.6	161107	63.8
Svájc Suisse	805	1.3	1678	1.4	24670	7.9	52717	16.8	125766	46.7	118924	59.7	176804	69.6	90394	41.4	19424	9.9	55936	22.1
Olaszorsz. Italie . . .	27	0.0	3930	3.2	7126	2.3	1035	0.4	2712	1.0	1547	0.8	529	0.2	77	0.0	130	0.1	201	0.1
Franciaorsz. France . .	27	0.0	3	0.0	170	0.0	15910	5.1	20557	7.6	1310	0.7	1602	0.6	36	0.0	75	0.0	1987	0.8
Lengyelorsz. Pologne . .	3415	5.6	6059	5.0	7998	2.5	6943	2.2	7390	2.7	4927	2.5	6928	2.7	5951	2.7	6552	3.3	6667	2.6
Egyéb orsz. Autres pays	1315	2.1	1407	1.2	3461	1.1	2943	0.9	4241	1.6	1699	0.8	4350	1.8	6414	3.0	3668	1.9	3994	1.6
Összesen Total . .	61632	100.0	121298	100.0	313238	100.0	313526	100.0	269304	100.0	199017	100.0	254145	100.0	218542	100.0	195580	100.0	252690	100.0

ment e két országba. A legutóbbi években a helyzet megváltozott, ma Németország és Svájc a magyar bor legnagyobb fogyasztója, kivitelünk 80—86%-a irányul ide, Lengyelország helyét megtartotta és évenként a kivitel 2,5—3%-át veszi át s ez igen fontos piaca a magyar bornak, mert a kivitt mennyiség 85—90%-a jó minőségű tokaji bor.

Ausztriába 1927-ben 45 ezer métermázsa bort szállítottunk, ami a kivitel 73,3%-át tette. A kivitel 1929-ben érte el a legnagyobb mennyiséget 184 ezer métermázsaival, majd az osztrák bortermelés fejlesztésével ez a mennyiség fokozatosan csökkent és 1936-ban Ausztria már csak 9 ezer métermázsa bort vásárolt. Cseh-Szlovákiánál hasonló a helyzet 1930-ban még 77 ezer métermázsa bort vett át tőlünk, 1936-ban ideirányuló kivitelünk már csak 13 ezer métermázst tett. Igen szép és nagyarányú fejlődést mutat a Németországba irányuló borexportunk, 1927-ben kivitelünk mindössze 2 ezer métermázsa volt, de exportunk fokozatosan fejlődött, 1934-ben elérte a 100 ezer méter-

mázst, 1935-ben a 138 ezer métermázst és 1936-ban 161 ezer métermázsa emelkedett úgy, hogy ma már kivitelünknek 63,8%-át Németország veszi át. Svájci kivitelünk is hasonlóképpen alakult, tíz év-

5. Magyarország borkivitelének mennyiségi megoszlása feladóállomások és rendeltetési országok szerint az 1936. évben.

Exportations de vin de Hongrie en 1936, suivant le volume, les gares expéditrices et les pays de destination.

Feladóállomás <i>Gares expéditrices</i>	Ausztria <i>Autriche</i>	Cseh-Szlovákia <i>Tchéco-Slovaquie</i>	Németország <i>Allemagne</i>	Svájc <i>Suisse</i>	Franciaország <i>France</i>	Lengyelország <i>Pologne</i>	Egyéb országok <i>Autres pays</i>	Összesen <i>Total</i>
m é t e r m á z s a — q								
Budafok	840	4.597	135.739	11.811	933	754	2.027	156.701
Budapest	35	1.134	8.525	—	198	113	1.389	11.394
Izsák	—	—	6.932	706	—	—	—	7.638
Sopron	1.436	1	1.846	3.603	—	—	—	6.886
Eger	559	601	175	5.157	—	—	—	6.492
Bácsalmás	—	—	—	4.441	482	—	—	4.923
Zöldhalom	—	—	—	4.595	—	—	—	4.595
Tapolca	2.013	1.632	—	—	—	—	1	3.646
Olaszliszka-Tolcsva	20	541	370	—	56	2.294	32	3.313
Sátoraljaújhely	34	1.144	625	15	1	597	188	2.604
Csátalja	—	—	—	2.565	—	—	—	2.565
Kiskőrös	—	—	—	2.503	—	—	—	2.503
Abaujszántó	1	944	424	7	—	771	155	2.302
Mád	4	88	753	—	—	1.355	100	2.300
Gyöngyös	225	65	179	1.459	—	237	—	2.165
Kunbaja-Bácsalmási szőlők	—	218	—	1.846	—	—	—	2.064
Összesen — <i>Total</i>	5.167	10.965	155.568	38.708	1.670	6.121	3.892	222.091
Egyéb — <i>Autres</i>	4.211	2.455	5.539	17.228	317	546	303	30.599
Főösszeg — <i>Total général</i>	9.378	13.420	161.107	55.936	1.987	6.667	4.195	252.690
s z á z a l é k — %								
Budafok	8·9	34·3	84·3	21·1	47·0	11·3	48·3	62·0
Budapest	0·4	8·5	5·3	—	10·0	1·7	33·1	4·5
Izsák	—	—	4·3	1·3	—	—	—	3·0
Sopron	15·3	0·0	1·1	6·5	—	—	—	2·7
Eger	6·0	4·5	0·1	9·2	—	—	—	2·6
Bácsalmás	—	—	—	7·9	24·2	—	—	2·0
Zöldhalom	—	—	—	8·2	—	—	—	1·8
Tapolca	21·5	12·2	—	—	—	—	0·0	1·4
Olaszliszka-Tolcsva	0·2	4·0	0·2	—	2·8	34·4	0·8	1·3
Sátoraljaújhely	0·4	8·5	0·4	0·0	0·0	8·9	4·5	1·0
Csátalja	—	—	—	4·6	—	—	—	1·0
Kiskőrös	—	—	—	4·5	—	—	—	1·0
Abaujszántó	0·0	7·0	0·3	0·0	—	11·6	3·7	0·9
Mád	0·0	0·6	0·5	—	—	20·3	2·4	0·9
Gyöngyös	2·4	0·5	0·1	2·6	—	3·6	—	0·9
Kunbaja-Bácsalmási szőlők	—	1·6	—	3·3	—	—	—	0·8
Összesen — <i>Total</i>	55·1	81·7	96·6	69·2	84·0	91·8	92·8	87·8
Egyéb — <i>Autres</i>	44·9	18·3	3·4	30·8	16·0	8·2	7·2	12·2
Főösszeg — <i>Total général</i>	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0	100·0

vel ezelőtt még egészen jelentéktelen volt, 1931-ben eléri a 126 ezer métermázsát, 1933-ban a 177 ezer métermázsával kulminál, amely mennyiség összkivitelünknek 69·6%-át tette, ekkor hirtelen lecsökkent, de 1936-ban új lendületet vesz s 56 ezer métermázsára szökik. Az egyes országokba menő bor fajták szerint igen különböző. Ausztriába, Cseh-Szlovákiába csak a jobb minőségű, főleg badacsonyi, egri és tokaji borokat szállítjuk, Németországba irányuló

borkivitelünk legnagyobb részét a gyenge minőségű, párlásra szolgáló ú. n. brennwein képezi. Svájcban az alföldi, villányi és egri bornak, valamint a mustunknak van jelentékeny piaca.

Más oldalról világítja meg az 1936. évi borkivitel az 5. sz. tábla, amely mutatja, hogy mely vasútállomásokon adták fel a külföldre irányított bormennyiségeket. Az állomások a feladott bormennyiség nagyság szerinti sorrendjében következnek. Bu-

dafok áll első helyen, a többi állomás mögötte messze elmarad, mert az 1936. évi összkivitel 62%-át 157 ezer métermázsát erről az állomásról adták fel a külföldre. Mindenesetre ebben a mennyiségben 136 ezer métermázsát tesz a Németországba szállított „brennwein.“ Budafok kiváló pincéi révén az ország legnagyobb borigyűjtő helye, ahová az ország különböző vidékeiről nagy mennyiségű bort szállítanak kezelés, javítás és eladás végett. Második helyen Budapest áll, ahonnan 1936-ban 11.394 métermázsát bort adtak fel a külföldre, ami a kivitel 4·5%-át teszi. Budapestről is a legtöbb bor Németországba ment, 8.525 métermázsát tesz az odaváló exportunk. Budapest szintén, mint borigyűjtő hely bír fontossággal. Harmadik helyen következik csak az első vidéki állomás, Izsák 7.638 métermázsás mennyiséggel, ami az összkivitel 3%-át teszi, ezt követi Sopron 6.886 métermázsát forgalommal, innen főleg Svájcba, Ausztriába és Németországba ment a bor. Ezután Eger 6.492, Bácsalmás 4.923 és Zöldhalom 4.595

métermázsát feladással, e három állomásról szintén Svájcba szállították a bort, Tapolcáról Ausztriába és Cseh-Szlovákiába megy a bor. Tokaji borunknak híres termőhelyéről Tolcsváról és Mádról főleg Lengyelországba irányult a kivitel, Csátaljáról, Kiskőrösről, Gyöngyösről és Kúnbajáról pedig Svájcba szállítottunk bort. A táblázaton fel nem sorolt állomások közül Soltvadkert (1.950 métermázsát), Villány (1.905 métermázsát), Szolnok (1.518 métermázsát), Kecskemét (1.517 métermázsát), Heves (1.253 métermázsát), Szeged (1.200 métermázsát) és Örkény (1.026 métermázsát) főleg Svájcba, Balatonfüred (978 métermázsát), Verpelét (747 métermázsát), Mór (737 métermázsát), Kiskunhalas (713 métermázsát), Ausztriába, Nagykanizsa (1.221 métermázsát) pedig Németországba szállította a bort.

Az itt közölt kiviteli eredmények azt mutatják, hogy a magyar bornak külföldön jelentékeny piaca van és a magyar bor megbecsült és keresett cikk.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

A Budapesti Vámmentes Kikötő 1936. évi forgalma.

Le trafic du port libre de Budapest en 1936.

Résumé. L'augmentation, observée d'année en année, pour le trafic du port libre de Budapest, se poursuivait en 1936, mais, par rapport aux années précédentes, elle n'a pas été forte. Dans le bassin commercial, le trafic des marchandises a été de 2·7% supérieur à celui de 1935. Dans le trafic de ce bassin, les céréales et produits moulus ont figuré pour 28·5% (en 1935, pour 24·6%); les combustibles, pour 15·4% (en 1935, 18·8%); le papier, pour 10·4% (en 1935, 9·0%).

Les quantités d'huile minérale brute, entrées dans le bassin pétrolier pour être mises en oeuvre par les fabriques de pétrole, ont été de 39·0% supérieures à celles arrivées en 1935. On constate une augmentation du trafic des produits manufacturés. Le trafic total du bassin pétrolier a monté de 19·4%.

Les tableaux ci-dessous offrent des renseignements détaillés.

*

A magyar kikötők sorában a legfontosabb helyet betöltő kikötőnk az 1936. év folyamán is a zavartalan fejlődés képét mutatja. A forgalom 5·8%-os újabb emelkedéséből arra következtethetünk, hogy a kikötő a reáruházott fontos feladatoknak a tárgyalt évben is megfelelt. Az árumozdítás mennyiségének növekedése jelen al-

kalommal a petróleum medencének köszönheti elég magas hányadát. A petróleum medencében ugyanis az előző évi 4·5%-ot kitevő visszaeséssel szemben 19·4%-os emelkedést észlelhetünk. A kereskedelmi medencében viszont, mely az előző évben 21·8%-os nyereséget könyvelhetett el, az 1936. év folyamán összesen 2·7%-ot kitevő emelkedést találunk.

A kereskedelmi kikötő egyes helyein végigmenve a gabonátárházban végzett be- és kitarolás egész évi mennyisége az előző évi forgalmat 8·5%-kal multa felül. Ez a gyarapodás azt mutatja, hogy a gabonátárház férőhelyei eléggé ki voltak használva. Az 1936. év elején a rendelkezésre álló helyet búza- és rozstermésünk ideirányított tömegei, azonkívül a külföldi származású tengeri, illetőleg árpa foglalta el. Ugyanitt kaptak helyet azonkívül még a különféle hüvelyesek, illetőleg magfélék is. Az itt tároló mennyiség az év első felében fokozatosan kikerült a gabonátárház falai közül, melyeknek helyét azután az új esztendő terményei foglalták el. Az évvégi raktárkészletet nézve azonban megállapíthatjuk, hogy az jóval alatta marad az

dafok áll első helyen, a többi állomás mögötte messze elmarad, mert az 1936. évi összkivitel 62%-át 157 ezer métermázsát erről az állomásról adták fel a külföldre. Mindenesetre ebben a mennyiségben 136 ezer métermázsát tesz a Németországba szállított „brennwein.“ Budafok kiváló pincéi révén az ország legnagyobb borigyűjtő helye, ahová az ország különböző vidékeiről nagy mennyiségű bort szállítanak kezelés, javítás és eladás végett. Második helyen Budapest áll, ahonnan 1936-ban 11.394 métermázsát bort adtak fel a külföldre, ami a kivitel 4·5%-át teszi. Budapestről is a legtöbb bor Németországba ment, 8.525 métermázsát tesz az odaváló exportunk. Budapest szintén, mint borigyűjtő hely bír fontossággal. Harmadik helyen következik csak az első vidéki állomás, Izsák 7.638 métermázsás mennyiséggel, ami az összkivitel 3%-át teszi, ezt követi Sopron 6.886 métermázsát forgalommal, innen főleg Svájcba, Ausztriába és Németországba ment a bor. Ezután Eger 6.492, Bácsalmás 4.923 és Zöldhalom 4.595

métermázsát feladással, e három állomásról szintén Svájcba szállították a bort, Tapolcáról Ausztriába és Cseh-Szlovákiába megy a bor. Tokaji borunknak híres termőhelyéről Tolcsváról és Mádról főleg Lengyelországba irányult a kivitel, Csátaljáról, Kiskörösről, Gyöngyösről és Kúnbajáról pedig Svájcba szállítottunk bort. A táblázaton fel nem sorolt állomások közül Soltvadkert (1.950 métermázsát), Villány (1.905 métermázsát), Szolnok (1.518 métermázsát), Kecskemét (1.517 métermázsát), Heves (1.253 métermázsát), Szeged (1.200 métermázsát) és Örkény (1.026 métermázsát) főleg Svájcba, Balatonfüred (978 métermázsát), Verpelét (747 métermázsát), Mór (737 métermázsát), Kiskunhalas (713 métermázsát), Ausztriába, Nagykanizsa (1.221 métermázsát) pedig Németországba szállította a bort.

Az itt közölt kiviteli eredmények azt mutatják, hogy a magyar bornak külföldön jelentékeny piaca van és a magyar bor megbecsült és keresett cikk.

Petrichevich-Horváth Miklós br. dr.

A Budapesti Vámmentes Kikötő 1936. évi forgalma.

Le trafic du port libre de Budapest en 1936.

Résumé. L'augmentation, observée d'année en année, pour le trafic du port libre de Budapest, se poursuivait en 1936, mais, par rapport aux années précédentes, elle n'a pas été forte. Dans le bassin commercial, le trafic des marchandises a été de 2·7% supérieur à celui de 1935. Dans le trafic de ce bassin, les céréales et produits moulus ont figuré pour 28·5% (en 1935, pour 24·6%); les combustibles, pour 15·4% (en 1935, 18·8%); le papier, pour 10·4% (en 1935, 9·0%).

Les quantités d'huile minérale brute, entrées dans le bassin pétrolier pour être mises en oeuvre par les fabriques de pétrole, ont été de 39·0% supérieures à celles arrivées en 1935. On constate une augmentation du trafic des produits manufacturés. Le trafic total du bassin pétrolier a monté de 19·4%.

Les tableaux ci-dessous offrent des renseignements détaillés.

*

A magyar kikötők sorában a legfontosabb helyet betöltő kikötőnk az 1936. év folyamán is a zavartalan fejlődés képét mutatja. A forgalom 5·8%-os újabb emelkedéséből arra következtethetünk, hogy a kikötő a reáruházott fontos feladatoknak a tárgyalt évben is megfelelt. Az árumozdítás mennyiségének növekedése jelen al-

kalommal a petróleum medencének köszönheti elég magas hányadát. A petróleum medencében ugyanis az előző évi 4·5%-ot kitevő visszaeséssel szemben 19·4%-os emelkedést észlelhetünk. A kereskedelmi medencében viszont, mely az előző évben 21·8%-os nyereséget könyvelhetett el, az 1936. év folyamán összesen 2·7%-ot kitevő emelkedést találunk.

A kereskedelmi kikötő egyes helyein végigmenve a gabonátárházban végzett be- és kitarolás egész évi mennyisége az előző évi forgalmat 8·5%-kal multa felül. Ez a gyarapodás azt mutatja, hogy a gabonátárház férőhelyei eléggé ki voltak használva. Az 1936. év elején a rendelkezésre álló helyet búza- és rozstermésünk ideirányított tömegei, azonkívül a külföldi származású tengeri, illetőleg árpa foglalta el. Ugyanitt kaptak helyet azonkívül még a különféle hüvelyesek, illetőleg magfélék is. Az itt tároló mennyiség az év első felében fokozatosan kikerült a gabonátárház falai közül, melyeknek helyét azután az új esztendő terményei foglalták el. Az évvégi raktárkészletet nézve azonban megállapíthatjuk, hogy az jóval alatta marad az

1. A kereskedelmi és petróleummedence együttes forgalma.

Trafic total du bassin commercial et du bassin pétrolier.

Megnevezés <i>Spécification</i>	Kitárolás q <i>Marchandises sorties</i> q		Betárolás q <i>Marchandises entrées</i> q		Összesen q <i>Ensemble</i> q	
	1935	1936	1935	1936	1935	1936
a) Kereskedelmi medence — Bassin commercial						
Gabonatárház — <i>Silo</i>	1,060.706	1,181.207	1,049.491	1,109.408	2,110.197	2,290.615
Áruszinek — <i>Entrepôts</i>	655.608	792.643	658.201	798.018	1,313.809	1,590.661
Nyílt rakterület — <i>Embarcadère et débarcadère</i>	812.544	720.657	839.987	677.552	1,652.531	1,398.209
Együtt — <i>Total</i>	2,528.858	2,694.507	2,547.679	2,584.978	5,076.537	5,279.485
Közvetlen átrakás — <i>Transbordements directs</i>	—	—	—	—	2,396.407	2,392.675
Összesen — <i>Total</i>	2,528.858	2,694.507	2,547.679	2,584.978	7,472.944	7,672,160
b) Petróleummedence — Bassin pétrolier						
Összes forgalom — <i>Trafic total</i>	867.345	912.378	855.055	1,143.529	1,722.400	2,055.907
Mindössze — <i>Total général</i>	3,396.203	3,606.885	3,402.734	3,728.507	9,195.344	9,728.067

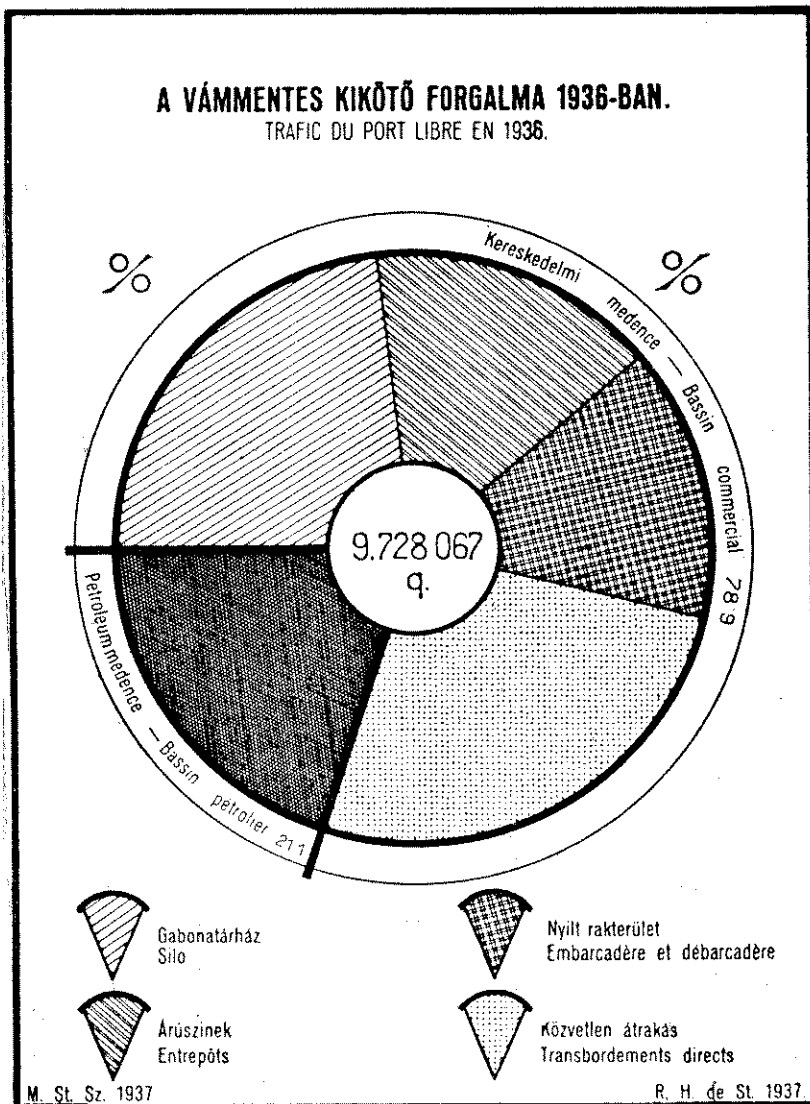
előző évi mennyiségnek, ami részint a határidőzlet korlátozásának, részint fokozott mértékű kivitelnek a következménye. A gabonatárházzal kapcsolatban meg kell még említeni, hogy a tárgyalt év folyamán a Futura r. t. gyapjuosztályával lebonyo-

lított gyapjuforgalom is hozzájárult a gabonatárház forgalmának emelkedéséhez, amennyiben a gyapjuforgalom az előző évit 51,5%-kal haladta meg.

Továbbmenve az áruszinek felé, azt látjuk, hogy a kereskedelmi medence élete itt élénkült meg a legerősebben. A ki- és betárolás mennyisége ugyanis az előző év forgalmához viszonyítva 21,1%-kal volt nagyobb. Az áruraktárak forgalmának legszámottevőbb része a tárgyalt évben is különféle papírneműekből állott, míg a többi itt tárolt árú között különböző gyapot, kakaóbab, gyarmat- és fűszerárú, valamint juta és fémek érdemelnek említést. Amint láthatjuk tehát az áruszinekben tárolt árú forgalmának növekedése egyben az értékesebb árú forgalmának gyarapodását jelenti.

A kereskedelmi medencéknek egyedül a nyílt rakodóterületek azok a helyei, ahol az általános emelkedő irányzattal szemben visszaesés jelentkezik. A forgalom csökkenése meglehetősen jelentékenynek mondható, amennyiben 15,4%-ot tett. Az előző évvel szemben elért kedvezőtlenebb eredmény a nyílt rakodóterületek legfontosabb áruinak a különböző tüzelőanyagoknak és fűrészelt fáknak forgalmában beállott erős csökkenésében leli magyarázatát.

Az egész kereskedelmi medence áruforgalmát a rakodó helyekre való tekintet nélkül nézve az év folyamán a kikötőbe került árú neme szerinti csoportosítás-

2. A kereskedelmi medence 1936. évi forgalma.
Trafic du bassin commercial du part libre de Budapest en 1936.

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	Készlet az év elején — <i>Stocks au début de l'année</i>	Betárolás az év folyamán — <i>Entrées dans les entrepôts au cours de l'année</i>	Készlet és betárolás együtt — <i>Dans les entrepôts au début de l'année, et quantités y entrées au cours de l'année</i>	Kitárolás az év folyamán — <i>Sortis des entrepôts au cours de l'année</i>	Készlet az év végén — <i>Dans les entrepôts à la fin de l'année</i>	Átrakás az év folyamán — <i>Transbordements au cours de l'année</i>
	méter mázsákban — <i>en quintaux</i>					
1 Búza — <i>Froment</i>	121.193	282.910	404.103	341.473	62.630	222.903
2 Rozs — <i>Seigle</i>	6.436	52.515	58.951	25.674	33.277	1.649
3 Arpa — <i>Orge</i>	38.348	42.604	80.952	66.457	14.495	1.053
4 Zab — <i>Avoine</i>	348	3.613	3.961	2.842	1.119	271
5 Tengeri — <i>Maïs</i>	33.374	524.164	557.538	537.406	20.132	2.878
6 Köles — <i>Millet</i>	1.667	9.666	11.333	5.742	5.591	319
7 Búzaliszt — <i>Farine de froment</i>	93	4.354	4.447	4.294	153	73.227
8 Rizs — <i>Riz</i>	—	—	—	—	—	200
9 Bab — <i>Haricots</i>	21.202	17.815	39.017	30.647	8.370	1.482
10 Borsó — <i>Pois</i>	11.126	52.005	63.131	49.059	14.072	48.094
11 Lencse — <i>Lentille</i>	2.163	19.328	21.491	19.669	1.822	1.911
12 Lenmag — <i>Linette</i>	5.826	1.344	7.170	6.497	673	405
13 Magvak, olajosak — <i>Graines oléagineuses</i>	8.969	13.837	22.806	20.799	2.007	4.521
14 Magvak, egyébek — <i>Autres graines</i>	11.605	59.049	70.654	47.642	23.012	15.831
15 Agyagáruk — <i>Poteries</i>	34	3.712	3.746	3.746	—	—
16 Ammoniak szóda — <i>Soude à l'ammoniac</i>	—	—	—	—	—	9.526
17 Ásványolajok — <i>Huiles minérales</i>	3.677	24.197	27.874	26.335	1.539	655
18 Bőrök — <i>Cuir et peaux</i>	419	10.913	11.332	11.179	153	28.120
19 Cserzőanyagok — <i>Matières à tanner</i>	132	9.191	9.323	8.267	1.056	5.687
20 Csokoládé, kakaó — <i>Chocolat et cacao</i>	—	22	22	22	—	4.310
21 Dohány — <i>Tabac</i>	2	8.605	8.607	8.607	—	34.814
22 Fajanyag (cellulose) — <i>Cellulose</i>	17.761	40.024	57.785	54.652	3.133	330.190
23 Fémek — <i>Métaux</i>	885	25.237	26.122	25.806	316	12.257
24 Földnemek — <i>Terres</i>	248	8.864	9.112	8.981	131	29.702
25 Fűrészeltfa — <i>Bois sciés</i>	9.418	106.325	115.743	109.824	5.919	40.600
26 Gépek és géprészek — <i>Machines et pièces détachées</i>	238	10.894	11.132	10.802	330	8.069
27 Gumiárúk — <i>Articles en caoutchouc</i>	10	25.808	25.818	25.427	391	122
28 Gyanta, kaucsuk — <i>Résine et caoutchouc</i>	1.158	13.620	14.778	14.001	777	1.033
29 Gyapju — <i>Laine</i>	5.634	33.093	38.727	30.758	7.969	342
30 Gyarmat- és fűszerárúk — <i>Denrées coloniales et épices</i>	1.409	34.428	35.837	31.582	4.255	1.968
31 Italok, mindenneműek — <i>Boissons de toutes sortes</i>	14	345	359	345	14	3.813
32 Juta és jutaárúk — <i>Jute et articles de jute</i>	404	28.699	29.103	28.999	104	4.736
33 Kénkovand — <i>Pyrite jaune</i>	—	100	100	100	—	312.147
34 Koks — <i>Coke</i>	55.817	123.206	179.023	116.162	62.861	345
35 Konzervek (hús, hal stb.) — <i>Conserves (de viande, de poisson, etc.)</i>	223	12.782	13.005	12.973	32	26.144
36 Kövek — <i>Pierres</i>	414	4.804	5.218	4.729	489	10.744
37 Kőszén — <i>Charbon</i>	54.666	275.428	330.094	289.139	40.955	39.356
38 Műtrágya — <i>Engrais artificiels</i>	—	2.456	2.456	2.404	52	367.550
39 Pamut (gyapot) — <i>Coton</i>	5.466	82.201	87.667	86.206	1.461	44.894
40 Papír és papírárúk — <i>Papiers et articles en papier</i>	34.864	384.064	418.928	376.288	42.640	33.863
41 Rongyok — <i>Chiffons</i>	123	12.072	12.195	12.163	32	5.500
42 Só — <i>Sel</i>	—	—	—	—	—	246.345
43 Tűzifa — <i>Bois à brûler</i>	55.550	117.303	172.853	120.225	52.628	96.143
44 Üveg és üvegáru — <i>Verres et ouvr. de verre</i>	76	761	837	836	1	954
45 Vas és acélárúk — <i>Ouvrages en fer et en acier</i>	19.216	8.947	28.163	27.300	863	261.539
46 Nyersvas — <i>Fonte brute</i>	—	—	—	—	—	5.783
47 Vegyiárúk — <i>Articles chimiques</i>	939	47.112	48.051	41.114	6.937	16.101
48 Egyéb áruk — <i>Autres articles</i>	2.205	46.561	48.766	47.334	1.432	34.579
Összesen — <i>Total</i>	533.352	2.584.978	3.118.330	2.694.507	423.823	2.392.675

3. A petróleummedence 1936. évi forgalma.
Trafic du bassin pétrolier du port libre de Budapest. 1936.

Az áruk megnevezése <i>Marchandises</i>	Készlet 1936 I. 1-én - Stocks au 1 ^{er} janv. 1936	Érkezett — <i>Arrivées</i>				Elszállított — <i>Expédiées</i>				Készlet 1936 XII. 31-én Stocks au 31 déc. 1936
		vasúton par chem. de fer	víziúton par eau	közúton par route	összesen au total	vasúton par chem. de fer	víziúton par eau	közúton par route	összesen au total	
m é t e r m á z s á k b a n — e n q										
Nyers ásványolaj — <i>Huile minérale brute</i>	80.250	140.940	862.669	—	1.003.609	—	—	—	—	141.070
Benzin — <i>Essence</i>	61.220	70.944	—	—	70.944	97.709	10.345	154.111	262.165	71.511
Világító-kőolaj — <i>Pétrole d'éclairage</i>	33.007	22.550	—	—	22.550	155.596	13.104	66.232	234.932	24.518
Gázolaj — <i>Huile de gaz</i>	7.376	11.336	—	—	11.336	59.356	5.100	27.327	91.783	7.640
Ásványi kenőolaj — <i>Huile minérale lubrifiante</i>	12.512	22.313	489	—	22.802	28.534	722	31.545	60.801	17.242
Ásványolaj félgyártmányok feldolgozás céljaira — <i>Demi-produits d'huiles minérales</i>	14.045	3.516	—	—	3.516	—	—	—	—	11.100
Egyéb — <i>Autres</i>	15.090	7.906	866	—	8.772	94.623	13.331	154.743	262.697	14.292
Mindössze — Total	223.500	279.505	864.024	—	1.143.529	435.818	42.602	433.958	912.378	287.373

ban meglehetősen nagy változásokat láthatunk. Az eltolódások oka gyanánt megemlítendőnek tartjuk, hogy a mezőgazdaság terményeinél a hazai terméseredmények hatása jelentkezik, mely jó termés esetén a kivitel, rossz termés alkalmával pedig néha a behozatal megduzzasztásával emeli az árumozdítás mennyiségét. Vannak azután esetek, mikor egyes küldeményfajoknak forgalma azért esik erősen vissza, mert az ipar, illetőleg a kereskedelem raktáraiban az előző évben nagyobb készleteket gyűjtött s így azok kiegészítésére nem volt szükség vagy pedig a szállítók a Vámmentes Kikötő elkerülésével áruiknak kedvezőbb szállítási lehetőséget biztosíthattak. Egyes ipartelepek erősebb foglalkoztatottsága vagy a teljesítőképesség csökkentése mind olyan tényezők, melyek az áruforgalom összetételeinek képét megváltoztathatják.

A kereskedelmi medencével kapcsolatban bemutatandónak tartjuk még a forgalomnak szállítási eszközök szerinti való megoszlását is, mely a következőképpen alakult:

É v	Vasúton	Víziúton	Közúton
	% - b a n		
1935	33·9	41·3	24·8
1936	31·6	42·5	25·9

A petróleummedencében évenként megforduló áruk forgalma — mint az ismeretelésünk elején is olvasható — nem olyan kiegyensúlyozott, mint a kereskedelmi medence forgalma. A kilengéseket az ott megtelepült vállalatok üzleti politikája okozza, mely egyes években nagyobb, másokban viszont kisebb mennyiségű anyag felhalmozását tartja szükségesnek. Ennek hatása különösen a medencébe érkezett áruknál jelentkezik, míg az elszállítás főképpen a kereslet változása szerint ingadozik. A tárgyalt év folyamán a petróleummedencébe érkezett áruk mennyisége ugyanis 33·7%-kal haladta meg az előző évit, míg az onnan továbbításra került áruknál az összehasonlítás mindössze + 5·2%-os különbséget eredményez. Végül az áruforgalom szállítóeszközök szerinti megoszlásánál érdemesnek tartjuk rámutatni arra az eltolódásra, mely a vasúton és a víziúton való szállítás között a hajón való szállítás javára mutatkozik. Az 1935. év folyamán ugyanis az egész árumozdítás mennyiségének 52·4%-a jutott a vasútra, s 25·9% a hajózási vállalatokra, a tárgyalt évben viszont a vasútak a küldeményeknek mindössze 34·8%-át továbbították, míg a szállítványok 44·1%-a vizen tette meg útját.

V. J. dr.

Könyvismertetések. — *Chronique de livres.*

Az 1926—1932. évi népmozgalom.

Le mouvement de la population en 1926—32.

Magyar Statisztikai Közlemények. Új sorozat. 97. kötet. Szerkeszti és kiadja a M. kir. Központi Statisztikai Hivatal.

Publications Statistiques Hongroises. Nouvelle série, 97e volume. Rédigé et publié par l'Office central royal hongrois de statistique.

Budapest, 1937. VI + 76* + 179 l. — pages.

Az 1919—1925. évi népmozgalomról beszámoló közlemény után az 1926—1932. évek népesedési mozgalmainak jelenségeit és sajátosságait tárgyaló kötet e tárgykörben a magyar állam hivatalos statisztikai szolgálatának második munkája, melynek kutatási területe a mai Magyarországra korlátozódott. Szöveges jelentését a népmozgalmi munkálatok hosszabb idő óta irányítójának, Szabó Béla dr.-nak nagy körültekintéssel és széleskörű anyagismerettel megírt gondos tanulmánya alkotja; az előző két népmozgalmi kiadványhoz hasonlóan ennek a kötetnek a szerkesztése is ugyancsak az ő nevéhez fűződik. Az aránylag rövid terjedelmű bevezető szöveg nemcsak az 1930 körüli népmozgalom általános képét festi meg, hanem az említésre méltóbb részlettünetekre is rávilágít. Néhány értékes nemzetközi összehasonlítás, az 1926. előtti fejlemények tömör összefoglalása, a közlemény záróéve óta elszállt esztendőik jellemzése, az 1930 táján kiélesedő válság hatásainak kimutatása s a születéscsökkenés okainak megelevenítése külön is említést érdemel. A magyarózó fejtegetésekből és a közjük szúrt — igen tanulságos — kis összeállítások javarészből általában elég sötét tónusú kép bontakozik ki; 1926—1932. évi halandósági statisztikánk ugyan nagyban-egészen örvedetesen alakult, az 1900/01. évek átlagában — igaz, hogy az egész anyaország területén — még 156-on álló tiszta születési hányadosnak (ezer 15—49 éves nőre számított élveszületéseknek) 1930/31. átlagában 88-ra hanyatlása, valamint a férjes asszonyok élveszületési gyakoriságának csaknem hasonló mértékű csökkenése és végül a természetes szaporodás ugyancsak gyengülő tendenciája túlzott pesszimizmus nélkül is nem sok jóval kecsgetet a magyar jövő szempontjából.

Az öt fejezetre (házasságkötések, — születések, — halálozások, — természetes szaporodás, — a házasságok termékenysége) oszló általános jelentéshez 28 nemcsak abszolút eredményekben, de nyers és tiszta arányszámokban is bővelkedő tábla és 33 részletes kimutatás csatlakozik (részben törvényhatósági tagolásban). Az előbb említett számanyag elsősorban a tájékozódás és adatértékesítés

megkönnyítését célozza és magyarózó jellegű, míg az utóbbi a mű hivatalos forrásjellegéhez híven, a további kutatások bázisát is megteremti. A kiadvány a közvetlenül az 1930. évi népszámlálás köré csoportosuló éveket is felöleli; ennek köszönhetjük tiszta arányszámításaink gazdagságát, de azt is, hogy függelékében rendszerint csak a népszámlálás előtti és utáni egy-egy esztendőről elkészülő s igen becses feldolgozásnak: a halálokok kor és foglalkozás szerinti feldolgozásának 1930—1931. évi vég-eredményeit szintén közreadja.

Milhoffer Sándor dr.: A mezőgazdaság a gazdasági válságban.

Dr Alexandre Milhoffer: L'agriculture et la crise économique.

Budapest, 1936. 260 l. — p.

A bevezető részben a 18. és a 19. század rövidebb-hosszabb ideig tartó válságairól kapunk áttekintő képet. Majd az 1929—1932. évekre terjedő világgazdasági válság előzményei kerülnek tárgyalásra. A mezőgazdasági válságot szerző mindvégig a lefolyt gazdasági krízissel szoros kapcsolatban tárgyalja, sőt továbbmenőleg az egyes államok agrárkrízisét a világgazdasági válság kereteibe beillesztve ismerteti. Két fontos körülményben látja az agrárkrízis okát. Az agrárkrízist egyrészt a mezőgazdasági termelés fokozódása és a kitűnő terméseredmények indították meg. Főleg az 1928. évi rekordtermelés teremtett nehéz helyzetet az értékesítésben, minthogy ebben az időben a korábbi évekről visszamaradt és tekintélyes készletek is nagy súllyal neheztedek a nemzetközi piacokra. De a mezőgazdasági termelés csekélyebb mérvű alkalmazkodó képességének is része van a válság kimélyülésében. A másik ok, hogy a gazdasági elzárkózás folytán az addig importra szoruló államok főleg a gabonaneműek fokozottabb termesztésével növelték a nehézségeket. Az volt a helyzet, hogy a válság alatt az importra szoruló országok búza-termelése aránytalanul nagyobb mértékben fokozódott, mint az exportországoké. Ha az 1923—27. évek átlagában nézzük az európai országok búza-termését (Oroszország nélkül), azt látjuk, hogy az importállamok már ebben az időben 163 millió q-val termeltek többet, mint az exportállamok. 1932-ben ez a szám 254 millióra emelkedett. A megnehezült értékesítés folytán azután a búza áresésével indul meg az agrárválság. A bekövetkezett árkrízis a mezőgazdasági termékek árait gyors ütemben szállította alá s ennek folytán a mezőgazdaság vásárlóereje egyre jobban csökkent. Az áresések

kel kapcsolatban a mezőgazdaság adósságterhei a válságos évek során az elviselhetetlenségig fokozódtak. Mint minden agrárállamban a válság alatt, úgy Magyarországon is az összes termelési ágazatok között a mezőgazdaság volt az, amely a legnagyobb jövedelemkiesést szenvedte. Az árzuhanások folytán az agrárállamokban a jövedelemkiesés 1933-ban 1929-hez képest már elérte az 50%-ot. Így az agrárállamok helyzete súlyosabbá vált, mint az ipariaké. Szerző a mezőgazdasági termékek ár-ingadozásának vizsgálatában főleg a búzára helyezi a fősúlyt, mert az agrárválságok rendszeresen a búza áresésével veszik kezdetüket. A mezőgazdaság és az ipar egymáshoz való viszonyának tisztázásával is behatóan foglalkozik és statisztikai adatokkal támasztja alá azt az érvelését, hogy a mezőgazdaság termelési adottságai kedvezőtlenebbek, mint az iparé. Az ipari termelés a válság alatt jelentős mértékben csökkent s így kellőképpen alkalmazkodott a megváltozott viszonyokhoz, a mezőgazdasági termelés ellenben a krízis éveiben

változatlan nívón mozgott. Az 1925/29. évek átlagát véve alapul, amíg a mezőgazdasági termelés indexe 1930—33. években csaknem változatlanul 104 volt, addig a nem mezőgazdasági termelés indexszáma 83-ra esett vissza.

Milhoffer Sándor számos külföldi forrásmunkára támaszkodó értékes munkájában az árkérdéssel kapcsolatban oda konkludál, hogy azok az eszközök, amelyekkel a válság súlyosságát enyhíteni, vagy a válságot megszüntetni, tehát az ároldalon az árnívót szabályozni igyekeztek, nem vezettek eredményre, mert mesterséges irányítással az árszínvonalat előre megállapított magasságra emelni és azon tartani nem lehet. A munka a válságra vonatkozó termelési, kiviteli és árstatisztikai táblák egész sorát tartalmazza, amelyek lehetővé teszik a nemzetközi összehasonlítást. Az értékes munka befejező része még részletes tájékoztatást nyújt mindazokról az agráregyezményekről, amelyek a világháború utáni időben jöttek létre.

S. S. dr.

A Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának forgalma.

Le mouvement de la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

70 évvel ezelőtt alapozta meg könyvtárunkat Keleti Károly — az akkori földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium kebelében életrehívott statisztikai hivatal szervezője és igazgatója — azokkal a kézikönyvekkel, melyek az új hivatalos szerv működéséhez mulhatatlanul szükségesnek bizonyultak, továbbá azokkal a kiadványokkal, melyeket az új intézmény publikációiért a külföldi társhivatalok cserébe küldtek. Bizonytal nem gondolta akkor a tudós statisztikus, hogy a statisztikai szakkönyvek gyűjtésével az ország későbbi közművelődési forrásainak egyik legjelentősebbjéhez rakta le az alapot. Hetven év alatt a kézikönyvek gyűjteménye előbb szakkönyvtárrá, majd — hála a törvényhozás ismételt bőkezű gondoskodásának — 1897-ben részleges kötelezpéldány joggal nyilvános jellegű közkönyvtárrá, végül 1935-ben minden hazai nyomtatványra kiterjedő igényjogosultsággal az ország második múzeális közkönyvtárává fejlődött. Jelentésünk évében könyvtárunk a fővárosi közkönyvtárak rangsorában már az ötödik helyet foglalja el, az ország könyvtárai között pedig a hetedik helyen áll.

A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának elmúlt évi szaporodását és állománya éveleji és évvégi álladékat minőségi megoszlás szerint az alábbi összeállítás mutatja:

	kötet	füzet	egyéb	összesen
Álladék 1935 végén .	87.601	83.212	17.308	188.121
Gyarapodás 1936-ban	4.928	2.397	11	7.336
Álladék 1936 végén .	92.529	85.609	17.319	195.457

Az immár 195.000-et meghaladó állományú könyvtárunk 1936. évi 7.000-en jóval felüli gyarapodása messze meghaladja a mult bármelyik évének gyarapodását, amint ez az utolsó 7 év állomány-szaporulatát feltüntető alábbi táblázatból jól látható.

Évi szaporulat	kötet	füzet	egyéb	összesen
1930	3.200	1.528	36	4.764
1931	2.866	1.893	32	4.791
1932	2.630	1.999	122	4.751
1933	2.114	1.313	67	3.494
1934	2.622	1.621	14	4.257
1935	3.138	2.182	48	5.368
1936	4.928	2.397	11	7.336

Az elmúlt évnek könyvtárunk történetében példátlan méretű gyarapodása az 1935. év elején életbelépett új könyvtártörvény (1929. évi XI. t.-c.) hatását tükrözi vissza. De csak részben, mert az új törvényes rendelkezések értelmében beszolgáltatott és a korábbi évek kötelezpéldány anyagát, külö-

kel kapcsolatban a mezőgazdaság adósságterhei a válságos évek során az elviselhetetlenségig fokozódtak. Mint minden agrárállamban a válság alatt, úgy Magyarországon is az összes termelési ágazatok között a mezőgazdaság volt az, amely a legnagyobb jövedelemkiesést szenvedte. Az árzuhanások folytán az agrárállamokban a jövedelemkiesés 1933-ban 1929-hez képest már elérte az 50%-ot. Így az agrárállamok helyzete súlyosabbá vált, mint az ipariaké. Szerző a mezőgazdasági termékek ár-ingadozásának vizsgálatában főleg a búzára helyezi a fősúlyt, mert az agrárválságok rendszeresen a búza áresésével veszik kezdetüket. A mezőgazdaság és az ipar egymáshoz való viszonyának tisztázásával is behatóan foglalkozik és statisztikai adatokkal támasztja alá azt az érvelését, hogy a mezőgazdaság termelési adottságai kedvezőtlenebbek, mint az iparé. Az ipari termelés a válság alatt jelentős mértékben csökkent s így kellőképpen alkalmazkodott a megváltozott viszonyokhoz, a mezőgazdasági termelés ellenben a krízis éveiben

változatlan nívón mozgott. Az 1925/29. évek átlagát véve alapul, amíg a mezőgazdasági termelés indexe 1930—33. években csaknem változatlanul 104 volt, addig a nem mezőgazdasági termelés indexszáma 83-ra esett vissza.

Milhoffer Sándor számos külföldi forrásmunkára támaszkodó értékes munkájában az árkérdéssel kapcsolatban oda konkludál, hogy azok az eszközök, amelyekkel a válság súlyosságát enyhíteni, vagy a válságot megszüntetni, tehát az ároldalon az árnívót szabályozni igyekeztek, nem vezettek eredményre, mert mesterséges irányítással az árszínvonalat előre megállapított magasságra emelni és azon tartani nem lehet. A munka a válságra vonatkozó termelési, kiviteli és árstatisztikai táblák egész sorát tartalmazza, amelyek lehetővé teszik a nemzetközi összehasonlítást. Az értékes munka befejező része még részletes tájékoztatást nyújt mindazokról az agráregyezményekről, amelyek a világháború utáni időben jöttek létre.

S. S. dr.

A Központi Statisztikai Hivatal könyvtárának forgalma.

Le mouvement de la bibliothèque de l'Office central royal hongrois de statistique.

70 évvel ezelőtt alapozta meg könyvtárunkat Keleti Károly — az akkori földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi minisztérium kebelében életrehívott statisztikai hivatal szervezője és igazgatója — azokkal a kézikönyvekkel, melyek az új hivatalos szerv működéséhez mulhatatlanul szükségesnek bizonyultak, továbbá azokkal a kiadványokkal, melyeket az új intézmény publikációiért a külföldi társhivatalok cserébe küldtek. Bizonytal nem gondolta akkor a tudós statisztikus, hogy a statisztikai szakkönyvek gyűjtésével az ország későbbi közművelődési forrásainak egyik legjelentősebbjéhez rakta le az alapot. Hetven év alatt a kézikönyvek gyűjteménye előbb szakkönyvtárrá, majd — hála a törvényhozás ismételt bőkezű gondoskodásának — 1897-ben részleges kötelese példány joggal nyilvános jellegű közkönyvtárrá, végül 1935-ben minden hazai nyomtatványra kiterjedő igényjogosultsággal az ország második múzeális közkönyvtárává fejlődött. Jelentésünk évében könyvtárunk a fővárosi közkönyvtárak rangsorában már az ötödik helyet foglalja el, az ország könyvtárai között pedig a hetedik helyen áll.

A Központi Statisztikai Hivatal Könyvtárának elmúlt évi szaporodását és állománya éveleji és évvégi álladékat minőségi megoszlás szerint az alábbi összeállítás mutatja:

	kötet	füzet	egyéb	összesen
Álladék 1935 végén .	87.601	83.212	17.308	188.121
Gyarapodás 1936-ban	4.928	2.397	11	7.336
Álladék 1936 végén .	92.529	85.609	17.319	195.457

Az immár 195.000-et meghaladó állományú könyvtárunk 1936. évi 7.000-en jóval felüli gyarapodása messze meghaladja a múlt bármelyik évének gyarapodását, amint ez az utolsó 7 év állomány-szaporulatát feltüntető alábbi táblázatból jól látható.

Évi szaporulat	kötet	füzet	egyéb	összesen
1930	3.200	1.528	36	4.764
1931	2.866	1.893	32	4.791
1932	2.630	1.999	122	4.751
1933	2.114	1.313	67	3.494
1934	2.622	1.621	14	4.257
1935	3.138	2.182	48	5.368
1936	4.928	2.397	11	7.336

Az elmúlt évnek könyvtárunk történetében példátlan méretű gyarapodása az 1935. év elején életbelépett új könyvtártörvény (1929. évi XI. t.-c.) hatását tükrözi vissza. De csak részben, mert az új törvényes rendelkezések értelmében beszolgáltatott és a korábbi évek kötelese példány anyagát, külö-

nösen az apróbb nyomtatványokban többszörösen felülmúló sajtótermékeket helyszűke és munkaerő híján nem állott módjában feldolgozni a könyvtárnak. A mondott okok kényszere miatt a beérkező kötelepéldányanyagnak csak a közművelődés céljait szolgáló részét vehettük állományba, míg a múzeális értékű része a beszolgáltatott nyomdatermékeknek (zeneművek, képes-ábrázolások, iskolai értesítők, tankönyvek, hivatalok, ipari és kereskedelmi vállalatok, egyesületek és társulatok jelentései, alapszabályai, költségvetései és zárszámadásai, továbbá a színlapok, műsorok, plakátok és gyászjelentések) nagy részt feldolgozatlanul nyert raktári elhelyezést. A helyszűke különben már évekkel ezelőtt is gondot okozott, de míg az utolsó években csak a könyvtárunkban rejlő hatalmas kulturális erőforrásnak teljes mértékben való kihasználását nehezítette, addig ma már a túlhalmozott raktári férőhelyek elégtelensége s a szűkös olvasóteremnek látogatóink befogadására alkalmatlan volta teljesen lehetlenné teszi a könyvtári szolgálat maradéktalan ellátását. Az olvasótermünk elégtelen volta a látogatóink számát korlátozva hat a köz- és a statisztikai szakművelődés terjedésére, a raktárhelyiségeink szűkre méretezettsége azonban már a könyvtári anyag konzerválásának rovására megy és az állami kultúrjavak egy jelentős részének pusztulásához vezethet.

Hat raktárhelyiségünk van, 313 m² alapterülettel; az ezekben, valamint a kényszerűségből már a folyosón, előszobákban, munkahelyiségekben és olvasóteremben elhelyezett állványokon rendelkezésre álló 2.766 folyóméternyi férőhelyen kellene elhelyezni a 195 ezernyi darabból álló állományunkat. Miután pedig egy folyóméter állványra átlag kb. 60 kötet fér el, a jelen helyzet az, hogy 300 folyóméter, tehát mintegy 25 ezer kötetnyi könyv és folyóirat már csak a padlón helyezhető el. Ez az áldatlan helyzet nemcsak a könyvek kezelését, kiemelését és helyrerakását nehezíti meg, de rongálódásukat is gyorsítja.

Az elmúlt évi gyarapodásnak a szerzés jogcíme szerinti részletezése a következő:

Az 1936. évi szaporodásból esett:

	darab	értékben P
vételre	181	2.456.78
cserére	1.288	9.563.30
ajándékra	369	3.341.50
kötelepéldányokra	5.498	16.188.81
összesen	7.336	31.550.39

Kitetszik ez összeállításból a kötelepéldánygyarapodás túlsúlya és a vétel eltörpülő jelentősége; sajnálattal állapíthatjuk meg, hogy a könyvtárnak könyvvásárlásra juttatott ezévi ellátmányában a megelőző évvel szemben mutatkozó mintegy 700 pengőnyi csökkenés ismét nagyon megnehezítette az újabb külföldi szakirodalom iránt támasztott igények kielégítését.

A könyvtári állomány értéke az 1936. évi gyarapodás folytán 31.550.39 pengővel növekedett, a könyvkötésre fordított 808.49 pengő betudásával együtt pedig az egész múltévi könyvtári értékgyarapodás 32.358.88 pengő. Ezt az összeget hozzáadva az 1935. év végére kimutatott könyvtári állomány értékéhez, megkapjuk könyvtárunk állományának 1936. december 31-i értékét: 909.669 pengőt.

A könyvtár 1936. évi forgalmát az alábbi táblázatban mutatjuk be:

Hónap	Hány napig volt nyitva a könyvtár?	Az olvasóteremben kiadatott		Könyvtáron kívüli használatra kiadatott	
		olvasónak	kötet	kikölcsönzőnek	kötet
Január	25	400	1.180	238	747
Február	25	379	1.189	212	531
Március	25	389	1.349	235	694
Április	24	312	816	252	722
Május	25	323	829	228	737
Június	23	266	731	169	472
Július	27	230	605	196	456
Augusztus	24	275	689	184	622
Szeptember	25	314	931	281	754
Október	25	309	831	259	813
November	25	324	746	228	626
December	24	310	800	202	610
Január — December	297	3.831	10.696	2.684	7.784

Könyvtárunkat az elmúlt évben tehát összesen 6.515 helybenolvasó, illetve kikölcsönző használta, az itt olvasott és kikölcsönzött kötetek száma pedig 18.480 volt. Könyvtárunk használóinak évről-évre állandóan mutatkozó szaporodása jelentésünk évében különösen örvendetes méretű volt. (1933-ban 5.146, 1934-ben 5.477, 1935-ben 5.861.)

G. G. dr.

Norvégia. (Norvège.) — *Élections en 1936 pour le „Storting“*. Stortingets kontor. Oslo. (Norges officielle statistikk. IX. 107.)

Statistique de l'instruction publique, 1934/5. Kirge-og undervisningsdepartement. Oslo. (Norges officielle statistikk. IX. 106.)

Statistique des chemins de fer norvégiens, 1935/6. Hovedstyret for statsbanene. Oslo. (Norges officielle statistikk. IX. 104.)

Olaszország. (Italie.) — *Censimento generale della popolazione, 1936.* II. köt. *Provincia.* 53. füzet. *Provincia di Ancona.* 64. füzet. *Provincia di Aquila degli Abruzzi.* 66. füzet. *Provincia di Chieti.* 67. füzet. *Provincia di Pescara.* 68. füzet. *Provincia di Tèramo.* 75. füzet. *Provincia di Fòggia.* 76. füzet. *Provincia dello Jònio.* (Tàranto.) 78. füzet. *Provincia di Matera.* Istituto centrale di statistica. Roma.

Movimento della popolazione secondo gli atti dello stato civile, 1935. Istituto centrale di statistica Roma.

Nomenclatura delle merci considerate dalle statistiche del commercio con l'estero e loro numeri di statistica e della tariffa doganale. Istituto centrale di statistica. Roma. 1936.

Gaudenti, Albertus Canaletti: Di statistico officio in ecclesiae usum constituendo. 29 l. Roma. 1936.

Oroszország. (Russie.) — *Agrarnüj voprosz i kresztjanszkoe dvizsenie.* Szpravocsnik. I. köt. Mezsdunarodnüj agrarnüj insztitut. Moszkva.

Die Agrarfrage und die gegenwärtige Bauernbewegung. I. füzet. *Fragen des Agrarprogramms und der Agrarpolitik.* Internationales Agrarinstitut. 123 l. Moskau. 1935.

Instrukcija Centralnogo upravljenija narodno-chozjajsztvennogo ucseta goszlana Sz. Sz. Sz. R. po zapolneniju perepisznogo lizsta vszeszojuznoj perepishi naszelenija, 1937. 3 l. + 1 felvételi minta. Moszkva. 1936.

Molotow, W. M.: Der Plan und unsere Aufgaben. 103 l. Moskau. 1936.

Portugália. (Portugal.) — *Elemento estatísticos relativos à liquidação e cobrança das contribuições industrial e predial, 1933/4.* Instituto nacional de estatística. Lisboa.

Finances publiques, 1928/1935. Société des nations. Genève.

Salários dos trabalhadores rurais, 1935. Instituto nacional de estatística. Lisboa.

Porto Rico (Porto-Rico.) — *Annual report of the Commissioner of labor, 1935/6.* Department of labor. San Juan.

Spanyolország. (Espagne.) — *Productions agro-pecuàries de Catalunya.* II. rész. *Llegums, arrels, tuberculs i bulbes i arbres fruiters.* Servei central d'estadística. Barcelona.

Svájc. (Suisse.) — *Steuerbelastung in der Schweiz, 1936.* Eidgenössisches statistisches Amt. Bern. (Statistische Quellenwerke. 74.)

Svédország. (Suède.) — *Årsvårten, 1936.* Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Brottsligheten, 1934. Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Riksgäldskontoret, 1935/6. Årsbok. Riksgäldskontorets räkenskapsbyrå. Stockholm.

Särskilda folkräkningen, 1935/6. I. rész. *Allmänna folkräkningen den 31 december 1935: Folkmängden kommunvis efter kön, civilstånd och större åldersgrupper. Befolkningsagglomerationer. Obefintliga.* Statistiska centralbyrå. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Sinnessjukvården i Riket, 1935. Kungl. medicinalstyrelse. Stockholm. (Sveriges officiella statistik.)

Sveriges riksbank, 1936. Årsbok. Riksbankens statistiska avdelning. Stockholm.

Új-Zéland. (Nouvelle-Zélande.) — *The New Zealand official year book, 1936.* Census and statistics office of the dominion. Wellington.

Folyóiratszeme. — Revues.

Allgemeines Statistisches Archiv (26. köt. 3. sz., Jena 1937, ném.). — *Beckh M.*: Az örökölhető betegségek a Németbirodalomban. — *Stefanoff T. és Pohlen K.*: Az öngyilkosságok és az öngyilkossági kísérletek Bulgáriában. — *Reichhold K.*: A gazdasági helyzetjelentések technikai problémái. — *Busch A.*: Változások az idegenforgalmi statisztikában. — *Schäfer O.*: Statisztikai eljárások és ábrázolási módok a leíró földrajzban. — *Schwarz A.*: Az „átlag ember“ jubileuma. — *Zahn F.*: A Nemzetközi Statisztikai Intézet athéni ülése 1936-ban. — *Heberle R.*: A belső vándorlások vizsgálata Svédországban és a megvalósítandó német vándorlási statisztika.

Der Deutsche Volkswirt (11. évf. 11. sz., Berlin 1936, ném.). — *Mayer*: Az áralakulás önköltségi szerződések mellett a hadigazdaságban. I. — *Suhr O.*: Konzolidáció a filmgazdaságban. — (12. sz.). — *Mayer*: Az áralakulás önköltségi szerződések mellett a hadigazdaságban. II. — *Stahl G.*: A szén, a kohógazdaság jövedelmezőségének akadályozója. — (13-14. sz.). — *Diesig G.*: Az ipar az első négyéves tervben. — *Fischer O.*: A német hitelintézetek az első négyéves tervben. — német hitelintézetek az első négyéves tervben. —

Hesse K.: A tudomány a hadigazdaság szolgálatában. — *Burkheiser K.*: A világ adósságterhei mint a fellendülés kerékkötői. — *Richarz H.*: A nyersanyagok áremelkedése. — (15. sz.). — *Antoine H.*: A hivatalos ipari statisztikai felvételek egységesítése és egyszerűsítése. — (16. sz.). — *Schmidt F.*: Néplakások. — *Stahl E.*: Hajótérhiány és nyersanyagellátás. — *Butz W.*: Hadigazdasági közlekedéspolitikai. I. — *Nauen O.*: A német prémgazdaság fejlődése. — (17. sz.). — *Butz W.*: Hadigazdasági közlekedéspolitikai. II. — (18. sz.). — *Stöcker L.*: A nyersanyagkészletek és a világpiac. — *Wagenführ R.*: A háborús gazdasági élet és a „semlegesek“. — *Gruber W.*: Látogatás az olasz gazdasági világnál. — (19. sz.). — *Osthold P.*: Megjegyzések az új főiskolai statisztikához. — *Mende W.*: A nyersanyagkérdés hadigazdasági következményei. — *Tomberg W.*: A gyapjúár és a gyapjufogyasztó államok. — (20. sz.). — *Hesse E.*: A nyersanyaggyártás jelentősége a hadvezetés szempontjából.

Deutsches Statistisches Zentralblatt (28. évf. 7. sz., Lipsze-Drezda 1936, ném.). — *Pohlen K.*: Statisztikai módszerek mint segéd-

eszközök a képességvizsgálati kérdőívek megtervezésénél.

Die Deutsche Fertigware (8. évf. 10. sz., Stuttgart 1936, ném.). — Fejlődési irányok a német kiskereskedelemben. — (11. sz.). — Németország behozatala fogyasztási készárukból az 1926-tól 1935-ig terjedő évtizedben. — (12. sz.). — Schäfer E.: A szükségletek rugalmasságáról. — Minőségi vizsgálatok a német fogyasztási készárukivitelben. — Németország behozatala fogyasztási készárukból az 1926-tól 1935-ig terjedő évtizedben. — (9. évf. 1. sz., 1937.). — A német fogyasztási készáruk 1936-ban. — (2. sz.). — A német fogyasztási készáruk 1936-ban.

Forschungen zur Alkoholfrage (44. évf. 4-5. sz., Berlin 1936, ném.-fr.). — Matschenz-Streichhan G.: Az alkoholkérdés Törökországban. — Kull E.: A sörgyártás Svájcban. — (45. évf. 1. sz., 1937.). — Elbel H.: Az iszákosság és a közlekedési balesetek. — Richter K.: A sör a német gazdasági válságban.

Földrajzi Közlemények (64. köt. 8-10. sz., Budapest 1936, m.). — Mendöl T.: A helyzeti energiák és egyéb tényezők szerepe városaink valódi nagyságában és jellegében.

Közgazdasági Szemle (61. évf. 1-2. sz., Budapest 1937, m.). — Theiss E.: Statisztikai korreláció és keresleti törvény. — Matolcsy M.: A szesztermelés helyzete Magyarországon. — Schmidt Á.: Termelés és termelékenység. — Ruisz R.: A német gyarmati követelések gazdasági okai.

Magyar Gazdák Szemléje (42. évf. 2. sz., Budapest 1937, m.). — Bernát I.: A cobdenizmus bukása. — Mattyasovszky M.: A magyar földbirtokpolitika a háború végéig. — Hertelendy G.: Az Egyesült Államok mezőgazdasága. — Szabó M.: A földbérlő szövetkezetek kérdése. — Kesztyüs L.: Számtartás és üzemszervezés.

Mezőgazdasági Közlöny (10. évf. 2. sz., Budapest 1937, m.). — Halács Á.: Mezőgazdaság és iparfejlesztés. — Guoth E.: Állattenyésztésünk és a törvényhatóságok.

Mitteilungen des Hamburgischen Welt-Wirtschafts-Archivs (3. évf. 1. sz., Hamburg 1937, ném.). — Az új és a régi leértékelt államok a német külkereskedelemben. — Az új négyéves terv és a német szövőanyagbehozatal Hamburgon keresztül. — (3. sz.). — A fémek, a vas kivételével, a gazdasági fellendülés alatt. I. — A munkanélküliség elleni küzdelemtől a munkásszükséglet biztosításáig. I. — (4. sz.). — A munkanélküliség elleni küzdelemtől a munkásszükséglet biztosításáig. II. — A fémek, a vas kivételével, a gazdasági fellendülés alatt. II. — (5. sz.). — Az idegenforgalom fejlődési irányai Németországban. — (6. sz.). — A tengerek szabadságától a folyók szabadsága felé. — Változások a német fizetési mérlegben.

Schmollers Jahrbuch (60. évf. 6. sz., München-Lipcse 1937, ném.). — Lösch A.: A népesség előregedése gazdasági szempontból nézve. — Remer J.: A külkereskedelmi elmélet alapkérdései. — (61. évf. 1. sz., 1937.). — Ákerman J.: A népességi hullámok és a gazdasági hullámok.

Soziale Praxis (45. évf. 40. sz., Berlin 1936, ném.). — Gröndahl O.: Az utánpótlás problémája a kiskereskedelemben. — (42. sz.). — Gaebel K.: Az idény-munkanélküliség. — (43-44. sz.). — Syrup F.: A szellemi munkások elhelyezkedése. — Neumeister H.: Az egyetemi végzettségűek jelen-

legi helyzete. — Molle F.: A munkaközvetítés szellemi munkások részére. — Hummel H. és Schepp J.: A jogvégzettek elhelyezkedése a közigazgatásban és a gazdasági életben. — Winners-Runge: Segítő intézkedések a munkanélküli egyetemi végzettségűek számára a külföldön. — (45. sz.). — A küzdelem a nyersanyagellátásért. — (46. sz.). — Reithinger A.: Európa szociális arcú-lata. — (48. sz.). — Jacobs A.: A birodalmi lét-fenntartási indexszám kérdései. — (50. sz.). — A munkanélküliek munkaképessége, valamint foglalkozás és kor szerinti megoszlása. — (51-52. sz.). — Wagenbach J.: A lakásépítés 1936-ban.

Statistische Nachrichten (15. évf. 1. sz., Bécs 1937, ném.). — Az 1937. évi állami költségvetés. — Az osztrák dohánygyedárúság 1935-ben. — (2. sz.). — A gazdasági élet 1936-ban. — A jövedelemadó az 1934. évre. — A házasságkötések az 1933-1935. években. — A kistökés segélyezés Ausztriában.

Városi Szemle (23. évf. 1. sz., Budapest 1937, m.). — Inántszy-Pap E.: Az önkormányzatok háztartása. — Márffy E.: A közháztartások gazdálkodása.

Városok Lapja (32. évf. 4. sz., Budapest 1937, m.). — Lukács Ö.: A drágaság. — (5. sz.). — Helle L.: Pestkörnyéke. — Dalló Gy.: Győr város fejlődése. — Nagy L.: Városiasodásunk 1787 óta. — Szohor P.: Nyíregyháza megyei város „bokorbérleti” gazdaságának ismertetése. — Békéscsaba megyei város 1936. évi szegénysegélyezési tevékenysége. — (7. sz.). — Schuler D.: Az ifjúság védelme és az ifjúság munkanélkülisége a fővárosban. — Ruisz R.: A csehszlovák városok pénzügyi viszonyai. — Szohor P.: Nyíregyháza megyei város „bokorbérleti” gazdaságának ismertetése.

Wirtschaftsdienst (21. évf. 50. sz., Hamburg 1936, ném.). — Drews M.: Növekvő forgalom a világkereskedelemben. — Huhle F.: A Rajna-Majnavidék export jellege. — Sachtleben R.: A mügyapjú világgazdasági jelentősége. — (51. sz.). — Oberascher L.: Németország helyzete a dunavölgyi és a délkelet-európai kereskedelemben. — Ziener L.: A német vegyipar jelentősége a kivitel szempontjából. — Pritzkoleit K.: A vegyipari világkivitel változásai. — (52. sz.). — Pritzkoleit K.: A vegyipari kivitel irányai és irányváltásai. (22. évf. 1. sz., 1937.). — Krämer C.: A világgazdasági fellendülés és az agrárprobléma. — Grävell W.: Németország külkereskedelmi mérlege a nagy gazdasági területekkel. — (2. sz.). — Gross H.: Az állam és a gazdasági élet Rooswelt második elnöksége alatt. — Pritzkoleit K.: Az arany piac és az aranymozgalom. — Braun G.: Az ipari termelés növekedése és a világkereskedelem. — (3. sz.). — Drews M.: Az emelkedő világpiaci árak jelentősége. — Schmolders G.: Franciaország és tengerentúli gyarmatbirodalma a világgazdaságban. — Panten H. J.: Argentína államkölcsöne és annak funkciója a gazdasági életben. — (4. sz.). — Huhle F.: Az iparosodás indokai. — (5. sz.). — Kölbin A.: A hamburgi kikészítési ipar és annak jelentősége. — (6. sz.). — Drews M.: A német külkereskedelem négy éve. — Adrian E.: A külföldi üzleteket kötő biztosítók helyzete.

Wirtschaft und Statistik (17. évf. 4. sz., Berlin 1937, ném.). — A fakeskedelem helyzete az 1936/37. gazdasági év kezdetén. — Az építkezési tevékenység a Németbirodalomban 1936-ban. — A származási és rendeltetési országok az

1936. évi német külkereskedelemben. — A község-nagyság jelentősége és az üzemi szervezet a gyarmatáru kiskereskedelemben. — (5. sz.). — A házasulók kora és a foglalkozás. — A foglalkoztatottság az iparban 1936-ban. — A közöttek nö-

vények termelése 1936-ban. — A lecsapolható halastavak. — A takarékbetétek decemberben és 1936-ban. — Az életbiztosítások 1936-ban. — Adatok a vendéglős és szállodásipar üzemi szervezeteihez és költségalakulásához.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság 1937. évi szakosztályülése az 1936. évi külkereskedelmi forgalom végleges egységértékeinek megállapításával foglalkozott. A XII., XIV., X., XVII. szakosztályok ülésein a Bizottság elnökségét Farkas János dr. miniszteri tanácsos h. elnök képviselte. Az előadó Petrichovich-Horváth Miklós br. dr. miniszteri fogalmazó volt.

A XII. szakosztály március 8-án tartotta ülését Nagykovácsy Milenkó m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: Dániel Ervin, óbudai Freudiger Dávid, Hauswirth Ödön, Kertész Imre, Pártos Zsigmond, Reich Aladár, Schein Ferenc, Szántó Mór, Vágó Károly kereskedelmi tanácsosok, valamint Dán János, Horváth Zoltán, Kardos György, Mangold Béla, Nádasdi Mátyás és Neumann Lajos szakértők.

A szőnyegek termelési, forgalmi és árviszonyairól Horváth Zoltán olvasta fel jelentését. A szőnyegiparban az 1936. év sem hozta meg a várva-várt konjunktúrát, hiába volt a gyárpar minden éllemessége és ügyessége, az eladott szőnyegek mennyisége kb. 25—30%-kal volt kevesebb az előző évinél. A forgalom csökkenése sok üzemben munkáselbocsátásokra vezetett. A szőnyegipar 70—75%-ig volt foglalkoztatva, forgalma az elmúlt évben 4,5—5 millió pengőre tehető, amely a békeévek forgalmának csak mintegy 25—30%-át teszi.

A jutaszőnyeget előállító 5 gyár kartellbe tömörült, amely egészen kifogástalanul működött. A kartell javította a szőnyegek minőségét és megszüntette a gyárak között dúló árromboló harcot, biztosította a nagykereskedők hasznát és ezáltal rendezett viszonyokat teremtett a szőnyegeladások terén. A nyírott szőnyeg behozatala lényegesen visszaesett, a kókusz-szőnyegek közül pedig 50%-kal kevesebb jött be. A kézzel csomózott magyar perzsa és a torontáli szőnyegek piacán nagy árrombolást váltott ki annak a pár cégnek az eladása, amelyek a gyapjúárak ugrásszerű emelkedése folytán a gyártást beszüntették és önköltségi áron

jóval alul dobták a piacra a szőnyeget, ami a normális eladási lehetőséget hónapokra meggátolta. A kivitel, amelynek 90%-át a kéziipari, 10%-át pedig a gépipari termékek alkotják, dacára a kormány hathatós támogatásának, nem tudott magának komoly és állandó fogyasztó piacot teremteni.

Az ecset- és kefekötőiparban használatos növényi rostanyagok forgalmáról és árviszonyairól Hauswirth Ödön számolt be. Előadta, hogy ezeknek a növényi rostanyagoknak legnagyobb része tengerentúli eredetű és az iparban mind erősebb mértékben hódítanak teret. Ezt behozataluk is bizonyítja, amely egy év alatt megkétszereződött. A növényi rostok bizonyos céloknak jobban megfelelnek, mint a szőrök és a sörték s ha egyébként minőség tekintetében a szőrökkel és sörtékekkel nem is vetekedhetnek, már olcsóságuknál fogva is gyakran pótolják azokat, de különösen festve és kellőképpen kikészítve.

Az ország 22 ipari üzemében feldolgozásra kerülő, de még a termelő helyen áztatással és tilózással rostsálakká hasadt agave- és pálmaleveleknek levélszárrostjait métermázsás bálókba kötegelve szállítják az európai kikészítő telepekre, ahol minősítik, megfelelő hosszúságúakra válogatják, vágják, festik, fényesítik s úgy készítik ki, hogy az kész áruba való bekötésre alkalmassá váljon. Ugyanebből a szempontból még a kókuszdió héjának rostja, továbbá a rizsgyökér és az ahhoz hasonló, de azzal egyáltalában nem azonos a mexikói fensíkon vadon termő Reiz de Zaccaton ú. n. mexikói gyökér jönnek tekintetbe.

A nyers rostsálak anyaguk szerint különböző eredetűek. Az agave levelei adják a fibrizst, ennek Középamerika a hazája. Pálmárosok közül a Basine Keletindiából és Ceylonból jön. A főtt és olajozott állapotban forgalomba kerülő Siam, illetve Kitool származási helye Nyugatindia. A különleges minőségű Madagascar a hasonló nevű francia szigetről jön. A nagyon szívós természetű

1936. évi német külkereskedelemben. — A község-nagyság jelentősége és az üzemi szervezet a gyarmatáru kiskereskedelemben. — (5. sz.). — A házasulók kora és a foglalkozás. — A foglalkoztatottság az iparban 1936-ban. — A közöttek nö-

vények termelése 1936-ban. — A lecsapolható halastavak. — A takarékbetétek decemberben és 1936-ban. — Az életbiztosítások 1936-ban. — Adatok a vendéglős és szállodásipar üzemi szervezeteihez és költségalakulásához.

K Ü L Ö N F É L E

Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság.

Commission Hongroise pour la Fixation des Valeurs de Statistique Commerciale.

Szakosztályülések. — Séances de sections.

A Magyar Kereskedelmi Statisztikai Értékmegállapító Bizottság 1937. évi szakosztályülése az 1936. évi külkereskedelmi forgalom végleges egységértékeinek megállapításával foglalkozott. A XII., XIV., X., XVII. szakosztályok ülésein a Bizottság elnökségét Farkas János dr. miniszteri tanácsos h. elnök képviselte. Az előadó Petrichovich-Horváth Miklós br. dr. miniszteri fogalmazó volt.

A XII. szakosztály március 8-án tartotta ülését Nagykovácsy Milenkó m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöke alatt. Jelen voltak: Dániel Ervin, óbudai Freudiger Dávid, Hauswirth Ödön, Kertész Imre, Pártos Zsigmond, Reich Aladár, Schein Ferenc, Szántó Mór, Vágó Károly kereskedelmi tanácsosok, valamint Dán János, Horváth Zoltán, Kardos György, Mangold Béla, Nádasdi Mátyás és Neumann Lajos szakértők.

A szőnyegek termelési, forgalmi és árviszonyairól Horváth Zoltán olvasta fel jelentését. A szőnyegiparban az 1936. év sem hozta meg a várva-várt konjunktúrát, hiába volt a gyárpar minden éllemessége és ügyessége, az eladott szőnyegek mennyisége kb. 25—30%-kal volt kevesebb az előző évinél. A forgalom csökkenése sok üzemben munkáselbocsátásokra vezetett. A szőnyegipar 70—75%-ig volt foglalkoztatva, forgalma az elmúlt évben 4,5—5 millió pengőre tehető, amely a békeévek forgalmának csak mintegy 25—30%-át teszi.

A jutaszőnyeget előállító 5 gyár kartellbe tömörült, amely egészen kifogástalanul működött. A kartell javította a szőnyegek minőségét és megszüntette a gyárak között dúló árromboló harcot, biztosította a nagykereskedők hasznát és ezáltal rendezett viszonyokat teremtett a szőnyegeladások terén. A nyírott szőnyeg behozatala lényegesen visszaesett, a kókusz-szőnyegek közül pedig 50%-kal kevesebb jött be. A kézzel csomózott magyar perzsa és a torontáli szőnyegek piacán nagy árrombolást váltott ki annak a pár cégnek az eladása, amelyek a gyapjúárak ugrásszerű emelkedése folytán a gyártást beszüntették és önköltségi áron

jóval alul dobták a piacra a szőnyeget, ami a normális eladási lehetőséget hónapokra meggátolta. A kivitel, amelynek 90%-át a kéziipari, 10%-át pedig a gépipari termékek alkotják, dacára a kormány hathatós támogatásának, nem tudott magának komoly és állandó fogyasztó piacot teremteni.

Az ecset- és kefekötőiparban használatos növényi rostanyagok forgalmáról és árviszonyairól Hauswirth Ödön számolt be. Előadta, hogy ezeknek a növényi rostanyagoknak legnagyobb része tengerentúli eredetű és az iparban mind erősebb mértékben hódítanak teret. Ezt behozataluk is bizonyítja, amely egy év alatt megkétszereződött. A növényi rostok bizonyos céloknak jobban megfelelnek, mint a szőrök és a sörték s ha egyébként minőség tekintetében a szőrökkel és sörtékekkel nem is vetekedhetnek, már olcsóságuknál fogva is gyakran pótolják azokat, de különösen festve és kellőképpen kikészítve.

Az ország 22 ipari üzemében feldolgozásra kerülő, de még a termelő helyen áztatással és tilóval rostsálakká hasadt agave- és pálmaleveleknek levélszárrostjait métermázsás bálókba kötegelve szállítják az európai kikészítő telepekre, ahol minősítik, megfelelő hosszúságúakra válogatják, vágják, festik, fényesítik s úgy készítik ki, hogy az kész áruba való bekötésre alkalmassá váljon. Ugyanebből a szempontból még a kókuszdió héjának rostja, továbbá a rizsgyökér és az ahhoz hasonló, de azzal egyáltalában nem azonos a mexikói fensíkon vadon termő Reiz de Zaccaton ú. n. mexikói gyökér jönnek tekintetbe.

A nyers rostsálak anyaguk szerint különböző eredetűek. Az agave levelei adják a fibrizst, ennek Középamerika a hazája. Pálmárosok közül a Basine Keletindiából és Ceylonból jön. A főtt és olajozott állapotban forgalomba kerülő Siam, illetve Kitoool származási helye Nyugatindia. A különleges minőségű Madagascar a hasonló nevű francia szigetről jön. A nagyon szívós természetű

Para és Bahia Venezuelából és Braziliából ered. Az ennél gyöngébb minőségű Grand Bassa, Monrovia, Cap Palmas és Cap Mount, hazája Afrika keleti partvidéke. A mexikói gyökér származási helyét már neve is elárulja. A rizsszalma, helyesebben gyökér, termőhelye Olaszország, de ebben már saját hazai termésünk is van. A hazai szükségletet londoni, liverpooli, hamburgi, mannheimi és milánói kikészítőkből megmunkált rostanyagok fedezik. A devizaneheztségek folytán megszükkített német és olasz neheztségek inkább az angol piacokra utaltak. Bár a saját devizaviszonyaink könnyebbé tennék az olasz és német behozatalt, de az ottani behozatali neheztségek következtében annyira meggyérültek a készletek, hogy pl. kelet-indiai Arengos eltűnt a piacról, egyéb piassava fajták pedig még a négy heti szükségletet sem tudták kielégíteni. Németország közvetlen behozatalát a Földközi-tengeren át bonyolította le és úgy vitte Hamburgba. Liverpool és London sem voltak bőségesen ellátva. Igen nagy volt a hiány braziliai Paraban és a seprőgéphengerek anyagát $\frac{3}{4}$ részben az afrikai Monroviából, $\frac{1}{4}$ részben pedig a braziliai Bahia-ból merítették. Nagy volt a hiány Paraban és nyugatindiai Palmyrában is. Az árak szilárdan tartottak, sőt az év közepe felé egy lineárisan 10%-os emelkedés volt észlelhető.

Vontatott volt a devizák kiutalása a nyersanyagok beszerzésének céljára, különösen angol fontban és lirában, valamivel könnyebb márkában. Ecsetekhez a lágyabb, selymesebb Palma fibrisz, a kefe és kézi seprőkhöz a keményebb szálú Istle, Tampico, Tula és Jaumave minőségek kerültek behozatalra. Az árak métermázsánsként 90 márka körül mozogtak. A festett áru 20—25%-kal volt drágább, a fényesítettért megadták a 250 márkát is. Rizsgyökérből az olasz behozatal visszaesett. Jelentősebb volt a kereslet mexikói gyökérben. Ez volt az az anyag, amelyre legelőször rendelték el a behozatali engedély-kötelezettséget. Németországban is megnehezült a behozatali lehetőség és pedig a peso beszerzésének neheztségéből kifolyólag.

A mexikói gyökér pótlására az országban termő sikárgyökér nagyon alkalmas volna, de mindezideig nem tudta az illetékes körök rokonszenvét megnyerni. A sikárgyökér, tevekáka, vagy mosogatófű, a Balaton környékén imola néven ismert gyom homokpusztákon és szikes földön csaknem másfél méterre megnövő pázsitfű. A Hajduságban szegény asszonyok és gyerekek szedik. Gyökereit kihúzzák a földből, zsákronggyal ledörgölik és a héjától megtisztítva csomókba kötözve árusítják a hetipiacokon faedény súrolására. A hosszabb gyökereket óvatosan kiássák, amelyekből aztán sikálókefét készítenek. A sikálókefe

ma már lényeges közszükségleti cikk, amely nagy tömegekben fogy. Kísérletképpen készítettett egy ilyen sikálókefe és bemutatott egy nagy vállalat vezetőségének, de azok az olasz rizsgyökérrel megelégedtek és kívánatosabbnak tartották. Még a termelése is érdemes volna, mert megköti a talajt, igénytelen, megmunkálásra nem szorul és a gyűjtése a falu szegényeinek jövedelmi forrást biztosítana. A kész sikálókefe olcsó ára nem kecsegtetne ugyan búsás üzleti eredményekkel, de a hazai szükségletet nemcsak hogy fedezné, de még exportra is nyújtana módot.

A kalapszakma helyzetéről Vágó Károly számolt be, megállapította, hogy az 1936. évben a gyapjúkalap-tompgyártóipar helyzete erősen rosszabbodott. Már az előző évben is a működésben lévő három gyár kapacitása az ország felvevőképességét többszörösen felülmúlta, a racionálisabb gyártás elérése céljából a három gyár kartellbe tömörült. Az 1936. évben azonban a kartellen kívül még két újabb gyár is alakult, amelyek a kartellel versenyre keltek és az árakat erősen lenyomták. A gyapjútompiipar jelentékeny mennyiséget exportált. A kivitel 73 q-t tett a 45 q behozatallal szemben.

Ezekután a bizottság áttért a szőnyegek, fonó- és kefekötőanyagok és ezek termékeinek, a kalapok és esernyők stb. értékelésére.

A XVI. szakosztály március 9-én ülésezett halasi Fischer Ödön m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklése alatt jelen voltak: *Bárczai* András, *Borbás* Andor, *Fischer* Géza, *Hevesi* Béla, *Kovács* Viktor kereskedelmi tanácsosok, valamint *Katz* Sándor, *Neustadt* Miklós, *Pallai* László szakértők.

A selyemárak 1936. évi termelési, forgalmi és árviszonyairól *Hevesi* Béla számolt be, előadta, hogy az állati selyemárak nyers anyagának ára külföldön a megnövekedett kereslet miatt tovább emelkedett. Ennek ellenére a belföldi szükséglet és a belföldi termelés csökkent, aminek főokát a belföldi nyersanyagok a külföldinél lényegesen magasabb árban kell keresnünk. Szerepet játszik emellett kétségtelenül még a fogyasztóközönség felvevőképességének csökkenése és a nyersanyagra kivetett fényűzési adó is.

A tiszta selyemszövetek nyersanyagának túlnyomó része belföldről fedezhető. A behozatali korlátozások változatlanul fennállanak, pedig — a belföldi gubóselyem kifogástalan minősége ellenére is — vannak cikkek, melyek előállítására a belföldi nyersanyag nem felel meg. Ezek gyártását be kellett szüntetnünk és ezek pótlása készáru formájában kerül külföldről behozatalra.

A műselyemfonal feldolgozása további nagy haladást mutat. A folytonosan változó műselyem-

szövetek előállítása nagy erőpróbára teszi a gyárat, de a belföldi üzemek tökéletes és modern felkészültsége minden akadályt legyőz és minden külföldi versennyel szemben megállja helyét. A műselyemfonalat változatlanul Olaszországból és Németországból hozzuk be, a többi országok szerepe ezekkel szemben jelentéktelen. A behozatal símán, akadálytalanul és majdnem változatlan áron történt az 1936. év első tíz hónapjában. Az év vége felé a piac megszilárdult, a fonalat előállító nagyüzemek előbb a szállítást redukálták, majd a rendkívüli nagy elfoglaltságra hivatkozva, hosszú szállítási határidőket kötöttek ki. Áremelkedés az év folyamán nem történt, de minden jel és kiszivárgott híradás szerint a legközelebbi jövőben lényeges áremelkedés várható.

A műselyemszövetek ára tovább csökkent, különösen a tömegtermelésű kreppszerű áruk piaci ára az előállítási áron, sőt egyes viszonylatban ez alatt van. Ennek a szomorú állapotnak az a magyarázata, hogy e cikkeknek a gyártását a pamutszövetek is felvették munkakörükbe s a termelés túlnőtt azokon a kereteken, amelyek a hazai szükséglet határait jelzik, az exportban ezek a tömegcikkek nem tudnak érvényesülni és ennek következménye az árletörés.

A belföldi piac felvevőképesége, az elhelyezési lehetőségek és a hitelviszonyok nem változtak.

Nagy fejlődést mutat a műselyemdivatcikkek exportja. A magyar ipar már említett tökéletes felszerelése és versenyképessége ezen a téren meghozta az előbbi évek komoly és áldozatos munkájának eredményét. Az exporttevékenység kiépítése hosszú, aprólékos, nagy gondot és szakismeretet igénylő munkásságot, valamint anyagi áldozatokat kíván; csak a külföldi piac kívánságának, ízlésének és szokásainak megállapítása után kerülhet sorra, hogy a megfelelő üzletfeleket megfelelő mintákkal ellássák és próbaeladásokkal későbbi komoly üzleti tevékenység köreit megalapozzák. Ma nincs olyan országa a világnak, ahová — hacsak nem állanak fenn a behozatalt gátló, vagy tiltó rendelkezések — ne jutna el a magyar műselyemszövet. A céltudatos munka mellett az áru minősége, tetszetőssége megérlelte a sikert, ma már a magyar ipar nemcsak ügynökei útján ad el, hanem a siker legjobb bizonyítékaképpen a külföldi vevő maga keresi fel a pesti piacot, személyesen válogat és állandó, közvetlen kapcsolatot jön létre a termelő és a vevő között. Ennek mindenre kiterjedő közgazdasági fontosságát külön kiemelni alig kell, horderejét az illetékes tényezők is átérzik és méltányolják.

A készárak kikészítésével kapcsolatos korlátozások alig változtak. A belföldi ipar az eddigi kikészítési eljárások terén úgyszólván teljesen megfelel a követelményeknek. Csak akkor mutat-

kozik néha zökkenő, ha a divat fejlődésével és változásával külföldön új eljárások bukkannak fel, amelyeket azonnal egyáltalában nem, vagy csak részben tudnak belföldön megoldani. Ilyen esetekben a külföldi nemesítés, úgy a belföldi szükséglet fedezése, mint az export szempontjából, a szó szoros értelmében, létérdeke a belföldi szövőiparnak, mert a legkisebb időbeli késedelem lehetlenné teszi az alkalmazkodást. A gubóselyemfonalak nemesítésével kapcsolatban életbeléptetett korlátozások már nagyobb zavart okoznak, mert ezen a téren a belföldi kikészítőipar még nem rendelkezik a kellő gyakorlattal.

Új üzemek létesítése és a meglévők fejlesztése terén az előbbi évekkal szemben csökkent a tevékenység. A belföldi termelés értékét 40 millió pengőre becsülhetjük. A belföldi gubótermelés az 1935. évi 450.000 kg-mal szemben az 1936. évben 542.000 kg-ot és a belföldön előállított selyemfonal az 1935. évi 46.000 kg-mal szemben az 1936. évben 44.000 kg-ot tett.

A kötszövött és kötött áruk forgalmi és árviszonyairól Kovács Viktor olvasta fel jelentését. Örömmel állapítja meg, hogy ez a fiatal iparág rövid idő alatt, úgyszólván a semmiből fejlődött naggyá s ma már a belföldi fogyasztásnak túlnyomó részét fedezni tudja. Az 1936. évben a kötszövöttiparban a fejlődés menetében némi csökkenést állapít meg. A csökkenésnek több oka van. Elsősorban a nehéz nyersanyagbeszerzés, valuta-hiány, az erősebb mértékű drágulás és evvel kapcsolatban a fogyasztási képesség csökkenése. Az ipar, termelésének fokozására, iparcikkei tetszetős kivitelére és annak versenyképes voltára mindent elkövet. Az üzemek új, modern gépeket szereztek be és így modernizálták azokat. Nyersanyagellátás terén a legnagyobb nehézségeket a műselyemfonalak beszerzése okozta, Olaszország és Németország szállította eddig az egész műselyemfonal-szükségletünket, Németország jelenleg nem tudja magának biztosítani a műselyemfonal előállításához szükséges nyersanyagokat és így nem tud szállítani sem. Olaszország viszont a műselyemfonal előállításához szükséges nyersanyagokat elsősorban hadianyagok gyártására használja fel, műselyemfonalkészlete pedig kifogyott. Pamutfonalellátásunk kifogástalan, szükségletünket főképp Egyiptomból fedezzük, minden nagyobb nehézség nélkül. Gyapjufonalszükségletünket is kisebb-nagyobb nehézségekkel, de tudjuk biztosítani.

A hazai kötszövöttipar a szükségletet teljesen fedezi, készárubehozatalra kizárólag egyes közismert márkacikkekben szorulunk, mint pl. a Kayser tisztaselyemharisnya, Jantzen fürdőtrikó és egyes osztrák gyárak mintakollekciói.

Kivitelünk harisnyaárucikkekben az eddigi piacaink mellett főleg Keleten és az északi államokban növekedett. Trikotage cikkekben már eddig is nagyon szép exportunk volt, ami minden viszonylatban, de különösen az angolban lényegesen emelkedett, sőt újabban szállításokat eszközöltünk Franciaországba is, ahol a helyzet szép reményekkel kecsegtet. Kötöttáruiparunk is sikerrel exportál, új piacai közül különösen Anglia és gyarmatai emelendők ki. Nagy része van ebben most különösen a koronázási-konjunktúrának és az angol-japán kereskedelmi szerződésnek, mely szerint a japán importot az eddiginek 50%-ában kontingentálták és így joggal remélhető, hogy a már most is teljes üzemmel Angliába exportáló kötöttáruiparoknak sikerül ezt a piacot is megtartaniuk. Új piacokat is keresnek, különösen fontos Kelet piacainak, de különösen a balkáni piacoknak a megszerzése. Minden törekvésünkkel, a hatóságoknak minden igyekezetével azon kell lenni, hogy ennek a naggyáfejlődött iparágak a szükséges piacokat megszerezhessük és annak vásárlóközönségét a magunk számára biztosítsuk, mert csakis így lehet ennek az iparágak további fejlődését előmozdítani.

A csipkék és függönyök termelési és árviszonyairól *Neustadt Miklós* számolt be. Megállapítja, hogy a csipke- és függönyiparunk egyike azoknak az iparágaknak, amelyek a krízis éve alatt is fejlődni bírtak. Az 1936. év első felében mintha az iparág fejlődési üteme megtorpant volna. A második felében azonban javulás mutatkozott, a foglalkoztatottság mértéke az előző évi színvonalat elérte, sőt ezt valamivel meg is haladta.

A termelőtevékenység átmeneti visszaesésének, illetve a fejlődés lassúbbodásának, a termelést és az áruk értékesítését megnehezítő általános körülmények, valamint a közismert külkereskedelmi korlátozások mellett, egyéb speciális okai is voltak. Az 1936. év folyamán e cikkek egyes fajtáiból túltermelés keletkezett, ami a gyáraknál és a kereskedőknél felhalmozódott. Ehhez járult, hogy a római megállapodás nagyobb mennyiségű külföldi készáru behozatalát tette lehetővé. Az időjárás kedvezőtlen alakulása, így a rendellenes tavasz, a szezoncikkek eladását rendkívül megnehezítette. Az év második fele már kedvezőbb volt, ami egyfelől a gyárpar fokozott foglalkoztatottsága következtében az ipari munkásoknál jelentkező vásárlóerő növekedésével, másfelől azzal is magyarázható, hogy az új termés kedvezően alakult, ami a mezőgazdáknek bizonyos beszerzéseket — ha szerény keretek között is — lehetővé tett.

Ezekután a bizottság áttért a selyem és selyemfonalak, selyemszövetek, kötszövött és kötöttáruk, csipkék értékelésére.

A XVII. szakosztály március hó 19-én tartotta ülését *Hüttl Frigyes* m. kir. kereskedelmi főtanácsos elnöklete alatt. Jelen voltak: *Matyasovszky-Zsolnay* Tibor m. kir. kereskedelmi főtanácsos, *Chmura* László, *Félix* Aladár, *Gáldi* Marcel, *Herrling* Vilmos, *Kemény* Béla, *Székács* Imre kereskedelmi tanácsosok, valamint *Havas* Sándor, *Zoltán* Frigyes szakértők.

A táblaüveg szakma helyzetét *Székács* Imre ismertette. Előadta, hogy a táblaüveg forgalma az 1936. évben az előző évhez képest kb. 10—15%-kal emelkedett. Jelentősebb változások a szakmában nem voltak. A 3 mm.-nél vastagabb üvegek árai emelkedtek, mert a forgalmiadó váltság kulcsát 4%-kal emelték. A piac szükségletét 1936-ban is az ország egyedüli táblaüveggyára a zagyvapálfalvai üveggyár látta el. Behozatal csak a 210 cm-nél szélesebb és 4 mm.-nél vastagabb táblaüvegekből volt, amelyeket a zagyvapálfalvai gyár nem gyárt.

Az öblösüvegpiac helyzetéről *Zoltán* Frigyes olvasta fel jelentését. Megállapította, hogy az 1936. évben a zöld palackszükséglet az előző évvel szemben emelkedést mutat, ennek oka azzal magyarázható, hogy a magyar sörgyáraknál évek óta tároló hatalmas palackkészletek kifogytak, amelyek pótlása megkezdődött. Emelkedett a borospalack szükséglet is, amit viszont a borexport-növekedése okozott. A fehér palack szükséglet az előző évi nívón mozgott. A kedvező gyümölcsstermés következtében lényegesen emelkedett a befőttes üveg szükséglet. A forgalom emelkedése azonban azért is szembetűnő, mert az előző év katasztrófálisan rossz gyümölcsstermése az üveggyárakat alig foglalkoztatta és forgalmuk erősen csökkent.

Az üvegkivitel tovább emelkedett. A magyar üveg ma már a nemzetközi piacokon, úgy a kontinensen, mint a tengerentúl ugyanolyan közismert márka, mint a cseh, vagy a belga üveg. Az amerikai exportban legújában az amerikai antidömping törvény következtében nehézségek merültek fel. Az amerikai vámhatóság a Magyar Nemzeti Bank által az export részére engedélyezett felárakat exportprémiumoknak nyilvánítja és a bevitt megakadályozza. A magyar üvegipar minden rendelkezésre álló eszközzel igyekszik ennek a felfogásnak helytelenségét megvilágítani, ami azonban eddig nem sok eredménnyel járt. Az elmúlt évben az olasz sörgyárak igen tekintélyes mennyiségű söröspalackot rendeltek Magyarországon. A magyar üvegipar helyzetét megnehezítik a különböző kereskedelmi szerződésekben biztosított tekintélyes behozatali kontingensek. Így az osztrák gyárak 74 vagón preferenciált vámtételű üvegáru behozatalára kaptak engedélyt, a csehek kb. 15 vagón, a

németek közel 60 vagon behozatali kontingenssel rendelkeznek. Az üvegyárak semmiféle változást nem szenvedtek, pedig a termelési költségek lényegesen emelkedtek a magyar üvegyárak mégis úgy a fehér, mint a zöldüvegyárakat változatlanul hagyták.

A porcellánárúk termelési, forgalmi és árviszonyairól *Mattyasovszky-Zsolnay* Tibor számolt be. A porcellánárúk összforgalma 1936-ban mintegy 150 ezer pengővel emelkedett. Az engedélyezett behozatali kontingensek nem haladták túl az előző éveket. Az 1936. évi porcellánedény összforgalom mintegy 2 millió pengőt tett.

Termelésünk a fennálló berendezések jobb ki-

használásával a szükségletet teljes mértékben kielégítette. Nyáron egy új porcellángyár üzembe helyezéséről terjedtek el hírek, ennek hatása alatt a kereskedők a megrendelésektől pár hónapig tartózkodtak s így a megrendelések az őszi hónapokra torlódtak. E torlódás dacára is sikerült azonban a piac igényeit a gyáraknak fennakadás nélkül kielégíteni. Az árak az előző évvel szemben változatlanok maradtak. A cseh és német gyárosokkal létesített megállapodások eredményeképpen olcsóbb kategóriájú árúk nem kerültek behozatalra.

Ezekután a Bizottság áttért az üveg- és agyagipar termékeinek, valamint az optikai üvegek értékelésére.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1937. február. — Février 1937.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres relatifs à février 1937:

Le Carême ayant commencé trop tôt, la nuptialité a été bien au-dessous de celle de février 1936. On a contracté 6.017 mariages (8·7 pour 1.000 habitants), contre 9.200 au mois de février de l'année dernière. Le nombre des enfants nés vivants a été de 14.114, soit 20·4‰ (contre 14.427 en février 1936); celui des décès, 10.832, soit 15·7‰ (au mois de février de l'année dernière, 11.071). Le mois de février 1936 comprenant 29 jours, ce sont les moyennes journalières qui montrent le mieux les différences, d'ailleurs légères, par rapport à 1937 (enfants nés vivants: février 1936, 498; février 1937, 504; décès: février 1936, 382; février 1937, 387). L'accroissement naturel de la population a été de 3.282 unités (soit 4·7‰).

Le chômage continuait à décroître. Le nombre des sans-travail enregistrés par les syndicats ouvriers tomba à 17.160, baissant de 11·8% par rapport au chiffre de l'année dernière et de près de 50% par rapport au moment le plus grave de la crise. A l'exception de l'alimentation et du bâtiment, le chômage a diminué dans toutes les professions considérées. Les Offices de placement ont noté 19.071 offres de travail et 56.192 demandes; pour 100 offres, la proportion des demandes a été de 294, contre 382 l'année dernière.

La production de lignite, baissant pour des causes saisonnières comparativement à janvier

(—10·8%), accusait une progression par rapport au chiffre de l'année précédente (+16·2%). Dépassant même celles, très considérables, de février 1928 et 1929, elle montrait une vive évolution par rapport aux 15 dernières années. La production du minerai de fer, y compris la scorie de fer, a diminué de 13% comparativement à l'année précédente; celle de la fonte à affiner s'est élevée de 5·9%.

La production de l'énergie électrique (en ne considérant que Budapest) a, pour des causes saisonnières, baissé de 9·4% par rapport à janvier; elle a légèrement fléchi (1·8%) comparativement au chiffre de l'année dernière. Donc, la diminution n'a pas été forte; elle tenait surtout au fait que par rapport à janvier dernier et au mois de février de l'année précédente, l'industrie a employé moins de courant électrique. En général, la production d'énergie électrique augmentait depuis la reprise économique.

En février, les importations ont représenté 32·3 millions de pengős; les exportations, 50·7 millions; comparativement aux chiffres de l'année dernière, les premières ont augmenté de 7% et les secondes, de 23%. La balance commerciale s'est soldée par un excédent de 18·4 millions de pengős, contre 11 millions en février 1936. Pour les entrées, la progression a été due à ce que les importations industrielles ont augmenté en quantité et (en raison de la hausse) en valeur pour la plupart des prin-

németek közel 60 vagon behozatali kontingenssel rendelkeznek. Az üvegáruk semmiféle változást nem szenvedtek, pedig a termelési költségek lényegesen emelkedtek a magyar üveggyárak mégis úgy a fehér, mint a zöldüvegárukat változatlanul hagyták.

A porcellánárúk termelési, forgalmi és árviszonyairól *Mattyasovszky-Zsolnay* Tibor számolt be. A porcellánárúk összforgalma 1936-ban mintegy 150 ezer pengővel emelkedett. Az engedélyezett behozatali kontingensek nem haladták túl az előző éveket. Az 1936. évi porcellánedény összforgalom mintegy 2 millió pengőt tett.

Termelésünk a fennálló berendezések jobb ki-

használásával a szükségletet teljes mértékben kielégítette. Nyáron egy új porcellángyár üzembe helyezéséről terjedtek el hírek, ennek hatása alatt a kereskedők a megrendelésektől pár hónapig tartózkodtak s így a megrendelések az őszi hónapokra torlódtak. E torlódás dacára is sikerült azonban a piac igényeit a gyáraknak fennakadás nélkül kielégíteni. Az árak az előző évvel szemben változatlanok maradtak. A cseh és német gyárosokkal létesített megállapodások eredményeképpen olcsóbb kategóriájú áruk nem kerültek behozatalra.

Ezekután a Bizottság áttért az üveg- és agyagipar termékeinek, valamint az optikai üvegek értékelésére.

Összefoglaló helyzetjelentés.

Résumé de la situation en Hongrie.

1937. február. — Février 1937.

Népmozgalom. — Munkapiac. — Termelés. — Kereskedelem és közlekedés. — Áralakulás. — Pénz és hitel.

Gazdasági jelzőtábla.

Rajzok a gazdasági jelzőtáblához.

Mouvement de la population. — Marché du travail. — Production. — Commerce et transports. — Mouvement des prix. — Monnaie et crédit.

Tableau économique.

Graphiques au tableau économique.

Résumé. Nous présentons les chiffres relatifs à février 1937:

Le Carême ayant commencé trop tôt, la nuptialité a été bien au-dessous de celle de février 1936. On a contracté 6.017 mariages (8.7 pour 1.000 habitants), contre 9.200 au mois de février de l'année dernière. Le nombre des enfants nés vivants a été de 14.114, soit 20.4‰ (contre 14.427 en février 1936); celui des décès, 10.832, soit 15.7‰ (au mois de février de l'année dernière, 11.071). Le mois de février 1936 comprenant 29 jours, ce sont les moyennes journalières qui montrent le mieux les différences, d'ailleurs légères, par rapport à 1937 (enfants nés vivants: février 1936, 498; février 1937, 504; décès: février 1936, 382; février 1937, 387). L'accroissement naturel de la population a été de 3.282 unités (soit 4.7‰).

Le chômage continuait à décroître. Le nombre des sans-travail enregistrés par les syndicats ouvriers tomba à 17.160, baissant de 11.8% par rapport au chiffre de l'année dernière et de près de 50% par rapport au moment le plus grave de la crise. A l'exception de l'alimentation et du bâtiment, le chômage a diminué dans toutes les professions considérées. Les Offices de placement ont noté 19.071 offres de travail et 56.192 demandes; pour 100 offres, la proportion des demandes a été de 294, contre 382 l'année dernière.

La production de lignite, baissant pour des causes saisonnières comparativement à janvier

(—10.8%), accusait une progression par rapport au chiffre de l'année précédente (+16.2%). Dépassant même celles, très considérables, de février 1928 et 1929, elle montrait une vive évolution par rapport aux 15 dernières années. La production du minerai de fer, y compris la scorie de fer, a diminué de 13% comparativement à l'année précédente; celle de la fonte à affiner s'est élevée de 5.9%.

La production de l'énergie électrique (en ne considérant que Budapest) a, pour des causes saisonnières, baissé de 9.4% par rapport à janvier; elle a légèrement fléchi (1.8%) comparativement au chiffre de l'année dernière. Donc, la diminution n'a pas été forte; elle tenait surtout au fait que par rapport à janvier dernier et au mois de février de l'année précédente, l'industrie a employé moins de courant électrique. En général, la production d'énergie électrique augmentait depuis la reprise économique.

En février, les importations ont représenté 32.3 millions de pengős; les exportations, 50.7 millions; comparativement aux chiffres de l'année dernière, les premières ont augmenté de 7% et les secondes, de 23%. La balance commerciale s'est soldée par un excédent de 18.4 millions de pengős, contre 11 millions en février 1936. Pour les entrées, la progression a été due à ce que les importations industrielles ont augmenté en quantité et (en raison de la hausse) en valeur pour la plupart des prin-

cipales matières de base. A l'exportation, il y a eu une forte régression surtout pour d'importants produits provenant de l'élevage de porcs; elle a été largement compensée par l'augmentation de l'exportation d'autres produits agricoles et principalement de celle de céréales. On voit encore une progression pour l'exportation de l'industrie agricole, de l'industrie textile et de celle du cuir. Comme au mois précédent, l'exportation de l'industrie lourde a diminué.

La situation économique a continué à s'améliorer en 1937. Cela ressort aussi de ce fait que le trafic ferroviaire a peu baissé en février (en général, c'est dans ce mois-là que pour des causes saisonnières, il diminue le plus). La quantité des marchandises transportées a baissé de 1·1% seulement par rapport à janvier; il a augmenté de 25·6% par rapport au chiffre de l'année dernière. Le trafic-voyageurs, accusant une régression saisonnière de 4·5% sur celui de janvier dernier, a progressé de 8·9% comparativement au mois de février de l'année précédente.

Quant au trafic postal, il n'indique pas assez la reprise économique, car il y a là de transports accusant toujours, à cette époque de l'année, une diminution saisonnière. Pour le nombre des correspondances et celui des mandats-postes, on constate une légère diminution saisonnière (0·2% et 1·7%) par rapport aux chiffres de l'année dernière. Sous ce rapport, le montant total des mandats-poste a baissé de 8·1%. Le nombre des correspondances et des mandats-poste a également diminué comparativement à janvier dernier.

Le nombre des véhicules à moteur en circulation s'est élevé à 27.426, dépassant de 120 celui de janvier; par rapport au mois de février de l'année précédente, il a monté de 2.643 (+10·7%).

Les prix de gros industriels continuant à monter, l'indice y relatif s'est élevé à 125 (+1 point), marquant une nouvelle augmentation par rapport aux moments critiques de la crise. L'indice des prix de gros agricoles a baissé à 78 (—5 points). De sorte que l'indice général des prix de gros est descendu à 93 (niveau égal à celui du mois de février de l'année précédente), accusant une baisse de 3 points par rapport à janvier dernier.

D'après les chiffres de la Banque Nationale de Hongrie, la circulation des billets de banque (418·3 millions de pengős) a dépassé de 25·7 millions celle de février 1936. Sous ce rapport, on y voit pour le portefeuille-effets (461·8 millions de pengős) une diminution de 52 millions. L'encaisse métallique, grâce aux mesures prudentes prises pour les devises, a dépassé 140 millions de pengős; à la fin de février, l'encaisse-or représentait 84·1 millions de pengős.

A la Bourse de Budapest, les cours ont continué à augmenter. L'indice d'actions (ayant pour base: 1926 = 100) s'y est élevé à 183·3, montant de 12·6 points par rapport à janvier et se rapprochant du maximum noté à cet égard en 1927. A la fin de février, il était de 5·3 points au-dessous de ce maximum.

Les chiffres caractérisant la sécurité du crédit offrent un tableau satisfaisant. C'est à la fin de l'année que certains débiteurs ont à faire face à des échéances particulièrement importantes; la tension amenée par cette cause avait cessé. Il y eut 62 insolabilités, contre 92 en janvier dernier et 52 au mois de février de l'année précédente. On constate une diminution pour le nombre des concordats privés et judiciaires, et pour leurs actifs et passifs. Par rapport à janvier, le nombre et la valeur des lettres de change protestées montrent également une régression.

*

Népmozgalom.

A bőjti időszak korai kezdete miatt a házasságkötések száma 1937 februárjában lényegesen kevesebb volt, mint egy évvel előbb. Az elveszületési és halálozási mozgalom, valamint a természetes szaporodás csaknem pontosan az előző februári keretek közt mozgott.

Február hónap folyamán a házasságkötések száma az előző februári 9.200-zal szemben csak 6.017 volt. Ez a jelentős esökkenés nagyobbik részében naptári (vallási) oknak: farsang igen korai bevégződésének és bőjt korábbi kezdetének következménye. Ezúttal tehát a februárban rendszerint még elég magas házasságkötési arány is csak 8·7‰-et tett. Januárban ugyan a februárra esedékes új házasságok egy része már megkötésre került, a házasságkötések január-februári együttes száma azonban koreloszlási okokból (a mostanában a házassági korba kerülő háborús évjáratok vérszegénysége miatt) az egy évvel előbbi 14.588-cal szemben most csak 13.254-et ért el. Az *élveszületések* száma februárban 14.114 (napi átlag 504), az előző év februárjában pedig 14.427 (29 napos hónap, napi átlag 498) volt. Az ezer lélekre számított *élveszületési* arány (20·4) a natalitási mozgalom változatlanul lassú ütemére mutat, bár a napi átlagszám egy árnyalattal magasabb az előző évinél. Ennek ellenkezője mutatkozik a *halálozások* napi átlagának alakulásában, mely 382-ről 387-re nőtt. Ez az egyébként szerénymérvű rosszabbodás a tavalyi február egy nappal hosszabb volta miatt a havi végszámokból (1936 február: 11.071, 1937 február: 10.832) és a változatlanul 15·7‰-en álló arányszámból nem jut kifejezésre. Az egy évnél fiatalabb halottak száma 1.938

(tavaly februárban 1.952), száz évesületésre számított aránya pedig meglehetősen magas: 13.7. Kedvezően módosult, 712-ről 492-re apadt az 1—6 éves gyermekhalottak száma, míg a 7 évnél idősebb korúak halálesetei az általában ugyan elég enyhe lefolyású influenzajárvány következtében kissé megnagyobbodott. A *természetes szaporodás* februárban 3.282 fővel nem érte el teljesen az előző évit (3.356), a két hónap napi átlaga azonban csaknem pontosan egyenlő (1936 február 116, 1937 február 117). Az ezer lélekre számított természetes népnövekedési arány (4.7) változatlanul alacsony.

Munkapiac.

A munkapiaci feszültség a gazdasági életben bekövetkezett kedvező irányzat folytán mindjobban enyhül s a munkanélküliek számsora továbbra is eső irányzatot mutat. A válság alatt létrejött tetőponthoz képest már igen jelentős százalékos arányú javulás mutatkozik.

A munkapiacokon jelentkező idényszerű feszültség az év folyamán rendszeresen február hó végén éri el tetőpontját, így a munkanélküliek száma akkor a legnagyobb. Az idei februárban a szakszervezetek összesen 17.160 munkanélkülit mutattak ki, 551-gyel többet (+3.3%), mint a megelőző hóban, de 2.305-tel (—11.8%) kevesebbet, mint 1936 februárjában. A válság alatt, 1932-ben bekövetkezett tetőponthoz képest már 16.568 (—49.1%) a hanyatlás. A konjunkturális javulás folytán létrejött eső irányzat tehát továbbra is igen meredek. Az idei februári tetőpont alacsony voltából pedig arra lehet következtetni, hogy a novemberi mélypont a válság lefolyása óta folyó évben lesz a legalacsonyabb. A munkanélküliek 86.9%-a férfi, 13.1%-a pedig nő volt. Budapesten a munkanélküliek száma 9.798 (57.1%) volt, az előző hónappal szemben 578-cal (+6.3%) emelkedett; vidéken a munkanélküliek száma 7.362-re rúgott (42.9%), az előző hónappal szemben 27-tel (—0.4%) csökkent. Foglalkozás szerint hanyatlott a munkanélküliek száma az előző hónappal szemben a ruházati iparban (—11.5%), a bőrparban (—10.3%), a szállodai alkalmazottaknál (—9.3%), a szellemi munkásoknál (—9.8%), a sokszorosító iparban (—3.9%), végül a vasiparban (—1.2%). Emelkedés jött létre az építőiparban (+23.3%) és az élelmezési iparban (+2.1%).

A munkakeresők közül februárban 28.6% volt elhelyezhető. Budapesten száz munkahelyre 294, vidéken 295 munkakereső esett. A munkához jutott munkakeresők aránya a fővárosban 26.6%, a vidéken pedig 31.6% volt.

Termelés.

A termelési adatok tetőponton mozognak. A barnaszén február havi termelése az elmúlt 10 év legjobb eredményét tünteti fel. A vasérc szintén

magas szinten mozog, a finomításra való nyersvasé pedig a válságforduló óta újabb tetőpontot ért el. Az elektromos áramtermelés üteme meglassult, az irányzat azonban nem tört meg.

Az idei februári *kőszéntermelés* lényeges hanyatlást mutat, úgy a január havihoz (—20.5%), mint a múlt évihez képest (—13.4%). A *barnaszéntermelés* szintén erőteljes idényszerű hanyatlást szenvedett, mely 814 ezer q-val csökkentette a termelést (—10.8%), de a múlt évihez képest még így is több mint egymillió q-s növekedés mutatkozik, ami 18.0%-nak felel meg. A február havi termelés, mely ugyan idényszerű behatásokra erősen csökkent, 1921 óta még így is maximumot jelez. Csak az 1924. évi február havi termelés közelíti azt meg, az 1928/29. évek maximális február havi eredményét azonban messze felülmúlja. A *vasérc és vassalak* február havi termelése 19.669 tonnára rúgott, mely csak árnyalati csökkenést mutatott az előző havihoz, a múlt évi februárhoz képest azonban közel 13%-os hanyatlás mutatkozik. A termelés még ennek ellenére is megközelítette az 1929. évi februári nívót, amikor is a termelés 20.560 tonnát tett. A *finomításra való nyers vasból* termelt 264 ezer q a válságforduló óta a legjobb februári eredményt tünteti fel s az előző havit is 29.8%-kal, a múlt évit pedig 5.9%-kal multa felül.

Budapest székesfőváros *elektromos áramtermelése* idényszerű hanyatlást szenvedett, mely 9.4%-ot tett. Az áramtermelés ütemében is lassúbbodás következett be, az irányzat azonban egyelőre még nem tört meg. A termelés a múlt évihez képest mindössze csak 1.8%-kal csökkent. Az áramtermelés hanyatlását főleg a motorikus célokra elosztott áram mennyiségének visszaesése okozta, mely 9.4%-ra rúgott. A magánvilágítási célokra elosztott áram mennyisége, jóllehet az előző havihoz képest az idényszerű behatások folytán 2.8%-kal esett, a múlt évvel szemben 8.5%-kal emelkedett.

Kereskedelem és közlekedés.

A külkereskedelmi forgalom, főleg a kiviteli oldalon, jelentős arányú emelkedést mutat s az aktív egyenleg is jóval magasabb szinten mozgott mint tavaly. A behozatalban az ipari nyersanyagok, a kivitelben pedig a gabonaneműek vezetnek. A vasúti forgalom irányzata emelkedő. A postaforgalmi adatok alakulása nem mutat egyöntetű képet.

Külkereskedelmi forgalom. A február havi 32.3 millió pengős behozatali érték 2.1 millióval, az 50.7 millió pengős kiviteli érték pedig 9.5 millióval multa felül a tavalyi forgalom eredményeit. A 18.4 millió pengős kiviteli többlet 7.4 millióval magasabb volt, mint a múlt évben.

Gazdasági jelzőtábla.*)

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 5							
		átlag Moyennes		szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril
Népmozgalom.¹⁾											
1 Házasságkötés	szám	6.253	6.357	5.785	8.093	12.035	5.595	5.388	9.200	4.089	5.251
2 Házasságkötés 1000 lélekre	"	8·5	8·5	7·9	10·7	16·5	7·4	7·1	13·0	5·4	7·2
3 Élveszületés	"	15.452	14.946	16.755	15.440	13.226	12.451	13.926	14.427	16.072	14.582
4 Élveszületés 1000 lélekre	"	20·9	20·0	23·0	20·4	18·1	16·5	18·3	20·4	21·2	19·9
5 Halálozás	"	11.304	10.580	10.501	11.520	10.460	10.571	10.312	11.071	11.983	11.046
6 Halálozás 1000 lélekre	"	15·2	14·2	14·4	15·2	14·3	14·0	13·6	15·7	15·8	15·1
7 Egy éven aluli elhalt	"	2.381	2.097	2.729	3.042	1.928	1.742	1.808 ¹⁾	1.952	2.172	1.972
8 Egy éven aluli elhalt 100 élveszülöttre	"	15·4	14·0	16·3	19·7	14·6	14·0	13·0	13·5	13·5	13·5
9 Gümőkórban elhalt	"	1.133	1.098	837	835	839	910	1.097	1.246	1.479	1.437
10 Gümőkórban elhalt 1000 lélekre	"	1·53	1·47	1·15	1·10	1·15	1·20	1·44	1·76	1·95	1·95
11 Természetes szaporodás	"	4.147	4.366	6.254	3.920	2.766	1.880	3.614	3.356	4.089	3.536
12 Természetes szaporodás 1000 lélekre	"	5·6	5·9	8·6	5·2	3·8	2·5	4·7	4·7	5·4	4·8
13 Kivándorolt	"	92	90	100	138	111	79	85	42	98	81
14 Visszavándorolt	"	119	83	112	77	125	117	169	131	52	99
Munkapiac.											
15 Társadalombiztosító szervek taglétszáma	1.000	—	—	997·4	1.010·4	1.002·9	928·4	951·0	968·4	1.012·9	1.013·3
Ebből:											
16 Férfi	"	—	—	650·0	656·9	645·0	584·7	597·0	607·6	643·4	650·6
17 Nő	"	—	—	347·4	353·5	357·9	343·7	354·0	360·8	369·5	362·7
Munkanélküli:											
18 Szociáldem. szakszervezeti összesen	szám	18.315	15.637	16.136	15.343	14.976	18.318	18.480	18.521	17.887	17.350
19 Szociáldem. szakszervezeti Budapesten	"	10.307	8.270	8.864	8.348	7.952	9.529	9.835	9.699	9.561	9.225
20 Ker. szoc. szakszervezeti Budapesten	"	967	800	892	943	1.068	1.068	953	944	882	804
21 Szakszervezeti munkanélküli együtt	"	19.282	16.437	17.028	16.286	16.044	19.386	19.433	19.465	18.769	18.154
Hatósági és ingyenes magánközvetítés:											
22 Munkahely	szám	14.985	16.426	13.575	16.663	15.976	14.655	16.339	14.973	18.937	17.559
23 Munkakereső	"	52.048	52.114	48.707	52.331	52.674	52.225	57.916	57.199	58.177	54.421
24 100 munkahelyre esett munkakereső	"	349	319	359	314	329	356	354	382	307	310
25 Munkaközvetítés	"	13.787	13.981	12.180	15.162	14.773	13.707	14.724	13.406	16.675	15.046
26 100 munkahelyre esett közvetítés	"	91·9	85·1	89·7	90·9	92·4	93·5	90·1	89·7	88·0	85·6
Felajánlott órabérek:											
27 Bádogos	Pengő	0·47	0·51	0·48	0·46	0·48	0·50	0·58	0·44	0·50	0·49
28 Asztalos	"	0·43	0·46	0·44	0·45	0·46	0·42	0·46	0·45	0·44	0·46
29 Szabó	"	0·38	0·39	0·37	0·37	0·39	0·36	0·36	0·38	0·39	0·38
30 Kőműves	"	0·50	0·56	0·56	0·53	0·55	0·50	0·54	0·40	0·60	.
31 Napszámos	"	0·30	0·31	0·29	0·32	0·31	0·29	0·30	0·33	0·27	0·30
32 Gyári munkásnő	"	0·19	0·20	0·21	0·22	0·19	0·18	0·21	0·23	0·19	0·19
33 Napszámosnő	"	0·28	0·27	0·36	0·30	0·30	0·30	0·25	0·30	0·26	0·30
Termelés.											
34 Kőszén	1.000 q	685·7	689·0	726·9	682·4	695·6	719·9	699·5	680·6	684·8	654·5
35 Barnaszén	"	5.598·0	5.820·8	5.709·9	7.384·4	7.494·9	7.012·3	6.620·8	5.715·3	5.227·9	4.733·0
36 Vasérc és vassalak	"	160·3	233·0	191·3	214·8	296·6	181·6	266·1	225·7	223·6	280·1
37 Finomításra való nyers vas	"	154·9	255·2	165·2	174·7	222·4	169·6	241·2	249·5	266·7	300·2
38 Szesz	1.000 hl.	25·6	31·3	10·8	28·6	47·2	48·5	36·6	45·8	34·0	23·4
39 Cukor	1.000 q	97·4	119·9	3·4	532·2	619·3	14·0	0·0	0·0	0·0	0·1
Budapest szfőv. Elektromos Művei:											
40 Vilamosáram	1.000 kw. óra	25.597	28.084	25.084	28.276	29.011	29.837	30.189	27.902	27.362	25.244
41 Motorikus célra elosztott áram ²⁾	"	11.128	12.782	11.974	11.792	12.347	11.617	11.334	11.462	11.460	12.081
42 Magánvilágítási célra elosztott áram ²⁾	"	5.344	5.436	3.435	4.609	5.628	7.019	7.959	7.574	6.794	5.783
43 Egyéb célokra elosztott áram ²⁾	"	3.875	4.202	3.744	4.256	4.266	4.426	4.465	4.312	4.202	3.806
44 Elektromosáramfogyasztók	szám	—	—	244.379	246.572	248.251	249.987	250.921	251.645	251.964	252.430

*) A közölt adatsorok részletes magyarázata a Magyar Statisztikai Szemle 1932. évi 10. számának mellékletében található. (Gazdaságstatisztika-adatok 1926—32). — ¹⁾ Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — ²⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása nélkül. —

³⁾ A budapestkörnyéki városok fogyasztása is bennfoglaltatik.

Tableau économique.*)

1 9 3 6								1937		Unités	Désignation	
május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février			
Mouvement de la population.												
8.535	4.838	3.174	5.057	5.612	8.010	11.181	5.950	7.237	6.017	nombre	Mariages	1
11·2	6·6	4·2	6·7	7·6	10·5	15·2	7·8	9·5	8·7	"	Mariages pour 1.000 habitants	2
15.483	14.727	15.771	15.993	16.475	15.180	13.545	13.173	14.958	14.114	"	Nés vivants	3
20·4	20·1	20·8	21·0	22·5	20·0	18·5	17·3	19·6	20·4	"	Nés vivants pour 1.000 habitants	4
10.840	10.102	10.704	10.452	9.537	10.571	9.467	10.876	11.468	10.832	"	Décès	5
14·3	13·8	14·1	13·7	13·0	13·9	12·9	14·3	15·0	15·7	"	Décès pour 1.000 habitants	6
2.088	2.072	2.813	2.549	2.150	1.930	1.703	1.954	2.053	1.938	"	Décédés au-dessous d'un an	7
13·5	14·1	17·8	15·9	13·1	12·7	12·6	14·8	13·7	13·7	"	Décédés au-dess. d'un an pour 100 enf. nés viv.	8
1.438	1.150	1.027	879	812	844	839	933	1.129	1.151	"	Décès par tuberculose	9
1·89	1·57	1·35	1·16	1·11	1·11	1·14	1·23	1·48	1·66	"	Décès par tuberculose pour 1000 habitants	10
4.643	4.625	5.067	5.541	6.938	4.609	4.078	2.297	3.490	3.282	"	Accroissement naturel	11
6·1	6·3	6·7	7·3	9·5	6·1	5·6	3·0	4·6	4·7	"	Accroissement naturel pour 1.000 habitants	12
110	93	93	85	124	89	106	69	85	56	"	Émigrés	13
86	65	57	51	61	69	72	79	37	46	"	Émigrés revenus dans le pays	14
Marché du travail.												
1.031·8	1.025·4	1.027·1	1.053·4	1.052·2	1.063·5	1.048·3	997·7	1.001·8	"	1.000	Nombre des membr. des caiss. d'assur. soc.	15
Dont :												
664·5	665·9	672·7	694·3	693·3	703·9	693·1	637·3	638·5	"	"	Sexe masc.	16
367·3	359·5	354·4	359·1	358·9	359·6	355·2	360·4	363·3	"	"	Sexe fémin.	17
Chômeurs :												
16.718	15.771	14.651	13.690	12.876	12.838	13.815	15.044	15.640	16.148	nombre	Aux syndicats soc.-démocrates de Hongrie	18
8.627	8.008	7.515	7.368	7.083	6.965	7.323	8.025	8.251	8.786	"	Aux syndicats soc.-démocrates de Budapest	19
795	655	645	747	710	699	841	923	969	1.012	"	Aux syndicats chr.-soc. de Budapest . . .	20
17.513	16.426	15.296	14.437	13.586	13.537	14.656	15.967	16.609	17.160	"	Chômeurs syndiqués au total	21
Bureaux de placem. offlc. et privés :												
17.902	15.534	15.379	15.948	17.396	18.202	14.705	14.239	17.069	19.071	nombre	Offres d'emploi	22
52.932	47.738	46.713	48.221	50.166	50.655	50.371	50.863	54.407	56.192	"	Demandes d'emploi	23
295	307	303	302	288	278	342	357	318	294	"	Demandes pour 100 offres d'emploi . . .	24
15.212	12.938	12.817	13.161	14.155	15.097	12.229	12.313	14.686	16.097	"	Placements	25
84·9	83·2	83·3	82·5	81·3	82·9	83·1	86·4	86·0	84·4	"	Placem. pour 100 offres d'emploi	26
Salaires horaires offerts												
0·50	0·51	0·46	0·53	0·52	0·50	0·51	0·53	0·52	0·55	pengós	Ferblantiers	27
0·52	0·44	0·45	0·46	0·45	0·46	0·46	0·46	0·47	0·44	"	Menuisiers	28
0·36	0·47	0·40	0·38	0·36	0·41	0·41	0·40	0·38	0·47	"	Tailleurs	29
0·58	0·57	0·56	0·62	0·56	0·58	0·59	—	—	0·56	"	Maçons	30
0·32	0·32	0·30	0·30	0·34	0·32	0·33	0·33	0·36	0·31	"	Journaliers	31
0·21	0·23	0·22	0·18	0·19	0·18	0·18	0·21	0·23	0·21	"	Ouvrières de fabrique	32
0·26	0·25	0·27	0·28	0·30	0·32	0·23	0·26	0·25	0·30	"	Journalières	33
Production.												
626·1	652·2	659·1	661·8	715·3	730·0	752·5	752·1	742·1	589·6	1.000 q	Houille	34
4.521·0	4.421·7	4.842·4	5.153·5	6.444·5	8.111·0	7.756·4	7.502·5	7.555·6	6.741·5	"	Lignite	35
228·6	241·5	259·2	200·2	252·5	214·7	193·2	210·1	197·6	196·7	"	Minerai de fer et scorie de fer	36
235·8	262·4	227·6	236·2	285·1	228·6	288·9	240·9	203·7	264·3	"	Fonte à affiner	37
30·5	5·9	5·2	9·3	15·2	27·0	65·3	77·6	63·1	"	1.000 hl	Alcool	38
0·1	0·0	0·0	0·5	13·5	487·4	862·8	74·1	—	0·0	1.000 q	Sucre	39
Usines Electr. de la V. de Budapest:												
25.483	24.116	26.790	26.666	27.900	31.807	31.184	32.361	30.232	27.403	1.000 kvh	Energie électrique	40
11.937	12.299	12.239	15.380	13.925	14.059	14.062	13.149	12.892	11.686	"	Energie él. pour moteurs ²⁾	41
4.976	4.146	3.634	3.101	3.367	4.621	5.906	7.372	8.450	8.215	"	Energie él. distrib. pour l'éclairage privé ³⁾	42
3.787	3.822	4.069	4.102	3.985	4.494	4.560	4.819	3.995	3.806	"	Energie él. distribuée à d'autres fins ³⁾ . .	43
251.043	250.876	250.776	250.559	252.180	254.217	255.827	257.956	258.573	259.100	nombre	Consommateurs d'énergie électrique . .	44

*) Pour l'explication détaillée des séries de données ci-dessous, voir le supplément du no d'oct. 1932 de cette Revue. (Données de statistique économique de Hongrie, 1926—1932). — ¹⁾ Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — ²⁾ Sans les villes situées aux environs de Budapest. — ³⁾ Y compris les villes situées aux environs de Budapest.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 5								
		átlag Moyennes		szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	
Kereskedelem és közlekedés.												
Külkereskedelem: 1)												
45	Behozatal összesen	1,000.000 P	33·1	36·1	33·4	39·4	43·7	48·5	40·6	30·2	35·0	40·3
E b b ő l:												
46	Nyers és megmunkált fa	1.000 q	657·6	797·8	853·8	1.007·0	881·6	547·9	287·2	400·9	462·3	595·0
47		1.000 P	3.053	3.962	3.745	4.192	3.713	2.773	1.372	2.547	2.523	3.262
48	Szén	1.000 q	306	387·7	319·2	375·7	423·4	367·8	399·3	362·7	376·8	393·6
49		1.000 P	926	1.148	1.076	1.232	1.241	1.120	1.207	1.107	1.148	1.197
50	Papiros és papirosárak	q	54.651	69.490	45.863	63.790	54.490	67.764	93.722	52.302	61.903	93.216
51		1.000 P	1.705	2.015	1.423	2.124	1.738	2.108	2.656	1.623	1.736	2.616
52	Nyers pamut	q	20.338	23.986	16.571	18.555	26.620	28.719	28.224	13.896	21.854	26.944
53		1.000 P	2.153	2.475	1.623	1.925	2.771	3.174	2.801	1.427	2.210	2.763
54	Gépek és készülékek	q	4.215	5.899	3.626	6.186	5.921	5.580	3.450	5.130	8.325	4.105
55		1.000 P	976	1.458	718	1.377	1.263	1.345	1.157	1.032	1.646	1.185
56	Nyers bőr	q	11.048	11.434	10.823	13.908	12.673	10.760	10.642	10.670	11.716	11.478
57		1.000 P	1.480	1.795	1.277	1.728	1.760	1.537	1.561	1.560	2.025	1.750
58	Nyers dohány	q	902	976	617	2.073	717	905	2.494	732	577	1.385
59		1.000 P	286	337	191	623	250	315	960	315	243	525
60	Selyem és selyemfonál	q	2.492	2.995	2.341	2.096	2.635	3.748	2.945	2.325	3.217	3.290
61		1.000 P	956	1.058	870	840	1.044	1.408	1.013	812	1.206	1.176
62	Ásványolaj	1.000 q	145·0	214·9	129·7	242·1	215·4	277·5	243·7	120·9	117·1	272·4
63		1.000 P	874	1.251	776	1.426	1.329	1.732	1.453	710	688	1.640
64	Pamutszövet	q	539	613	536	634	603	661	285	430	535	471
65		1.000 P	399	393	414	476	443	456	193	314	381	393
66	Kivitel összesen	1,000.000 P	38·1	42·2	41·8	52·1	53·0	51·4	34·9	41·2	38·0	32·9
E b b ő l:												
67	Szarvasmarha	drb	5.801	6.454	5.595	6.706	7.588	7.021	4.141	5.317	9.628	13.404
68		1.000 P	1.615	2.024	1.447	1.638	2.279	2.162	1.233	1.591	2.864	3.967
69	Baromfi	q	21.120	17.147	18.172	33.165	43.746	51.839	24.396	20.600	11.126	11.884
70		1.000 P	2.224	1.855	2.056	3.703	4.653	4.954	2.602	2.378	1.303	1.291
71	Búza	1.000 q	275·7	476·0	542·3	424·2	331·7	219·6	112·4	215·4	261·6	156·3
72		1.000 P	4.394	6.713	7.715	6.573	5.115	3.441	1.841	3.471	4.187	2.512
73	Liszt	1.000 q	44·0	45·2	73·2	102·7	76·6	39·2	8·6	8·4	31·0	34·9
74		1.000 P	921	837	1.375	1.983	1.598	899	197	194	640	521
75	Villamos gépek és készülékek	q	1.781	2.115	1.868	2.553	3.090	2.571	2.010	1.939	1.901	1.891
76		1.000 P	2.624	2.275	3.049	3.774	3.936	3.110	2.079	2.163	2.466	2.099
77	Sertés	drb	15.262	14.619	16.409	17.181	17.715	19.219	17.900	15.967	14.767	10.646
78		1.000 P	2.125	2.084	2.574	2.670	2.582	2.715	2.338	2.278	2.010	1.466
79	Prémbőr, kikészített	q	300	387	492	660	318	151	72	273	209	393
80		1.000 P	333	632	506	733	304	193	86	324	325	533
81	Tojás	q	6.880	5.778	5.596	5.788	5.950	3.929	8.612	9.019	10.371	12.749
82		1.000 P	649	505	538	716	728	558	1.216	771	729	933
83	Toll	q	2.181	2.343	2.225	3.771	2.909	2.586	1.697	2.862	2.556	2.598
84		1.000 P	878	863	967	1.616	1.289	1.168	695	976	1.062	945
85	Friss gyümölcs	1.000 q	15·4	48·7	57·7	28·8	2·6	0·3	0·1	0·1	*)	*)
86		1.000 P	477	1.214	1.723	913	97	16	4	1	1	**)
87	Behozatali (—) v. kiviteli (+) többlet	1,000.000 P	+ 5·0	+ 6·1	+ 8·4	+ 12·7	+ 9·3	+ 2·9	— 5·7	+ 11·0	+ 3·0	— 7·4
Vasúti forgalom: 1)												
88	Szállított áru ²⁾ ³⁾	1.000 t.	1.342	1.361	1.545	2.163	1.841	1.288	1.067	1.048	1.179	1.154
89	Árutonna-kilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	178·5	192·0	202·7	265·9	242·2	180·9	142·0	141·5	156·8	152·3
90	Megrakott teherkocsi ²⁾	szám	91.907	100.584	104.948	140.253	117.802	82.618	73.717	73.336	86.303	82.180
91	Szállított utas ³⁾	1.000	5.235·4	5.742·3	5.268·9	5.795·2	5.331·3	5.928·2	5.068·4	4.942·0	5.437·7	5.512·1
92	Utakilométer ²⁾ ³⁾	1,000.000 km	163·5	180·0	191·3	169·8	156·2	173·7	138·6	138·4	152·2	176·4

*) 50 q-n alul. — **) 500 pengőn alul. — 1) Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — 2) Az adatok csak fizetőteljesítményekre vonatkoznak. — 3) Az utolsó 13 hónap adatai ideiglenesek

1 9 3 6								1937		Unités	Désignation	
május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février			
Commerce et transports.												
Commerce extérieur :												
38·8	34·7	36·8	31·9	33·5	36·4	35·8	39·0	28·1	32·3	1,000.000 p	Importations totales	45
<i>D o n t :</i>												
971·1	1.038·0	990·8	885·5	945·7	968·9	1.128·2	899·4	486·7	522·0	1.000 q	Bois bruts et ouvrés	46
5.317	5.530	5.610	4.070	3.896	4.386	5.133	4.683	2.077	2.332	1.000 p	Charbon	48
372·4	377·6	366·7	335·9	384·3	440·3	460·0	382·8	416·8	423·5	1.000 q	Papier et articles en papier	50
1.130	1.139	1.111	1.020	1.173	1.306	1.329	1.124	1.218	1.214	1.000 p	Coton brut	52
62.483	60.942	61.373	58.826	58.224	71.396	76.441	83.051	62.978	54.201	q	Machines et appareils	54
1.706	1.864	1.978	1.756	1.646	1.994	2.131	2.471	1.753	1.550	1.000 p	Peaux brutes	56
25.976	21.540	28.397	19.287	23.657	24.866	24.772	28.419	21.377	20.736	q	Tabacs bruts	58
2.622	2.238	2.824	2.044	2.448	2.600	2.640	3.080	2.234	2.246	1.000 p	Soie et fils de soie	60
5.595	3.890	5.888	9.203	8.737	4.140	6.124	6.278	2.880	4.731	q	Huile minérale	62
1.532	1.176	1.173	1.881	1.824	1.306	1.714	1.899	931	1.253	1.000 p	Tissus de coton	64
9.975	9.269	13.293	9.721	8.330	11.916	13.102	17.094	17.547	17.211	q	Exportations totales	66
1.404	1.527	2.219	1.569	1.315	1.791	1.888	2.926	2.874	2.973	1.000 p	<i>D o n t :</i>	
591	3.478	513	616	499	658	—	170	—	2.970	q	Bêtes à cornes	67
174	1.061	143	216	175	146	—	88	—	1.070	1.000 p	Volaille	69
3.322	2.384	3.414	2.512	2.846	3.574	3.288	2.821	2.873	2.649	q	Froment	71
1.230	892	1.214	889	1.012	1.191	1.101	958	880	831	1.000 p	Farine	73
163·5	167·3	249·6	185·4	351·7	244·1	226·6	236·7	159·7	112·3	1.000 q	Machines et appareils électriques	75
1.061	1.053	1.409	1.029	1.949	1.357	1.270	1.391	859	606	1.000 p	Porcs	77
544	599	723	711	715	1.082	727	531	529	510	q	Pelleteries apprêtées	79
466	425	433	399	438	488	447	341	224	315	1.000 p	Oeufs	81
31·8	37·3	40·7	49·4	53·9	45·8	49·5	51·2	45·8	50·7	1,000.000 p	Plumes	83
8.018	7.354	5.330	5.570	5.155	3.121	5.235	5.175	7.649	8.504	tête	Fruits frais	85
2.625	2.592	1.760	1.834	1.642	991	1.618	1.576	2.689	2.854	1.000 p	Excédent des import. (—) ou des export. (+)	87
8.404	7.254	7.081	8.974	13.869	14.271	29.601	48.307	30.413	11.861	q	Trafic des chemins de fer:¹⁾	
1.003	896	907	1.164	1.572	1.486	3.090	4.565	3.016	1.150	1.000 p	Marchandises transportées ^{2), 3)}	88
172·4	691·4	716·2	818·7	931·8	605·7	599·9	429·8	517·9	440·5	1.000 q	Kilom.-tonnes ^{2), 3)}	89
2.607	7.652	8.636	11.716	14.296	8.633	8.370	6.635	8.640	7.864	1.000 p	Wagons à marchand. chargés ²⁾	90
50·2	31·5	65·8	40·2	48·9	68·9	63·1	90·5	28·1	32·3	1.000 q	Voyageurs transportés ³⁾	91
776	505	931	803	861	1.305	1.162	2.146	599	655	1.000 p	Kilomètres-voyageurs ^{2), 3)}	92
1.681	1.768	1.471	1.548	2.192	2.866	3.375	2.798	2.384	2.175	q		
1.716	2.076	2.036	2.028	2.700	3.175	3.217	2.867	2.621	2.566	1.000 p		
10.789	13.260	15.507	16.114	15.015	16.255	17.145	12.064	9.404	8.178	tête		
1.434	1.773	2.090	2.380	2.297	2.467	2.659	1.811	1.535	1.231	1.000 p		
364	429	438	678	688	744	371	150	73	322	q		
537	664	701	1.074	1.043	1.310	957	354	206	827	1.000 p		
12.475	3.984	1.216	2.231	2.758	1.678	1.697	2.541	7.843	13.658	q		
914	288	86	188	268	165	187	307	659	1.262	1.000 p		
2.945	2.114	1.972	1.642	1.559	2.481	2.754	2.932	2.035	3.794	q		
1.094	701	623	608	531	948	1.054	1.118	976	1.861	1.000 p		
1·1	36·0	156·4	185·8	136·4	53·2	14·7	0·8	1·7	0·9	1.000 q		
41	1.527	4.629	4.326	2.522	1.150	333	34	58	48	1.000 p		
— 7·0	+ 2·6	+ 3·9	+ 17·5	+ 20·4	+ 9·4	+ 13·7	+ 12·2	+ 17·7	+ 18·4	1,000.000 p		
1.309	1.274	1.343	1.507	1.770	2.129	2.094	1.487	1.330	1.316	1.000 t.		
171·5	168·0	166·3	201·9	244·3	277·5	268·0	213·9	178·6	178·0	1,000.000 km		
90.976	90.607	97.122	108.124	122.784	143.289	139.118	99.460	92.138	86.597	nombre		
5.849·3	5.468·9	5.462·4	6.177·9	6.191·0	6.060·5	6.100·0	6.139·9	5.633·4	5.380·4	1.000		
187·2	191·0	196·6	222·4	222·9	175·8	176·9	178·1	152·1	145·3	1,000.000 km		

*) Au-dessous de 50 q. — **) Au-dessous de 500 pengős. — 1) Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — 2) Les chiffres ne se rapportent qu'au trafic payant. — 3) Pour les 13 derniers mois, chiffres provisoires.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 5								
		átlag Moyennes		szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février	márc. Mars	április Avril	
Postaforgalom:¹⁾												
93	Levélküldemény ²⁾	1.000 db	33.740	37.149	37.393	39.503	34.544	40.382	34.797	34.569	39.811	36.586
94	Csomagküldemény	"	734.4	781.1	771.6	831.8	804.1	1.028.6	679.4	665.6	727.4	747.2
95	Postautalvány	1.000 db	814.0	836.5	787.5	904.7	807.1	893.8	820.9	812.8	771.9	845.1
96		1,000.000 P	72.2	78.1	64.6	91.3	79.5	78.8	61.7	81.7	58.2	71.3
97	Távírat	1.000 db	214.4	217.2	226.5	223.4	212.3	213.3	183.9	183.8	196.3	191.2
98	Helyközi beszélgetés	1.000	331.2	343.2	367.6	369.8	345.6	312.9	288.9	282.4	291.4	301.4
99	Távbeszélő főállomás	szám	—	—	90.603	91.306	91.565	92.150	92.656	93.193	93.880	94.582
100	Rádióvevőberendezések Magyarországon	"	—	—	346.896	346.970	349.213	352.907	357.457	359.915	361.363	361.208
101	Rádióvevőberendezések Budapesten	"	—	—	120.415	120.480	121.055	122.676	124.126	124.945	125.526	125.554
Gépjárművek:												
102	Gépjárműállomány Budapesten	szám	—	—	13.353	13.083	12.881	12.529	12.409	12.590	13.050	13.626
103	Gépjárműállomány Magyarországon	"	—	—	26.711	26.134	25.727	25.087	24.575	24.783	25.509	26.731
E b b ő l:												
104	Személykocsi	"	—	—	9.453	9.338	9.156	8.915	8.691	8.803	9.231	9.842
105	Bérrautó	"	—	—	2.933	2.908	2.904	2.892	2.880	2.901	2.929	2.962
106	Autobusz	"	—	—	554	548	539	536	534	531	534	548
107	Teherkocsi	"	—	—	3.090	3.115	3.114	3.064	2.960	2.973	2.995	3.021
108	Egyéb gépkocsi	"	—	—	703	700	691	675	667	673	679	706
109	Motorkerékpár	"	—	—	9.978	9.525	9.323	9.005	8.843	8.902	9.141	9.652
Benzinkutak forgalma:												
110	Kimért benzin	1.000 lit.	117.5	102.9	142.4	101.8	79.8	67.0	71.5	64.7	77.3	101.6
111	Kimért benzinszeszkeverék	"	1.542.8	2.153.4	2.071.0	1.361.2	1.322.5	1.207.0	1.426.8	1.373.9	1.698.6	1.893.8
Áralakulás.												
Nagykereskedelmi árindex:												
112	Összes áruk átlaga	1913 = 100	89.7	90.0	92	95	95	97	94	93	91	88
113	Mezőgazdaság és állattenyésztés	"	79.2	75.4	82	87	86	88	84	82	79	75
114	Gyarmatárúk	"	170.4	177.0	176	176	176	174	176	175	175	176
115	Malomipar és cukoripar	"	106.3	105.2	106	108	110	110	110	109	107	105
116	Egyéb ipar	"	110.3	117.3	111	111	112	114	115	116	116	116
117	Agrárolló ³⁾	"	28.2	35.7	26.1	21.6	23.2	22.9	27.0	29.3	31.9	35.3
Megélhetési index:												
118	Összesen lakbérrel	1913 = 100	91.2	96.2	93.2	93.0	92.7	93.3	95.0	95.5	95.8	96.4
119	Összesen lakbér nélkül	"	92.7	99.4	95.4	95.0	94.7	95.5	97.7	98.3	98.8	99.6
120	Élelmezés	"	81.3	87.3	85.0	84.2	83.6	84.9	85.8	86.7	87.3	88.5
121	Ruházat	"	102.3	117.9	102.7	103.6	104.2	103.8	114.0	114.6	114.6	114.6
122	Fűtés, világítás	"	133.4	133.5	134.6	134.6	134.6	134.2	133.3	133.1	133.1	133.1
123	Lakás	"	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3	86.3
Nagykereskedelmi árak:												
124	Búza, tiszavidéki 78 kg-os	P/q	17.02	16.84	16.18	18.23	18.23	18.45	18.33	17.93	16.90	16.08
125	Rozs, pestvidéki elsőrendű	"	13.44	14.00	14.15	15.85	16.30	16.20	15.75	15.45	14.45	13.70
126	0-ás liszt	P/kg	0.34	0.33	0.32	0.34	0.36	0.36	0.35	0.34	0.33	0.32
127	2-es „	"	0.33	0.32	0.31	0.33	0.35	0.35	0.34	0.33	0.32	0.31
128	6-os „	"	0.27	0.27	0.27	0.28	0.30	0.30	0.29	0.28	0.27	0.26
129	Tengeri, dunántúli származású	P/q	13.92	12.37	15.68	15.55	16.13	14.45	14.08	13.83	12.85	12.08
130	Marhahús, elsőrendű, hátulja	P/kg	1.29	1.46	1.31	1.28	1.29	1.26	1.20	1.29	1.31	1.46
131	Borjú	P/kg élő súly	0.73	0.97	0.70	0.73	0.81	0.88	0.92	0.95	0.80	0.89
132	Sertés, fiatal nehéz, 300 kg-on felül	"	0.85	1.04	1.02	1.04	0.96	0.95	0.89	0.94	1.05	1.01
133	Sertésszár	P/kg	1.44	1.60	1.70	1.75	1.74	1.76	1.64	1.52	1.57	1.63
134	Tojás, friss teatojás	P/kg	1.45	1.59	1.66	1.93	1.97	2.51	1.60	1.31	1.20	1.30
135	Borjúbőr	P/kg	1.65	2.17	1.70	2.00	2.00	2.05	2.15	2.15	2.15	2.00
136	Marhabőr	"	0.97	1.29	1.00	1.20	1.15	1.15	1.15	1.20	1.20	1.10
137	Nyers gyapjú	"	1.73	1.87	1.78	1.78	1.78	1.78	1.78	1.78	1.91	1.91
138	Nyers pamut, amerikai	"	1.73	1.91	1.63	1.67	1.75	1.86	1.85	1.84	1.82	1.84
139	Barnaszén, hazai	P/q	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22	3.22
140	Kőszén, porosz	"	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80	6.80

1) Az 1936. év átlagai ideiglenes jellegűek. — 2) Az ajánlott küldemények is bentfoglaltatnak. — 3) A mezőgazdasági termékek és az ipari áruk ára közötti diszparitást jelzi.

1 9 3 6								1937		Unités	Désignation
május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février		
34.948	31.903	35.424	33.609	40.237	41.373	37.353	45.180	36.928	34.493	1.000 unités	Trafic postal :
732·9	695·6	756·0	701·5	831·5	914·9	807·6	1.113·7	711·1	705·6	"	Correspondances ⁴⁾
817·1	753·0	862·0	826·7	821·2	955·8	772·9	978·4	799·3	799·0	1.000 unités	Colis
80·8	60·9	77·5	91·0	83·5	101·0	68·5	101·5	66·9	75·1	1.000.000 p	} Mandats-poste
218·7	226·8	240·8	254·1	238·0	241·8	211·5	220·0	201·3	188·3	1.000 pièces	Télégrammes
313·1	338·7	372·1	405·4	401·2	405·7	367·7	350·6	329·9	314·7	1.000	Conversations interurbaines
95.600	96.495	97.092	97.382	98.182	98.879	98.969	99.687	100.254	103.685	nombre	Postes téléphoniques principaux
360.033	357.465	355.069	354.456	354.596	357.054	361.343	365.354	371.198	374.164	"	Postes récept. de T. S. F. en Hongrie
125.250	124.725	123.901	123.846	123.548	124.590	126.230	127.540	129.593	130.553	"	Postes récept. de T. S. F. à Budapest
											Effectif des véhicules à moteur :
14.031	14.408	14.518	14.844	14.457	14.281	14.201	14.017	13.727	13.825	nombre	Véhicules à moteur à Budapest
27.581	28.311	28.697	29.456	29.158	28.691	28.366	28.087	27.306	27.426	"	Véhicules à moteur en Hongrie
											D o n t :
10.296	10.707	10.937	11.354	11.321	11.164	11.026	10.910	10.633	10.763	"	Automobiles de ville et de tourisme
2.994	3.047	3.067	3.090	3.097	3.082	3.075	3.077	3.045	3.053	"	Autom. de louage
563	581	578	594	589	586	585	587	557	550	"	Autobus
3.066	3.113	3.128	3.222	3.248	3.287	3.299	3.276	3.162	3.166	"	Camions automobiles
713	715	724	728	722	730	723	725	724	727	"	Autres automob.
9.949	10.148	10.263	10.468	10.181	9.842	9.658	9.512	9.185	9.167	"	Motocyclettes
											Distributeurs d'essence :
119·6	124·1	137·2	158·2	143·8	98·1	174·0	64·3	.	.	1.000 l.	Essence débitée
2.251·2	2.447·6	2.678·5	2.867·6	2738·0	2.502·9	2.075·5	1.886·2	.	.	"	Mélange d'essence et d'alcool débité
											Mouvement des prix.
											Indice des prix de gros :
86	85	86	86	87	91	89	92	96	93	1913 = 100	Moyennes pour l'ensemble des marchandises
72	70	71	71	72	77	74	78	83	78	"	Agriculture et élevage
177	177	178	179	178	178	177	178	177	177	"	Denrées coloniales
102	99	102	102	103	107	107	110	113	110	"	Minoterie et industrie sucrière
117	116	117	117	118	119	120	121	124	125	"	Autres industries
38·5	39·7	39·3	39·3	39·0	35·3	38·3	35·5	33·1	37·6	"	„Ciseaux agricoles“ ⁵⁾
											Indice du coût de la vie :
96·3	95·4	95·1	96·8	97·0	97·4	96·6	97·7	101·4	102·2	1913 = 100	Au total, y compris le loyer
99·4	98·2	97·8	100·1	100·4	100·8	99·9	101·3	106·2	107·2	"	Au total, non compris le loyer
88·2	86·4	85·8	87·5	88·0	88·1	86·7	88·5	93·2	93·6	"	Alimentation
115·0	115·0	115·0	121·4	121·2	122·7	122·7	123·9	133·9	136·9	"	Vêtement
133·1	133·3	133·3	133·3	133·5	134·4	134·4	134·4	134·4	136·0	"	Chauffage et éclairage
86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	86·3	"	Logement
											Prix de gros :
14·88	14·83	15·00	14·95	16·68	17·93	18·48	20·10	21·10	18·75	1 q, en pengós	Froment de la rég. de la Tisza, de 78 kg
12·08	12·05	12·10	12·45	12·70	14·55	15·50	17·25	18·78	17·18	"	Seigle de 1er ordre, de la rég. de Pest
0·31	0·30	0·31	0·31	0·32	0·35	0·35	0·38	0·40	0·38	1 kg, en pengós	Farine No 0
0·30	0·29	0·30	0·30	0·31	0·34	0·34	0·37	0·39	0·37	"	" No 2
0·25	0·24	0·25	0·25	0·26	0·28	0·28	0·31	0·32	0·30	"	" No 6
11·50	11·78	13·33	12·95	12·45	12·63	9·83	11·10	13·05	11·15	1 q, en pengós	Maïs, de Transdanubie
1·48	1·44	1·48	1·62	1·61	1·59	1·51	1·51	1·54	1·64	1 kg, en pengós	Viande de boeuf, 1re qual., partie postér.
0·95	0·78	0·84	1·09	1·11	1·07	1·03	1·16	1·22	1·13	1 kg de poids vif, en p. \	Veau
1·02	1·03	1·06	1·11	1·09	1·06	1·08	1·14	1·24	1·23	"	Porcs, jeunes, lourds, au-dessus de 300 kg
1·56	1·53	1·53	1·70	1·60	1·64	1·65	1·65	1·68	1·76	1 kg, en pengós	Saindoux
1·21	1·37	1·35	1·51	1·52	2·35	2·35	2·05	1·42	1·42	1 kg, en pengós	Oeufs frais à thé
1·95	1·95	1·90	1·95	2·15	2·40	2·60	2·65	2·78	2·78	1 kg, en pengós	Cuir de veau
1·05	1·10	1·18	1·25	1·45	1·55	1·55	1·65	1·75	1·70	"	Cuir de boeuf
1·91	1·82	1·82	1·82	1·84	1·85	2·01	2·04	2·04	2·04	"	Laine brute
1·88	1·96	2·01	1·89	1·98	1·91	1·96	2·03	2·07	2·06	"	Coton brut, américain
3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	3·22	1 q, en pengós	Lignite, indigène
6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	6·80	"	Houille, prussienne

1) Les moyennes relatives à l'année 1936 sont provisoires. — 2) Y compris les lettres recommandées. — 3) Indique la disparité entre les prix agricoles et les prix industriels.

Megnevezés	Egység	1935	1936	1 9 3 5				1 9 3 5			
		átlag <i>Moyennes</i>		szept. <i>Sept.</i>	október <i>Octobre</i>	nov. <i>Nov.</i>	dec. <i>Déc.</i>	január <i>Janvier</i>	február <i>Février</i>	márc. <i>Mars</i>	április <i>Avril</i>
141 Vörösréz	P/kg	1·00	1·25	1·10	1·15	1·15	1·20	1·20	1·20	1·20	1·20
142 Ólom	"	0·40	0·52	0·52	0·54	0·54	0·54	0·50	0·50	0·52	0·52
143 Ón	"	6·46	6·13	6·50	6·70	6·70	6·70	6·50	6·50	6·50	6·20
Pénz és hitel.											
144 Állami bevételek bruttó eredménye . . .	1,000.000 P	—	—	59·1	65·5	81·1	79·9	63·3	69·3	61·1	55·4
145 Állami kiadások bruttó előirányzata . .	"	—	—	60·7	66·6	60·7	63·6	65·7	62·4	60·0	64·1
Magyar Nemzeti Bank:											
146 Jegyforgalom	1,000.000 P	—	—	388·7	411·7	393·2	417·4	390·8	392·6	391·0	389·7
147 Leszámitolt váltók és előlegek	"	—	—	536·2	553·7	547·1	574·4	506·3	513·8	502·0	486·8
É r c k é s z l e t :											
148 Arany	1,000.000 P	—	—	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9	78·9
149 Deviza és valuta	"	—	—	15·2	23·2	28·0	33·3	34·4	33·4	32·9	30·7
150 Összesen	"	—	—	101·3	108·4	115·9	121·2	125·8	124·7	124·5	122·2
151 Ércfedezeti arány	%	26·9	26·6	24·5	24·6	25·8	24·9	29·4	28·7	28·8	29·2
152 Leszámitolási kamatláb	"	4·25	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0	4·0
153 Elsőrendű üzleti váltók kamattétele . . .	"	4·33-7·33	4·0-6·54	4-7	4-7	4-7	4-7	4-7	4-6·5	4-6·5	4-6·5
154 Betéti kamatláb 3 havi lekötésre	"	3·33	3·0	3	3	3	3	3	3	3	3
155 Betéti kamatláb lekötés nélkül	"	2·33-2·33	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2
Betétállomány:											
T a k a r é k b e t é t :											
156 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	99·7	99·6	100·6	101·6	104·4	109·3	107·9	108·9
157 A PK. budapesti intézeténél ³⁾	"	—	—	507·3	499·6	505·8	525·6	529·2	528·3	526·7	527·3
158 Összesen ³⁾	"	—	—	607·0	599·2	606·4	627·2	633·6	637·6	634·6	636·2
F o l y ó s z á m l a b e t é t :											
159 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	45·5	46·4	49·3	50·9	44·2	43·8	43·5	43·3
160 A PK. budapesti intézeténél ³⁾	"	—	—	635·7	648·4	644·5	635·8	636·2	630·3	633·5	644·9
161 Összesen ³⁾	"	—	—	681·2	694·8	693·8	686·7	680·4	674·1	677·0	688·2
B e t é t e k e g y ü t t :											
162 Postatakarékpénztárnál	1,000.000 P	—	—	145·2	146·0	149·9	152·5	148·6	153·1	151·4	152·2
163 A PK. budapesti intézeténél ³⁾	"	—	—	1.143·0	1.148·0	1.150·3	1.161·4	1.165·3	1.158·6	1.160·2	1.172·2
164 Összesen ³⁾	"	—	—	1.288·2	1.294·0	1.300·2	1.313·9	1.313·9	1.311·7	1.311·6	1.324·4
165 A 33 legn. vidéki pénzint. betétállománya	"	26·5	26·6	101·7	101·1	100·7	105·3	105·1	104·7	104·7	105·4
Tőzsde:											
166 Részvényindex ¹⁾	1926 = 100	98·6	130·6	94·0	93·8	99·7	104·7	109·7	115·4	115·3	115·4
167 Eladott részvény	szám	184.115	337.058	137.187	143.388	148.618	164.828	257.554	325.953	272.182	247.091
168 Szállítások és átvételek összege	1,000.000 P	10·9	25·4	10·1	10·8	9·8	12·5	19·4	27·0	19·3	17·4
Hitelbiztonság:											
169 Csőd ²⁾	szám	3	4	6	3	3	4	1	2	5	—
170 Magán- és kényszeregyesség ²⁾	"	62	59	35	58	70	84	121	52	55	59
171 Össz. új fizetéseképtelenségek Magyarorsz.	"	65	62	41	61	73	88	122	54	60	59
Ebből:											
172 Új fizetéseképtelenség Budapesten	"	18	20	11	24	22	23	36	17	12	15
173 Magán- és kényszeregyesség (aktíva	1.000 P	1.092	1.053	486	1.837	1.353	1.307	1.862	730	628	711
174 Magyarországon (passzíva	"	1.710	1.796	857	2.405	1.954	2.010	3.249	1.172	1.104	1.248
175 Magán- és kényszeregyesség (aktíva	"	441	477	137	609	661	540	754	369	161	181
176 Budapesten (passzíva	"	689	849	275	853	949	823	1.335	537	342	354
177 Óvatolt váltók Magyarországon	szám	3.371	2.975	3.152	3.511	3.289	3.151	2.908	2.516	2.524	2.942
178 Óvatolt váltók Budapesten	1.000 P	1.721	1.505	1.512	1.675	1.513	1.339	1.520	1.374	1.254	1.665
179 Óvatolt váltók Budapesten	szám	1.401	1.365	1.314	1.455	1.438	1.310	1.202	1.093	1.147	1.326
180 Zálogházi forgalom:	1.000 P	857	824	719	760	818	714	663	797	667	1.008
181 Zálogfelvétel Budapesten	1.000 tétel	227	245	221	236	237	222	257	233	246	254
182 Zálogfelvétel Budapesten	1.000 P	4.745	4.942	4.600	4.924	4.916	4.562	5.082	4.662	4.949	5.029
183 Zalogkiváltás Budapesten	1.000 tétel	215	241	227	253	233	225	225	220	240	229
184 Zalogkiváltás Budapesten	1.000 P	4.583	4.897	4.600	5.247	5.063	4.808	4.890	4.629	4.680	4.525
185 Zalogálladék Budapesten	1.000 tétel	—	—	1.230	1.214	1.217	1.215	1.247	1.261	1.267	1.293
186 Zalogálladék Budapesten	1.000 P	—	—	26.363	26.040	25.893	25.647	25.840	25.872	26.142	26.646
187 Kényszerárverésre került Budapesten . .	tétel	6.872	7.779	8.066	7.182	6.872	4.823	9.658	6.751	7.871	7.769

¹⁾ Csak 18 részvény alapján számítva. — ²⁾ Csak azok az esetek vannak feltüntetve, amelyeket más eljárás nem előzött meg. — ³⁾ Az 1936. évi május havától közölt új sorozat a Pénzügyi Központ kötelekébe tartozó budapesti pénzintézeteknél elhelyezett betétállományt jelzi.

1 9 3 6								1937		Unités	Désignation		
május Mai	június Juin	július Juillet	aug. Août	szept. Sept.	október Octobre	nov. Nov.	dec. Déc.	január Janvier	február Février				
1.15	1.15	1.20	1.20	1.25	1.35	1.40	1.45	1.60	2.00	1 kg, en pengós	Cuivre	141	
0.50	0.49	0.50	0.48	0.48	0.55	0.60	0.65	0.83	1.00	"	Plomb	142	
6.00	5.80	5.80	5.80	5.80	6.00	6.20	6.50	6.50	6.80	"	Étain	143	
Monnaie et crédit.													
73.4	74.2	57.0	74.1	69.4	74.8	85.1	85.3	64.5	75.4	1,000.000 p	Résultat brut des recettes de l'État . . .	144	
60.2	60.4	66.3	67.1	62.0	67.3	64.1	66.6	70.5	67.5	"	Dépenses brutes de l'État (prév. budg.) .	145	
Banque Nationale de Hongrie :													
384.9	393.2	396.3	410.2	417.4	427.4	402.2	436.4	414.6	418.3	1,000.000 p	Circulation des billets de banque . . .	146	
493.4	499.4	476.2	505.1	512.5	507.7	507.8	535.1	474.8	461.8	"	Effets escomptés et avances	147	
Encaisse métallique :													
78.9	78.9	78.9	78.9	78.9	78.9	84.1	84.1	84.1	84.1	1,000.000 p	Or	148	
26.3	26.4	24.1	26.2	31.2	35.7	31.5	42.4	44.4	46.6	"	Devises et monnaies	149	
116.7	116.1	112.7	112.5	115.9	119.8	122.4	132.6	138.0	140.8	"	Total	150	
27.5	26.6	27.1	25.1	24.2	24.4	24.4	24.1	26.9	27.1	%	Proportion de la couvert. métallique . .	151	
4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	4.0	"	Taux d'escompte	152	
4-6.5	4-6.5	4-6.5	4-6.5	4-6.5	4-6.5	4-6.5	4-6.5	4-6.5	4-6.5	"	Taux d'effets de commerce de premier ordre	153	
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	"	Taux de dépôts à préavis de 3 mois . .	154	
2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	2-2	"	Taux de dépôts à vue	155	
Effectif des dépôts :													
Dépôts d'épargne :													
109.3	109.3	110.8	112.0	112.4	107.7	109.1	107.6	113.2	119.5	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	156	
577.2	593.2	593.3	591.9	589.2	572.7	576.0	602.7	602.5	605.1	"	Etablissem. membres de V.I. C. S. F. ²⁾	157	
686.5	702.5	704.1	703.9	701.6	680.4	685.1	710.3	715.7	724.6	"	Total	158	
Dépôts en compte courant :													
45.0	46.1	42.3	44.1	45.4	48.0	49.7	52.0	46.5	50.0	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	159	
640.6	625.6	633.5	634.5	641.3	647.4	643.0	630.9	628.4	637.0	"	Etablissem. membres de V.I. C. S. F. ²⁾	160	
685.6	671.7	675.8	678.6	686.7	695.4	692.7	682.8	674.8	687.0	"	Total	161	
Ensemble des dépôts :													
154.2	155.5	153.1	156.1	157.8	155.8	158.9	159.6	159.7	169.5	1,000.000 p	Caisse d'épargne postale	162	
1.217.8	1.218.8	1.226.8	1.226.4	1.230.5	1.220.0	1.218.9	1.233.5	1.230.9	1.242.2	"	Etablissem. membres de V.I. C. S. F. ²⁾	163	
1.372.0	1.374.3	1.379.9	1.382.5	1.388.3	1.375.9	1.377.8	1.393.1	1.390.5	1.411.7	"	Total	164	
102.2	103.4	103.6	104.5	105.6	104.3	105.4	109.7	109.5	110.2	"	Dép. dans les 33 princip. établ. de c. de prov.	165	
Bourse :													
118.5	121.7	127.2	136.4	138.7	155.1	153.9	160.0	170.7	183.3	1926 = 100	Indice d'actions ¹⁾	166	
241.983	170.154	379.957	185.508	299.126	675.578	687.219	302.394	393.122	516.478	nombre	Actions vendues	167	
19.3	13.1	25.5	13.7	25.2	51.6	46.0	27.7	33.0	41.0	1,000.000 p	Montant des livraisons et des acceptations	168	
Sécurité du crédit :													
9	4	6	3	3	3	4	4	5	6	nombre	Faillites ²⁾	169	
40	50	45	38	33	59	62	88	92	62	"	Concordats privés et judiciaires ²⁾ . .	170	
49	54	51	41	36	62	66	92	97	68	"	Nouvelles insolvabilités en Hongrie . .	171	
9	26	20	16	18	20	29	26	31	20	"	Dont :		
595	650	1.832	620	367	1.866	1.449	1.330	1.488	1.035	1,000 p	Nouvelles insolvabilités à Budapest	172	
942	1.260	2.662	1.317	747	2.835	2.425	2.592	2.674	1.677	"	Concord. privés et judiciaires } actifs	173	
251	417	594	275	249	1.095	902	479	865	427	"	en Hongrie } passifs	174	
361	856	1.067	526	524	1.525	1.623	1.143	1.531	692	"	Concord. privés et judiciaires } actifs	175	
2.974	2.857	3.163	3.124	3.249	3.317	3.108	3.013	2.748	2.499	"	à Budapest } passifs	176	
1.704	1.382	1.666	1.541	1.377	1.519	1.882	1.172	1.799	1.249	nombre	Lettres de change protestées en Hongrie	177	
1.354	1.278	1.364	1.432	1.548	1.547	1.583	1.505	1.357	1.340	1,000 p	Lettres de change protestées à Budapest	178	
1.013	783	862	788	678	748	1.270	612	1.083	654	nombre	Lettres de change protestées à Budapest	179	
256	255	259	235	234	244	238	233	262	232	1,000 reconn.	Mouvement des monts-de-piété :	181	
5.189	5.200	5.110	4.756	4.740	5.045	4.799	4.747	5.138	4.748	1,000 p	Engagem. aux monts-de-piété de Bpest	182	
244	217	237	241	256	293	240	247	227	220	1 000 reconn.	Dégagem. " " " "	183	
4.881	4.508	4.807	4.725	5.068	5.948	4.997	5.101	4.872	4.633	1,000 p	Dégagem. " " " "	184	
1.305	1.343	1.365	1.359	1.337	1.288	1.287	1.273	1.307	1.139	1,000 reconn.	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	185	
26.954	27.646	27.948	27.980	27.651	26.749	26.551	26.194	26.462	26.577	1,000 p	Effect. des gages aux m.-de-p. de Bpest	186	
7.812	7.266	9.305	7.539	9.277	8.464	7.348	4.289	9.452	8.810	reconnais.	Ventes par contrainte aux m.-d.-p. de Bpest	187	

¹⁾ Seulement d'après les cours de 18 actions cotées en ce moment. — ²⁾ Cas n'ayant pas été précédés d'autres procédures. — ³⁾ A partir de mai 1936, série relative aux dépôts placés dans les établissements budapestois membres de l'Institut Central des Sociétés Financières.

A *behozatali* érték emelkedésének helyes mértékét akkor kapjuk meg, ha figyelembe vesszük, hogy az előző évben 1.571 vagon tengerit kellett importálnunk 2 millió pengő értékben, továbbá 52 vagon friss gyümölcsöt 250 ezer pengő értékben. Az idén februárban már csak 150 q tengerit (1 ezer P) és 53 q friss gyümölcsöt (9 ezer P) hoztunk be s így azt a 2·2 millió pengőt kitevő összeget, amelyet ezen a réven megtakaríthattunk, egyéb cikkek vásárlására fordíthattuk. A behozatali értéket két tényező emelte a múlt évi színvonal fölé: egyrészt a legtöbb fontos ipari alapanyagunkból mennyiségileg többet szereztünk be, másrészt ugyancsak a legtöbb fontos cikkünknel áremelkedés is beállott. Így nyers pamutból (207 vagon) 49%-kal, műselyemből (25·9 vagon) 19%-kal hoztunk be többet, nyers jutaimportunk (152 vagon), amely ugyan tavaly csak az év végén jött lendületbe, háromszorosa, műanyagbehozatalunk pedig (32·5 vagon) több, mint háromszorosa a múlt évinek. A nyers bőrnél (172 vagon) 61%, a nyers kaucsuknál (17 vagon) 17% a mennyiségi emelkedés. Kohóink 4.444 vagonos vasércbehozatala az eddig elért havi maximum körül mozog, a kokszbekészítés pedig (2.681 vagon) $\frac{1}{3}$ -ával nőtt. Nyers fémből (264 vagon) kétszer annyit vásároltunk, mint tavaly. A nyers és megmunkált fa tételénél (5.220 vagon) mutatkozó 30%-os növekedés a tüzfaimport növekedésének a következménye, amiből 1.947 vagonnal szereztünk be, a tavalyi 406 vagonnal szemben. A vásárlóképeség növekedésére enged következtetni, hogy a kikészített prémbőrbehozatal kétszerese az 1936 február havinak. Automobilbehozatalunk e hónapban is nőtt (39%-kal). A külföldi nagy vasipari konjunktúra által előidézett rendkívüli kereslet a nyers és ócskavas piacán áruhiányt idézett elő, ebből a fontos alapanyagból (225 vagon) a múlt évinek csak kilenced részét szerezhettük be. A nyers ásványolajnál (841 vagon) 27%-os, a papíryanagnál (234 vagon) 11%-os visszaesés jelentkezik.

Kivitelünkben az állattenyésztés köréből származó fontos termékeknél előállott erős visszaesést a gabonaneműek exportnövekedése már önmagában felülmutta. A németországi vágottsertés-kivitel elmaradása folytán ugyanis a friss és elkészített húsnál 5·6 millió pengő, a disznósír és szalonna tételénél 2 millió, a baromfi tételénél 1·2 millió, a három tételnél együttvéve tehát 8·8 millió pengő volt az exportbevétel csökkenése. E kieséssel szemben a búza kivitele 4·4 millió pengővel nőtt, azonfelül a rozsból 2·9 millió, tengeriből 2·2 millió pengő értékűt tudtunk exportálni, ami összesen tehát 9 és fél millió pengővel mutta felül a tavalyi értékeket. Ha hozzávesszük, hogy a lóhere- és lucernamag tételénél 2 milliós, egyes állati termékek-

nél pedig (a vajnál, tojásnál, tollnál) együtt ugyan csak 2 millió pengős bevételi növekedés állott elő, úgy felsoroltuk azokat a legfontosabb agrárcikkek, amelyek az idej februári export kedvezőbb alakulását döntően befolyásolták. Megemlítendő, hogy vágó- és igásállatexportunk a múlt évi színvonalon alakult ki, mert a sertéseknél jelentkező visszaesést a szarvasmarhákivitel kedvezőbb alakulása helyrehozta. Megjegyzendő végül, hogy a mezőgazdasági ipar, továbbá a textil- és a bőripar fokozta az exportját, míg a nehézipari fontosabb termékek külföldi elhelyezésénél végeredményben valamelyes hanyatlás állott be.

Vasúti forgalom. A konjunktúrális tényezők erősödése és a gazdasági helyzet általános javulása folytán a vasúti forgalom továbbra is emelkedő irányzatot mutat. Február hóban a szállított árúk mennyisége idényszerűleg ugyan 1·1%-kal csökkent, a múlt év azonos hónapjához viszonyítva azonban igen jelentős, 25·6%-os emelkedés mutatkozik. Az árutonnakilométer számsora pontosan az előző havi szinten mozgott, ami szintén amellet tanúskodik, hogy az évszaki hanyatlás már nyugvópontonra jutott, s hogy a következő hónapokban a forgalom erőteljes emelkedésével lehet számolni. A szállított utasok száma 4·5%-kal kisebb, mint volt januárban, a múlt évvel szemben azonban még így is 8·9%-os növekedés mutatkozik.

Postaforgalom. Február hóban a posta tevékenységére vonatkozó számsorok egyrésze az évszaki hanyatlás képét mutatja. Vannak számsorok azonban, amelyek nemcsak, hogy nem szenvedtek visszaesést, de még növekedtek is. A levélküldemények darabszámánál a múlt évihez képest 0·2%-os csökkenés észlelhető. A postautalványok száma az egy év előttihez viszonyítva 1·7%-kal, azok összege pedig 8·1%-kal esett. A távbeszélő főállomások száma 3.431-gyel 103.685-re emelkedett s ezzel újabb tetőpontot ért el, de újabb tetőpont mutatkozik a rádióvevőengedélyesek számsorában is, mely február végén több, mint 374 ezer előfizetőt jelzett.

Gépjároműállomány. Magyarországon február hó végén 27.426 géperejű járomű volt forgalomban. A havi növekedés 120 volt (+0·4%). Egy év leforgása alatt az állomány 2.643-mal növekedett (+10·7%). Februárban a személykocsik száma 130-cal, a teherkocsiké pedig 4-gyel növekedett, a mótorkerékpároké ellenben 18-cal csökkent.

Áralakulás.

Az áralakulás nem volt egyöntetű. A mezőgazdasági termékek árában bizonyosfokú visszaesés jött létre, bár némelyiknél azt az idényszerű behatások ellensúlyozták. Az ipartermékek árszintje egyenletes ütemben emelkedik tovább. Az egyen-

lőtlen áralakulás az agrárrolló némi tágulására vezetett.

Február hóban az áralakulás nem volt egyöntetű. Az ipari termékek árindexe, mely másfél év óta egyenletes ütemben emelkedik, továbbra is megtartotta emelkedő irányzatát s a hóvégi 125-ös állásával az 1933. évi mélyponthoz képest újabb tetőponti helyzetet ért el. 1933 februárjában, a válság végén, az „egyéb ipar“ indexe 105-ön állott. A mezőgazdasági termékek indexe a krízis mélypontja óta többször változtatott irányt. A múlt év közepétől tartó újabb emelkedő irányzat január végén 83-mal érte el legmagasabb állását. Február hóban azonban jelentős esés következett be, mely a „mezőgazdaság és állattenyésztés“ csoportindexét 5 ponttal 78-ra szállította alá. A hivatalos nagykereskedelmi főindex is a hó végéig 3 ponttal 93-ra esett s ugyanott állott, mint egy évvel azelőtt. Az egyenlőtlen áralakulás folytán az agrárrolló 4,5 ponttal széjjelebb nyílt és a hó végén a díszparitás 37,6%-ot tett. A mezőgazdasági termékek árnívójának hanyatlásában a búza, rozs, a liszt-neműek és a tengeri vezetnek. Az eső irányzat ellenére egyes mezőgazdasági termékek ára ideúyszerűen valamit emelkedett is.

A *megélhetési költségek indexe* a hó végén 102,2-en állott, 0,8 ponttal magasabban, mint egy hónappal azelőtt. A megélhetési költségek indexének komponensei közül az élelmezési cikkek árnyalatilag, a ruházati és fűtési cikkeké ellenben elég jelentős arányban emelkedtek.

Pénz és hitel.

A betétképződés a konjunkturális adottságokhoz képest még mindig igen lassú. A tőzsdei prosperitás tovább tart s az árfolyamnívó újabb tetőpontot ért el és már erősen megközelítette az 1927. évi legmagasabb nívót. A tőzsdei forgalom igen élénk, ami a tőzsde szilárd helyzetéről tesz tanúságot. A hitelbiztonsági viszonyok igen kedvezőek; az év végével jelentkező feszültség nem öltött nagyobb arányokat s gyorsan folyt le.

Ugy a jegyforgalom, mint a váltótárca a szokásos évszaki alakulás képét mutatják. A jegyforgalom árnyalatilag 3,7 millió pengővel 418,3 millióra emelkedett és 25,7 millióval állott magasabban, mint egy évvel ezelőtt. A váltótárca állománya 13 millióval 461,8 millióra hanyatlott és a múlt évinél is 52 millióval állott alacsonyabban. A Magyar Nemzeti Bank érckészlete a helyes devizapolitika folytán tovább emelkedett és a hónap végén már meghaladta a 140 millió pengőt, melyből az aranykészlet 84,1 milliót tett. A múlt évi február hó végén a 124,7 millió pengőre rúgó érckészletből az arany állománya 78,9 millió pengő értéket kép-

viselt. Az ércfedezeti arány tovább emelkedett és a hó végén 27,1%-ot tett, de még így is 1,6-del állott alacsonyabban a múlt évinél.

Betétállomány. A betétképződés igen lassan halad előre. Az összes betétállomány egy hó leforgása alatt mindössze 21,2 millió pengővel emelkedett, amelyből a takarékbetétek állagára 8,9 millió, a folyószámlabetétekére pedig 12,2 millió esett.

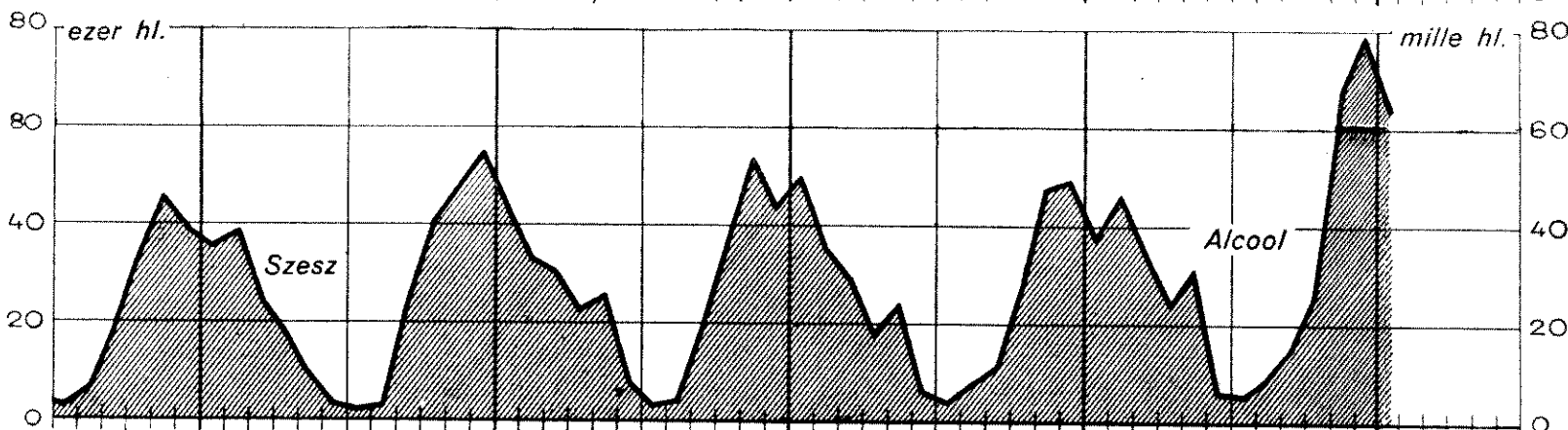
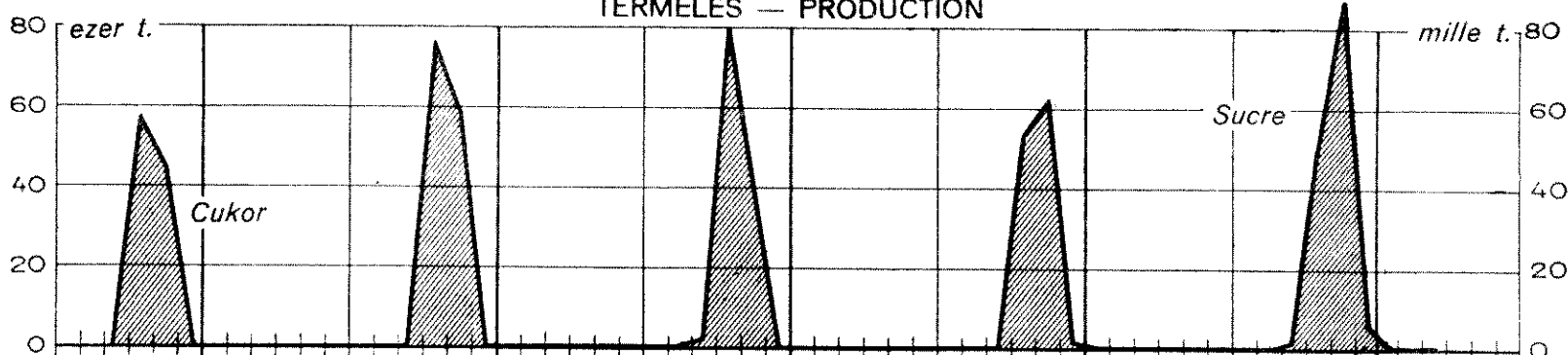
Tőzsde. A február havi árfolyamemelkedések a budapesti értéktőzsdén igen erőteljesek voltak. Egy hó leforgása alatt számos részvény árfolyama jelentős százalékos arányban emelkedett. Az 1926 = 100 alapra számított részvényindex 12,6 ponttal 183,3-ra szökött s ezzel az új tőzsdei fellendülési időszakban a legmagasabb állását érte el, de lényegesen megközelítette az 1927. évi hosszmozgalmak tetőpontját is, mert az index abban az időben legmagasabb állását 188,6-del érte el. A két tetőpont között tehát mindössze csak 5,3 pontos különbség mutatkozik, illetve a jelenlegi árszint ennyivel áll alacsonyabban az 1927. évi maximális árfolyamnívónál. A tőzsde szilárd helyzetét mutatja az a körülmény, hogy a február havi árfolyamemelkedések igen hatalmas forgalom mellett következtek be. Több, mint 516 ezer darab részvény cserélt kezét, az előző havi 393 ezerrel és a múlt évi 326 ezerrel szemben. Az új fellendülési időszakban csak az 1936. évi október és november havi forgalom volt ennél nagyobb. A szállítások és átvételek összege 41 millió pengőt tett az előző havi 33 millióval szemben.

A *hitelbiztonsági viszonyok* kielégítőek. Az évvégi ultimóval kapcsolatos feszültség lezajlott. Februárban már csak 68 új fizetéseképtelenség fordult elő, az előző havi 97-tel szemben. Múlt év februárjában a fizetéseképtelenségek száma 54 volt. A magán- és kényszeregyezségek száma 62-t tett, az előző havi 92-vel és a múlt évi 52-vel szemben. Az aktívák és passzívák összege szintén csökkent és pedig az aktíváké kisebb, a passzíváké pedig nagyobb arányban. Itt a hanyatlás meghaladta az 1 millió pengőt, a múlt évinél azonban még így is lényegesen magasabban állott. Igen figyelemre méltó hanyatlás mutatkozik az óvatolt váltók számánál és összegénél, ami arra mutat, hogy a hitelbiztonsági viszonyok romlásával még jóideig nem kell számolni.

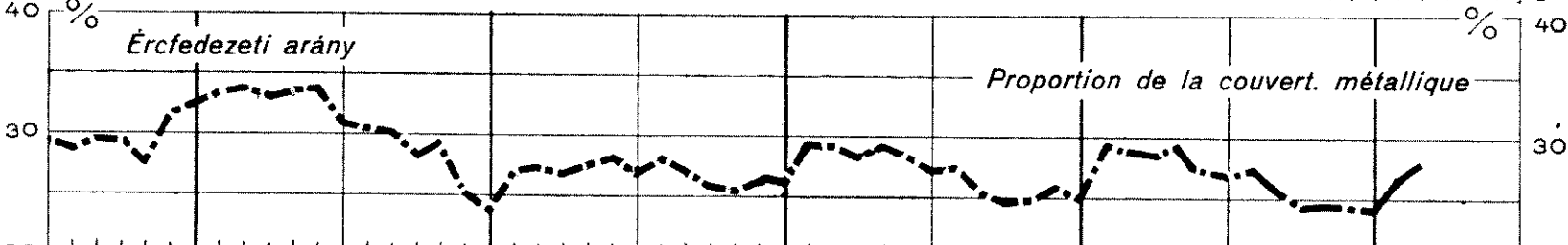
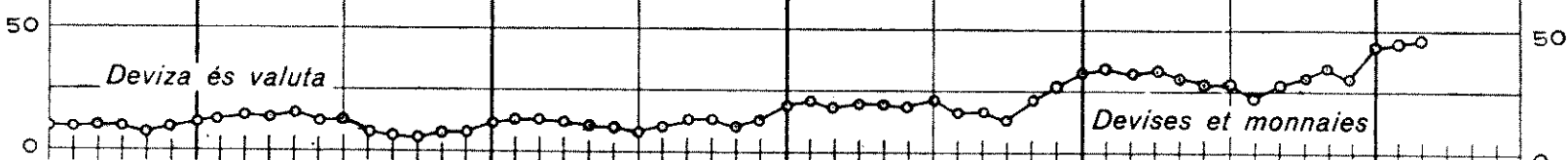
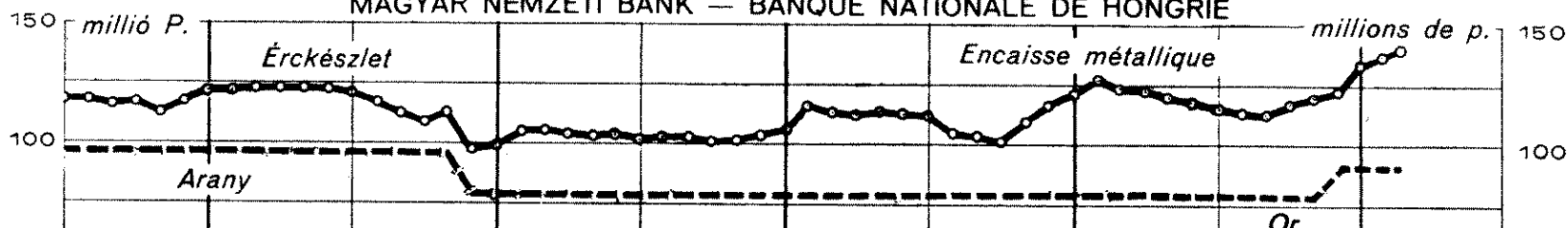
Zálogházi forgalom. A tárgyalt hóban a zálogházi forgalom idényszerűleg hanyatlott s úgy a zálogfelvételek, mint a zálogkiváltások tételszáma és összege közel a múlt évi szinten mozgott. A zálogkiváltások összegének alacsony volta miatt azonban a zálogálladék árnyalatilag (100 ezer pengővel) 26,6 millióra emelkedett.

RAJZOK A GAZDASÁGI JELZÓTÁBLÁHOZ — GRAPHIQUES AU TABLEAU ÉCONOMIQUE

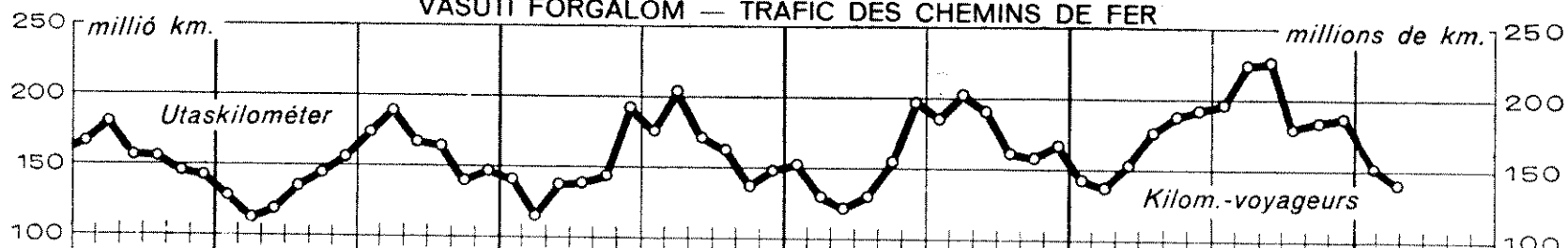
TERMELES — PRODUCTION

MAGYAR NEMZETI BANK — BANQUE NATIONALE DE HONGRIE

VASÚTI FORGALOM — TRAFIC DES CHEMINS DE FER

ZÁLOGHAZI FORGALOM — MOUVEMENT DES MONTS-DE-PIÉTÉ

